

Ekonomia

Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na gospodarkę i społeczeństwo

Doświadczenia Polski

Radosław Pastusiak

Magdalena Jasiniak

Jakub Keller

Bartłomiej Krzeczewski

Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na gospodarkę i społeczeństwo

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Ekonomia

Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na gospodarkę i społeczeństwo

Doświadczenia Polski

Radostaw Pastusiak

Magdalena Jasiniak

Jakub Keller

Bartłomiej Krzeczewski

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2016

Radosław Pastusiak, Magdalena Jasiniak, Jakub Keller, Bartłomiej Krzeczewski
– Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Finansów Korporacji
Instytut Finansów, 90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 39

RECENZENT

Mirosław Wypych

REDAKTOR INICJUJĄCY

Monika Borowczyk

SKŁAD I ŁAMANIE

Monika Wolska-Bryl

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Wojciechowska

PROJEKT OKŁADKI

Stämpfli Polska Sp. z o.o.

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Shutterstock.com

Publikacja powstała w wyniku realizacji projektu naukowego Narodowego Centrum Nauki
UMO-2013/09/B/HS4/01514
„Ocena efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych”

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ

© Copyright by Authors, Łódź 2016

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2016

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.07555.16.0.K

Ark. druk. 14,625

ISBN 978-83-8088-564-6

e-ISBN 978-83-8088-565-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. (42) 665 58 63

<https://doi.org/10.18778/8088-564-6>

Spis treści

Wprowadzenie

7

Rozdział I

Specjalne strefy ekonomiczne w gospodarce światowej

11

- 1.1. Historia funkcjonowania SSE na świecie 11
- 1.2. Zachęty dla inwestorów stosowane w SSE w wybranych krajach 16
- 1.3. Znaczenie specjalnych stref ekonomicznych w stymulowaniu rozwoju gospodarczego wybranych krajów 19
 - 1.3.1. Kraje Dalekiego Wschodu 19
 - 1.3.2. Kraje Afrykańskie 34
 - 1.3.3. Ameryka Północna i Południowa 39
- 1.4. Podsumowanie 54

Rozdział II

Uwarunkowania funkcjonowania SSE w Polsce w latach 1997–2012

55

- 2.1. Charakterystyka specjalnych stref ekonomicznych 61
 - 2.1.1. Lokalizacja specjalnych stref ekonomicznych w Polsce 62
 - 2.1.2. Nakłady inwestycyjne w specjalnych strefach ekonomicznych 68
 - 2.1.3. Zatrudnienie na obszarze specjalnych stref ekonomicznych 69
- 2.2. Przedsiębiorstwa inwestujące w polskich specjalnych strefach ekonomicznych 76
- 2.3. Pomoc publiczna w specjalnych strefach ekonomicznych 79
- 2.4. Podsumowanie 95

Rozdział III	
Efektywność specjalnych stref ekonomicznych	97
3.1. Model enklaw Petera Warra	97
3.2. Model enklaw w warunkach polskiej gospodarki	108
3.3. Efektywność SSE dla jednostek samorządu terytorialnego	123
3.3.1. Analiza efektywności oddziaływania SSE na poziomie województwa	123
3.3.2. Analiza efektywności oddziaływania SSE na poziomie powiatu	127
3.3.3. Analiza efektywności oddziaływania SSE na poziomie gminy	128
3.3.4. Analiza efektywności funkcjonowania poszczególnych SSE	129
3.4. Analiza efektywności w strukturze specjalnych stref ekonomicznych	133
3.5. Podsumowanie	136
 Rozdział IV	
Znaczenie inwestycji w SSE dla państwa	
– wyniki badań ankietowych	137
4.1. Metodyka przeprowadzonych badań	137
4.2. Atrakcyjność inwestycyjna regionów strefowych w opinii inwestorów oraz samorządów lokalnych	139
4.3. Znaczenie pomocy publicznej w rozwoju regionów	147
4.4. Podsumowanie	156
 Rozdział V	
Specjalne strefy ekonomiczne w rozwoju regionalnym	157
5.1. Wpływ SSE na rozwój regionu na przykładzie województwa łódzkiego	157
5.2. Oddziaływanie regionalne SSE na terenach słabo rozwiniętych – na przykładzie województw Polski Wschodniej	169
5.3. Społeczna odpowiedzialność biznesu w polskich SSE	175
5.4. Podsumowanie	186
 Zakończenie	187
Bibliografia	191
Spis tabel	199
Spis rysunków	203
Załącznik 1	205
Załącznik 2	220
Załącznik 3	221

Wprowadzenie

Specjalne strefy ekonomiczne są narzędziem państwa, wykorzystywanym w celu realizacji założeń polityki ekonomicznej. W Polsce SSE istnieją od 1997 roku, przy czym ich faktyczne oddziaływanie na gospodarkę można datować od 2000 roku, kiedy to ilość przedsiębiorstw, które rozpoczęły inwestycje w SSE stawała się coraz bardziej znacząca. W perspektywie ostatnich kilkunastu lat skutki funkcjonowania SSE dla Polski są istotne i to zarówno w skali mikro, jak i makro.

Niniejsza praca jest podsumowaniem wieloletnich badań nad SSE w Polsce, jak i na świecie, w kontekście zjawisk ekonomicznych, jakie zachodzą wokół nich, a także społecznych, często nie mniej istotnych. Bezpośrednio jest ona podsumowaniem dorobku naukowego będącego wynikiem grantu Narodowego Centrum Nauki pod tytułem „Ocena efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych”.

Efektywność jest jedną z podstawowych kategorii wykorzystywanych do opisu stanu, funkcjonowania oraz szans rozwojowych różnego rodzaju organizacji, a w szczególności podmiotów gospodarczych¹. Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że pojęcie efektywności ma charakter wielowymiarowy. Istnieje wiele możliwości definiowania i interpretowania efektywności. Spotykane są podejścia wskaźnikowe, parametryczne oraz nieparametryczne, opisujące efektywność organizacyjną oraz ekonomiczną.

Praca jest skoncentrowana na efektywności specjalnych stref ekonomicznych, czego analiza jest bezpośrednim celem projektu. Efektywność SSE jest definiowana przez autorów w kilku wymiarach.

1 A. Rutkowska, *Teoretyczne aspekty efektywności, Pojęcie i metody pomiaru*, „Zarządzanie i Finanse” 2013, R.11, nr 1, cz. 4.

W obszarze relacji makroekonomicznych efektywność jest rozumiana jako skuteczność stref w zakresie przyciągania nowych inwestycji kapitału krajowego i zagranicznego, co wpływa na pobudzenie wzrostu gospodarczego. Z tym aspektem powiązane jest również pobudzanie przedsiębiorczości oraz rozwój innowacyjności i działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw. W obszarze finansowym efektywność jest rozumiana jako nadwyżka korzyści finansowych dla regionów w jakich funkcjonują SSE. W tym kontekście efektywność SSE została przeanalizowana dla całego kraju, a także dla województw oraz obszarów strefowych. Ostatnim wymiarem efektywności, jaki został podniesiony w pracy jest wpływ SSE na rozwój regionalny oraz aktywizację społeczności lokalnych. Analiza wykonana w tym obszarze koncentruje się na zagadnieniach społecznej odpowiedzialności biznesu podejmowanych przez przedsiębiorstwa strefowe oraz zarządzających strefami.

Ze względu na podjęcie próby oceny efektywności specjalnych stref ekonomicznych w wielu obszarach gospodarki, zastosowano różne metody badawcze. Wielowymiarowe analizy omawianej problematyki zostały przeprowadzone w oparciu o publikowane raporty oraz dane statystyczne, które miały na celu dokonanie międzyregionalnych porównań. W celu oszacowania korzyści ekonomicznych dla regionu, wynikających z funkcjonowania SSE, wykorzystano model enklaw P. Warra. Model ten został skorygowany o wybrane zmienne, w celu dostosowania jego użyteczności do warunków polskiej gospodarki.

W ramach realizowanego projektu przeprowadzono badanie ankietowe na poziomie krajowym. Badanie było przeprowadzone w formie wywiadu bezpośredniego, przy udziale ankierów obecnych w trakcie trwania ankiety. Dobór próby badawczej miał charakter celowy. Badanie zrealizowano wśród 638 przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze specjalnych stref ekonomicznych w Polsce oraz w 172 urzędach gminy zarządzających SSE na ich terenie.

Badania ankietowe zrealizowane w ramach projektu pozwoliły na pozyskanie danych, które stanowiły podstawę dla sformułowania wniosków odnośnie problemów postawionych w pracy. Wiedza ta w Polsce do tej pory była niepełna. Wprawdzie wielokrotnie analizowano rolę, jaką odgrywają SSE dla przyciągania inwestorów zagranicznych, a także analizowano przyczyny rozmieszczania inwestycji zagranicznych w poszczególnych obszarach kraju, jednakże temat efektywności SSE tak zdefiniowanej jak w projekcie, na poziomie mikro i makroekonomicznym nie był jeszcze poruszany. Powszechnie przyjmuje się, że przedsiębiorstwa w SSE lepiej dostosowują się do zmian zachodzących w otoczeniu kraju i osiągają lepsze efekty działalności niż przedsiębiorstwa pozastre-

kowe, jednakże wpływu jaki swoją działalnością wywierają na otoczenie nie zbadano. Zespół badawczy podejmuje jako pierwszy w Polsce próbę odpowiedzi na pytanie, jaka jest efektywność działania stref ekonomicznych oraz jakie czynniki i w jakim stopniu różnicują tę efektywność. W wyniku realizacji projektu:

- rozszerzono dotychczasową wiedzę o efektach działalności specjalnych stref ekonomicznych w Polsce,
- dostarczono nowej wiedzy na temat czynników różnicujących efektywność narzędzia polityki ekonomicznej jakimi są SSE oraz o sile i kierunku oddziaływania wybranych czynników na efektywność mierzoną w gospodarce lokalnej oraz krajowej przy wykorzystaniu zaawansowanych metod statystycznych i modelowania ekonometrycznego.

Praca jest podporządkowana realizacji postawionego celu, którego osiągnięcie jest wspierane przez hipotezę badawczą, a także szereg hipotez częściowych. Zasadnicza hipoteza badawcza przyjęła postać następującego stwierdzenia: Efektywność funkcjonowania SSE w Polsce jest zróżnicowana w zależności od regionu kraju. Dodatkowe hipotezy pomocnicze brzmią:

- wpływ na efektywność SSE mają czynniki makroekonomiczne charakteryzujące poziom uprzemysłowienia danego regionu kraju,
- dotychczasowe inwestycje w SSE były podejmowane z pominięciem argumentu o wyrównaniu poziomu rozwoju gospodarczego regionów,
- przedsiębiorstwa działające w SSE nie w pełni wykorzystują przyznane ulgi podatkowe,
- SSE ma wpływ na spadek bezrobocia w otoczeniu lokalnym,
- SSE ma wpływ na liczbę przedsiębiorstw jakie działają w regionie.

Projektowane badanie będzie koncentrowało się na analizie efektywności działania SSE na czterech poziomach: krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Dodatkowo projekt zakłada analizę czynników społecznych, dzięki którym uzyskane wyniki badań będą szerzej osadzone w realiach społecznych i gospodarczych.

Jako podstawę powyższego wnioskowania wykorzystano następujące materiały:

- 1) sprawozdania finansowe przedsiębiorstw działających w SSE do roku 2012,
- 2) sprawozdania finansowe gmin i innych jednostek samorządu terytorialnego na których umiejscowione są SSE,
- 3) sprawozdania dotyczące bezrobocia, zatrudnienia i polityki pracy realizowanej na danym terenie, w podziale na kraj, województwo, powiat, gminę,

- 4) dane z ankiet przedsiębiorstw działających na terenie SSE, dotyczące inwestycji, zatrudnienia, innowacji, współpracy z władzami lokalnymi, wykorzystania ulgi podatkowej,
- 5) dane z ankiet gmin i innych JST dotyczące wyboru terenu pod inwestycje, negocjacji z inwestorami, obsługi inwestorów, polityki zatrudnienia realizowanej przez inwestorów z SSE.

Informacje ilościowe i jakościowe zawarte w powyższych materiałach były obszarem analizy za pomocą zaawansowanych metod statystycznych, ekonomicznych i ekonometrycznych. W przypadku kraju oraz województwa do analizy efektywności wykorzystano model enklaw P. Warra. W przypadku powiatów oraz gmin została przeprowadzona analiza statystyczna porównująca dwie zbiorowości jednostek samorządowych – te, na terenie których zlokalizowane są SSE oraz jednostki samorządowe bez stref. Ponadto został wykorzystany model ekonometryczny pozwalający na zbadanie istotnego występowania danej cechy jakościowej w zależności od lokalizacji SSE.

Praca wpisała się w lukę wiedzy o oddziaływaniu specjalnych stref ekonomicznych na otoczenie społeczne i gospodarcze. Jest ona uzupełnieniem badań dotychczas zrealizowanych w zakresie SSE, a opisujących rolę specjalnych stref ekonomicznych w gospodarce krajowej. W szczególności wzbogacono następujące obszary:

- 1) oddziaływanie przedsiębiorstw prowadzących działalność w SSE na rozwój gospodarczy gmin i powiatów poprzez zmniejszenie bezrobocia, wzrost dochodów podatkowych (CIT, PIT), wzrost podatków od nieruchomości,
- 2) oddziaływanie przedsiębiorstw prowadzących działalność w SSE na rozwój gospodarczy kraju oraz województw, poprzez zastosowanie modelu enklaw, dzięki któremu zostanie uzyskana informacja o przyroście bogactwa po utworzeniu SSE w kraju,
- 3) wpływ uwarunkowań funkcjonowania SSE, na ich efektywność w skali kraju, województw, powiatów i gmin,
- 4) skuteczność pomocy finansowej oferowanej przedsiębiorcom w SSE,
- 5) korzyści ekonomiczne, jakie przyniosło Polsce zastosowanie SSE.

Rozdział 1

Specjalne strefy ekonomiczne w gospodarce światowej

1.1. Historia funkcjonowania SSE na świecie

Specjalne strefy ekonomiczne datują swoje powstanie na okres zwiększonego eksportu kapitału z USA, który poszukiwał tanich źródeł siły wytwórczej. Były to lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte XX wieku, w zależności od części świata, gdzie enklawy gospodarcze rozwijały się z inną intensywnością i odmienną efektywnością.

Założenie specjalnych stref ekonomicznych jest rezultatem postępującej integracji gospodarczej świata. Specjalne strefy ekonomiczne są końcowym efektem integracji przebiegającej od makro-porozumień w gronie państw, dzięki którym realizowane są zadania polityki międzynarodowej, a skończywszy na integracji regionalnej, polegającej na połączeniu państw w ramach wspólnej polityki gospodarczej, społecznej i międzynarodowej.

Pierwsze wydzielone obszary gospodarcze, które nabrały cech typowych specjalnych stref ekonomicznych, koncentrowały się na działaniach eksportowych, a podstawowymi przywilejami oferowanymi przedsiębiorcom funkcjonującym na ich terenie były ulgi w cłach.

Można zatem stwierdzić, iż były to strefy bezcłowe. Pierwsze takie strefy powstały w Ameryce Środkowej w połowie lat sześćdziesiątych, a następnie na Dalekim Wschodzie.

W tab. 1.1 ujęto nazwy wydzielonych enklaw gospodarczych, jakie wymieniane były w publikacjach naukowych w latach 1956–1985.

Pod koniec lat siedemdziesiątych i na początku lat osiemdziesiątych XX w. strefy koncentrowały się na produkcji oraz eksporcie, a zatem znaczenie produkcji w tym okresie wzrosło w porównaniu z wcześniejszymi latami. W latach osiemdziesiątych produkcja pochodząca z terenu stref coraz częściej dopuszczana była na rynek krajowy, a przedsiębior-

cy coraz częściej korzystali z zasobów lokalnych, wykorzystywanych do produkcji. Można zatem stwierdzić, że nie tylko siła robocza, ale również energia elektryczna, surowce do produkcji, jak też inne materiały mało przetworzone, spełniające normy jakościowe, były wykorzystywane przez przedsiębiorstwa ze stref. Potwierdzenie tej koncepcji można odnaleźć w modelu P. Warra, który został ostatecznie wypracowany w połowie lat osiemdziesiątych XX wieku¹. W modelu tym część zmiennych dotyczyła wykorzystania zasobów lokalnych o innej cenie wyjściowej. Z kolei w przypadku warunków działania w polskich strefach zmienne te nie zostały uwypuklone, ze względu na równe ceny pomiędzy produkcją „strefową” i wolnokonkurencyjną.

Termin	Kraj (lub osoba) i data pierwszego użycia
Strefa wolnego handlu <i>free trade zone</i>	Termin tradycyjny od XIX wieku, ILO 1982
Strefa handlu zagranicznego <i>foreign trade zone</i>	Indywidualni autorzy (R. S. Toman 1956, W. Dymsha 1964), Indie – 1983
Strefa przemysłowa <i>industrial free zone</i>	Irlandia – przed 1970, UNIDO 1971, Liberia 1975
Wolna strefa <i>free zone</i>	UNCTAD ^(a) 1973, USAID ^(b) 1982, Zjednoczone Emiraty Arabskie 1983
<i>Maquiladoras</i>	Maksym, wczesne lata siedemdziesiąte
Wolna strefa eksportowa <i>export free zone</i>	Irlandia 1975, UNIDO ^(c) 1976
Bezcłowa strefa eksportowo-przetwórcza <i>duty free export processing zone</i>	Korea Południowa 1975
Strefa eksportowo-przetwórcza <i>export processing free zone</i>	UNIDO 1976, UNCTAD 1983
Strefa wolnej produkcji <i>free production zone</i>	Instytut Sternberga 1977
Strefa przetwórczo-eksportowa <i>export processing zone</i>	Filipiny 1977, Uniwersytet Harvardzki 1977, APO ^(d) 1977, WEPZA ^(e) 1978, UNIDO 1979, Malezja 1980, Pakistan 1980, Singapur 1982, UNCTC ^(f) 1982, ILO ^(g) 1983, The Economist 1979
Specjalna strefa ekonomiczna <i>special economic zone</i>	Chiny 1979
Strefa bezpodatkowa <i>tax free zone</i>	Indywidualni autorzy (W. H. i D. B. Diamond 1980)
Strefa handlu – bezpodatkowa <i>tax free trade zone</i>	Indywidualni autorzy (D. B. Diamond 1980)
Strefa promocji inwestycji <i>investment promotion zone</i>	Sri Lanka 1981

1 P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics of Enclave Manufacturing*, „The World Bank Research Observer” 1989, vol. 4, no. 1, January, s. 71.

Termin	Kraj (lub osoba) i data pierwszego użycia
Wolna strefa ekonomiczna <i>free economic zone</i>	Indywidualni autorzy (H. Grubel 1982)
Wolna strefa eksportowa <i>free export zone</i>	Korea Południowa 1983
Wolna strefa przetwórczo eksportowa <i>free export processing zone</i>	OECD ^(h) 1984
Strefa uprzywilejowanego eksportu <i>privileged export zone</i>	Indywidualnie autorzy (N. N. Sachitanand 1984)
Przetwórczo przemysłowa strefa eksportowa <i>industrial export processing zone</i>	Indywidualnie autorzy (P. Ryan 1985)

^(a) UNCTAD – *United Nations Conference on Trade and Development*
– Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju.

^(b) USAID – *United States Agency for International Development*
– Agencja Stanów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Rozwoju.

^(c) UNIDO – *United Nations Industrial Development Organization*
– Agencja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego.

^(d) APO – *Asian Productivity Organization*
– Azjatycka Organizacja Produktowności.

^(e) WEPZA – *World Export Processing Zone Association*
– Światowa Organizacja Stref Przetwórczo-Eksportowych.

^(f) UNCTC – *United Nations Center on Transnational Corporation*
– Centrum Narodów Zjednoczonych ds. Korporacji Międzynarodowych.

^(g) ILO – *International Labour Office*
– Międzynarodowe Biuro Pracy.

^(h) OECD – *Organization for Economic Cooperation and Development*
– Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

Tabela 1.1. Nomenklatura specjalnych stref ekonomicznych i czas ich użycia

Źródło: ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zones*, Geneva 1998, s. 5, [za:] T. Kusago, Z. Tzannatos, *Export Processing Zones: A Review in Reed of Update*, „Social Protection Discussion Paper” 1998, no. 9802, January, s. 31.

Powstanie specjalnych stref ekonomicznych w wielu krajach wcale nie oznaczało, że państwa je zakładające korzystały z jednolitych warunków kształtujących strefę. Ponadto same uwarunkowania gospodarcze decydowały częstokroć o rozmiarach strefy i jej specyfice. Jeśli strefa cieszyła się zainteresowaniem inwestorów, wówczas istniało duże prawdopodobieństwo powiększenia terytorium jej działania i przekształcenia jej w ten sposób ze strefy o „małym obszarze” w strefę o „dużym obszarze”.

Strefy ekonomiczne – ze względu na swój charakter – mogą być podzielone na strefy o małym i dużym obszarze, a także na strefy przemysłowe i *performance specific*. Strefy o dużym obszarze obejmują terytoria wielkopowierzchniowe. Do państw, w których występują tego rodzaju strefy, należą głównie kraje rozwijające się oraz kraje o dużych obszarach powierzchni własnej. Wyjątkiem są tu Lichtenstein, Monako oraz Hong

Kong, w których możliwości inwestowania są ściśle reglamentowane. Strefy duże obejmują zazwyczaj całe miasto wraz z zamieszkującymi go ludźmi.

Największą grupę krajów (terytoriów) stanowią państwa mające strefy o małej powierzchni. Obszary o statusie strefy obejmują zazwyczaj powierzchnię od kilku do kilkudziesięciu hektarów. Najczęściej są to strefy jednoobszarowe, znajdujące się w jednej zamkniętej enklawie ekonomicznej. Państw, które w ten sposób utworzyły specjalne strefy ekonomiczne, jest 123 (według danych Światowego Stowarzyszenia Stref WEPZA). Strefy takie mają charakter przemysłowy, nie są zamieszkanne przez ludność.

Innym rodzajem stref ekonomicznych są tzw. strefy specyficzne – przemysłowe (*industry specific*). Jest to nazwa własna tych stref w języku angielskim przetłumaczona na język polski. Pomimo karkołomnej konstrukcji językowej wydaje się ona najlepiej odzwierciedlać działalność przedsiębiorstw na terenie strefy. Wybrana aktywność przemysłowa realizowana jest na terenach takich krajów jak: Francja, Niemcy, Meksyk, USA, Chiny, Indie, Korea czy Tajwan. W strefach tych umiejscowił się przemysł wspierający usługi, bankowość czy turystykę.

Ostatni rodzaj stref to strefy *performance specific*, czyli strefy określonej działalności. Pojęcie strefa w tym przypadku jest użyte nieco na wyrost, ze względu na możliwość usytuowania przedsiębiorstwa, które ma określone przywileje, ale jednocześnie spełnia surowe warunki. Przykładem mogą być wymogi odnośnie do eksportu (jak w Meksyku), wykorzystania zaawansowanych technologii czy wartości inwestycji.

Pomimo dynamicznego rozwoju specjalnych stref ekonomicznych do 1975 r., tylko 25 krajów stworzyło je na swoim terytorium. Na podstawie informacji WEPZA², w roku 1997 już 93 kraje miały na swoim terytorium enklawy, zwane specjalnymi strefami ekonomicznymi. Można zatem stwierdzić, iż w ciągu dwudziestolecia czterokrotnie więcej krajów stworzyło na swoim terytorium specjalne strefy ekonomiczne. Sama liczba stref wzrosła kilkunastokrotnie, z 79 w roku 1975 do 500 w 1995 r.³

W roku 1975 liczba osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach działających w specjalnych strefach ekonomicznych wyniosła 800 tys., natomiast w roku 1997 było to już 4,5 mln pracowników. Należy wspomnieć również o 40 mln obywateli chińskich zatrudnionych w strefach położonych na terytorium tego kraju⁴. Udział zatrudnienia w przedsiębiorstwach działających w specjalnych strefach ekonomicznych najlepiej analizować

2 World Economic Processing Zone Association, www.wepza.org.

3 *Ibidem*.

4 *Ibidem*; T. Kusago, Z. Tzannatos, *Export Processing Zones: A Review in Reed of Update*, „Social Protection Discussion Paper” 1998, no. 9802, January, s. 5.

w 14 krajach o największej aktywności gospodarczej stref, z wyłączeniem Chin. Te kraje to: Bangladesz, Indie, Indonezja, Malezja, Tajlandia, Dominikana, Korea Południowa, Sri Lanka, Meksyk, Togo, Pakistan, Filipiny, Tajwan oraz Mauritius. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach działających w specjalnych strefach ekonomicznych na tych obszarach wzrosło z 209,5 tys. osób w 1975 r. do 985,7 tys. osób w roku 1990⁵.

Specjalne strefy ekonomiczne są skoncentrowane na dwóch kontynentach – w Ameryce Łacińskiej i Karaibach, gdzie występuje 48% specjalnych stref ekonomicznych oraz w Azji, gdzie działa 42% z nich⁶.

Dominującym obszarem ich występowania jest Ameryka Północna i Południowa, a kolejnym Azja. Należy także zauważyć, że Europa – ze swoimi 161 strefami – stanowi także atrakcyjny obszar dla inwestorów. Generalnie można powiedzieć, że obszary rozwinięte gospodarczo traktują specjalne strefy ekonomiczne jako dodatkowe narzędzie zwiększania konkurencyjności warunków inwestycyjnych na międzynarodowym rynku kapitałowym.

Liczba stref i ich rozmieszczenie wskazują na to, że specjalne strefy ekonomiczne – jako narzędzie pewnej polityki gospodarczej – wcale nie są masowo wykorzystywane przez kraje najbiedniejsze lub rozwijające się. Nie ma prostego przełożenia wykorzystania stref dla danej gospodarki. Inwestorów nie kuszą ani bardzo niskie koszty robocizny, ani dostęp do surowców. Wydaje się, że warunkiem niezbędnym funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych jest stabilny system społeczno-ekonomiczny, sprzyjający rozwojowi przedsiębiorczości.

Koncentrując się na rozmieszczeniu stref można stwierdzić, że do rozwoju przedsiębiorstw i przyciągnięcia kapitału inwestycyjnego potrzebny jest pewien standard w zakresie infrastruktury, dostępności do siły roboczej, systemu finansowego, gospodarczego, prawnego i społecznego. Standard ten spełniają kraje Ameryki Północnej, Środkowej, Europy oraz Azji Południowo-Wschodniej. Natomiast kraje afrykańskie, Bliskiego Wschodu czy Pacyfiku mają problemy ze spełnieniem tychże warunków, w związku z czym nie stanowią atrakcyjnych obszarów dla inwestorów.

5 H. Amirahamdi, W. Wu, *Export processing zone in Asia*, „Asian Survey” 1995, no. 35(9), s. 837.

6 ICFTU (International Confederation of Free Trade Union), *Behind the Wire: Ant-union Repression in the Export Processing Zones*, Geneva 1997.

1.2. Zachęty dla inwestorów stosowane w SSE w wybranych krajach

Państwa tworzące strefy ekonomiczne musiały zastosować odpowiednie zachęty inwestycyjne w celu przyciągnięcia inwestorów. Zachęty te można podzielić na zachęty wymagające inwestycji ze strony państwa, takie jak np. budowa infrastruktury, budowa dróg, energetyka, infrastruktura transportowa oraz na udogodnienia inwestycyjne, które mają charakter zwolnień podatkowych oraz specjalnych ułatwień w handlu. W tab. 1.2 ujęto skalę zastosowanych rozwiązań w zakresie zachęt inwestycyjnych w wybranych krajach.

Utworzenie strefy od samego początku opierało się na zaoferowaniu inwestorom warunków, w jakich mogliby prowadzić produkcję i eksport, osiągając wyższe niż w innych krajach marże na zaangażowanym kapitale. Jak wskazują dane ujęte w tab. 1.2, za najpopularniejsze rozwiązania należy uznać narzędzia fiskalne, takie jak ulgi podatkowe od zysku przedsiębiorstw czy zwolnienia celne od eksportu i importu. Niektóre państwa oferują również możliwość przenoszenia dochodów.

Wszystkie kraje wyszczególnione w tab. 1.2 oferują inwestorom zwolnienia podatkowe przez szereg lat po zakończeniu inwestycji. Wyjątkiem są Chiny, które przewidują tylko 4 lata wakacji podatkowych oraz Jamajka, na której inwestorzy cieszą się nieograniczonym okresem wakacji podatkowych⁷.

W zależności od strefy i jej lokalizacji, na atrakcyjność dla inwestorów wpływają różne czynniki. Najprostszym rozwiązaniem są zachęty finansowe, polegające na przywilejach podatkowych. Na początku funkcjonowania stref spełniały one swoją funkcję, polegającą na przyciąganiu inwestorów. Jednakże w miarę upływu czasu znaczenia zaczęły nabierać również inne czynniki – przede wszystkim rynek zbytu. W XXI wieku najszybszy rozwój notują przedsiębiorstwa położone w strefach przy dużych rynkach zbytu lub bezpośrednio na nich.

7 T. Kusago, Z. Tzannatos, *op. cit.*, s. 6.

Zachęty	Malezja ^(a)	Korea ^(b)	Filipiny ^(c)	Sri Lanka ^(d)	Jamajka ^(e)	Trinidad Tabago ^(f)	Dominikana ^(g)	Chiny ^(h)	Mauritius ⁽ⁱ⁾
Zwolnienia podatkowe	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Okres trwania wakacji podatkowych w latach	8–10	5	4–6	5–15	Nie określony		15–20	1–5	20
Wolne cło na import	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
– Sprzętu	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
– Maszyn	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
– Części	Tak	Tak	Tak					Tak	Tak
– Surowców	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Wolne cło na export	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Możliwość przenoszenia dochodów	–	–	Tak	Tak	Tak	–	Tak	Tak	Tak
Redukowanie nadmiernej administracji	Tak	–	Tak	–	Tak	–	–	Tak	–
Uproszczenie procedur	–	Tak	–	–	–	–	–	–	Tak
Inne			Zwolnienia z VAT			Szkolenia, dotacje			

^(a) ESCAP/UNCTC (US Economic and Social Commission for Asia and the Pacific), *An Evaluation of Export Processing Zones in Selected Asian Countries*, Bangkok 1985, s. 22–23; M. Anzawa, *Free Trade Zone in Malaysia*, „Hokudai Economic Papers” 1985, vol. 15, s. 103–104.

^(b) S. O. Won, *Export Processing Zones in Republic of Korea: Economic Impact and Social Issues*, International Labor Office, Geneva 1993 s. 5–10.

^(c) E. M. Remedio, *Export Processing Zones in the Philippines: A Review of Employment, Working Conditions and Labour Relations*, „Multinational Enterprises Programme” 1996, no. 77, ILO, Geneva, s. 6.

^(d) J. Abeywardene, R. Alvis, A. Jayasena, S. Jayawerra, T. Sunmugan, *Export Processing Zones in Sri Lanka: Economic Impact and Social Issues*, „Multinational Enterprises Programme” 1994, no. 69, ILO, Geneva, s. 36.

^(e) World Bank, *Kingston Free Zones Expansion Projects Jamaica*, Staff Appraisal Report, Washington D. C. 1988, s. 4–5.

^(f) F. Long, *Employment Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zone in the Caribbean*, „Multinational Enterprises Programme” 1986, no. 42, ILO, Geneva, s. 17–18.

^(g) R. Kaplinsky, *Export Processing Zones in the Dominican Republic: Transforming Manufactures into Commodities*, „World Development” 1993, vol. 21, no. 11, s. 262.

^(h) Ch. Jinghan, *Social Cost Benefits Analysis of China Shenzhen Special Economic Zone*, „Development Policy Review” 1993, no. 11, s. 261–272.

⁽ⁱ⁾ World Trade Organization, *Trade Policy Review. Mauritius 1995*, WTO, Geneva 1995, s. 65.

Tabela 1.2. Podstawowe zachęty o charakterze fiskalnym, fizycznym i administracyjnym stosowane przez wybrane *export processing zones* (EPZ)
Źródło: ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects...*, s. 31.

Do takich należą firmy działające w meksykańskich *maquiladoras*, produkujące przy granicy z USA, głównie na potrzeby tego rynku. Również firmy produkujące w chińskich strefach odnoszą obecnie ponadprzeciętne korzyści, koncentrując się na wewnętrznym rynku chińskim.

Inwestorzy coraz częściej poszukują stref o dobrym klimacie inwestycyjnym. Ze względu na postępującą globalizację, której głównym przejawem jest zwiększenie szybkości w transferze kapitału, obecnie transfer zysków pomiędzy krajami atrakcyjnymi podatkowo a krajami rzeczywiście prowadzonej działalności, nie jest zbyt trudny. A zatem głównymi czynnikami, które stają się istotne dla przedsiębiorców, są przede wszystkim: stabilny system społeczno-gospodarczy, dostępność kadry pracowniczej, a także odpowiednia opieka administracyjna, która wiąże się głównie z ułatwieniami w zakresie rozpoczęcia inwestycji, uzyskaniem wymaganych pozwoleń, a także prowadzeniem przedsiębiorstwa przez cały system wymaganych warunków podjęcia inwestycji w danym kraju.

Na przykładzie Polski okazuje się, że opieka administracyjna w tym zakresie ze strony samorządu gminnego (np. wyznaczenie urzędnika, który będzie koordynował uzyskanie potrzebnych dokumentów w celu podjęcia inwestycji) stanowi o dużym wzroście atrakcyjności danego regionu. Wystarczy przyrzeć się Gminie Kleszczów w regionie bełchatowskim i jej działaniom, mającym na celu przyciągnięcie nowych inwestorów do gminy i dywersyfikację przemysłu.

Należy zwrócić uwagę na działania USA w zakresie przywilejów, jakimi dysponują przedsiębiorcy ze stref. Większość specjalnych stref ekonomicznych w USA stanowią strefy eksportowe, koncentrujące się głównie na zwiększaniu eksportu. Okazuje się to poważną zachętą dla firm, które często zlecają przedsiębiorstwom działającym w SSE wyrób określonych towarów, najczęściej wysoko-technologicznych, dzięki czemu są one tańsze o poziom cła, jakie należałoby zapłacić w przypadku eksportu z wewnątrz kraju.

Ponadto przedsiębiorstwa działające w specjalnych strefach ekonomicznych mają możliwość odliczenia od podatku wydatków na inwestycje nowo-technologiczne. Dzięki temu na terenie SSE zostały stworzone dogodne warunki dla inwestujących przedsiębiorstw, które nie są obciążone podatkiem dochodowym.

1.3. Znaczenie specjalnych stref ekonomicznych w stymulowaniu rozwoju gospodarczego wybranych krajów

1.3.1. Kraje Dalekiego Wschodu

Indie

Kraje Dalekiego Wschodu otwierając się na świat, zaczęły stosować inną politykę w zakresie akceptacji zagranicznych inwestycji. Polityka promocji eksportu zaczęła przynosić konkretne efekty, szczególnie w porównaniu ze stabilnym wzrostem gospodarki na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Lata osiemdziesiąte to dynamiczny rozwój gospodarczy w takich państwach, jak Hong Kong, Singapur, Tajwan czy Korea Południowa. Kraje te, ze względu na swój wzrost gospodarczy, zwane były Azjatyckimi Tygrysami. Tak dynamiczny rozwój gospodarczy jest spowodowany głównie redefiniowaniem strategii rozwoju. Wystąpiła tu dodatnia korelacja pomiędzy otwarciem na świat, wzrostem inwestycji zagranicznych, wzrostem eksportu i powiązaniem tych efektów z gospodarką krajową.

Kraje te, realizując politykę promocji eksportu, koncentrowały się na aktywnym wzmacnianiu sektorów przemysłu produkujących na eksport, wraz z umacnianiem mechanizmów rynkowych. Częścią tej polityki było zniesienie barier handlowych na zagraniczną konkurencję, dzięki czemu rynek wewnętrzny był bardziej zintegrowany z międzynarodowym.

Skuteczna polityka gospodarcza była kopiowana w kolejnych krajach tego regionu. W powiązaniu ze zwiększoną podażą międzynarodowego kapitału inwestycyjnego, poszukującego nowych rynków produkcji o niższych kosztach (szczególnie w sektorach wymagających dużych nakładów pracy), zaistniały warunki do rozwoju specjalnych stref ekonomicznych w kilkunastu krajach regionu. Ze względu na bogatą problematykę związaną ze specyfiką stref, uwaga zostanie skoncentrowana na przedstawieniu specyfiki funkcjonowania tylko najbardziej charakterystycznych stref ekonomicznych, mających fundamentalne znaczenie dla danego kraju.

Sytuację w gospodarce indyjskiej należy uznać za bardzo specyficzną i pełną sprzeczności. W II połowie XX wieku Indie były jednym z najludniejszych rynków świata, przy czym poziom ubóstwa i sposób życia uniemożliwiał Hindusom wejście na drogę zachodniego stylu życia opartego na konsumpcji.

Na początku wieku XXI gospodarka indyjska jest postrzegana jako jedna z najszybciej rozwijających się ekonomii na świecie. Jednocześnie Indie są krajem bardzo podzielonym pod względem gospodarczym. W tab. 1.3 umieszczono dane charakteryzujące przyrost produktu krajowego brutto Indii w okresie od 1990 do 2004 r.

Okres	PKB w cenach z roku 1993 (w %)
1990–1991	5,5
1994–1995	7,2
1999–2000	6,2
2004–2005	7,5
2007–2008	8,7

Tabela 1.3. Wzrost gospodarczy Indii w latach 1980–2004

Źródło: Ministerstwo Finansów Indii, www.indiabudget.nic.in.

Gdyby dane ujęte w tab. 1.3 analizować w odniesieniu do kraju europejskiego, wówczas można by było powiedzieć, że mamy do czynienia z niebywałym wzrostem gospodarczym. Jednakże na przeważającym terenie Indii rozwój gospodarki, infrastruktura, poziom konsumpcji oraz jakość życia odbiegają od przyjętych jako standard warunków europejskich lub amerykańskich – pomimo szybkiego wzrostu gospodarczego i braku w tym kraju, w klasycznym pojęciu, kryzysów gospodarczych. Można zatem stwierdzić, iż wzrost gospodarczy, choć uznawany jest za bardzo istotny czynnik – nie jest w stanie w krótkim okresie zniwelować przepaści cywilizacyjnej i zróżnicowania gospodarczego, jakie występuje na znacznych terenach kraju.

Utrzymujący się od kilkunastu lat kilkuprocentowy wzrost gospodarczy może oznaczać dwojaki rodzaj sytuacji – że w Indiach bardzo dużo się inwestuje lub że inwestycje są niewielkie, ale ze względu na niski poziom rozwoju gospodarczego i wewnętrzny popyt, wywierają one pozytywny wpływ na dynamikę wzrostu gospodarki. Kapitał inwestycyjny, jaki jest obecny w Indiach, ma pochodzenie głównie krajowe. A zatem dotychczasowy rozwój gospodarczy, wspierany głównie krajowymi środkami finansowymi, buduje dobrobyt startując z bardzo niskiego poziomu. W tab. 1.4 przedstawiono napływ inwestycji zagranicznych do Indii.

Kraje	Lata			
	1989–94	1995	1998	2001
Chiny	23,5	31,6	23,2	20,8
Brazylia	2,5	4,9	15,1	8,9
Indie	0,7	1,9	1,4	1,7
Korea Południowa	1,5	1,6	2,9	–
Wietnam	1,0	2,0	1,2	–

Tabela 1.4. Zagraniczne inwestycje w Indiach w latach 1989–2001 w porównaniu z innymi krajami
(w % udziału w całości)

Źródło: *Foreign Investment in India*, August 2002, s. 14 [za:] *World Investment Report 2001*, UNCTAD, January 2002.

Inwestycje zagraniczne w Indiach stanowiły w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku tylko od 0,7 do 1,9% ogółu inwestycji w krajach rozwijających się. W porównaniu z Chinami, które w roku 2001 zaabsorbowały 20,8% zagranicznych inwestycji na świecie oraz Brazylią (odpowiednio 8,9%), Indie jawią się jako kraj zupełnie nieatrakcyjny dla inwestora. Rząd indyjski dopiero około dziesięć lat temu dostrzegł, że długoterminowego wzrostu gospodarczego nie da się utrzymać w izolacji od światowej gospodarki i inwestycji zagranicznych. Dlatego też pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku opracowano koncepcję stworzenia sieci specjalnych stref ekonomicznych, wzorowaną na sukcesie chińskich SEE. Indyjskie SSE są w dalszym ciągu projektem, który pozostaje w trakcie realizacji i nie przyniósł jeszcze wymiernych efektów gospodarczych. SSE w Indiach nie mają długiej tradycji, bowiem dopiero po roku 2000 rząd indyjski przyjął odpowiednie ustawy, pozwalające stworzyć obszary uprzywilejowane gospodarczo (SSE).

Polityka infrastrukturalna w Indiach została określona w sposób bardzo precyzyjny. Założono, że około dziesięć lat zajmie przygotowanie infrastruktury na poziomie oferowanym przez strefy w innych krajach. Słaba sieć kolei i autostrad niekorzystnie wpływa na strefy usytuowane w głębi kraju, a zatem na początku powinny być one ulokowane na wybrzeżu. Ponadto – aby przyspieszyć rozwój gospodarczy – należy zagwarantować nieograniczone dostawy energii elektrycznej. Usługi telekomunikacyjne na terenie specjalnej strefy ekonomicznej również nie powinny być koncesjonowane. Należy umożliwić prywatnym korporacjom organizację portów lotniczych lub morskich dla eksportu usług i towarów wytwarzanych w SSE. Prawodawstwo obowiązujące w SSE powinno być dostosowane do wymagań konku-

rencyjnych i gospodarki rynkowej i nie podlegać ograniczeniom, jak na terenie kraju⁸.

Niestety warunki gospodarcze w Indiach odbiegają od przyjętych standardów gospodarczych w krajach rozwiniętych, dlatego m.in. tak mało trafia tam inwestorów zagranicznych. Procedury aplikacyjne inwestorów należy uprościć do minimum. Podobna jest sytuacja z prawem gospodarczym oraz innymi regulacjami, które mają sprzyjać konkurencyjności. W szczególności należy⁹:

- wyeliminować ograniczenia cenowe i kontrolę dystrybucji,
- usunąć ograniczenia inwestycyjne dla produkcji w SSE, eksportu ze stref,
- usunąć ograniczenia kapitałowe związane z inwestycjami w SSE,
- wprowadzić międzynarodowe regulacje odnośnie do standardów finansowych dla instytucji finansowych,
- dokonać zmiany prawa celnego, które przestanie traktować SSE jako operacje z zagranicznym krajem i zwolni z cła usługi oferowane przez firmy z SSE oraz transfer towarów z i do strefy,
- zmienić prawo podatkowe w zakresie zysków z kapitału,
- wprowadzić nowe ustawodawstwo dotyczące prawa pracy, etyki pracy, deregulację rynku pracy,
- utworzyć specjalną agencję pośredniczącą w kontaktach przedsiębiorców z lokalnym i centralnym rządem.

Polityka związana ze specjalnymi strefami ekonomicznymi jest prowadzona przez rząd Indii dopiero od 2000 r., natomiast w roku 2005 dokonano jej nowelizacji, uchwalając odpowiednie ustawy. W roku 2004 funkcjonowało w Indiach 61 specjalnych stref ekonomicznych, przy czym w tamtym okresie rozpatrywane były wnioski o utworzenie kolejnych 100 stref. Można zatem stwierdzić, iż eksperyment SEE w Indiach jest dopiero w fazie realizacji. Nie można wyciągnąć jednoznacznych wniosków co do jego wyniku. Wprawdzie eksperci mają duże nadzieje na pomyślną realizację poczynionych założeń, ale analizując dotychczasową historię rozwoju gospodarczego i otwierania się Indii na zagraniczne inwestycje, nie do końca można być pewnym sukcesu¹⁰.

8 *Ibidem*, s. 48.

9 *Ibidem*.

10 Na podstawie: A. Abhyankar, *Special Economic Zones: Indian Scenario*, <http://amitrahul.wordpress.com/> [dostęp: 16.10.2006]; *India's Special Economic Zones*, CASH FLOW, „The Economics” [dostęp: 12.10.2006].

Chiny

Historia Chin w XX wieku obfituje w wydarzenia dramatyczne. Polityka Wielkiego Skoku oraz Kulturalna Rewolucja, które doprowadziły kraj na skraj katastrofy gospodarczej, wymusiły reformy, mające na celu budowę gospodarki prorynkowej.

Podjęto decyzję o stworzeniu czterech specjalnych stref ekonomicznych na południu kraju – w prowincjach Fujian i Guangdong. Prowincje te uznawane są za najsilniejsze ośrodki przemysłowe i ekonomiczne w Chinach. Władze chińskie, tworząc strefy, traktowały je raczej jako pewnego rodzaju eksperyment gospodarczy, polegający na wprowadzeniu pewnych, wybranych zasad obowiązujących w gospodarce rynkowej. Gdyby ten eksperyment zakończył się powodzeniem, można go było wówczas przetransferować na inne części kraju. Wolno zatem stwierdzić, iż strefy należy uznać za klucz do udanej transformacji kraju, który musiał się zmieniać, aby nadażyć za międzynarodową konkurencją. Dawały one również szansę na nauczenie się reguł zmieniającego się systemu. Dzięki temu wielu chińskich polityków, którzy brali udział w planowaniu, miało szansę na transformację swojego systemu wartości na system prorynkowy¹¹.

Chińczycy, konstruując specjalne strefy ekonomiczne, próbowali zastosować własne rozwiązania, które w związku z niewątpliwym powodzeniem projektu autonomicznych obszarów gospodarczych, stały się pewnym wyróżnikiem. Dlatego też trudno jest podać jednoznaczną definicję chińskich stref, a przynajmniej trudno było zakwalifikować je do określonego typu już spotykanych na świecie¹². W licznych przypadkach efekty doświadczeń gospodarczych były niełatwe do przewidzenia. Wielu polityków chciało na terenie całych Chin utworzyć strefy ekonomiczne, aby pobudzić rozwój gospodarczy regionów. Zmiany dotyczyły przede wszystkim administracji, przedsiębiorczości, konkurencji, cen, bankowości, zatrudnienia. Podjęte zostały m.in. następujące działania:

- reorganizacja administracji państwowej,
- ograniczenie interwencjonizmu państwowego w rozwój przedsiębiorczości, organizację produkcji i sprzedaży (jednakże system taki dotyczył tylko przedsiębiorstw o własności z udziałem państwa lub firm państwowych i firm niezależnych od państwa (udziałowcy prywatni)¹³,

11 E. von Clous Knoth, *Special Economic Zones and Economic Transformation. The Case of the People's Republic of China*, Konstanz 2000, s. 89.

12 K. Wong, *International Factor Movements. Repatriation and Welfare*, „Journal of International Economics” 1986, vol. 21, s. 49, [za:] E. von Clous Knoth, *op. cit.*, s. 88.

13 *Ibidem*, s. 89.

- rozwój konkurencji pomiędzy firmami o różnej formie prawno-organizacyjnej,
- urealnienie wartości środków produkcji dostarczanych do stref ekonomicznych w celu wykazania rzeczywistych zysków lub strat przedsiębiorstw¹⁴,
- wprowadzenie uwarunkowań prawnych m.in. *Shenzhen Foreign Economic Contract Law*¹⁵, obowiązujący od stycznia 1984 r., regulujący zasady inwestycji zagranicznych w strefach¹⁶.

Otwarcie chińskiej gospodarki dało tak zaskakująco pozytywne efekty, że zastanawiano się nad stworzeniem podobnych warunków do działania w całych Chinach¹⁷. Od tego czasu można zauważyć dynamiczny wzrost liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego. Na początku rezultaty związane z inwestycjami zagranicznymi nie były zachęcające. Przede wszystkim łączyło się to z następującymi aspektami¹⁸:

- Chiny były odbiorcą przestarzałych i wycofanych technologii,
- wartość zagranicznych technologii była bardzo przeszacowana,
- Chiny były odbiorcą niektórych swoich eksportowanych części jako kompletnych linii produkcyjnych; ponadto często części te były dostępne po niższej cenie,
- małe doświadczenie chińskich negocjatorów w zakresie ekonomii było wykorzystywane przez zagraniczny kapitał,
- wkład chiński do spółek joint ventures często był zaniżony ze względu na różny system wyceny, stosowany dla szacowania np. kosztów pracy,
- opóźnienia wywołane przez konieczność podróży i inspekcji ze względu na niekompletność dokumentów dostarczanych przez partnerów zagranicznych,
- brak zaangażowania Chińczyków w marketing międzynarodowy, co powodowało utratę cennego doświadczenia oraz powstanie strat,
- spółki joint venture były proponowane jako wehikuł prowadzenia biznesu w przypadku, kiedy zagraniczny inwestor oferował patenty

14 N. Chen, *Price Reform and the Future Model in the Special Economic Zones of China*, „Chinese Economic Studies” 1991, vol. 24, no. 4, s. 80.

15 Ustawa Kontrakt Ekonomiczny z Podmiotem Zagranicznym w Shenzen (tłum. autora).

16 G. Wang, *The Relaxed Rules of the SEZ's*, s. 108, [za:] G. Wang: *China's Investment Laws. New Directions*, Singapore 1998, s. 92–141.

17 D. Wall, *China's Economic Reform and Opening up Process: The Role of the Special Economic Zones*, „Development Policy Review” 1993, no. 11, s. 245.

18 W. Teng, N. Wang, *Transnational Corporations and China's open Door Policy*, Lexington, s. 199–222, [za:] S. Nournoff, *Transnational Corporation Investment in China. A View from the Outside*, 1988, s. 2009.

i prawa autorskie, a strona chińska dostarczała kapitał w gotówce oraz na bieżącą działalność, w dodatku poręczoną przez Bank of China.

Pomimo nie zawsze pozytywnych doświadczeń w zakresie współpracy z inwestorami zagranicznymi i związanych z incydentami, jakie ujawniały się dość często ze względu na współpracę partnerów o różnych wyobrażeniach dotyczących prowadzonego biznesu, od końca lat siedemdziesiątych pięć specjalnych stref ekonomicznych zaczęło swoją działalność.

Fenomen stref w Chinach polega na tym, że na niewielkim obszarze kraju, zamieszkanym przez znikomy procent ludności Chin, z roku na rok zaczęto wytwarzać produkcję, której znaczenie było zauważane dla całej gospodarki kraju (zob. tab. 1.5).

Strefa	Rok			
	1979	1980	1990	1997
Shenzhen	0,31	0,33	2,02	3,80
Zhuhai	0,36	0,37	0,75	1,17
Shantou	2,87	2,97	3,70	4,13
Xiarnen	0,91	0,93	1,12	1,25
Hajnan	5,40	5,50	6,50	7,20
Ogólnie SSE	9,85	10,10	14,09	17,55
Ogólnie Chiny	963	987	1 143	1 236

Tabela 1.5. Ludność zamieszkała na terenach stref ekonomicznych w Chinach w latach 1979–1999 (w mln)

Źródło: *Shenzhen Statistical Yearbook*, Pekin 1998, s. 96; *China Statistical Yearbook*, Pekin 1998, s. 108; *Statistical Yearbook of Zhuhai*, Pekin 1998, s. 97; *Shantoushi, Tongji, Nianjian*, Shantou 1998, s. 33; *Yearbook of Xiamen Special Economic Zones*, Xiamen 1998, s. 242; *Hajnan, Tongji, Nianjian*, Pekin 1998, s. 37, [za:] E. von Clous Knoth, *Special Economic Zones and Economic Transformation. The Case of the People's Republic of China*, Konstanz 2000.

Ludność strefy Shenzhen zwiększyła się w okresie 1979–1997 dziesięciokrotnie. Świadczy to o niespotykanej w innych regionach dynamice rozwoju gospodarczego. Pozostałe strefy również notują gwałtowny wzrost ludności, zamieszkującej ich terytorium. Wynika z tego, że strefy chińskie w tym okresie są atrakcyjnym miejscem pracy i życia dla milionów Chińczyków. Opierając się na zestawieniu procentowym przytoczonym w tab. 1.6 można stwierdzić, iż cała ludność stref ekonomicznych w Chinach stanowi tylko około 1% ogółu ludności kraju.

W tab. 1.6 przedstawiono udział SSE w imporcie i eksporcie w Chinach w latach 1979–1997.

Na początku funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Chinach ich udział w eksporcie był niewielki, w latach 1990–1992 był nawet porównywalny z importem jaki generowały przedsiębiorstwa działające w strefach. Jednakże już od połowy lat dziewięćdziesiątych struktura eksportu i importu zmieniła się na korzyść eksportu. Na podstawie tych danych można wywnioskować, iż dopiero po 15 latach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Chinach zaczęły one przynosić spodziewane korzyści w kontekście gospodarki krajowej.

Podział eksportu i importu pomiędzy strefami jest bardzo zróżnicowany¹⁹. Można wyszczególnić „specjalizację” stref w obrocie zagranicznym. Strefa Shenzhen w początkowym okresie (1980 r.) skoncentrowała się na intensywnym imporcie towarów, podobnie jak strefa Zhuhai, w celu późniejszego zrównoważenia importu eksportem. Strefa Shantou koncentrowała się wyłącznie na eksporcie i dopiero od roku 1996 zaczęła importować towary. Natomiast strefa Xiamen była aktywna zarówno po stronie importu, jak i eksportu²⁰.

Strefa	Eksport			Import		
	1980	1990	1997	1980	1990	1997
Shenzhen	0,01	7,6	19,5	0,01	8,2	25,5
Zhuhai	0,01	0,11	2,6	0,01	0,5	3,0
Shantou	–	–	3,4	0,30	0,8	3,4
Xiamen	0,001	0,4	3,5	0,14	0,8	4,3
Hainan	–	0,7	0,9	0,02	0,7	0,9
Ogółem SSE	0,021	8,9	29,9	0,48	11,0	37,1
Ogółem Chiny	20,0	53,0	142,0	18,00	62,0	183,0

Tabela 1.6. Udział specjalnych stref ekonomicznych w imporcie i eksporcie w Chinach w latach 1979–1997 (w mld yuanów)

Źródło: *Shenzhen Statistical Yearbook...*, s. 96; *China Statistical Yearbook...*, s. 108; *Statistical Yearbook of Zhuhai...*, s. 97; *Shantoushi, Tongji Nianjian...*, 33; *Yearbook of Xiamen Special Economic Zones...*, s. 242; *Hajnan, Tongji, Nianjian...*, s. 37, [za:] E. von Clous Knoth, *op. cit.*

¹⁹ E. von Clous Knoth, *op. cit.*, s. 157.

²⁰ *Ibidem*, s. 157.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych wszystkie strefy równoważyły swoje wpływy z obrotu zagranicznego. Głównym powodem takiego podziału była konieczność sprowadzenia technologii oraz linii produkcyjnych, które następnie stały się podstawą budowy przemysłu na terenach stref ekonomicznych.

Inwestycje, jakie były ponoszone w strefach ekonomicznych na terenie Chin, należy ocenić jako znaczące. Rosły one w miarę stawania się Chin atrakcyjnym gospodarczo partnerem oraz w miarę jak same strefy ekonomiczne stawały się silne gospodarczo. Ogółem w roku 1984 strefy przyciągnęły prawie 30% wszystkich inwestycji zagranicznych ulokowanych w Chinach (zob. tab. 1.7).

W późniejszych latach udział inwestycji w strefach procentowo maleje, ale kwotowo w dalszym ciągu rośnie o kilkaset milionów rocznie – z wyjątkiem roku 1997, w którym zainwestowano 1,7 mld USD w przedsiębiorstwa funkcjonujące w SSE.

Najatrakcyjniejsza dla inwestorów jest strefa ekonomiczna w Shenzhen, w którym to obszarze w 1984 r. zrealizowano połowę inwestycji ulokowanych w strefach. Najmniej inwestuje się w rozwinięty gospodarczo Hainan oraz Shanou.

Strefa	Rok							
	1984		1990		1995		1997	
	w mln USD	w %	w mln USD	w %	w mln USD	w %	w mln USD	w %
Shenzhen	184	50	349	40	1 310	25	1 650	29
Zhuhai	127	34	108	13	681	13	1 024	18
Shantou	8	2	131	15	896	17	1 011	17
Xiarnen	40	11	173	20	1 322	25	1 379	24
Hajnan	12	3	101	12	1 055	20	711	12
Ogólnie SSE	371	29*	862	25*	1 389	14*	5 785	13*
Ogólnie Chiny	1 300	x	3 500	x	37 500	x	45 300	x

* stosunek BIZ w SSE do BIZ w całych Chinach

Tabela 1.7. Wartość i struktura bezpośrednich inwestycji zagranicznych w specjalnych strefach ekonomicznych w Chinach w latach 1984–1997

Źródło: *Shenzhen Statistical Yearbook...*, s. 96; *China Statistical Yearbook...*, s. 108; *Statistical Yearbook of Zhuhai...*, s. 97; *Shantoushi, Tongji Nianjian...*, s. 33; *Yearbook of Xiamen Special Economic Zones...*, s. 242; *Hajnan, Tongji, Nianjian...*, s. 37, [za:] E. von Clous Knoth, *op. cit.*

Po kilku latach funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Chinach strefy przyciągają 25% wartości inwestycji zagranicznych, w tym w strefie Shenzhen ulokowano 40% inwestycji zagranicznych. W kolejnych latach następują równie ważne zjawiska; inwestycje w Chinach rozkładają się bardziej równomiernie, to znaczy udział inwestycji w strefach ekonomicznych w stosunku do całości inwestycji maleje do 13% w 1997 r., a także rośnie znaczenie innych stref, a spada znaczenie stref Shenzhen i Zhuhai.

W roku 1997 zatrudnienie ogółem wyniosło 280 tys. osób, czyli czterokrotnie więcej niż na początku analizowanego okresu (zob. tab. 1.8).

Rok	Przedsiębiorstwa Państwowe		Przedsiębiorstwa mieszane (kolektywne, spółdzielnie)		Pozostałe przedsiębiorstwa		Razem	
	w mln osób	w %	w mln osób	w %	w mln osób	w %	w mln osób	w %
1979	0,06	85	0,01	15	–	0	0,07	100
1985	0,07	75	0,02	19	0,01	6	0,10	100
1990	0,12	72	0,02	12	0,03	16	0,17	100
1995	0,12	44	0,04	13	0,12	43	0,28	100
1997	0,12	42	0,03	11	0,13	47	0,28	100

Tabela 1.8. Wielkość zatrudnienia i jego struktura w przedsiębiorstwach w Chinach w wybranych latach

Źródło: E. von Clous Knoth, *op. cit.*, s. 158; Analizy własne.

Inwestycje w gospodarce chińskiej nie były ponoszone tylko przez zagraniczne podmioty, ale także w pewnej mierze przez podmioty krajowe. Szczególnie dotyczyło to inwestycji infrastrukturalnych, które odgrywały znaczącą rolę w postrzeganiu atrakcyjności danego obszaru. Na początku były one finansowane przez władze centralne – w 1980 r. wydatkowano na ten cel 34% poniesionych nakładów z budżetu centralnego (zob. tab. 1.9).

Znaczącym partnerem gospodarczych dla finansowania infrastruktury były także władze lokalne, jak również przedsiębiorstwa zagraniczne. Dopiero w latach 1986–1990, do finansowania infrastruktury włączyły się korporacje prywatne, działające na terenie stref ekonomicznych.

Inwestycje o tak wielkich rozmiarach, realizowane przez podmioty zagraniczne i krajowe, nie pozostawały bez wpływu na wzrost gospodarczy. Produkt krajowy Chin w okresie 1979–1997 zwiększył się sześć-

krotnie. W tym samym czasie PKB wypracowany przez firmy na terenie specjalnych stref ekonomicznych wzrósł kilkanaście razy (zob. tab. 10). Świadczy to o dużej atrakcyjności stref ekonomicznych w porównaniu z resztą obszaru kraju.

Źródła finansowania	Rok			
	1980	1985	1988	1990
Władze centralne	34	1	1	0
Krajowe agencje finansowe (pożyczkowe)	0	40	17	12
Kapitał zagraniczny	13	18	17	32
Władze komunalne (Shenzhen)	16	14	13	14
Środki pochodzące z departamentów prowincji/miast (poza Shenzhen)	32	10	12	1
Środki pochodzące od firm prywatnych działających na terenie Shenzhen	5	14	31	30
Korporacje krajowe	0	1	0	0
Pozostałe	0	2	9	11

Tabela 1.9. Źródła finansowania inwestycji w infrastrukturę w Chinach w latach 1980–1990 (%)
Źródło: J. Park, *The Special Economic Zones of China and Their Impact on Its Economic Development*, Westport 1997, s. 72 [za:] E. von Claus Knoth, *op. cit.*, s. 99.

Strefy	Rok				
	1979	1985	1990	1995	1997
Shenzhen	0,2	2,3	5,2	13,6	17,4
Zhuhai	0,2	0,7	1,5	3,4	3,9
Shantou	0,9	1,7	2,6	5,2	6,9
Xiamen	0,5	1,2	1,7	4,6	6,7
Hainan	1,7	3,1	4,0	7,5	8,4
Razem SEZ	3,4	9,0	14,8	34,3	43,3
Razem Chiny	392	703	894	1 610	1 963

Tabela 1.10. Realny PKB wypracowany przez SEZ w Chinach w latach 1979–1997 (w mld yuanów)
Źródło: *China Statistical Yearbook...*; *Shenzhen Statistical Yearbook...*, s. 110; *Statistical Yearbook of Zhuhai...*, s. 82; *Yearbook of Xiamen Special Economic Zone...*, s. 244; *Hainan, Tongji, Nianjian...*, s. 17, [za:] E. von Claus Knoth, *op. cit.*, s. 154.

Początkowo największy udział w wypracowywanym dochodzie narodowym miała strefa Hainan, będąca obszarem najbardziej rozwiniętym gospodarczo. W latach 1990–1997 prym pierwszeństwa przejmuje strefa w Shenzhen.

Odnosząc się do skali działalności stref mierzonej wartością eksportu i importu, a także inwestycjami bezpośrednimi w stosunku do wartości PKB, jaką przedsiębiorstwa w strefach generują dla kraju, można dostrzec pewną sprzeczność, mianowicie wartość wypracowywanego PKB jest nieproporcjonalnie mała, co oznacza, że przedsiębiorstwa w strefach funkcjonują w początkowym okresie generując dochody dla swoich właścicieli, a Chiny są tylko krajem „używającym” miejsca do działania dla międzynarodowych przedsiębiorstw.

Pomimo dużej dynamiki inwestycji na terenie stref, a także wysokiej efektywności funkcjonowania mechanizmów gospodarczych na ich terenach, w 1997 r. udział PKB wypracowywanego przez firmy działające w SSE nie przekraczał 3%. Świadczy to o dużej dynamice wzrostu gospodarczego całych Chin i o napływających do tego kraju inwestycjach – nie tylko do stref, ale także do pozostałych obszarów.

W Azji Południowo-Wschodniej i Wschodniej, specjalne strefy ekonomiczne są szczególnie duże i bardziej rozległe obszarowo aniżeli w innych regionach świata. Pomiędzy strefami w Ameryce Łacińskiej i Azji występuje ogromna różnica – średni poziom zatrudnienia w strefie w Azji sięga 10,5 tys. pracowników, natomiast średni poziom zatrudnienia w strefie w Ameryce Środkowej tylko 3,5 tys. pracowników²¹. W dodatku trzy największe kraje wykorzystujące specjalne strefy ekonomiczne Azji Wschodniej – ze względu na liczbę zatrudnionych pracowników – pokrywają 70% aktywności ekonomicznej krajów w Ameryce Łacińskiej oraz ponad 90% aktywności krajów w Afryce²², co wydaje się wielkością szokującą, ale w sposób najbardziej realny oddającą różnicę w gospodarkach oraz sposobie funkcjonowania stref w różnych krajach świata.

Korea Południowa

Najbardziej efektywne specjalne strefy ekonomiczne w Azji zostały założone w Korei Południowej. Specjalne strefy ekonomiczne w tym kraju połączyły nieskomplikowaną technologię z koniecznością zatrudnienia dużej liczby niewykwalifikowanych pracowników. Ewolując, strefy nie generowały dużego eksportu. W Korei eksport realizo-

21 Na podstawie danych Banku Światowego – World Bank, *Export Processing Zones*, The World Bank, Washington 1992, s. 32–36.

22 Na podstawie danych ILO/UNCTC – zob. ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zones*, Geneva 1998, s. 9.

wany przez przedsiębiorstwa w strefie wynosił około 3–4% wartości ogółu eksportu²³.

Kraj ten z sukcesem zdywersyfikował produkcję na tyle, że udało się odejść od niskopłatnej, niewykwalifikowanej produkcji na rzecz sektorów bardziej rozwojowych. W Korei Południowej w strefie Masan, administracja strefy pomagała dostawcom w sprostaniu wymaganiom narzucenym przez inwestorów.

Specjalna strefa ekonomiczna w Masan w Korei Południowej została utworzona w 1971 r. W krótkim czasie strefa przyciągnęła 94 firmy, które zainwestowały 114,6 mln USD oraz stworzyły ponad 31 tys. miejsc pracy. Ponad połowa tych inwestycji wiązała się z przemysłem elektronicznym. Prawie 90% inwestycji w strefie stanowił kapitał japoński, a około 8% amerykański²⁴.

W pierwszym roku (1971 r.) funkcjonowania strefy, krajowe firmy dostarczały 3,3% materiałów i środków do produkcji firmom działającym w strefie. Cztery lata później udział firm krajowych wzrósł do 25%. W konsekwencji krajowa wartość dodana wzrosła z 28% w roku 1971 do 52% w roku 1979. Rząd koreański był bardzo zadowolony ze stworzenia powiązań pomiędzy kontrahentami krajowymi a firmami ze strefy. Dotowany dostęp do środków produkcji oraz surowców pozwolił na szybki rozwój krajowym kooperantom.

Transfer technologii był raczej limitowany, poza sektorem elektronicznym. Szacuje się, że pomiędzy 3 a 4 tys. osób przeszło wyspecjalizowane szkolenia w strefie i za granicę (szczególnie w Japonii), po czym połowa z nich opuściła strefę, aby pracować w lokalnym przemyśle elektronicznym w Korei.

Ocenia się, że strefa w Masan wpłynęła znacząco na rozwój regionalny. Wokół niej dał się zauważyć istotny rozwój przemysłu. Dlatego też wpływ ekonomiczny strefy na rozwój gospodarki tego kraju jest niezaprzeczalny. Tabela 1.11 opisuje ilościowo funkcjonowanie strefy w Masan.

W latach 1972–1982 liczba firm w strefie utrzymywała się na podobnym poziomie, natomiast wydatnie zwiększyło się zatrudnienie. Za najistotniejszy wskaźnik mierzący efektywności działania strefy należy uznać udział gospodarki krajowej w funkcjonowaniu strefy, poprzez konsumpcję produktów i usług, która w 1982 r. przekroczyła 90% oraz dostawy do strefy, które również przekraczają 50%.

23 M. Jenkins, G. Esquivel, F. Larraín, *Export Processing Zones in Central America Development*, „Discussion Paper” – Harvard Institute for International Development, 1998, no. 646, s. 6, [za:] ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects...*

24 *Ibidem*.

Wyszczególnienie	Rok			
	1972	1976	1980	1982
Liczba firm	70	99	88	83
Liczba osób zatrudnionych	7,072	29,615	28,532	26,012
W mln USD				
– Export	23,9	441,0	577,3	601,3
– Sprzedaż krajowa	0	25,2	82,5	92,1
– Import surowców	16,5	216,7	266,2	281,7
– Surowce krajowe	1,0	92,7	131,3	142,7
– Wynagrodzenia całkowite i sprzęt	5,9	36,2	49,4	59,6
– Zużyta energia elektryczna	0,2	3,4	4,5	5,3
– Podatki łącznie	0	1,71	1,74	2,17
W procentach				
– Udział surowców krajowych w całkowitych	6	30	33	34

Wszystkie wielkości monetarne podano w cenach bieżących.

Tabela 1.11. Korea: zagregowane dane ekonomiczne specjalnej strefy ekonomicznej Masan

Źródło: Administration Office, *Masan Free Export Zone, Masan*, International Monetary Fund, International Financial Statistics, [za:] P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics of Enclave Manufacturing*, „The World Bank Research Observer” 1989, vol. 4, no. 1, January, s. 71–72.

Można zatem stwierdzić, że strefa koreańska zasymilowała się z gospodarką krajową i potrafi z nią skutecznie współdziałać, przynosząc korzyści dla kraju.

Filipiny i Malesja

Początek funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na Filipinach to rok 1972, kiedy to utworzono pierwszą strefę *Bataan Export Processing Zones*. Strefa ta rozpoczęła operacje gospodarcze w 1973 r.

Strefę Bataan utworzono na wyspach Marivelach, które nie odzwierciedlały rzeczywistości gospodarczej Filipin. W celu stworzenia warunków do inwestowania w strefie, należało przede wszystkim zainwestować w infrastrukturę przemysłową.

Rząd Filipin spodziewał się znaczących korzyści w związku z uruchomieniem specjalnej strefy ekonomicznej. Do korzyści tych można zaliczyć: stworzenie nowych miejsc pracy, wymianę walutową, transfer technologii, powiązanie gospodarki krajowej z przedsiębiorstwami ze stref, decentralizację produkcji z okręgu gospodarczego stolicy (Manili) na cały kraj.

Na Filipinach strefa Bataan powstała jako pierwsza i jako taka rozwijała się najszybciej. W tab. 1.12 pokazano dane charakteryzujące jej rozwój.

Strefa Bataan jest przykładem jak nie należy organizować SSE. Wiązało się to ze zbyt dużym zaangażowaniem krajowych środków kapitałowych w funkcjonowanie przedsiębiorstw w strefie. Dane ekonomiczne wskazują na znaczne pożyczki, jakie były udzielane firmom ze strefy. Oznaczało to ujemny przepływ kapitału dla gospodarki krajowej, a tym samym straty dla państwa.

Pomimo, że Filipiny były jednym z pierwszych krajów azjatyckich wykorzystujących SSE, do końca XX wieku gospodarka kraju nie odnotowała spektakularnego wzrostu. W dalszym ciągu jest ona traktowana jako rezerwuar taniej siły roboczej na potrzeby przemysłu, gdzie koszty pracy są podstawą konkurencyjności wytwarzanych produktów.

Malezja jest krajem, gdzie również rozwinęły się specjalne strefy ekonomiczne. Jednak nastąpiło to dopiero w roku 1977. Przedsiębiorstwa funkcjonujące w malezyjskich SSE to kilkanaście firm (w 1982 r. było ich 18). Tabela 1.13 zawiera szczegółowe dane na temat funkcjonowania SSE w Malezji.

Wyszczególnienie	Rok			
	1972	1975	1980	1982
Liczba firm	1	16	51	52
Liczba osób zatrudnionych	–	5,502	19,204	19,41
Wartości w mln USD				
– Export	0,4	7,3	122,7	159,6
– Sprzedaż krajowa	–	4,3	13,3	5,0
– Import surowców	0,2	7,8	77,3	122,3
– Surowce krajowe	0,07	0,8	9,5	8,5
– Całkowite wynagrodzenia	–	2,5	20,4	21,8
– Zużyta energia	–	0,5	1,5	1,6
– Zapłacone podatki łącznie	–	0	1,9	1,4
– Pożyczki krajowe razem	1,8	117,8	2,3	1,5
W procentach				
– Udział surowców krajowych w całkowitych	30	10	14	6

Wszystkie wielkości monetarne podano w cenach bieżących.

Tabela 1.12. Filipiny: dane ekonomiczne specjalnej strefy ekonomicznej Bataan

Źródło: *Export Processing Zone Authority*, Manila, *International Monetary Fund*, *International Financial Statistics*, various issues, [za:] P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 74.

Wyszczególnienie	Rok			
	1972	1975	1980	1982
Liczba firm	10	32	41	50
Liczba osób zatrudnionych	–	22,412	38,355	36,298
Export w mln USD	2,1	192,2	972,9	714,9
– Sprzedaż krajowa	–	1,7	0,06	47,1
– Import surowców	1,3	185,1	707,0	520,6
– Surowce krajowe	0,07	7,1	14,5	22,8
– Surowce z zasobów EPZ	–	5,8	76,6	82,3
– Import dóbr kapitałowych	0,4	29,7	36,6	36,6
– Krajowe dobra produkcyjne	0	27,0	3,3	3,9
– Całkowite wynagrodzenie	0,9	14,0	72,3	83,4
– Zużyta energia elektryczna	0,4	5,7	17,8	23,2
– Zapłacone podatki łącznie	0	0	0,09	1,29
W procentach				
– Udział surowców krajowych w całkowitych	5	4	2	4
– Udział krajowych dóbr kapitałowych w całkowitych	0	48	8	10

Wszystkie wielkości monetarne podano w cenach bieżących.

Tabela 1.13. Malezja: dane ekonomiczne specjalnej strefy ekonomicznej Penang

Źródło: *Penang Development Corporation*, Penang, *International Monetary Fund*, *International Financial Statistics*, various issues, [za:] P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 73.

W roku 1982 zatrudnienie przekroczyło 7,7 tys. osób²⁵. Wielkość ta – jak na warunki azjatyckie – jest stosunkowo niewielka. Strefy malezyjskie specjalizowały się głównie w eksporcie towarów, część surowców do produkcji była importowana. W przypadku Malezji można powiedzieć, że na przestrzeni lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych nie można zaobserwować asymilacji przedsiębiorstw działających w SSE z przemysłem i gospodarką krajową.

1.3.2. Kraje Afrykańskie

Państwa afrykańskie – jako organizatorzy i zarządzający specjalnymi strefami ekonomicznymi – są zdecydowanie najmniej licznie reprezentowane. Tylko w kilku krajach afrykańskich funkcjonują specjalne strefy

²⁵ Na podstawie: P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 71.

ekonomiczne. W Afryce specjalne strefy ekonomiczne pozostają w dalszym ciągu w fazie eksperymentu gospodarczego. Strefy działają w Egipcie, Mauritiusie, Senegal i Timorze.

Warto wspomnieć o dwóch krajach, w których specjalne strefy ekonomiczne spełniły swoje zadania gospodarcze, a ich wpływ na ekonomię kraju był i jest znaczący – krajami tymi są Egipt oraz Mauritius. Państwa te spełniają warunek niezbędny do harmonijnego rozwoju gospodarczego, od wielu lat mają stabilność polityczną. Faktem jest, że zarówno system gospodarczy, jak i społeczny oraz polityczny tych krajów nie jest wolny od negatywnych zjawisk, które warto byłoby wyeliminować, ale tym co należy uznać za najważniejsze dla rozwoju gospodarczego jest fakt, iż w krajach tych nie są prowadzone wojny, nie dochodzi do gwałtownych i krwawych zmian rządów, co więcej – istnieje pewna zaawansowana kultura technologiczna i społeczna. Można zatem stwierdzić, że spełnione są fundamentalne warunki niezbędne do przyciągnięcia inwestorów zagranicznych.

Strefy funkcjonujące w Afryce cechuje dominacja przemysłu o dużym stopniu wykorzystania siły ludzkiej (są one bardzo pracochłonne). Dzięki temu istnieje możliwość znaczącego zmniejszenia bezrobocia dzięki oferowaniu niewygórowanych stawek (w skali światowej) za dniówkę.

Do końca XX wieku tylko kilka afrykańskich krajów wykorzystało szansę na zdynamizowanie swojego wzrostu gospodarczego.

Egipt jest krajem kojarzącym się głównie z wakacjami nad Nilem i ciepłym morzem oraz piramidami, a nie z dynamiczną gospodarką. Jednakże jest on jednym z krajów afrykańskich, prowadzących z sukcesem politykę ekonomiczną opartą na inwestycjach zagranicznych ulokowanych w specjalnych strefach ekonomicznych.

W Egipcie można prowadzić działalność gospodarczą na cztery zasadnicze „sposoby” (jeżeli za kryterium podziału przyjmujemy przywileje inwestycyjne i eksportowe). Są nimi: ustrój tradycyjny, uprzywilejowane *non free zones*, *free zones*, specjalne strefy ekonomiczne. Tabela 1.14 opisuje warunki funkcjonowania w specjalnych strefach ekonomicznych z podziałem na zróżnicowanie obszarów gospodarczych dla przedsiębiorców. Kolumna 2 przedstawia obszar gospodarczy najbardziej powszechny, pozbawiony przywilejów oraz specjalnego traktowania podatkowego. Pozostałe obszary charakteryzują się większymi lub mniejszymi przywilejami.

Decyzje o rozpoczęciu działalności w SSE wydaje zarząd strefy. Biorąc pod uwagę taki sposób podejmowania decyzji można stwierdzić, iż mamy tu do czynienia z postanowieniami w dużej mierze subiektywnymi. Stwarza to dość niebezpieczną pod względem etycznym sytuację i stanowi okazję do pojawienia się zachowań korupcyjnych.

Warunki funkcjonowania	Ustrój tradycyjny	Uprzywilejowane <i>non free zones</i>	<i>Free zones</i>	Specjalne strefy ekonomiczne
Podatki dochodowe	• Stawka standardowa: 40% • 32% wpływów pochodzi z firm zajmujących się eksportem i działających w przemyśle	• Okres wakacji podatkowych wynosi od 5 do 20 lat w zależności od lokalizacji i sektora • Po upływie tego okresu obowiązują stawki jak w ustroju tradycyjnym	• Projekty związane z magazynowaniem: 1% wartości dóbr • Projekty związane z przemysłem: 1% wnoszonej wartości dodanej • Projekty związane z usługami: 1% przychodów	Stawka wynosi 10%
Cło na import	W zależności od produktu wynosi od 5 do 70% (na dobra takie jak alkohol, papierosy czy samochody stawki te mogą być wyższe)	5% wartości aktywów trwałych kapitałowych; Na pozostałe dobra nie ma nałożonych ceł	Brak cła	Brak cła
Cło na eksport i opodatkowanie sprzedaży	10% wartości transakcji	• Brak ceł na dobra wywożone poza terytorium Egiptu • Brak podatku na dobra krajowe sprzedawane w Egipcie • 10% wartości dóbr zagranicznych sprzedawanych w Egipcie	• Brak ceł na dobra wywożone poza terytorium Egiptu • Brak podatku na dobra krajowe sprzedawane w Egipcie • 10% wartości dóbr zagranicznych sprzedawanych w Egipcie	• Brak ceł na dobra wywożone poza terytorium Egiptu • Brak podatku na dobra krajowe sprzedawane w Egipcie • 10% wartości dóbr zagranicznych sprzedawanych w Egipcie
Podatek od wynagrodzeń	W zależności od poziomu wynagrodzenia wynosi od 20 do 32%	Jak w ustroju tradycyjnym	Jak w ustroju tradycyjnym	5% poziomu wynagrodzenia
Minimalny limit eksportu	–	–	W zależności od decyzji zarządu i akceptacji GAFI*. Z reguły jest to 50–80%	Zależy od decyzji zarządu strefy

* GAFI, The General Authority on Investment and Free Zones.

Tabela 1.14. Rodzaje obszarów gospodarczych w Egipcie

Źródło: J. van den Zarde, *Free Zones and Special Economic Zones in Egypt*, Royal Netherlands Embassy in Cairo, Egypt 2003, s. 4.

W Egipcie działa jedna specjalna strefa ekonomiczna oraz siedem wolnych stref ekonomicznych (*free zones*). Warto nadmienić, iż strefy te przyciągnęły ponad 180 przedsiębiorstw²⁶. Wspomniane firmy działają w różnych warunkach ekonomicznych. Beneficjenci specjalnej strefy ekonomicznej mogą cieszyć się 10% stawką podatku dochodowego (zob. tab. 1.14), a także 5% podatkiem od wynagrodzeń i brakiem ceł na większość sprowadzanych produktów. Należy również wspomnieć, że limit eksportu ustalany jest przez zarząd strefy.

Przedsiębiorstwa w strefach prywatnych (*free zones*) mają mniej przywilejów, ale i specyfika tych stref jest nieco odmienna. Wolną strefę można utworzyć jedynie w sytuacji, gdy nie ma miejsca na daną inwestycję w SSE, albo charakter przemysłu wyklucza funkcjonowanie przedsiębiorstwa na terenie SSE.

Zgodę na założenie strefy prywatnej oraz na dokonanie w niej inwestycji przez przedsiębiorstwa wydaje Departament Zarządzania Strefami – GAFI. Strefy prywatne są zakładane dla ściśle określonych projektów lub inwestorów. Zazwyczaj nie stanowią one narzędzia przyciągającego inwestorów, lecz dla nich właśnie są tworzone. Można zatem stwierdzić, iż procedura zakładania stref prywatnych w Egipcie jest odmienna od procedury tworzenia specjalnych stref ekonomicznych.

Prowadzenie działalności gospodarczej w Egipcie wiąże się w dużym stopniu z polityką makroekonomiczną, która oceniana jest jako niestabilna²⁷ i niesprzyjająca długoterminowemu wzrostowi gospodarczemu. Działania rządu koncentrują się głównie na ograniczaniu inflacji oraz niedopuszczaniu do zbytniego zdevaluowania funta egipskiego. Wzrost PKB jest zapewniany głównie zamówieniami ze strony sektora publicznego, pogłębiającymi deficyt budżetowy. Sektor prywatny jest jeszcze zbyt słaby gospodarczo, by mógł wywierać istotny wpływ na stymulację wzrostu gospodarczego. Warto nadmienić, iż przerost biurokracji oraz niespójne przepisy prawne winny być uznane za czynnik niesprzyjający rozwojowi gospodarczemu Egiptu. Innym czynnikiem mającym znaczenie dla inwestorów zagranicznych jest polityka podatkowa. Stawki podatku dochodowego oraz podatku od wynagrodzeń na specjalnych obszarach gospodarczych winny być uznane za atrakcyjne dla inwestorów i stanowiące główny czynnik przyciągający nowe inwestycje. Dodatkową motywacją do inwestowania jest brak podatków i ceł od eksportu i importu.

26 W Egipcie funkcjonują strefy ekonomiczne (*free zones*): Alexandria, NasrCity, Port Said, Suez, Ismailia, Damietta, MediaProductionCity.

27 J. van den Zarde, *Free Zones and Special Economic Zones in Egypt*, Royal Netherlands Embassy in Cairo, Egipct 2003, s. 9.

Można powiedzieć, że system specjalnych stref ekonomicznych w Egipcie w dalszym ciągu jest w budowie. Najważniejsza dla dalszego rozwoju stref i przyciągnięcia inwestycji zagranicznych jest stabilna polityka gospodarcza.

Jako przykłady afrykańskich krajów warto przytoczyć jeszcze przypadki Senegalu, Mauritiusa oraz Timoru. Szczegółowe dane ukazują tab. 1.15.

Wyszczególnienie	Kraje		
	Senegal – porażka	Mauritius – sukces	Timor – nie można stwierdzić (strategia SSE w trakcie realizacji)
Sytuacja polityczna	Stabilna	Stabilna	Stabilna
Podatki i warunki finansowe	Zwolnienia z podatku od dochodu przedsiębiorstw. Możliwy transfer kapitału	15% podatek od dochodów przedsiębiorstw. Zwolnienie z podatku od dywidendy na 5 lub 10 lat. Możliwy transfer kapitału	Występują niektóre zwolnienia podatkowe w uzależnieniu od pochodzenia kapitału
Indywidualne rozwiązania dla przedsiębiorstw	Zwolnienia celne na maszyny przetworzone i półprzetworzone wyroby	Zwolnienia celne na maszyny i ich części, surowce do produkcji	Podatek importowy 6%, brak podatków eksportowych
Biurokracja	Biurokracja przy rozpatrywaniu aplikacji inwestycyjnych	Minimalna ingerencja rządu w działania przedsiębiorstw, agencje rządowe ułatwiające funkcjonowanie przedsiębiorstw	Aby zminimalizować biurokrację zorganizowano Instytut Promocji Eksportu i Inwestycji
Rynek pracy	Ubogi	Głęboki, wyedukowana siła robocza	Ubogi
Regulacje rynku pracy	Minimalny poziom zatrudnienia	Prawo dopuszcza nadgodziny i czasowe zatrudnienie	–
Maksymalne zatrudnienie	1 200	90 861	–
Wymagania inwestycyjne	Występują minimalne poziomy inwestycji	–	–
Infrastruktura	Koszty transportu i wysokich technologii stanowią więcej niż 25% kosztu gotowego produktu	–	Wysokie koszty infrastruktury

Tabela 1.15. Sukcesy i porażki SSE w Afryce

Źródło: T. L. Madani, *Timor Lestes Foreign Investment Law (2004)*, Government Trade Policy Workshop, June 2005, vol. 13.

Przykładem kraju, któremu udało się efektywnie wykorzystać specjalne strefy ekonomiczne do stymulowania wzrostu gospodarczego, jest Mauritius. Spełnił on kilka warunków, które dla inwestorów zagranicznych są ważne. Są to m.in. stabilne warunki polityczne oraz jednolita etnicznie społeczność, która w Afryce jest szczególnie istotnym walorem.

Mauritius nie zaproponował inwestorom warunków, jakie znacznie odbiegałyby od tego typu przedsięwzięć realizowanych na innych kontynentach. Mauritijska strefa zaabsorbowała ponad 90 tys. pracowników. Celem funkcjonowania SSE na Mauritiusie była likwidacja bezrobocia i przyciągnięcie zagranicznego kapitału. Oba te postulaty udało się zrealizować. Poza stabilną sytuacją polityczną, za istotną uznać należy pomoc dla przedsiębiorców, co zaproponowano na Mauritiusie w postaci pośrednictwa agencji rządowych, które ułatwiają przedsiębiorcom założenie formalności.

Pozostałe dwa kraje afrykańskie – Senegal i Timor – również wykorzystują specjalne strefy ekonomiczne jako narzędzie polityki gospodarczej – z tą różnicą, że wyniki funkcjonowania i wykorzystania stref nie są tak jednoznaczne jak na Mauritiusie. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach w specjalnych strefach ekonomicznych jest małe (np. Senegal – 1 200 osób). Przerost biurokracji nie pomaga inwestorom przy składaniu wniosków inwestycyjnych. Wysokość ceł i poziom podatków jest podobny jak w innych krajach. Za najistotniejszy czynnik rozwoju gospodarczego winien być więc uznany odpowiedni „klimat” inwestycyjny, który został stworzony w kraju.

Wśród badaczy zajmujących się wpływem specjalnych stref ekonomicznych na rozwój gospodarki krajowej przeważają poglądy, że specjalne strefy ekonomiczne są właściwym rozwiązaniem dla zdynamizowania gospodarczego krajów afrykańskich. Dotychczasowe postępy w zakresie wykorzystania SSE w państwach afrykańskich nie dowodzą niestety prawdziwości tej tezy. Inwestorzy wciąż niechętnie wybierają kraje na kontynencie afrykańskim jako miejsca swoich inwestycji.

1.3.3. Ameryka Północna i Południowa

Specjalne strefy ekonomiczne w krajach leżących w Ameryce Północnej i Południowej są szeroko wykorzystywane. Funkcje, jakie pełnią specjalne strefy ekonomiczne, są bardzo zróżnicowane – począwszy od tego, że są narzędziem polityki gospodarczej, zmniejszającym bezrobocie na danym terenie, a skończywszy na tworzeniu specjalnych obszarów, które służą do pobudzenia innowacyjności i powstania warunków szybkiego

rozwoju technologicznego danego obszaru. Występują również strefy ekonomiczne, mające na celu stworzenie odpowiednich warunków handlowych, szczególnie eksportowych. Te dwa ostatnie typy stref występują w USA. Strefy zmniejszające bezrobocie oraz stanowiące „trzon” gospodarki danego kraju znajdują się w Ameryce Łacińskiej²⁸.

Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Stanach Zjednoczonych sięga wielkiego kryzysu w latach trzydziestych XX w. Wprowadził je w 1934 r. prezydent F. D. Roosevelt w swoim planie *New Deal*. Jednostkom samorządowym w USA zaoferowano możliwość stworzenia specjalnych enklaw gospodarczych, w których warunki prowadzenia działalności gospodarczej znacząco odbiegały od otoczenia. Pierwsza taka strefa została utworzona w 1936 r. Już w 1939 r. osiągnęła przychody w wysokości 5,7 mln USD. Porównując tę wartość z rokiem 1937 (przychody 1,17 mln USD) można uznać, iż wzrost był bardzo dynamiczny. SSE w Stanach Zjednoczonych rozwijają się głównie jako obszary wolnego handlu, gdzie można bezcłowo importować towary do USA²⁹.

W Stanach Zjednoczonych można wyróżnić dwa rodzaje specjalnych stref ekonomicznych. Są to strefy wolnego handlu (*free trade zone*) oraz podstrefy (*subzones*). Strefa wolnego handlu oferuje przedsiębiorstwom przede wszystkim zwolnienia z cła. Jest obszarem o charakterze otwartym, dostępnym dla wielu firm. Podstrefa organizacyjnie przypisana jest do określonej strefy. Ponadto jest to wydzielony terytorialnie obszar w niedalekiej odległości od SSE, na którym prowadzi działalność tylko jedno przedsiębiorstwo³⁰. Taka firma korzysta nie tylko z udogodnień handlu bezcłowego, ale także ze zwolnień podatkowych, które oferują konkretne jednostki samorządu terytorialnego.

Strefy ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych spełniają nieco odmienne funkcje niż w pozostałych krajach. Główne korzyści działania przedsiębiorstwa na terenie specjalnej strefy ekonomicznej w USA to fakt, że³¹:

- towary zagraniczne mogą być wwożone do strefy i przetrzymywane tam, nie będąc formalnie w strefie USA – dla przedsiębiorstwa oznacza to oszczędności na cła,

28 D. Barnes, *Foreign Trade Zone Prove Beneficial for Trade*, „The Journal of Commerce” 1999, s. 1.

29 *Ibidem*, s. 1.

30 *Foreign Trade Zones US Customs procedures and Requirements*, s. 5 – materiał poglądowy dostępny na stronie internetowej TradeInformationCenter www.export.gov.

31 Na podstawie: L. Liston, *How to Use a Foreign Trade Zone*, „Management Review” 1968, February.

- wyroby mogą być produkowane w strefie z wykorzystaniem towarów zagranicznych, bez konieczności zapłaty za nie cła,
- producent może planować sezonowość produkcji, przetrzymując produkty gotowe w specjalnej strefie ekonomicznej, nie angażując pieniędzy w zapłatę cła,
- wiele produktów wwożonych do specjalnej strefy ekonomicznej jest przepakowywanych, sortowanych lub oczyszczanych, co pozwala producentom na eliminację zanieczyszczeń znajdujących się w sprowadzanych towarach, a dzięki temu na zapłatę niższego cła.

W gospodarce amerykańskiej specjalne strefy ekonomiczne odegrały i odgrywają znaczną rolę. Wiąże się to przede wszystkim ze stworzeniem warunków sprzyjających inwestowaniu. Głównym motywem, dla którego SSE są w USA popularne jest atrakcyjny bezcłowy dostęp do głębokiego rynku zbytu oraz do najnowszych technologii. Motywy związane z likwidacją bezrobocia w przypadku SSE w Stanach Zjednoczonych są raczej chybione, a to ze względu na to, że przedsiębiorstwa w strefach zatrudniają tylko kilkaset tysięcy osób, w porównaniu z ogromnym rynkiem zatrudnienia liczącym ponad 100 mln osób.

Po II wojnie światowej rozwinęła się koncepcja podstref (*subzones*). Strefy i podstrefy w USA są tworzone jako zamknięte gospodarczo, niezamieszkałe obszary, w których działalność gospodarcza koncentruje się na produkcji przemysłowej skierowanej na eksport. W 1968 r. w USA było dziewięć SSE, a firmy tam funkcjonujące zatrudniały 1 200 osób, natomiast w roku 2003, łączna liczba stref i podstref wynosiła około 700 (zob. tab. 1.16).

Tabela 1.16 pokazuje rozmieszczenie specjalnych stref ekonomicznych w USA, zwanych tam *free trade zone* – z uwagi na podstawowe przywileje, jakimi dysponują te obszary, a mianowicie na zwolnienia celne. Liczba specjalnych stref ekonomicznych w USA jest największa na świecie. Niektóre stany założyły u siebie ponad 20 stref oraz liczne podstrefy. Dane z tab. 1.16 i 1.17 wskazują, że poszczególne stany USA traktują klimat inwestycyjny bardzo poważnie, starając się przyciągnąć inwestorów oferując im w ramach swoich uprawnień zwolnienia celne. Pod względem liczby stref przodują Teksas, Kalifornia i Floryda. Warto zauważyć, że przywileje nadawane przedsiębiorstwom w strefach ekonomicznych znajdują się w kompetencji władz stanowych, co znacznie przyspiesza sam proces podejmowania inwestycji w amerykańskiej specjalnej strefie ekonomicznej.

Stan	Liczba stref	Liczba lokalizacji ze statusem podstrefy
Alabama	5	15
Alaska	5	2
Arizona	7	11
Arkansas	1	4
Kalifornia	18	29
Kolorado	2	2
Connecticut	4	2
Delaware	1	5
Floryda	20	15
Georgia	3	12
Hawaje	1	5
Idaho	1	–
Illinois	7	26
Indiana	7	22
Iowa	3	5
Kansas	2	4
Kentucky	2	10
Louisiana	6	23
Main	4	1
Maryland	4	2
Massachusetts	3	14
Michigan	5	23
Minnesota	3	5
Mississippi	3	9
Missouri	3	10
Montana	2	–
Nebraska	2	2
Nevada	2	2
New Hampshire	1	3
New Jersey	5	17
New Mexico	3	1
New York	13	13
Karolina Północna	6	12
Północna Dakota	2	1
Ohio	10	27
Oklahoma	4	6

Stan	Liczba stref	Liczba lokalizacji ze statusem podstrefy
Oregon	4	4
Pennsylvania	6	12
Puerto Rico	3	19
Rhode Island	1	–
Karolina Południowa	3	9
Dakota Południowa	1	–
Tennessee	6	11
Teksas	33	65
Utah	1	–
Vermont	2	2
Wirginia	5	5
Waszyngton	13	7
Zachodnia Wirginia	3	2
Wisconsin	3	7
Wyoming	1	–
Ogółem	255	483

Tabela 1.16. SSE w USA i ich podstrefy według stanów w 2003 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji udostępnionych przez Departament Handlu Rządu USA, *International Trade Administration*, www.ita.doc.gov.

Na tych obszarach zatrudnionych było ponad 500 tys. osób. Strategia rozwoju specjalnych stref ekonomicznych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku polegała na wykorzystaniu ogólnoswiatowych trendów w zakresie zwalczania bezrobocia i adaptowania stref, które miały charakter bezcłowych obszarów gospodarczych na potrzeby szerszego biznesu, szczególnie przemysłu. Takie rozwiązanie pozwoliło na przyciągnięcie znacznej rzeszy inwestorów, którzy chcieli skorzystać z dostępu do amerykańskiego rynku, a jednocześnie nie ponosić kosztów cła za wwożone na amerykański obszar celny surowce i półprodukty. W 1994 r. obrót handlowy przedsiębiorstw działających w SSE wyniósł 119,6 mld USA, co stanowiło 10% obrotu handlowego USA ogółem, który wynosił 1 171,6 mld USD.

Rozmieszczenie SSE na terenie kraju nie jest równomierne. Za obszary szczególnie atrakcyjne dla inwestorów, gdzie liczba stref i podstref jest duża, mogą zostać uznane następujące stany: Floryda, Nowy York, Teksas oraz Kalifornia. Są to obszary bardzo aktywne gospodarczo i za-

sobne w wykwalifikowaną siłę roboczą. Mają one dobre połączenia komunikacyjne, szczególnie morskie. Od samego początku stany te były liderami rozwoju gospodarczego z wykorzystaniem specjalnych stref ekonomicznych. Pozostałe stany, na których obszarze utworzono mniej SSE, starają się również przyciągnąć przedsiębiorców, tworząc więcej podstref.

Analizując dane dostarczane przez FTZB – Foreign Trade Zone Board, częściowo uwidocznione w tab. 1.17, wartość przychodów ze sprzedaży osiągniętych przez przedsiębiorstwa działające w strefach i podstrefach amerykańskich w roku 2006 wyniosła ponad 490 mld USD.

Wyszczególnienie	Rok	
	2005	2006
Strefy	69	73
Podstrefy	341	419
Ogółem	410	491

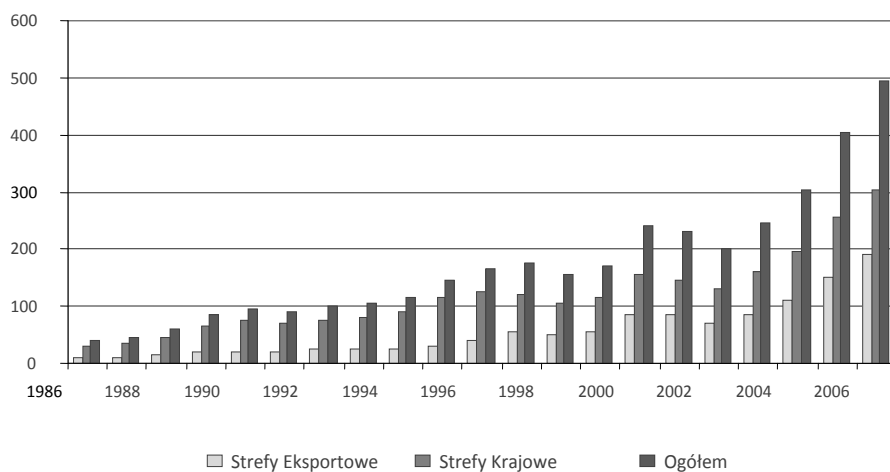
Tabela 1.17. Wartość sprzedaży przedsiębiorstw w SSE w 2005 i 2006 r. w USA (w mld USD)

Źródło: 68th Annual Report of the Foreign Trade Zones Board to the Congress of the United States, FTZB, December 2007, s. 1.

W USA w 2006 r. działało ponad 257 obszarów o statusie podstrefy, przedsiębiorstwa w nich działające generowały ponad 85% przychodów ze sprzedaży specjalnych stref ekonomicznych. W ponad 3 500 firmach inwestujących w strefach zatrudnionych było powyżej 350 tys. osób.

Specjalne strefy ekonomiczne w USA mają dwojaki status – eksportowy i krajowy. Pod względem obowiązujących procedur występują drobne różnice związane z przywilejami celnymi i podatkowymi, jakie otrzymują przedsiębiorstwa, które zdecydują się na zainwestowanie w FTZ o statusie stref zagranicznych lub krajowych. Rysunek 1.1 pokazuje zmiany w zakresie przychodów ze sprzedaży w latach 1986–2006 przedsiębiorstw działających w strefach o statusie eksportowym i krajowym.

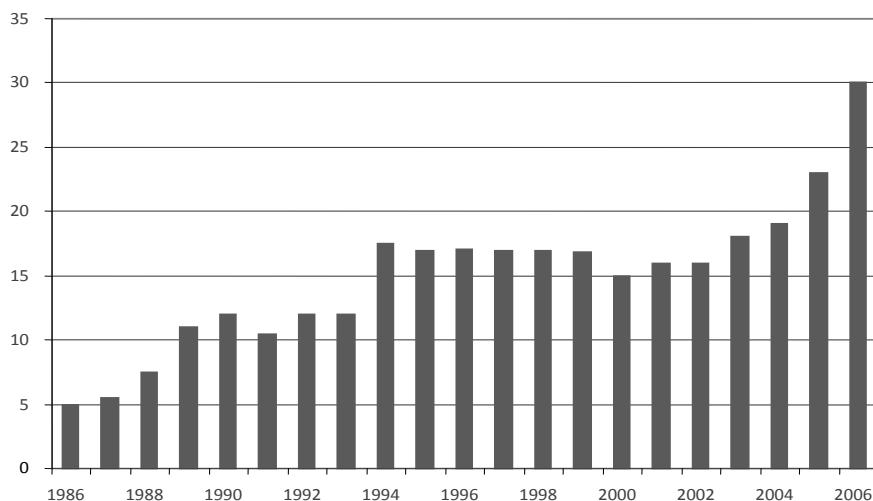
Od roku 2000 znaczenie stref dla gospodarki amerykańskiej wzrosło, o czym świadczy wzrastająca produkcja i sprzedaż przedsiębiorstw w nich działających. Interesująca jest struktura obrotów firm działających w strefach o statusie krajowym, których produkcja przeznaczona jest głównie na rynek wewnętrzny oraz firm funkcjonujących w strefach o statusie eksportowym, o produkcji przeznaczonej przede wszystkim na eksport. W 2006 r. całkowite obroty wyniosły 395 mld USD, z tego na eksport przypadało 30 mld USD.

Rysunek 1.1. Przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw w *Foreign Trade Zones* w latach 1986–2006 (w mld USD)

Źródło: 68th Annual Report of the Foreign Trade Zones Board to the Congress of the United States, FTZB, December 2007, s. 1.

Rysunek 1.2 przedstawia wartość eksportu zrealizowanego przez przedsiębiorstwa działające w strefach o statusie eksportowym.

Rysunek 1.2. Wartość eksportu *Foreign Trade Zones* w USA w latach 1986–2006 (w mld USD)

Źródło: 68th Annual Report of the Foreign Trade Zones Board..., s. 1.

Analizując dwudziestolecie funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych, przedstawione na rys. 1.2, widać, że eksport nie jest priorytetem dla polityki rządu USA w zakresie wykorzystania stref. Wartość eksportu wprowadzie rośnie, ale w stosunku do obrotu przedsiębiorstw produkujących na rynek krajowy jest on raczej niewielki i stanowi tylko pewne uzupełnienie podstawowej działalności firm z amerykańskich stref.

Specjalne strefy ekonomiczne w Ameryce Łacińskiej nie są nowym rozwiązaniem. Pierwsze SSE w tym regionie świata zorganizowano w Kolumbii w roku 1964 oraz w Dominikanie w roku 1965³². Pozostałe kraje szybko skopiowały tę strategię. W Meksyku program *maquiladora* rozpoczął się w połowie lat sześćdziesiątych, kiedy rząd opracował „graniczny plan uprzemysłowienia” (*border industrialization plan*). Gwatemala, Honduras oraz Salwador uruchomiły swoje programy organizując strefy ekonomiczne na początku lat siedemdziesiątych. W 1976 r. specjalne strefy ekonomiczne zostały utworzone na Jamajce oraz w Nikaragui, a w 1981 r. – w Kostaryce. Wszędzie, z wyjątkiem Dominikany, zarządzanie strefami przejął rząd³³.

Specjalne strefy ekonomiczne działające w Ameryce Środkowej i Południowej skoncentrowane są w trzech krajach – Meksyku, Brazylii i Dominikanie. Realizacja meksykańskiego programu *maquiladora* wiąże się ze znacznym wzrostem zatrudnienia w regionie – jest to 600 tys. zatrudnionych (65% zatrudnienia w regionie) i 48% wartości eksportu Meksyku do USA. Wysoki udział produkcji firm działających w strefie przygranicznej jest spowodowany udziałem przemysłu włókienniczego oraz elektronicznego. W późniejszym okresie bardziej zdywersyfikowane produktowo grupy przemysłowe próbowały wykorzystać program, lecz

32 M. Jenkins, G. Esquivel, F. Larraín, *op. cit.*, s. 6.

33 G. Teutli, *Maquiladoras in Mexico*, Mexico [za:] F. A. Rabbani, *Economic and Social Impacts of Export Processing Zones in Asia*, Hong Kong 1980; ILO/UNCT, *Economic and Social Effects...*; J. Grunwald, *Opportunity Missed: Mexico and Maquiladoras*, „Brookings Review” 1991, vol. 9, no. 1, s. 44–48; R. Kaplinsky, *Export Processing Zone in The Dominican Republic: Transforming Manufactures into Commodities*, „World Development” 1993, vol. 21, no. 11, s. 1851–65; J. G. Burns, *Free Trade Zones: Global Overview and Future Prospects*, „Industry Trade and Technology Review” 1995, September, s. 35–47; R. Mata, *Nafta Update: Steady US Bilateral Trade Growth with Mexico Faces Mixed Prospects in 1995*, „Industry Trade and Technology Review” 1995, March, s. 1–4; L. Wilmore, *Export Processing Zone in Dominican Republic: A Comment of Kaplinsky*, „World Development” 1995, vol. 23, no. 23, s. 529–35.

bez powodzenia. Powodem były przede wszystkim nieatrakcyjne cenowo surowce i półprodukty krajowe³⁴.

W Dominikanie funkcjonuje 19 stref ekonomicznych, w których zatrudnionych jest 141 tys. pracowników. Znaczenia specjalnych stref ekonomicznych dla krajowej gospodarki nie można przecenić. Firmy funkcjonujące w SSE mają bardzo duży udział w eksporcie oraz zatrudnieniu (zob. tab. 1.18).

Kraj	Rok	Tekstylnia i odzież	Elektryka i elektronika	Obuwie i skóra	Artykuły sportowe i zabawki	Produkcja artykułów metalowych, mechanika	Pozostałe
Kolumbia ^(a)	1985	46,0	10,0	3,0	0,0	23,0	18,0
Dominikana ^(b)	1985	61,3	4,5	12,1	NA	NA	22,1
Jamajka ^(b)	1985	89,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,0
Meksyk ^(b)	1984	10,0	54,3	2,0	3,1	14,7	15,9
Mauritius ^(b)	1986	91,0	0,0	1,0	2,0	3,0	3,0
Bangladesz ^(b)	1986	81,0	1,0	0,0	0,0	15,0	3,0
Korea ^(d)	1980	1,9	47,6	5,0	NA	27,0	18,5
Malezja ^(c)	1984	13,0	58,0	0,0	6,0	6,0	17,0
Filipiny ^(a)	1980	43,0	13,9	8,2	NA	10,2	24,7
Sri Lanka ^(b)	1981	89,9	2,0	NA	NA	NA	8,1
Tajwan ^(b)	1983	17,0	54,0	4,0	NA	6,0	19,0

^(a) Według zatrudnienia tylko dla jednej strefy (Bataan w Filipinach, Barranquilla w Kolumbii)

^(b) Według zatrudnienia

^(c) Według liczby przedsiębiorstw

^(d) Według wartości inwestycji – tylko dla strefy Masan

NA – dane niedostępne.

Tabela 1.18. Udział produkcji przedsiębiorstw z SSE w produkcji przemysłowej ogółem w wybranych krajach (w %)

Źródło: M. Jenkins, G. Esquivel, F. Larraín, *Export Processing Zones in Central America Development*, „Discussion Paper” – Harvard Institute for International Development, 1998, no. 646, s. 6; [za:] ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects...*; D. Rondinelli, O. Kreye, *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” 1987, no. 43, Geneva; F. A. Rabbani, *Economic and Social Impacts of Export Processing Zones in Asia*, Hong Kong 1980.

34 J. Grunwald, *op. cit.*, s. 44–48 – surowce i półprodukty dostarczane od krajowych dostawców reprezentowały niecałe 2% ogółu.

Niektóre dominikańskie strefy są pod pewnymi względami największe na świecie. Na przykład strefy Santiago i San Pedro de Macoris zatrudniają po 35 tys. pracowników każda (zob. tab. 1.18).

Sektory przemysłu występujące w specjalnych strefach ekonomicznych w krajach Ameryki Łacińskiej nie wymagają zatrudnienia wyspecjalizowanej kadry, lecz dużych zasobów niewykwalifikowanej siły roboczej. Najpopularniejszymi z nich są sektory tekstyliów, odzieży, elektroniki i elektryczny, sektor obuwniczy i skórzany, produkcji artykułów sportowych i metalowych oraz przetwórstwo żywności³⁵. Jednak najważniejszymi i dominującymi przemysłami w specjalnych strefach ekonomicznych są sektory tekstylny oraz elektroniczny³⁶.

W omówionych strefach, poza Ameryką Łacińską, również dominuje branża elektroniczna i tekstylna. Przemysł tekstylny ma największy udział w specjalnych strefach ekonomicznych w następujących krajach: Kolumbia, Dominikana, Jamajka, Mauritius, Bangladesz, Filipiny i Sri Lanka. Natomiast dla Meksyku, Korei, Malezji oraz Tajwanu przemysł ten jest drugim co do ważności sektorem.

Sektory przemysłu tekstylnego oraz elektronicznego winny być również uznane za dominujący pod względem utworzonych w specjalnych strefach ekonomicznych miejsc pracy (zob. tab. 1.19).

Dane dotyczące zatrudnienia w specjalnych strefach ekonomicznych scharakteryzowane w tab. 1.19 dotyczą lat osiemdziesiątych XX wieku oraz dwóch sektorów przemysłu – tekstylnego i elektronicznego. Na podstawie tych danych można wyróżnić kraje, które swoją gospodarkę skoncentrowały na dostosowaniu swojej ekonomii do wymogów międzynarodowego kapitału. Te państwa to Sri Lanka, Bangladesz czy Jamajka. Mają one jedną cechę wspólną – ponad 80% miejsc pracy zostało tam stworzonych przez przemysł tekstylny w przedsiębiorstwach działających w specjalnych strefach ekonomicznych. Oznacza to praktycznie zmonopolizowanie działalności w strefach przez sektor tekstylny.

Dane z tab. 1.19 dotyczące sektora elektronicznego wskazują na istotne znaczenie tej gałęzi przemysłu pod względem tworzonych miejsc pracy dla Meksyku, Korei, Malezji czy Tajwanu. W wybranych strefach udział inwestycji wysokotechnologicznych jest znaczący, jednak w dalszym ciągu funkcjonują strefy, gdzie dominujące sektory przemysłu koncentrują się na produkcji zgoła nakładczej.

35 D. Rondinelli, O. Kreye, *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” 1987, no. 43, Geneva.

36 J. G. Burns, *op. cit.*, s. 35–47. Autor wskazuje, że przemysł tekstylny i elektronika to ponad 90% aktywności specjalnych stref ekonomicznych.

Państwo	Rok	Tekstylnia w %	Tekstylnia według zatrudnienia	Elektronika w %	Elektronika według zatrudnienia	Zatrudnienie ogółem w 1986 r.
Kolumbia ^(a)	1985	46,0	3.082	10,0	670	6.700
Dominikana	1985	61,3	22.068	4,5	1.620	36.000
Jamajka	1985	89,0	7.120	0,0	0	8.000
Meksyk	1984	10,0	25.000	54,3	135.750	250.000
Brazylia	1982	6,5	4.095	40,1	25.263	63.000
Bangladesz	1986	81,0	3.657	1,0	45	4.515
Korea ^(a,b)	1980	1,9	2.660	47,6	66.640	140.000
Malezja ^(c)	1984	13,0	10.619	58,0	47.379	81.688
Filipiny ^(a)	1980	43,0	16.770	13,9	5.421	39.000
Sri Lanka	1981	89,9	31.465	2,0	700	35.000
Tajwan	1983	17,0	13.680	54,0	43.453	80.469
Mauritius	1986	91,0	56.138	0,0	0	61.690
Egipt	1980	54,0	13.500	0,0	0	25.000

^(a) Dane tylko dla stref: Bataan w Filipinach, Barranquilla w Kolumbii, Masan w Korei

^(b) Według wartości inwestycji

^(c) Według liczby przedsiębiorstw.

Tabela 1.19. Szacunkowe wielkości wykreowanych miejsc pracy w EPZ w przemyśle tekstylnym i elektronicznym

Źródło: M. Jenkins, G. Esquivel, F. Larraín, *op. cit.*, s. 12; [za:] ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects...*; D. Rondinelli, O. Kreye, *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” 1987, no. 43, Geneva; F. A. Rabbani, *op. cit.*

Jednocześnie potwierdzone jest znaczenie SSE jako narzędzia polityki ekonomicznej sprzyjającego tworzeniu nowych miejsc pracy. Wydaje się, że SSE w wielu przypadkach są tworzone tylko po to, aby zapewnić miejsca pracy. Organizatorzy zapominają, że SSE staje się częścią systemu gospodarczego i nie można pominąć wpływu przedsiębiorstw działających w SSE na ogół gospodarki.

Przytoczone dane jednoznacznie potwierdzają, że głównym zadaniem stref jest tworzenie nowych miejsc pracy. W szczególności świadczą o tym następujące fakty:

- przyrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach w SSE w Chinach dowodzi dużej mobilizacji siły roboczej i dynamicznego rozwoju przedsiębiorstw, które tworzą nowe miejsca pracy,

- SSE funkcjonujące w krajach Ameryki Łacińskiej są w wielu regionach znaczącym pracodawcą,
- SSE tworzone przez wybrane kraje Afrykańskie mają na celu wyłącznie utworzenie nowych miejsc pracy.

Europa

Specjalne strefy ekonomiczne w Europie mają niezbyt długą historię. W przypadku państw Europy Środkowo-Wschodniej zaczęły powstawać w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Państwa Europy Zachodniej wykorzystują strefy ekonomiczne w znacznie mniejszym zakresie. Wiąże się to z inną strategią gospodarczą, jaka została przyjęta przez nie we wczesnej fazie wzrostu gospodarczego.

Strefy ekonomiczne funkcjonujące w Europie można podzielić następująco: SSE w krajach Europy Zachodniej oraz w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Tabela 1.20 przedstawia kraje europejskie, w których działają specjalne strefy ekonomiczne oraz najważniejsze ich parametry.

Specjalne strefy ekonomiczne w krajach Europy Zachodniej funkcjonują głównie jako strefy wolnocłowe. Część krajów, np. Francja czy kraje skandynawskie (poza Szwecją), w ogóle nie zorganizowały na swoim terytorium stref ekonomicznych. Pozostałe kraje, takie jak Wielka Brytania, Niemcy, Austria czy Hiszpania utworzyły SSE, ale główne przywileje oferowane inwestorom koncentrują się wokół zwolnień celnych.

Prawodawstwo Unii Europejskiej uniemożliwia jej członkom faworyzowanie określonych grup przedsiębiorstw, chyba że przed przystąpieniem dany kraj wynegocjował odmienne traktowanie swoich stref ekonomicznych. Strefy ekonomiczne funkcjonujące w krajach Europy Zachodniej nie oferują wystarczających zachęt inwestycyjnych, które mogłyby skusić duże grono międzynarodowych koncernów do podjęcia inwestycji na tamtym obszarze.

Podstawowym czynnikiem pozwalającym konkurować na międzynarodowym rynku zagranicznych inwestycji są m.in. koszty pracy, a także zasobny w wykwalifikowaną siłę roboczą region kraju. W ostatnim dziesięcioleciu zaobserwowano odpływ przedsiębiorstw z Europy Zachodniej do innych regionów świata: Europy Środkowej i Wschodniej czy Azji.

Starając się określić wpływ SSE na gospodarkę krajów Europy Zachodniej trudno jest zdefiniować, jaki jest tu cel funkcjonowania SSE. Ma to związek z niewielkim wpływem przedsiębiorstw korzystających z SSE na resztę gospodarki. Strefy nie dostarczają również wystarczającej ilości miejsc pracy, aby można powiedzieć, że zostały one stworzone jako narzędzie walki z bezrobociem. Kraje Europy Zachodniej należą do krajów rozwiniętych gospodarczo, dla których nie mają znaczenia

wyodrębnione obszary gospodarcze, szczególnie, że w myśl unijnego prawa nie mogą one zaoferować szczególnie atrakcyjnych warunków inwestycyjnych.

Kraj	Liczba stref	Lokalizacja	Proponowane udogodnienia
Austria	4	Wiedeń, Graz, Solbad Hall, Linz	zwolnienia z cła, częściowe zwolnienia z podatków od dochodu
Bułgaria	6	–	zwolnienia z cła (za wyjątkiem alkoholu i papierosów), zwolnienia z VAT-u
Cypr	2	Lanarca, Limassol	Zwolnienia z cła
Dania	1	Kopenhaga (port)	–
Francja	1	Bordeaux	(nieaktywna)
Niemcy	6	porty: Hamburg, Brema, Bremerhaven, Kiel, Emden, Cuxhaven	zwolnienia z cła, zwolnienia z VAT-u
Irlandia	1	Shannon Development	zwolnienia z cła, zwolnienia z VAT-u
Włochy	2	porty: Triest, Wenecja	zwolnienie z cła, stawki VAT-u obniżone
Litwa	3	Kanuas, Siauliani, Klaipada	zwolnienie z cła, zwolnienie z VAT-u, podatek dochodowy obniżony
Polska	14	strefy zlokalizowane w całej Polsce	zwolnienie z cła, zwolnienie z VAT-u, zwolnienie z podatku dochodowego (na trzy lata)
Portugalia	2	Madeira, Santa Marialslands	zwolnienie z cła, stawka VAT zredukowana, zwolnienie z podatku od dywidend
Rumunia	6	Constanta – Sud-Agigea, Sulina, Galati, Braila, Giurgiu, Curtici-arad	zwolnienie z cła, zwolnienia z VAT-u, zwolnienie z podatku dochodowego uzależnione od wartości inwestycji
Serbia	12	położenie stref blisko portów rzecznych oraz autostrad (podstrefy są wydzielonymi obszarami)	zwolnienie z cła, zwolnienie z podatku od sprzedaży
Słowacja	4	Zlina, Banska Bystrzyzna, Koszyce, Trencie	pozostałe ulgi są zależne od strefy
Hiszpania	3	Barcelona, Cadiz, Vigo	zwolnienie z cła, VAT, podatku dochodowego, innych obciążeń podatkowych na rzecz państwa
Szwecja	4	porty	zwolnienie z cła, nie ma zwolnień z innych podatków
Wielka Brytania	6	–	zwolnienie z cła, brak ulg fiskalnych

Tabela 1.20. Wybrane specjalne strefy ekonomiczne w Europie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. J. McGilvary, *Enhancing the Foreign Trade Zones Program for Small and Medium-Sized Manufactures*, Foreign Trade Zones Board, USA, May 2004, s. 55–82.

Przykład typowych dla krajów Europy Zachodniej stref stanowią specjalne strefy ekonomiczne w Niemczech. Są to porty, oferujące swoim kontrahentom zwolnienie z cła na pewne towary oraz obniżkę podatku VAT. Jednak SSE na tle gospodarki Niemiec nie wyróżniają się na tyle, aby prowadzić chociażby statystykę ich funkcjonowania.

Podobna sytuacja występuje w Wielkiej Brytanii i we Włoszech. Warto wspomnieć, że w chwili obecnej we Francji nie funkcjonuje żadna specjalna strefa ekonomiczna.

Państwa postsocjalistyczne, transformujące swoje gospodarki, chciały jak najszybciej dogonić w rozwoju ekonomicznym kraje rozwinięte. Dlatego oprócz innych ogólnogospodarczych reform, kraje te zdecydowały się na utworzenie na swoich terytoriach SSE. Transformacja gospodarcza sprzyjała nowym inwestycjom, co – wraz z połączeniem z zachętami inwestycyjnymi oferowanymi przez specjalne strefy ekonomiczne – dało pozytywny efekt w postaci przyciągnięcia inwestorów zagranicznych do stref.

Przykładem kraju, w którym strategia ta realizowana jest w sposób bardzo dynamiczny, jest Polska. W chwili obecnej w Polsce funkcjonuje 14 stref ekonomicznych z ponad 70 podstrefami³⁷. Na terenie Polski zainwestowały międzynarodowe koncerny samochodowe, informatyczne, logistyczne, elektroniczne, a także średniej wielkości firmy zagraniczne i krajowe.

W 2006 r. każda duża inwestycja realizowana w Polsce miała swoje umiejscowienie na terenie specjalnej strefy ekonomicznej. Atrakcyjność tutejszych inwestycji warunkowana jest przede wszystkim niskimi kosztami pracy, stosunkowo głęboką chłonnością rynku oraz dostępnością wykwalifikowanej kadry pracowników. Sytuacja taka odnosi się nie tylko do przedsiębiorstw lokujących swoje inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych, ale także do pozostałych inwestorów chcących zainwestować w Polsce i jest raczej wynikiem pozytywnego klimatu inwestycyjnego.

O inwestycje zagraniczne z Polską rywalizują Węgry oraz Słowacja. Kraje te również utworzyły specjalne strefy ekonomiczne i oferują w nich zachęty inwestycyjne. Jednak w przeciwieństwie do Polski, konsumpcja wewnętrzna jest tam znikoma ze względu na małą wartość krajowego rynku dóbr. Można zatem stwierdzić, iż firmy funkcjonujące w tych krajach na terenie stref winny wytwarzać swą produkcję na eksport. Na Wę-

37 Kamiennogórska SSE, Katowicka SSE, Kostrzyńsko-Słubicka SSE, Krakowska SSE, Legnicka SSE, Łódzka SSE, Mielecka SSE, Pomorska SSE, Słupska SSE, Starachowicka SSE, Suwalska SSE, Tarnobrzaska SSE, Wałbrzyska SSE, Warmińsko-Mazurska SSE.

grzech czy Słowacji swoje inwestycje umieściły firmy spoza Unii Europejskiej, dzięki czemu mogą one produkować na wewnętrzny rynek unijny, nie płacąc ceł w przypadku sprowadzanych towarów. W ten sposób działają głównie koncerny japońskie oraz koreańskie.

Realizowana przez SSE strategia ma za zadanie zdynamizować rozwój gospodarczy poprzez przyciągnięcie bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Jednocześnie firmy funkcjonujące w SSE tworzą nowe miejsca pracy, przyczyniając się do likwidacji bezrobocia. Jednak ich wpływ na obniżenie poziomu bezrobocia wydaje się niewielki.

Przytoczone dane oraz wykorzystane argumenty o zakresie roli specjalnych stref ekonomicznych potwierdzają ich duże znaczenie jako narzędzia kreowania nowych miejsc pracy, a także, w wybranych krajach, jako obszarów podejmowania inwestycji wysokich technologii.

1.4. Podsumowanie

Specjalne strefy ekonomiczne zostały stworzone, aby przyciągać inwestorów, dzięki którym lokalna gospodarka rozwiąże lub zmniejszy swoje problemy ekonomiczne. Na przestrzeni lat przykłady wykorzystania SSE dostarczały wielu informacji, pozwalających na ocenę skuteczności oddziaływania SSE na gospodarkę lokalną, ale także czynników atrakcyjności strefy dla przedsiębiorców w kontekście różnych systemów gospodarczych. Okazuje się, że SSE oferująca udogodnienia w formie prostych zachęt podatkowych nie do końca jest skuteczna w rozwiniętych gospodarkach państw zachodnich. W wielu krajach strefy zostały zorganizowane jako efekt pewnego trendu w polityce gospodarczej, a nie jako przemyślana inicjatywa. Skutkowało to minimalnymi korzyściami dla gospodarki, bowiem kraj pozbywał się wpływów podatkowych od przedsiębiorstw, które i tak zainwestowałyby na terenie kraju, ponieważ czynnikiem wspierającym decyzję inwestycyjną były na przykład niskie koszty pracy.

Na przestrzeni dziesięcioleci widać ewolucję SSE, które zamieniają się wraz z otaczającymi przedsiębiorstwami. Zmiana stref koncentruje się na różnych udogodnieniach, jakie są oferowane przedsiębiorcom oraz wykorzystaniu potencjału strefy dla rozwoju regionalnego. Sam charakter strefy musi korespondować z daną gospodarką oraz polityką ekonomiczną państwa. Najefektywniejsze wykorzystanie stref z korzyścią dla przedsiębiorstw i państwa ma miejsce, gdy w sposób aktywny działają mechanizmy wspierające transfer innowacyjności ze strefy do gospodarki realnej.

Specjalne strefy ekonomiczne stymulują inwestycje, o czym świadczy:

- specjalne strefy ekonomiczne istnieją w ponad 130 krajach. Popularność tego narzędzia, które zostało zastosowane w tak dużej liczbie państw skłania do rozważań. Oferowane przez SSE przywileje inwestycyjne przyciągają inwestorów bez względu na kraj;
- oferta inwestycyjna części krajów praktycznie koncentruje się wokół taniej siły roboczej, czyli nie jest to docelowy rynek zbytu dla produkowanych towarów, w innych okolicznościach inwestorzy by tam nie zainwestowali;
- różnorodność oferowanych przez państwo zachęt inwestycyjnych jest bardzo duża – oznacza to, że inwestorzy reagują pozytywnie na samo utworzenie specjalnej strefy ekonomicznej.

Rozdział II

Uwarunkowania funkcjonowania SSE w Polsce w latach 1997–2012

Ład prawny w zakresie funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce tworzą ustawy i rozporządzenia. Za najważniejszą należy uznać ustawę z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych¹, zawierająca najistotniejsze wytyczne funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Była ona kilkakrotnie zmieniana, a jej ostatnia nowelizacja nastąpiła 8 września 2006 r. Inne akty prawne narzucają przedsiębiorstwom działającym w specjalnych strefach ekonomicznych określone obowiązki sprawozdawcze w zakresie otrzymanej pomocy publicznej.

Podstawą prawną funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce – jak już wspomniano – jest ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 r. Ustawa ta otworzyła drogę do stworzenia w Polsce omawianych stref oraz umożliwiła wykorzystanie w strefach narzędzi polityki gospodarczej, sprzyjających przyciągnięciu nowych, często zagranicznych inwestorów.

Powołanie specjalnej strefy ekonomicznej ma służyć przyspieszeniu wzrostu gospodarczego części terytorium kraju, w szczególności przez realizację jednego z poniższych celów²:

- rozwoju określonych dziedzin działalności gospodarczej,
- rozwoju nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystania w gospodarce narodowej,
- rozwoju eksportu,

1 Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U. 1994, nr 123, poz. 600 z dnia 23 listopada 1994 r. Ostatnia nowelizacja ustawy nastąpiła 8 września 2006 r., Dz.U. 2006, nr 141, poz. 997, art. 1.

2 Na podstawie: ustawa z dnia 20 października 1994 r..., art. 3. Zob. także: E. Kryńska (red.), *Polskie Specjalne Strefy Ekonomiczne – Zamierzenia i Efekty*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 35.

- zwiększenia konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług,
- zagospodarowania istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej,
- tworzenia nowych miejsc pracy,
- zagospodarowania niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej.

Sformułowanie celów, jakie postawiono przed strefami ekonomicznymi sugeruje, że z jednej strony są one narzędziami polityki ekonomicznej w zakresie rozwoju określonych branży i sektorów, wspomagając rozwój gospodarczy kraju, a z drugiej wspomagają rozwój gospodarczy regionów³.

Organem uprawnionym do tworzenia specjalnej strefy ekonomicznej jest Rada Ministrów. Na wniosek Ministerstwa Gospodarki – po dokonaniu niezbędnych uzgodnień z władzami samorządowymi – wydawane jest rozporządzenie, w którym w szczegółach zostają określone ramy nowej specjalnej strefy ekonomicznej, takie jak:

- nazwa terenu i granice strefy,
- przedmiot działalności gospodarczej, na który nie będzie wydawane zezwolenie,
- podmiot zarządzający strefą,
- okres, na jaki ustanawiana jest strefa,
- ramowe warunki pomocy publicznej – zwolnienia i ulgi dla przedsiębiorców⁴.

Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych stanowi trzon systemu prawnego określającego funkcjonowanie tych obszarów w Polsce. Do prawidłowego funkcjonowania strefy potrzebne są jeszcze rozporządzenia szczegółowe, do których należą:

- regulamin strefy opracowany przez zarządzającego, a zatwierdzony przez Ministerstwo Gospodarki,
- zarządzenie Ministra Gospodarki w sprawie sposobu przeprowadzania, zasad i warunków przetargów lub rokowań oraz kryterium oceny zamierzeń, co do przedsięwzięć gospodarczych, które mają być podjęte na terenie strefy,
- zarządzenie Ministra Gospodarki w sprawie powierzenia zarządzającemu udzielania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy,

3 E. Kryńska (red.), *op. cit.*, s. 35–36.

4 Art. 4.4 ustawy z dnia 20 października 1994 r...

- rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie ustanowienia planu rozwoju strefy,
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 marca 2006 r. w sprawie udzielenia wsparcia nowej inwestycji z Funduszu Strefowego⁵.

O atrakcyjności specjalnej strefy ekonomicznej decydują warunki inwestycyjne, na które wpływają ulgi podatkowe i inne przywileje, określone jako pomoc publiczna. Warunki dopuszczające pomoc publiczną, analizowane są przez Radę Ministrów, która podejmuje decyzję uwzględniając następujące kryteria:

- poziom bezrobocia w regionie oddziaływania strefy,
- poziom produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca regionu, w którym usytuowana jest strefa,
- skalę problemów regionu, związanych z koniecznością restrukturyzacji dawnych okręgów przemysłowych, strukturalną recesją oraz degradacją społeczną⁶.

Więcej szczegółów określa Rozporządzenie Rady Ministrów z 21 marca 2006 r. w sprawie udzielenia wsparcia nowej inwestycji z Funduszu Strefowego.

Podmiotem zarządzającym strefą może być wyłącznie spółka prawa handlowego, w której Skarb Państwa lub samorząd województwa ma większość głosów na walnym zgromadzeniu udziałowców bądź akcjonariuszy. Skład rady nadzorczej spółki zarządzającej składa się z nie więcej niż pięciu osób, przedstawicieli takich instytucji, jak Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, właściwego ministra do spraw gospodarki oraz wojewody jako reprezentanta Skarbu Państwa.

Do podstawowych zadań zarządzającego strefą należą działania zmierzające do rozwoju działalności gospodarczej prowadzonej na terenie strefy, a w szczególności:

- umożliwienie przedsiębiorstwom prowadzącym działalność na terenie strefy – na podstawie umowy – używania i korzystania ze składników mienia położonych na obszarze strefy, których zarządzający jest właścicielem lub posiadaczem zależnym,
- gospodarowanie – w sposób ułatwiający prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy – urządzeniami infrastruktury gospodarczej i technicznej oraz innymi składnikami mienia,

5 Na podstawie strony internetowej Ministerstwa Gospodarki <http://www.mgip.gov.pl/Przedsiębiorcy/Specialne+strefy+ekonomiczne/> [dostęp: 15.12.2006], analizy własne.

6 Na podstawie: ustawa z dnia 20 października 1994 r..., art. 4.5.

- świadczenie przedsiębiorcom prowadzącym działalność na obszarze strefy – na podstawie umowy – usług oraz tworzenie warunków do świadczenia usług przez osoby trzecie,
- prowadzenie działań promujących prowadzenie działalności w specjalnej strefie ekonomicznej⁷.

Istotnym elementem systemu wsparcia przedsiębiorstw jest Fundusz Strefowy. Dzięki niemu przedsiębiorstwa działające w SSE mogą liczyć na dodatkowe ulgi finansowe, w konsekwencji zwiększające efektywność inwestycji.

Zagadnienie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw, a tym samym kwestia specjalnych uprzywilejowanych obszarów gospodarczych, czyli specjalnych stref ekonomicznych, była od samego początku ważnym punktem negocjacyjnym dla Polski. Było to związane z coraz większym znaczeniem stref dla klimatu inwestycyjnego Polski.

Całkowite zwolnienie podatkowe w warunkach ówczesnie obowiązujących wysokich stóp podatkowych, stanowiło silny instrument przyciągania nowych inwestycji. Jednocześnie zastosowany w specjalnych strefach ekonomicznych system wsparcia nowych inwestycji nie był zgodny z zasadami udzielania pomocy publicznej w krajach Unii Europejskiej. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wymusiło harmonizację zasad udzielania pomocy publicznej w strefach, co istotnie obniżyło ich atrakcyjność.

Obecnie – pomimo ograniczenia wielkości pomocy publicznej – strefy zgodnie z prawem unijnym nadal są silnym i stosunkowo łatwo dostępnym instrumentem finansowego wspierania nowych inwestycji. Liczne wnioski władz lokalnych o obejmowanie strefami nowych terenów świadczą o dużym zainteresowaniu potencjalnych inwestorów rozpoczęciem działalności w ramach specjalnej strefy ekonomicznej.

Na terenie stref mogą funkcjonować różne grupy przedsiębiorców. Spośród nich wymienić można⁸:

- grupę MSP, mającą zezwolenia wydane do końca 2000 r.,
- grupę dużych przedsiębiorców mających zezwolenia wydane do końca 1999 r.,
- grupę dużych przedsiębiorców, mających zezwolenia wydane w 2000 r.,
- grupę dużych przedsiębiorców z sektora motoryzacji mających zezwolenia wydane do końca 2000 r.,
- grupę pozostałych przedsiębiorców, którzy działają w reżimie prawa wspólnotowego.

⁷ *Ibidem*, art. 8, ust. 1.

⁸ Analizy własne, na podstawie nowelizacji ustawy z dnia 20 października 1994 r...

Można zatem stwierdzić, iż przedsiębiorców tych różnią zasady udzielania pomocy publicznej. Jest to spowodowane dwoma różnymi nowelizacjami ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, mianowicie:

- nowelizacją z dnia 16 listopada 2000 r. – harmonizującą prawo specjalnych stref ekonomicznych z prawem Unii Europejskiej, obowiązującym przedsiębiorców, którzy uzyskali zezwolenie od 2001 r.,
- nowelizacją z dnia 2 października 2003 r. – wprowadzającą do ustawy postanowienia Traktatu Akcesyjnego.

Zasady i warunki udzielania pomocy publicznej oraz inne regulacje były różne, w zależności od tego, kiedy przedsiębiorca otrzymał zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie (tj. przed czy po 1 stycznia 2001 r.).

Zasady udzielania pomocy publicznej dla przedsiębiorców, którzy otrzymali zezwolenia przed 1 stycznia 2001 r., określa *Traktat o przystąpieniu do Unii Europejskiej* (TA) w załączniku XII rozdział 5 *Polityka konkurencji*. Za istotne należy uznać następujące postanowienia Traktatu Akcesyjnego⁹:

- okres przejściowy, czyli zachowanie praw nabytych: dla małych przedsiębiorców obowiązuje do końca 2011 r., a dla średnich – do końca 2010 r.,
- dla dużych przedsiębiorców, którzy uzyskali zezwolenia do końca 1999 r. maksymalna pomoc publiczna wynosi 75% kosztów inwestycji, a dla zezwoleń wydanych w 2000 r. – 50%,
- dla przedsiębiorców z sektora motoryzacji maksymalna pomoc publiczna wynosi 30% kosztów inwestycji,
- termin, od którego naliczana jest pomoc dla dużych przedsiębiorców, w tym z sektora motoryzacyjnego, określony jest na 1 stycznia 2001 r.,
- okres zaliczania kosztów inwestycji kwalifikujących się do objęcia pomocą dla dużych przedsiębiorców, w tym z sektora motoryzacyjnego, ograniczono do wydatków poniesionych od dnia uzyskania zezwolenia do końca 2006 r.

Ze względu na nadzwyczajny charakter wprowadzonych zmian w załączniku do Raportu przedstawiono szczegółowo zarówno postanowienia Traktatu, jak i sposób ich wdrożenia do prawa polskiego.

9 Zmiany zostały wprowadzone do naszego prawa ustawą z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw, Dz.U. 2003, nr 188, poz. 1840 oraz z 2004 r., nr 123, poz. 1291 i nr 273, poz. 2703.

Z uwagi na ograniczenie wielkości pomocy publicznej przedsiębiorcom mającym zezwolenia wydane w latach 1995–2000, ustawą z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw wprowadzono rozwiązania częściowo rekompensujące utracone korzyści. Warunkiem skorzystania z nich jest akceptacja zmian wprowadzonych Traktatem Akcesyjnym, wyrażona złożeniem wniosku o zmianę zezwolenia w trybie art. 6 tej ustawy.

Przedsiębiorcom, którzy dokonali zmiany zezwolenia w w/w. trybie przysługuje:

- możliwość zmiany warunków zezwolenia na korzystniejsze bez uzasadnienia przyczyn,
- wykorzystanie środków zgromadzonych na rachunku Funduszu Strefowego na dofinansowanie nowych inwestycji, realizowanych przez samego podatnika lub wskazaną przez niego, powiązaną z nim organizacyjnie bądź kapitałowo firmę w co najmniej 25%,
- w przypadku dużych przedsiębiorców – ustawowe zwolnienie z podatku od nieruchomości, według stanu oraz stawek obowiązujących z roku 2000. Utracone z tego tytułu przez gminy przychody będą rekompensowane z budżetu państwa.

Obowiązujące od 1 stycznia 2001 r. zasady udzielania pomocy regionalnej na nowe inwestycje w strefach określa ustawa z 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, która została znowelizowana:

- ustawą z dnia 16 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych oraz o zmianie niektórych ustaw, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2001 r.,
- ustawą z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw, która weszła w życie z dniem akcesji,
- ustawą z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, która weszła w życie 31 maja 2004 r.

oraz rozporządzenia Rady Ministrów, wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 4 ust. 1 ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. W zakresie nieuregulowanym tą ustawą, dotyczącym procedur notyfikacji pomocy, postępowania przed Komisją, zasad zwrotu pomocy wykorzystanej niezgodnie z przeznaczeniem, postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości, monitorowania i kontroli udzielonej pomocy oraz kar pieniężnych obowiązuje ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

W kwietniu 2004 r. w ramach procedury przejściowej notyfikowano Komisji Europejskiej program pomocy regionalnej dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w specjalnych strefach ekono-

micznych na podstawie zezwolenia wydanego po 31 grudnia 2000 r. W związku z tym, że zasady i warunki pomocy udzielanej na ich podstawie są zgodne z prawem unijnym, można oczekiwać, że programy zostaną przyjęte bez zastrzeżeń.

Przedsiębiorcy, mający zezwolenia wydane po 31 grudnia 2000 r., mogą korzystać z pomocy w formie zwolnień podatkowych z tytułu:

- kosztów nowej inwestycji,
- tworzenia nowych miejsc pracy.

W przypadku pomocy z tytułu kosztów nowej inwestycji wielkość pomocy oblicza się jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy określonej dla danego obszaru i kosztów inwestycji, kwalifikujących się do objęcia pomocą. Definicję kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą określają rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie specjalnych stref ekonomicznych.

Wielkość pomocy z tytułu tworzenia nowych miejsc pracy związanych z daną inwestycją obliczana jest jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy i dwuletnich kosztów płacy brutto nowo zatrudnionych pracowników, powiększonych o wszystkie obowiązkowe płatności związane z ich zatrudnieniem. Przedsiębiorca korzystający z pomocy z tego tytułu musi utrzymać nowo utworzone miejsca pracy przez okres nie krótszy niż 5 lat.

Podsumowując, udzielana przez państwo pomoc dla przedsiębiorstw inwestujących w SSE, jest obwarowana konkretnymi ograniczeniami, powodującymi, że przedsiębiorca, aby otrzymać wsparcie, musi inwestować, a ponadto wypracować zysk, którego opodatkowanie stanowi w większości wypadków rzeczne dofinansowanie inwestycji.

2.1. Charakterystyka specjalnych stref ekonomicznych

Lokalizacja specjalnych stref ekonomicznych w Polsce nie jest przypadkowa i w większości przypadków sprzyja celom postawionym w ustawie¹⁰. Dane finansowe i statystyczne wskazują na to, że strefy funkcjonują jako samodzielne podmioty wspomagania biznesu na danym obszarze i dobrze wypełniają swoje zadanie, powodując napływ inwestycji i tworzenie nowych miejsc pracy.

10 Ustawa z dnia 20 października 1994 r...

2.1.1. Lokalizacja specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

Specjalne strefy ekonomiczne zostały zlokalizowane w Polsce na terenach wymagających restrukturyzacji gospodarczej, bardzo często zagrożonych strukturalnym bezrobociem i wymagających fundamentalnych zmian w strukturze przedsiębiorstw funkcjonujących na wybranym obszarze.

W tabeli 2.1 ukazano umiejscowienie stref w Polsce z wyszczególnieniem informacji o ich obszarze, skali inwestycji oraz szczegółach lokalizacji.

Strefa województwo	Obszar strefy w ha (stan na 31.12.2015)	W tym pod duże inwestycje (stan na 31.12.2007)	Lokalizacja strefy
Kamienogórska SSE dolnośląskie, wielkopolskie	373,83	–	<u>miasta</u> : Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Lubań, Ostrów Wielkopolski, Piechowice, Zgorzelec <u>gminy</u> : Bolków, Gryfów Śląski, Janowice Wielkie, Kamienna Góra, Lubań, Lubawka, Mirsk, Nowogrodzic, Prusice, Żmigród
Katowicka SSE śląskie, małopolskie, opolskie	2 347,34	38,49	<u>miasta</u> : Bielsko-Biała, Bieruń, Bytom, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Kędzierzyn-Koźle, Knurów, Lubliniec, Myszków, Orzesze, Piekary Śląskie, Racibórz, Rybnik, Siemianowice Śląskie, Sławków, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze, Zawiercie, Żory <u>gminy</u> : Czechowice-Dziedzice, Czerwionka-Leszczyny, Głucholazy, Godów, Gogolin, Kietrz, Koniecpol, Krapkowice, Miedźna, Myślenice, Olesno, Pawłowice, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Rudziniec, Siewierz, Strzelce Opolskie, Ujazd
Kostrzyńsko-Słubicka SSE lubuskie, zachodniopomorskie, wielkopolskie	1 868,05	284,96	<u>miasta</u> : Białogard, Gniezno, Gorzów Wielkopolski, Gubin, Kostrzyn nad Odrą, Nowa Sól, Poznań, Szczecin, Wągrowiec, Zielona Góra, Żary <u>gminy</u> : Barlinek, Buk, Bytom Odrzański, Chodzież, Czerwieńsk, Dębno, Dobiegniew, Drezdenko, Goleniów, Gryfino, Gubin, Kamień Pomorski, Kargowa, Karlino, Koźuchów, Krosno Odrzańskie, Kwilcz, Lubsko, Łobez, Międzyrzecz, Nowogard, Nowy Tomysł, Pełczyce, Przemęt, Rzepin, Skwierzyna, Słubice, Stęszew, Strzelce Krajeńskie, Sulechów, Sulęcín, Swarzędz, Śmigiel, Wronki

Strefa województwo	Obszar strefy w ha (stan na 31.12.2015)	W tym pod duże inwestycje (stan na 31.12.2007)	Lokalizacja strefy
Krakowska SSE małopolskie, podkarpackie	707,78	140,87	<u>miasta</u> : Bochnia, Bukowno, Kraków, Krosno, Limanowa, Nowy Sącz, Oświęcim, Sucha Beskidzka, Tarnów <u>gminy</u> : Andrychów, Bochnia, Boguchwała, Chelmek, Chrzanów, Czorsztyn, Dąbrowa Tarnowska, Dobczyce, Gdów, Niepołomice, Nowa Sarzyna, Skawina, Słomniki, Trzebinia, Wolbrom, Zabierzów, Zator
Legnicka SSE dolnośląskie	1 763,77	–	<u>miasta</u> : Chojnów, Głogów, Jawor, Legnica, Lubin, Zgorzelec, Złotoryja <u>gminy</u> : Chojnów, Gromadka, Iłowa, Kostomłoty, Legnickie Pole, Męcinka, Miękinia, Miłkowice, Polkowice, Prochowice, Przemków, Środa Śląska
Łódzka SSE łódzkie, wielkopolskie, mazowieckie	1 339,17	51,28	<u>miasta</u> : Bełchatów, Koło, Konstantynów Łódzki, Kalisz, Kutno, Łęczyca, Łowicz, Łódź, Ozorków, Piotrków Trybunalski, Płock, Pruszków, Raciąż, Radomsko, Rawa Mazowiecka, Sieradz, Skierniewice, Sochaczew, Tomaszów Mazowiecki, Turek, Warszawa, Zduńska Wola, Zgierz, Żyrardów <u>gminy</u> : Aleksandrów Łódzki, Brójce, Grodzisk Mazowiecki, Kleszczów, Koluszki, Ksawerów, Nowe Skalmierzyce, Opoczno, Ostrzeszów, Paradyż, Przykona, Sławno, Stryków, Tomaszów Mazowiecki, Ujazd, Widawa, Wieluń, Wola Krzysztoporska, Wolbórz, Wróblew, Żelów, Zgierz, Żychlin
Mielecka SSE podkarpackie, małopolskie, lubelskie	1 495,65	–	<u>miasta</u> : Chełm, Częstochowa, Dębica, Gorlice, Jarosław, Kraśnik, Krosno, Leżajsk, Lubaczów, Lubartów, Lublin, Łańcut, Mielec, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Rzeszów, Sanok, Szczecin, Zamość <u>gminy</u> : Dębica, Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Leżajsk, Ostrów, Radymno, Rejowiec Fabryczny, Ropczyce, Sędziszów Małopolski, Trzebownisko, Zagórz
Pomorska SSE pomorskie, kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie	2 039,99	–	<u>miasta</u> : Brodnica, Bydgoszcz, Czarneków, Gdańsk, Gdynia, Grudziądz, Inowrocław, Kwidzyn, Łeba, Malbork, Piła, Rypin, Stargard Szczeciński, Starogard Gdański, Tczew, Toruń, Włocławek <u>gminy</u> : Barcin, Chojnice, Czarna Woda, Człuchów, Gniewino, Janikowo, Kowalewo Pomorskie, Krokowa, Liniewo, Lipno, Łysomice, Sztum, Świecie, Tczew, Wąbrzeźno

Strefa województwo	Obszar strefy w ha (stan na 31.12.2015)	W tym pod duże inwestycje (stan na 31.12.2007)	Lokalizacja strefy
Słupska SSE zachodniopomorskie, pomorskie	899,37	42,13	<u>miasta</u> : Darłowo, Koszalin, Łębork, Słupsk, Szczecinek, Ustka, Wałcz <u>gminy</u> : Biesiekierz, Czarne, Debrzno, Kalisz Pomorski, Karlino, Polanów, Słupsk, Tychowo
Starachowicka SSE świętokrzyskie, mazowieckie, opolskie, łódzkie, lubelskie	644,46	–	<u>miasta</u> : Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Puławy, Skarżysko-Kamienna, Starachowice <u>gminy</u> : Iłża, Końskie, Mniszków, Morawica, Piekoszków, Połaniec, Sędziszów, Stąporków, Suchedniów, Szydłowiec, Tułowice
Suwalska SSE podlaskie, warmińsko-mazurskie, mazowieckie	635,07	10,93	<u>miasta</u> : Białystok, Bielsk Podlaski, Ełk, Grajewo, Hajnówka, Łomża, Olecko, Ostrów Mazowiecka, Sejny, Suwałki <u>gminy</u> : Czyżew, Gołdap, Małkinia Górna, Narewka, Nowogród, Siemiatycze, Suwałki, Szczuczyn, Zabłudów
Tarnobrzaska SSE podkarpackie, mazowieckie, świętokrzyskie, lubelskie, dolnośląskie, małopolskie	1 743,30	298,75	<u>miasta</u> : Jasło, Kraśnik, Łuków, Opatów, Pionki, Przemyśl, Radom, Siedlce, Stalowa Wola, Tarnobrzeg, Tomaszów Lubelski <u>gminy</u> : Baranów Sandomierski, Gorzyce, Horodło, Janów Lubelski, Jedlicze, Kobierzycze, Łapy, Łuków, Mińsk Mazowiecki, Nisko, Nowa Dęba, Nowe Miasto nad Pilicą, Opatów, Orły, Ożarów Mazowiecki, Pilawa, Połaniec, Poniatowa, Przasnysz, Ryki, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Siedlce, Staszów, Tomaszów Lubelski, Tuczępy, Węgrów, Wyszaków
Wałbrzyska SSE dolnośląskie, opolskie, wielkopolskie, lubuskie	2 921,70	166,76	<u>miasta</u> : Bielawa, Bolesławiec, Dzierżoniów, Grodków, Kalisz, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Leszno, Nowa Ruda, Oleśnica, Oława, Opole, Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, Wrocław <u>gminy</u> : Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Dąbrowa, Długoleś, Góra, Jarocin, Jelcz-Laskowice, Kluczbork, Kłodzko, Kobierzycze, Kościan, Krotoszyn, Książ Wielkopolski, Lewin Brzeski, Namysłów, Niemodlin, Nowa Ruda, Nysa, Oława, Otmuchów, Praszka, Prudnik, Rawicz, Skarbimierz, Strzegom, Strzelin, Syców, Szprotawa, Śrem, Świdnica, Świebodzin, Twardogóra, Wiązów, Wołów, Września, Ząbkowice Śląskie, Żarów

Strefa województwo	Obszar strefy w ha (stan na 31.12.2015)	W tym pod duże inwestycje (stan na 31.12.2007)	Lokalizacja strefy
Warmińsko-Mazurska SSE warmińsko-mazurskie, mazowieckie	1 057,38	216,64	<u>miasta</u> : Bartoszyce, Ciechanów, Elbląg, Iława, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mława, Mrągowo, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztyn, Ostrołęka, Ostróda, Płońsk <u>gminy</u> : Barczewo, Bartoszyce, Biskupiec, Ciechanów, Dobre Miasto, Iłowo-Osada, Kurzętnik, Morąg, Nidzica, Olecko, Olsztynek, Orzysz, Pasłęk, Piecki, Pisz, Pomiechówek, Szczytno, Wielbark, Zakroczym
Razem	19 836,88	1 250,81	

Tabela 2.1. Lokalizacja stref w Polsce w rozbiciu na miasta i gminy

Źródło: Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy: *Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005 r.*, www.mgip.gov.pl [styczeń 2007]. Dane od roku 2006 – Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, Warszawa, maj 2008; Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016, www.mr.gov.pl [maj 2016].

W Polsce strefy są niejednolite obszarowo. Należy podkreślić, iż nie stanowią one zamkniętej enklawy organizacyjnej i gospodarczej. Przedsiębiorstwo chcące ubiegać się o zezwolenie na działalność w strefie a planujące duże inwestycje, może negocjować ze strefą utworzenie podstrefy w atrakcyjnej dla firmy lokalizacji. Podstrefa administracyjnie podlega określonej strefie ekonomicznej, jednocześnie oferując takie same przywileje jak specjalna strefa ekonomiczna.

Warto podkreślić, że decyzje o utworzeniu stref miały głównie podłoże gospodarcze. Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce dominują na terenach zindustrializowanych i zostały tworzone w oparciu o dostępną infrastrukturę. Ze względu na to, iż na terenie województw katowickiego, łódzkiego, dolnośląskiego oraz świętokrzyskiego infrastruktura była najsilniej rozwinięta, najszybszy rozwój stref zaobserwowano właśnie na terenach tych województw. Każda z wymienionych stref ma dodatkowo podstrefy, skupiające zazwyczaj jedną dużą zagraniczną inwestycję, która „obrosta” inwestycjami kooperantów oraz innych wspomagających przedsiębiorstw.

W przypadku lokalizacji stref w Polsce na uwagę zasługują również późniejsze działania związane z utworzeniem stref w mniej atrakcyjnych pod względem inwestycyjnym regionach kraju. Dotyczy to regionów położonych na północy oraz północnym zachodzie Polski.

Wspomniane lokalizacje charakteryzują się mniejszą dynamiką rozwoju, liczoną poziomem inwestycji, jak również brakiem realizacji spektakularnych inwestycji, o które zabiegają rządy poszczególnych krajów. Wydaje się, że lokalizacja tych stref w przypadku dużych inwestorów nie spełnia bardzo istotnego kryterium, jakim jest siła robocza i jej jakość.

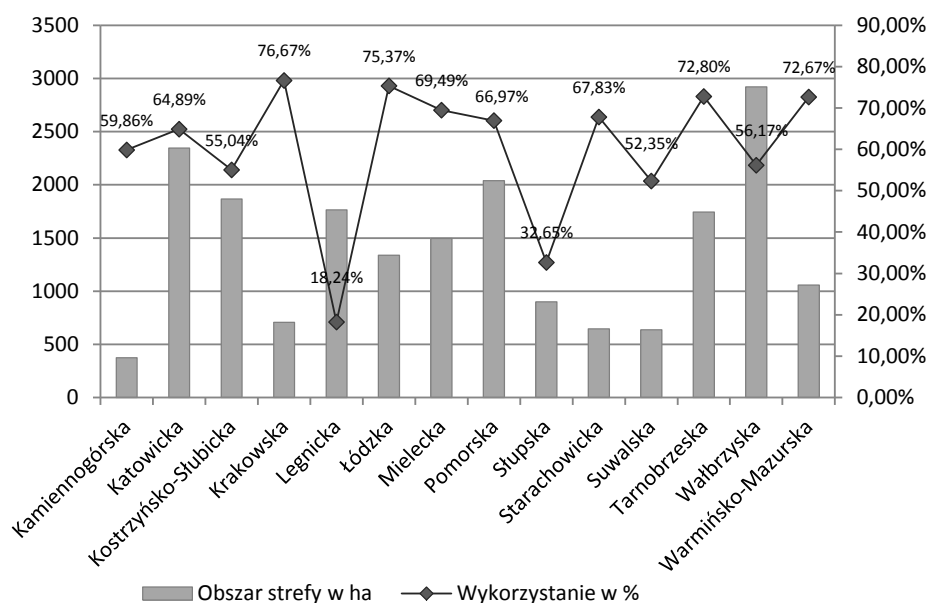
Cechą charakterystyczną polskich specjalnych stref ekonomicznych jest ich geograficzne rozproszenie. Przeciętna strefa ma dziewięć różnych lokalizacji, często odległych od siebie. Tak duże rozproszenie wynika z faktu włączania do strefy lokalizacji wybranych pod inwestycje przez silnych inwestorów, którzy w zamian za obiecane ulgi i zwolnienia podatkowe budują w danej strefie fabryki i zakłady.

Zagospodarowanie obszaru specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce są niezależnymi podmiotami, zarządzanymi przez uprawnione do tego celu spółki. Oznacza to, że efektywność działania zarządzających rzutuje na zagospodarowanie obszaru inwestycyjnego, jakim dysponuje strefa.

Dane liczbowe na rys. 2.1 wskazują na bardzo dużą atrakcyjność inwestycji w SSE, średnie zagospodarowanie obszaru dla wszystkich specjalnych stref ekonomicznych po przeliczeniu wynosi bowiem ponad 60%, co daje ponad połowę zagospodarowanego pod inwestycję terenu. Należy zaznaczyć, że poziom zagospodarowania powierzchni stref nie jest proporcjonalny, większość stref ma zagospodarowanie wynoszące około 70% powierzchni. Występują jednak i pewne wyjątki w tym zakresie – najsłabszym poziomem zagospodarowania charakteryzują się strefy legnicka (18,24%) i słupska (32,65%). Zagospodarowanie obszaru strefy zależy również od „jakości” terenów, jakimi zarządza strefa. Jakość tę należy mierzyć infrastrukturą, głębokością i jakością rynku pracy, jak również rozbudowaniem sieci transportu.

W latach 2004–2009 można było zaobserwować pewne praktyki polegające na tym, że to inwestorzy lub władze strefy wynajdywały atrakcyjne inwestycyjnie tereny, „dopasowując” do tego inwestora lub grupę inwestorów, a dopiero później starając się o status specjalnej strefy ekonomicznej dla tego obszaru. Takie praktyki doprowadziły do znacznego zróżnicowania przestrzennego stref, w chwili obecnej siedziba strefy znajduje się w określonym mieście, gdzie jest zlokalizowana część powierzchni strefy, a dodatkowo funkcjonuje wiele podstref, czyli obszarów strefowych organizacyjnie należących do danej strefy, ale zlokalizowanych w innych miejscowościach. W roku 2011 lokalizacje przynależne do określonej strefy leżały na terenach od jednego do czterech województw. Trudno uniknąć wrażenia, że poszczególne strefy konkurują o najlepsze lokalizacje i o najzamożniejszych inwestorów.

Rysunek 2.1. Zagospodarowanie obszaru stref oraz ich powierzchnia, według stanu na 31 grudnia 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016, www.mr.gov.pl [maj 2016].

Założyciele i zarządzający specjalnymi strefami ekonomicznymi w Polsce

Organem założycielskim większości specjalnych stref ekonomicznych w Polsce jest Skarb Państwa. Wynika to z faktu, że zgodnie z ustawą o specjalnych strefach ekonomicznych podmiotem zarządzającym strefą może być wyłącznie spółka kapitałowa, w której większość głosów na walnym zgromadzeniu udziałowców (akcjonariuszy) ma Skarb Państwa lub samorząd województwa. Tylko w przypadku Słupskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej większością głosów dysponuje samorząd terytorialny.

W tab. 2.2 pokazano udziały poszczególnych grup założycieli w procesie konstituowania się stref.

W przypadku większości stref funkcjonujących w Polsce założycielem lub współzałożycielem jest Skarb Państwa, który ma bezpośredni wpływ na politykę strefy. W związku z tym, że firmy zarządzające strefami są spółkami kapitałowymi, bezpośredni nadzór nad ich działalnością w imieniu samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa sprawuje rada

nadzorcza. W Polsce zarządzający strefami funkcjonują jako spółki akcyjne lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka akcyjna jest częściej wybieraną formą prawną-organizacyjną, co wiąże się z jasnym zdefiniowaniem praw i obowiązków organów zarządzających i kontrolnych w tych podmiotach. Za wyborem tej formy przemawia również przejrzystość relacji pomiędzy akcjonariuszami, co stanowi istotny atrybut w strategii tworzenia dobrze prosperującego biznesu, opartego na zasadzie wzajemnego zaufania, który jest gwarantem przyciągnięcia do strefy silnych kapitałowo inwestorów.

Założyciele	Procent udziałów
Skarb Państwa oraz samorząd terytorialny	41,7
Skarb Państwa oraz samorząd terytorialny i konsorcjum firm	8,3
Skarb Państwa oraz samorząd terytorialny i instytucja	25,0
Samorząd terytorialny	25,0

* dane wykorzystane przez KPMG zostały zebrane w wyniku ankiety rozesełanej do firm zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi w Polsce.

Tabela 2.2. Założyciele specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*

Źródło: *Analiza specjalnych stref ekonomicznych oraz parków przemysłowych i technologicznych w Polsce*, Raport KPMG, Warszawa 2006, s. 7. Zob. również Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy: *Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005 roku*, www.mgip.gov.pl.

Wadą rozwiązania z większościovym udziałem kapitału państwowego lub samorządowego jest chwiejność polityki personalnej, która nie gwarantuje ciągłości zarządzania strefą. Jednakże – jak pokazują dotychczasowe doświadczenia – stanowiska zarządzających w strefach obsadzone są wyjątkowo rozważnie. O ich obsadzie najczęściej decydują kwalifikacje merytoryczne, a nie przynależność polityczna.

2.1.2. Nakłady inwestycyjne w specjalnych strefach ekonomicznych

Koszty inwestycji, jakie zostały zrealizowane w specjalnych strefach ekonomicznych, zostały poniesione przez przedsiębiorstwa krajowe i zagraniczne. Tabela 2.3 przedstawia dynamikę poziomów inwestycji w strefach w latach 2004–2015.

Poziomy dynamiki w zakresie nakładów inwestycyjnych w poszczególnych latach analizowanego okresu w poszczególnych strefach ekonomicznych osiągały różne poziomy. W jednych strefach dynamika ta była bardziej stabilna, w innych mniej. W przypadku wszystkich specjalnych stref eko-

nomicznych największy przyrost inwestycji nastąpił w 2009 r. w stosunku do roku 2008. Z kolei w całym analizowanym przedziale czasowym obejmującym lata 2004–2015 największą dynamiką w zakresie przyrostu inwestycji, wyprzedzając znacząco wszystkie pozostałe strefy, charakteryzowała się Warmińsko-Mazurska SSE. Natomiast najniższa dynamika przyrostu inwestycji w okresie 2004–2015 przypadła Kamiennogórskiej SSE.

Inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych na tle inwestycji zrealizowanych na terenie Polski

Analizując pojawiające się w prasie artykuły na temat SSE w Polsce, można odnieść wrażenie, że całość kapitału napływająca w ramach BIZ trafia do specjalnych stref ekonomicznych. Takie twierdzenie jest sporym nadużyciem. Szczegółowe informacje na ten temat przedstawia tab. 2.4.

Analizując powyższe dane i porównując napływ inwestycji do SSE (z pominięciem kapitału polskiego) w stosunku do wartości BIZ widać, iż brak jest tu określonego trendu, a wartości te ulegają znaczącym fluktuacjom. Pewien problem w zakresie dokonywanej analizy stanowi brak bezpośredniej porównywalności danych za lata 2013–2014 z wcześniejszym okresem. Oczywiście analiza ta nie zawiera inwestycji polskiego kapitału w SSE. Niemniej jednak kilkunasto- czy kilkudziesięcioprocentowa alokacja BIZ w SSE świadczyć może o dużej atrakcyjności inwestycyjnej stref.

Należy również wziąć pod uwagę, że metodologia kalkulacji wartości BIZ kumuluje bezpośredni napływ środków finansowych oraz zyski reinwestowane. Czyli BIZ zawierają w podawanych wartościach bezpośredni napływ pieniądza oraz zysk z już funkcjonujących inwestycji. Oznacza to, że, biorąc pod uwagę jedynie zainwestowany kapitał, jego udział w SSE będzie jeszcze większy.

2.1.3. Zatrudnienie na obszarze specjalnych stref ekonomicznych

Stworzone miejsca pracy są jednym z kryteriów opisujących przedsiębiorstwa działające w SSE. Z racji tego, że firmy te działają w wydzielonej gospodarczo enklawie, która ma własne uwarunkowania gospodarcze, stosunkowo łatwo jest określić wszystkie parametry ekonomiczne tej grupy przedsiębiorstw i stwierdzić czy wyróżnia się ona na tle pozostałych firm działających w kraju.

W tab. 2.5 ujęto liczbę miejsc pracy utworzonych w latach 2005–2015 w polskich SSE. Dynamiczny rozwój przedsiębiorstw jest pozytywnie skorelowany z poziomem zatrudnienia.

Strefa	Dynamika w %													
	2005/2004	2006/2005	2008/2007	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2015/2014	2015/2014	2015/2014	2015/2014
Kamiennogórska SSE	81,75	137,47	184,09	1 228,57	108,00	107,49	111,33	102,86	106,82	106,87	106,87	928,19	928,19	928,19
Katowicka SSE	47,95	229,51	75,01	769,12	105,27	107,62	107,92	107,74	99,94	110,52	110,52	4 494,49	4 494,49	4 494,49
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	63,33	180,75	140,83	493,95	113,61	111,34	111,94	112,57	110,32	107,93	107,93	3 916,47	3 916,47	3 916,47
Krakowska SSE	124,67	27,62	250,18	719,46	105,86	107,13	100,70	109,97	120,25	124,55	124,55	3 485,78	3 485,78	3 485,78
Legnicka SSE	77,17	79,52	125,56	1 068,94	107,31	107,01	112,17	114,93	113,20	106,48	106,48	2 268,41	2 268,41	2 268,41
Łódzka SSE	51,86	108,80	46,59	376,03	114,25	110,36	110,48	108,37	115,28	109,27	109,27	3 019,33	3 019,33	3 019,33
Mielecka SSE	119,56	359,49	46,28	625,03	112,29	108,67	110,58	107,50	109,80	80,07	80,07	3 631,29	3 631,29	3 631,29
Pomorska SSE	152,20	99,83	87,18	561,21	113,83	108,50	100,20	107,50	115,29	117,22	117,22	2 309,45	2 309,45	2 309,45
Słupska SSE	96,00	1 388,00	87,56	683,64	125,29	114,83	106,31	104,73	112,31	107,84	107,84	5 651,89	5 651,89	5 651,89
Starachowicka SSE	172,92	275,03	60,82	524,65	121,32	106,02	101,25	106,31	108,14	113,11	113,11	1 533,26	1 533,26	1 533,26
Suwalska SSE	56,78	194,63	108,96	404,50	107,15	108,26	99,05	101,68	108,52	119,13	119,13	4 682,66	4 682,66	4 682,66
Tarnobrzewska SSE	57,79	365,46	287,48	904,47	111,39	111,70	108,39	102,89	104,98	101,62	101,62	3 861,25	3 861,25	3 861,25
Wałbrzyska SSE	137,21	95,68	111,94	633,35	107,89	108,17	111,49	111,94	113,93	116,75	116,75	1 188,32	1 188,32	1 188,32
Warmińsko-Mazurska SSE	3,63	204,61	99,79	606,53	115,00	109,74	93,21	106,47	111,62	114,46	114,46	24 398,27	24 398,27	24 398,27

Tabela 2.3. Dynamika inwestycji w specjalnych strefach ekonomicznych w latach 2004–2015 (w %) **Źródło:** Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy: *Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005 roku*, www.mgip.gov.pl [styczeń 2007]. Dane od roku 2006 – Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, na koniec roku 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. Dane za rok 2015 – Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, Warszawa, maj 2016.

Wyszczególnienie	Rok									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem napływ kapitału (w mln euro)	7 668,00	15 741,00	17 242,00	10 128,00	9 343,00	10 507,00	14 832,00	4 716,00	2 208,00	9 000,00
Kurs NBP	3,8598	3,8312	3,5820	4,1724	4,1082	3,9603	4,4168	4,0882	4,1472	4,1755
Ogółem napływ kapitału (w mln zł*)	29 596,90	60 306,90	61 760,84	42 258,07	38 382,91	41 610,87	65 509,98	19 279,95	9 157,02	37 579,50
Inwestycje w SSE z wyłączeniem przedsiębiorstw polskich (w mln zł)	4 643,60	7 829,00	9 200,40	9 266,30	8 421,90	5 413,55	4 949,99	4 232,47	5 551,29	7 279,80
SSE/BIZ (w %)	15,68	12,98	15,40	22,27	21,94	13,01	7,56	21,95	60,62	19,37

* przyjęto kurs eur według NBP na 31 grudnia danego roku

Tabela 2.4. Napływ inwestycji zagranicznych do Polski w latach 2005–2014 w stosunku do zagranicznych inwestycji w SSE

Źródło: Raport Narodowego Banku Polskiego: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w roku 2004–2014. Informacja o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w Polsce w roku 2005*, www.nbp.pl; Raport Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych – www.paiz.gov.pl [marzec 2010]; Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, na koniec roku 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014.

Informacja o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w Polsce w 2013 roku została przygotowana po raz pierwszy w oparciu o nowe standardy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) dotyczące sporządzania statystyki inwestycji bezpośrednich, opisane w *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 4th ed.* Ze względu na wprowadzone zmiany, dane z poprzednich lat i dane obecne nie są bezpośrednio porównywalne. Dane te przestają być także bezpośrednio porównywalne z prezentowanymi w bilansie płatniczym i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej inwestycjami bezpośrednimi w podziale na aktywa i pasywa: http://www.paiz.gov.pl/polska_w_liczbach/inwestycje_zagraniczne.

1	Strefa	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013
		3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	2									
	1 Kamienogórska	2 329	3 302	5 033	4 469	4 087	4 349	4 618	4 790	4 864
	2 Katowicka	21 690	32 204	35 285	42 593	40 724	43 473	48 541	49 934	52 576
	3 Kostrzyńsko-Słubicka	7 241	10 075	12 891	16 446	15 601	17 252	19 089	20 144	22 630
	4 Krakowska	3 823	4 711	5 566	7 699	8 594	8 936	9 790	9 572	16 779
	5 Legnicka	5 385	6 945	8 104	8 698	8 079	8 803	9 300	9 565	10 237
	6 Łódzka	5 380	8 172	14 756	18 983	20 844	23 248	24 824	25 921	28 882
	7 Mielecka	11 003	11 983	13 104	15 824	15 558	16 516	18 387	20 934	23 562
	8 Pomorska	10 152	12 013	17 493	17 545	19 013	19 275	18 812	15 536	15 394
	9 Słupska	1 541	1 926	2 180	2 728	2 383	2 683	3 390	3 632	3 515
	10 Starachowicka	4 830	6 055	6 970	8 030	6 512	6 349	7 270	7 104	6 380
	11 Suwalska	3 739	4 090	5 096	5 132	5 026	5 471	5 452	5 288	5 425
	12 Tarnobrzaska	10 306	14 755	18 799	22 538	23 335	27 832	28 710	30 023	27 230
	13 Wałbrzyska	18 789	22 980	28 673	30 924	28 473	30 057	31 276	32 392	36 164
	14 Warmińsko-Mazurska	5 960	7 206	8 415	8 933	9 799	10 558	12 135	12 616	13 063
	Razem	112 168	146 417	182 365	210 542	208 028	224 802	241 594	247 451	266 701

31.12.2014	31.12.2015			Udział w % ogółem	Udział w % nowe	Dynamika rok poprzedni = 100											
	ogółem	utrzymane	nowe			Rok poprzedni = 100											
						4:3	5:4	6:5	7:6	8:7	9:8	10:9	11:10	12:11	13:12		
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
6 259	6 736	769	5 967	2,2	2,6	141,8	152,4	88,8	91,5	106,4	106,2	103,7	101,5	128,7	107,6		
54 498	58 976	14 422	44 554	18,9	19,8	148,5	109,6	120,7	95,6	106,8	111,7	102,9	105,3	103,7	108,2		
28 157	30 907	12 228	18 679	9,9	8,3	139,1	128,0	127,6	94,9	110,6	110,6	105,5	112,3	124,4	109,8		
19 792	21 896	10 393	11 503	7,0	5,1	123,2	118,1	138,3	111,6	104,0	109,6	97,8	175,3	118,0	110,6		
11 573	12 607	254	12 353	4,0	5,5	129,0	116,7	107,3	92,9	109,0	105,6	102,8	107,0	113,1	108,9		
32 230	33 719	7 761	25 958	10,8	11,5	151,9	180,6	128,6	109,8	111,5	106,8	104,4	111,4	111,6	104,6		
26 763	22 182	10 009	12 173	7,1	5,4	108,9	109,4	120,8	98,3	106,2	111,3	113,9	112,6	113,6	82,9		
17 709	19 654	4 547	15 107	6,3	6,7	118,3	145,6	100,3	108,4	101,4	97,6	82,6	99,1	115,0	111,0		
3 656	3 403	340	3 063	1,1	1,4	125,0	113,2	125,1	87,4	112,6	126,4	107,1	96,8	104,0	93,1		
6 315	6 973	2 917	4 056	2,2	1,8	125,4	115,1	115,2	81,1	97,5	114,5	97,7	89,8	99,0	110,4		
6 317	8 004	1 521	6 483	2,6	2,9	109,4	124,6	100,7	97,9	108,9	99,7	97,0	102,6	116,4	126,7		
27 225	25 270	5 828	19 442	8,1	8,6	143,2	127,4	119,9	103,5	119,3	103,2	104,6	90,7	100,0	92,8		
40 080	44 340	7 921	36 419	14,2	16,2	122,3	124,8	107,9	92,1	105,6	104,1	103,6	111,6	110,8	110,6		
14 995	17 355	7 890	9 465	5,6	4,2	120,9	116,8	106,2	109,7	107,7	114,9	104,0	103,5	114,8	115,7		
295 569	312 022	86 800	225 222	100,0	100,0	130,5	124,6	115,5	98,8	108,1	107,5	102,4	107,8	110,8	105,6		

Źródło: Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy: *Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2007 roku*. Dane za lata 2008–2009 – Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*. Stan na 31 grudnia 2009 r., Warszawa, maj 2010. Dane za lata 2010–2011 – Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*. Stan na 31 grudnia 2011 r., Warszawa, maj 2012. Dane za lata 2012–2013 – Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*. Stan na 31 grudnia 2013 r., Warszawa, maj 2014. Dane za rok 2014: Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*. Stan na 31 grudnia 2014 r., Warszawa, maj 2015. Dane za rok 2015 – Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*. Stan na 31 grudnia 2015 r., Warszawa, maj 2016.

Strefa	Utworzone miejsca pracy	Tempo tworzenia nowych miejsc pracy*
Kamiennogórska	6 736	107,6
Katowicka	58 976	108,2
Kostrzyńsko-Słubicka	30 907	109,8
Krakowska	21 896	110,6
Legnicka	12 607	108,9
Łódzka	33 719	104,6
Mielecka	22 182	82,9
Pomorska	19 654	111,0
Słupska	3 403	93,1
Starachowicka	6 973	110,4
Suwalska	8 004	126,7
Tarnobrzaska	25 270	92,8
Wałbrzyska	44 340	110,6
Warmińsko-Mazurska	17 355	115,7

* średnia dynamika tworzenia nowych miejsc pracy w latach 2007/2014

Tabela 2.6. Miejsca pracy w SSE i tempo ich tworzenia do roku 2015

Źródło: Raport Ministerstwo Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych, Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016.

Strefa	Nakłady w mln zł na 1 ha	Miejsca pracy na 1 ha
Kamiennogórska	14,19	44
Katowicka	21,52	54
Kostrzyńsko-Słubicka	7,97	39
Krakowska	6,57	49
Legnicka	27,76	46
Łódzka	16,97	42
Mielecka	10,81	45
Pomorska	9,22	17
Słupska	7,02	16
Starachowicka	8,88	29
Suwalska	10,04	39
Tarnobrzaska	11,08	35
Wałbrzyska	14,53	30
Warmińsko-Mazurska	8,12	33
Średnio	12,98	36

Tabela 2.7. Efektywność stref ekonomicznych w przeliczeniu na 1 ha zagospodarowanego terenu

Źródło: Raport Ministerstwo Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych, Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016.

Do końca roku 2015 strefy stworzyły ogółem ponad 312 tys miejsc pracy. Najwięcej miejsc pracy powstało w Katowickiej SSE, a następnie Wałbrzyskiej, Łódzkiej i Kosztrzyńsko-Słubickiej SSE.

Tabela 2.6 dostarcza danych na temat dynamiki tworzenia miejsc pracy w SSE. W ujęciu procentowym najwyższą dynamikę mają strefy: Suwalska oraz Warmińsko-Mazurska. Z kolei najniższą dynamiką charakteryzują się strefy: Mielecka, Tarnobrzeska i Słupska.

Analizując dynamikę tworzenia nowych miejsc pracy można wyciągnąć wnioski dotyczące atrakcyjności dla inwestorów poszczególnych stref oraz oddziaływania strefy na otoczenie gospodarcze. Widać, że najpierw zostały zagospodarowane strefy leżące na terenach zindustrializowanych (strefa Katowicka, Wałbrzyska, Mielecka), a następnie, w kolejności, obszary mniej atrakcyjne pod względem położenia oraz infrastruktury technicznej.

Efektywność funkcjonowania SSE można wykazać również za pomocą innych wskaźników, porównujących nakłady inwestycyjne, miejsca pracy w przeliczeniu na powierzchnię, jaką dysponuje dana strefa. Takich informacji dostarcza tab. 2.7.

Analizując według tego klucza efektywność stref można stwierdzić, że największe nakłady inwestycyjne w stosunku do powierzchni poniesiono w strefie Legnickiej, Katowickiej oraz Łódzkiej. Najwięcej miejsc pracy na hektar powierzchni utworzono w strefach Katowickiej, Krakowskiej i Legnickiej. Z kolei najmniejsze nakłady w stosunku do powierzchni zajmowanej przez strefy występowały w strefach: Krakowskiej, Słupskiej i Kosztrzyńsko-Słubickiej. Najmniej miejsc pracy w przeliczeniu na hektar powierzchni utworzono natomiast w strefach: Słupskiej i Pomorskiej.

2.2. Przedsiębiorstwa inwestujące w polskich specjalnych strefach ekonomicznych

Firmy starające się o inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych muszą przejść procedurę przyznania zezwolenia na działalność w SSE. Oznacza to, że przedsiębiorstwa te muszą dysponować odpowiednim kapitałem, aby mogły podołać zadeklarowanej wartości inwestycji i wywiązać się ze zobowiązań dotyczących utworzenia zadeklarowanej liczby miejsc pracy.

Przedsiębiorstwa, które otrzymały zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnej strefie ekonomicznej, winny wykazać się niezbędnym kapitałem oraz rozpocząć proces inwestycyjny.

Liczba przedsiębiorstw w polskich specjalnych strefach ekonomicznych powinna być rozpatrywana z dwóch punktów widzenia, tj. podmiotów, które otrzymały zezwolenia oraz podmiotów, które faktycznie rozpoczęły działalność gospodarczą w strefie.

Strefa	Liczba zezwoleń na działalność gospodarczą w SSE
Ślupska SSE	62
Starachowicka SSE	330
Suwalska SSE	174
Warmińsko-Mazurska SSE	154
Kamiennogórska SSE	84
Krakowska SSE	206
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	199
Łódzka SSE	150
Tarnobrzaska SSE	80
SSE Europark Mielec	77
Pomorska SSE	89
Katowicka SSE	193
Legnicka SSE	284
Wałbrzyska SSE	95

Tabela 2.8. Liczba ważnych zezwoleń wydanych przez SSE na dzień 31 grudnia 2015 r.

Źródło: Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016.

Analizując dane dotyczące przedsiębiorstw posiadających zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na dzień 31 grudnia 2015 r. (zob. tab. 2.8) można stwierdzić, że najwięcej zezwoleń wydała Starachowicka SSE, tuż za nią plasuje się zaś Legnicka SSE. Najmniej z kolei zezwoleń zostało wydanych przez strefy Słupską SSE.

2014			2015			Przyrost nakładów w 2015 r. w mln zł
Kraj	Nakłady Wartość skumulowa- na	Udział procento- wy	Kraj	Nakłady Wartość skumulowa- na	Udział procento- wy	
Polska	19 404,80	19,03	Polska	22 108,90	19,80	2 704,10
Niemcy	18 043,90	17,70	Niemcy	21 064,70	18,86	3 020,80
USA	12 545,60	12,31	USA	13 519,40	12,11	973,80
Holandia	11 742,40	11,52	Holandia	11 506,90	10,30	-235,50
Japonia	7 024,70	6,89	Japonia	7 754,50	6,94	729,80
Włochy	6 963,90	6,83	Włochy	7 302,60	6,54	338,70
Korea Płd.	4 335,90	4,25	Korea Płd.	4 653,80	4,17	317,90
Francja	3 470,60	3,40	Francja	3 914,70	3,51	444,10
Szwajcaria	3 419,90	3,35	Szwajcaria	3 585,30	3,21	165,40
Szwecja	2 672,50	2,62	Szwecja	2 909,20	2,60	236,70
Belgia	2 324,50	2,28	Belgia	2 633,40	2,36	308,90
Luksemburg	569,80	0,56	Luksemburg	1 894,40	1,70	1 324,60
Wielka Brytania	1 808,70	1,77	Wielka Brytania	1 726,90	1,55	-81,80
Cypr	1 866,70	1,83	Cypr	1 283,40	1,15	-583,30
Hiszpania	886,60	0,87	Hiszpania	1 196,30	1,07	309,70
Austria	1 064,70	1,04	Austria	1 156,70	1,04	92,00
Dania	914,60	0,90	Dania	965,20	0,86	50,60
Finlandia	895,00	0,88	Finlandia	908,50	0,81	13,50
Węgry	403,00	0,40	Hongkong	358,80	0,32	-
Pozostałe	1 595,50	1,56	Pozostałe	1 239,30	1,11	-356,20
Razem	101 953,30	100,00	Razem	111 682,90	100,00	9 729,60

Tabela 2.9. Struktura kapitału firm inwestujących w polskich specjalnych strefach ekonomicznych (w mln zł) w 2014 i 2015 r.

Źródło: Dane za rok 2014 – Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2014 r.*, Warszawa, maj 2015.

Dane za rok 2015 – Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016.

Analizując trendy historyczne w tym zakresie można powiedzieć, że zaraz po utworzeniu SSE, największą popularnością cieszyły się strefy utworzone w tradycyjnie przemysłowych regionach kraju. Było to związane głównie z dostępnością ważnych dla przedsiębiorstw zasobów, takich jak sieć komunikacyjna, dobra infrastruktura czy głęboki rynek pracy. W późniejszych latach, zainteresowanie przedsiębiorców wzbudziły również i strefy w pozostałych częściach kraju.

W Polskich specjalnych strefach ekonomicznych w latach 2014 i 2015 zdecydowanie dominował kapitał polski i niemiecki. Kwota zainwestowana przez firmy polskie wynosiła odpowiednio w kolejnych latach ponad 19 i 22 mld zł. Drugi w kolejności kapitał niemiecki – ponad 18 i 21 mld zł. W tab. 2.9 pokazano ranking dwunastu państw uszeregowany zgodnie wielkością nakładów zainwestowaną w polskich SSE.

Wysoki udział kapitału polskiego jest swoistym ewenementem, świadczy bowiem o możliwościach kapitałowych, jakie reprezentują polscy przedsiębiorcy, którzy stworzyli przeciwwagę dla kapitału zagranicznego. W pierwszej dziesiątce państw inwestujących w Polsce – oprócz USA – spoza Europy zainwestowały również firmy japońskie i to niebagatelną kwotę – ponad 7 mld zł.

Analizując powyższe dane można stwierdzić, że kapitał inwestycyjny pochodzi głównie z wysoko rozwiniętych gospodarczo krajów europejskich, USA oraz Japonii. Ten wniosek potwierdzają również dane charakteryzujące strukturę kapitałową innych stref ekonomicznych w odległych regionach świata.

Analiza historyczna zmienności pochodzenia kapitału, jaki jest inwestowany w SSE, wskazuje na rosnący udział polskich inwestycji. Na początku funkcjonowania SSE, polski kapitał to było jedynie kilka procent ogółu, w roku 2015 dochodzi do 20%.

2.3. Pomoc publiczna w specjalnych strefach ekonomicznych

Przedsiębiorstw funkcjonujących w polskich specjalnych strefach ekonomicznych oprócz przywilejów inwestycyjnych dotyczą także określone ograniczenia oraz obowiązki. Do podstawowych obowiązków należy zaliczyć konieczność kontynuacji inwestycji przez określony okres. Przedsiębiorca korzystający z pomocy z tytułu kosztów nowej inwestycji jest zobowiązany do:

- prowadzenia działalności gospodarczej przez okres nie krótszy niż 5 lat,
- utrzymania własności składników majątku, z którymi były związane wydatki inwestycyjne przez okres 5 lat od dnia wprowadzenia do ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym.

Ponadto przedsiębiorca podlega określonym obowiązkom informacyjnym, związanym głównie z pomocą publiczną, jakiej mu udzielono.

Polityka inwestycyjna państwa koncentruje się na osiągnięciu założonego celu makroekonomicznego. W przypadku państw funkcjonujących według modelu gospodarki rynkowej, podstawowym celem, do którego dąży państwo, jest zapewnienie dobrobytu i bezpieczeństwa swoim obywatelom. Zadanie to jest realizowane przez zagwarantowanie wzrostu gospodarczego, osiąganego m.in. przez działania inwestycyjne, jakie są realizowane w gospodarce.

Podstawowym źródłem inwestycji mogą być nakłady ponoszone i inicjowane przez Skarb Państwa lub przez inwestorów indywidualnych. Historia wskazuje na różne rozwiązania stosowane w celu pobudzenia popytu inwestycyjnego. Dla przykładu, w USA w czasach wielkiego kryzysu, administracja przeznaczała znaczące sumy na roboty publiczne, budując drogi i elektrownie wodne. Rozwiązanie to – przy innych czynnikach aktywizujących gospodarkę – okazało się skutecznym sposobem wyprowadzenia kraju z kryzysu.

Jednakże efektywność inwestycji Skarbu Państwa należy uznać za dyskusyjną. Wielu ekspertów skłania się ku poglądowi, iż inwestycje realizowane przez państwo są nieefektywne i w konsekwencji bardzo kosztowne. Inwestując kapitały prywatne można uzyskać ten sam efekt, angażując

mniejsze środki finansowe. Należy zatem stwierdzić, że istotnym elementem kształtowania polityki inwestycyjnej państwa jest zapewnienie właściwego klimatu inwestycyjnego na obszarze kraju.

Narzędzia realizacji polityki inwestycyjnej mogą być bardzo różne. Uwarunkowania związane z wyborem optymalnego wykorzystania dostępnych metod zintensyfikowania inwestycji na danym obszarze lub terytorium kraju zależne są od ładu gospodarczego i prawnego oraz od inwestorów, lokujących swoje środki finansowe w danym regionie, jak również od ich skłonności do realizowania inwestycji w obliczu pojawiających się nowych możliwości gospodarczych.

Tworzenie tych stref w Polsce wiązało się z nadaniem pewnym obszarom odmiennego statusu gospodarczego w porównaniu z resztą terytorium kraju. Inwestorzy, którzy zdecydują się na ulokowanie tam swoich inwestycji, mają do wyboru szereg ulg, które mogą wykorzystać. Czy się na to zdecydują, zależy tylko od tego, jaka jest skala ich inwestycji, to znaczy czy zostaną przekroczone kwotowe limity inwestycji, pozwalające na skorzystanie z ulg podatkowych oraz od tego czy inwestycja stworzy miejsca pracy, pozwalające na wykorzystanie przepisów o dopłatach do nowych miejsc pracy, oferowanych przez SSE.

Odminną kwestią jest zindywidualizowane traktowanie inwestora przez organy wykonawcze władzy lokalnej na terenie strefy. Można by przyjąć założenie, że w wielu wypadkach atrakcyjność stref jest tak duża, ponieważ przedsiębiorcy nie muszą się spotykać z urzędnikami, którzy nie potrafią podjąć decyzji, ale bezpośrednio w prezydentami miast, burmistrzami czy wójtami, którzy dostrzegają doraźne korzyści dla rozwoju regionu z pozyskania dużego inwestora do swojej strefy.

Przywileje w zakresie pomocy publicznej inwestorów działających w specjalnych strefach ekonomicznych określa ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych¹¹, a także rozporządzenia szczegółowe Rady Ministrów dotyczące funkcjonowania poszczególnych SSE, które odwołują się również do innych aktów prawnych, takich jak ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych czy ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, a także możliwych uchwał samorządu terytorialnego w sprawie obłożenia podatkami lokalnych przedsiębiorstw, prowadzących działalność gospodarczą na danym terenie.

Ład prawny w zakresie SSE daje inwestorom funkcjonującym na terenie stref możliwość skorzystania z pomocy publicznej oferowanej przez Skarb Państwa. Pomoc ta jest oferowana w dwóch postaciach – dopłat do inwestycji oraz zwolnień podatkowych. Zwolnienia podatkowe mają

11 Ustawa z dnia 20 października 1994 r...

charakter przedmiotowy i wiązą się ze stworzeniem nowych miejsc pracy, a także z obniżeniem lub zaniechaniem poboru podatków i opłat lokalnych.

Ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych w rozdziale 2, w art. 4.4, pkt. 5–8 oraz w art. 4.5 pkt. 1–3 w sposób ogólny charakteryzuje ramy dopuszczalnej pomocy publicznej dla inwestorów działających w SSE. Powyższe zapisy ustawowe cedują rozwiązania szczegółowe na rozporządzenia określające funkcjonowanie poszczególnych stref ekonomicznych. Organem kompetentnym do wydawania tychże rozporządzeń jest Rada Ministrów. We wspomnianych rozporządzeniach określona jest wielkość pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie strefy ekonomicznej i szczegółowy sposób jej naliczania. Co więcej, rozporządzenia definiują rodzaje kosztów, które składają się na poniesione wydatki inwestycyjne, a także określają sposób dyskontowania kosztów inwestycji i wielkości pomocy publicznej na dzień uzyskania zezwolenia.

Ustawa określa, że Rada Ministrów, jako organ dopuszczający wielkość pomocy publicznej, bierze pod uwagę następujące kryteria¹²:

- poziom bezrobocia w regionie oddziaływania strefy,
- poziom produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca regionu, w którym usytuowana jest strefa,
- skalę problemów regionu, związanych z koniecznością restrukturyzacji dawnych okręgów przemysłowych, strukturalną recesją oraz degradacją społeczną.

Można zatem stwierdzić, że kryteria brane pod uwagę przy projektowaniu stref, mają w sposób jak najbardziej obiektywny uwzględnić konieczność poprawy sytuacji gospodarczej na danym obszarze kraju. Trudno jednak wyzbyć się przeświadczenia, że szczególnie uprzywilejowane obszary są regionami zindustrializowanymi. Za podstawę takiego stwierdzenia należy uznać fakt, że na tzw. ścianie wschodniej w początkowym okresie nie utworzono żadnej strefy, a w chwili obecnej działające tam SSE nie mają takiego znaczenia pod względem inwestycji i zatrudnienia jak strefy na zachodzie i południu Polski. Za aktualny można zatem uważać argument, że sposób rozmieszczenia SSE dodatkowo pogłębił jeszcze różnice w rozwoju gospodarczym regionów Polski.

Artykuł 16 rozdziału 4 ustawy stanowi, że podstawą z korzystania przez przedsiębiorcę z pomocy publicznej jest zezwolenie, które w szczególności określa przedmiot działalności przedsiębiorstwa, liczbę i czas zatrudniania przez firmę pracowników oraz dokonanie przez przedsię-

12 *Ibidem*.

biorcą inwestycji na terenie strefy. Warunkiem koniecznym zaistnienia przedsiębiorstwa w SSE jest realizacja przez niego zadeklarowanej inwestycji oraz – w konsekwencji – zatrudnienie odpowiedniej liczby osób – minimum takiej, jaka została zapisana w zezwoleniu na prowadzenie działalności w strefie.

Rozporządzenia szczegółowe w sprawie funkcjonowania poszczególnych stref opracowano na przełomie lat 1995–2001, ale w wyniku ich nowelizacji i zmian prawnych związanych z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, zostały one zastąpione rozporządzeniami datowanymi na październik–listopad 2006 r.¹³ W zakresie określającym pomoc publiczną oraz parametry, jakie musi spełnić przedsiębiorstwo, aby ją otrzymać, rozwiązania zastosowane w rozporządzeniach są takie same.

W myśl zapisów ujętych w rozporządzeniu¹⁴, nie wszystkie rodzaje działalności gospodarczej mogą uzyskać akceptację zarządzającego strefą. Zezwolenie nie jest wydawane na:

- wytwarzanie materiałów wybuchowych,
- prowadzenie ośrodków gier,
- usługi instalowania i remontów maszyn,
- usługi w zakresie handlu hurtowego i detalicznego,
- usługi pośrednictwa finansowego, edukacji, zarządzania nieruchomościami,
- usługi w zakresie ubezpieczeń, obronności, administracji publicznej, ochrony zdrowia,
- dla przemysłu włókienniczego,
- na produkcję żeliwa i stali oraz stopów żelaza,
- produkcję statków,
- wydobywanie węgla.

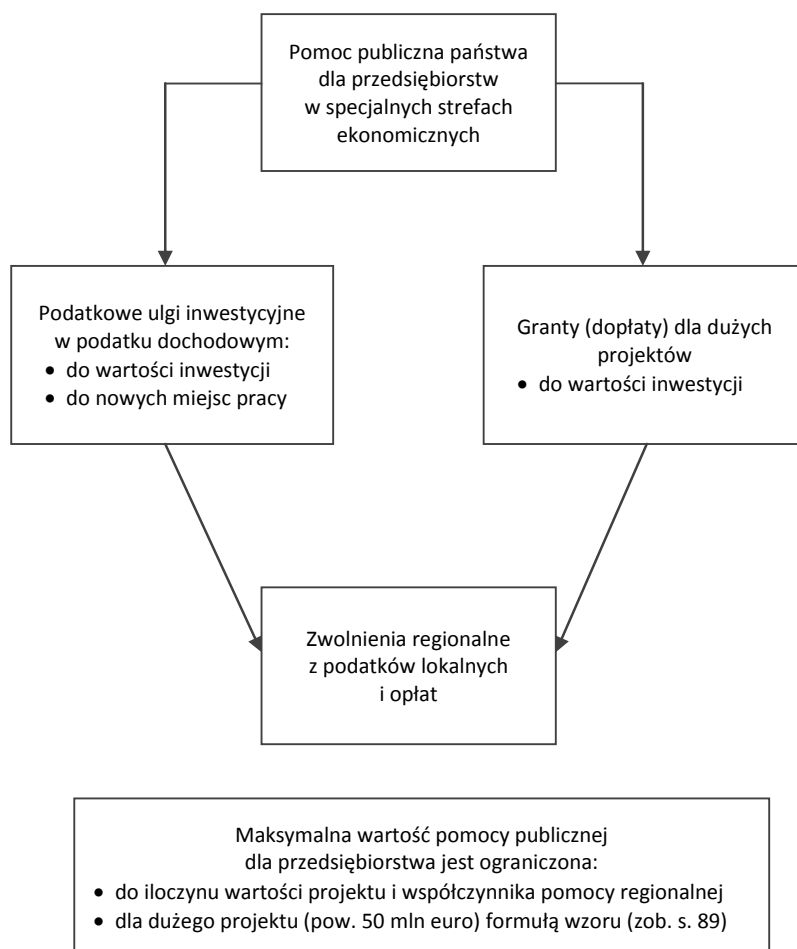
Ustawodawca chciał umiejscowić w SSE ściśle określone rodzaje przemysłu, głównie koncentrującego się na produkcji. Dlatego też w rozporządzeniu nie zezwolono na żadne niemalże rodzaje usług. Rozporządzenie zawiera warunki udzielenia pomocy publicznej, kierowanej do przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie strefy, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia zgodności udzielonej pomocy z prawem unijnym.

Rysunek 2.2 wskazuje na podział pomocy publicznej, jaka może trafić do przedsiębiorstwa działającego w SSE. Należy pamiętać, że firmy funk-

13 Nie zostały one przyjęte w tym samym czasie. Część z nich przyjęto 26 października 2006 r., a część na początku listopada 2006 r.

14 Przedmiotem analizy jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 października 2006 r. w sprawie Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, Dz.U. 2006, nr 200, poz. 1473.

cjonujące w SSE mogą dodatkowo starać się o ulgi i zwolnienia z opłat lokalnych. Wielu z nich udaje się wynegocjować atrakcyjne warunki zwolnień z opłat lokalnych.

Rysunek 2.2. Struktura pomocy publicznej oferowanej przedsiębiorstwom w SSE w Polsce
Źródło: opracowanie własne na podstawie akt prawnych, dotyczących funkcjonowania SSE.

Pomoc regionalną można otrzymać z tytułu kosztów poniesionej nowej inwestycji oraz utworzenia nowych miejsc pracy. Rozporządzenie zawiera szczegółowe warunki uznawania wydatków za poniesione na inwestycje na terenie strefy, a także ich minimalną wysokość. Charakte-

ryzuje ono sposób dyskontowania kosztów inwestycji i wielkość pomocy publicznej na dzień uzyskania zezwolenia.

Analizując uwarunkowania pomocy publicznej oferowanej przedsiębiorstwu w SSE w zakresie dopłat do wartości projektu, można dostrzec szereg zmiennych, mających wpływ na wartość udzielonej pomocy. Za pojęcia, które wymagają przybliżenia, należy uznać:

- definicję dużego projektu inwestycyjnego,
- intensywność pomocy regionalnej,
- formułę obliczania pomocy publicznej w zakresie dopłat do inwestycji,
- dodatkowe uwarunkowania zwiększające wartość pomocy publicznej,
- kwalifikację kosztów projektu inwestycyjnego.

Rozporządzenie ustanawiające SSE określa nową inwestycję jako inwestycję w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne, polegającą na utworzeniu nowego lub rozbudowie istniejącego przedsiębiorstwa, dywersyfikacji produkcji przedsiębiorstwa przez wprowadzenie nowych dodatkowych produktów bądź na zasadniczej zmianie dotyczącej całościowego procesu produkcyjnego istniejącego przedsiębiorstwa¹⁵.

Za nową inwestycję uznaje się również nabycie przedsiębiorstwa, które jest w likwidacji lub które zostałoby zlikwidowane, gdyby nie zostało nabyte, przy czym jest nabywane przez niezależnego inwestora.

Uzyskanie przywilejów podatkowych w zakresie dopłat do inwestycji jest możliwe tylko dla dużych projektów inwestycyjnych. Duży projekt inwestycyjny to nowa inwestycja, podjęta w okresie trzech lat przez jednego lub kilku przedsiębiorców, w przypadku której środki trwałe są połączone ze sobą w sposób ekonomicznie niepodzielny oraz której koszty kwalifikujące się do objęcia pomocą przekraczają równowartość 50 mln euro i zostały obliczone na podstawie cen i kursów wymiany z dnia udzielenia zezwolenia.

Przedsiębiorstwo małe definiuje się jako przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 50 pracowników, którego roczny obrót oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 milionów euro. Przedsiębiorstwa średnie są to przedsiębiorstwa, nie będące małymi przedsiębiorstwami, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników i których roczny obrót nie przekracza 50 milionów euro, oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 milionów euro.

Wnioski związane z wykorzystaniem SSE jako miejsca inwestycji można uznać za czytelne. SSE preferują przemysł wytwórczy z dziedzin

15 *Ibidem*.

nie podlegających ograniczeniom koncesjami, są raczej niechętnie usługom, chociaż niektóre strefy poczyniły wyjątki, aby ulokować na swoim terytorium centra logistyczne i informatyczne dużych koncernów. Ograniczenia sektorowe są dodatkowo wspierane barierami kapitałowymi. Dla małych i średnich przedsiębiorstw organizowane są okresowo przetargi, dzięki którym firmy oferujące akceptowalne dla zarządzającego warunki mogą uzyskać zezwolenie na prowadzenie działalności w strefie. W przypadku dużych międzynarodowych koncernów negocjacje przebiegają w nieco innej formie. To zarządzający zabiega o ulokowanie jego inwestycji w strefie i oferuje mu najlepsze warunki, na jakie go stać. Za pierwszy i zazwyczaj dość istotny punkt negocjacji należy uznać teren inwestycyjny.

Dopłaty do inwestycji obliczane są według określonej formuły, którą stanowi iloczyn kosztów nowej inwestycji, kwalifikującej się do objęcia pomocą oraz maksymalnej intensywności pomocy regionalnej na danym obszarze. Można wyrazić to w sposób następujący:

$$D = R \times K$$

gdzie:

D – pomoc regionalna z tytułu wartości nowej inwestycji,

R – intensywność pomocy określonej dla danego obszaru,

K – koszty projektu kwalifikujące się do pomocy.

W praktyce wartość pomocy publicznej jest pewną częścią kosztów projektu inwestycyjnego. Ponieważ zmienność współczynnika pomocy regionalnej kształtuje się na poziomie od 30 do 50%, a zatem najmniejszy limit ulgi podatkowej to 30% wartości projektu, natomiast największy sięga 50% – z zastrzeżeniem, że w pewnych warunkach może on zostać jeszcze zwiększony, o czym mowa jest w dalszej części rozdziału.

Dopuszczalną wysokość pomocy dla każdego regionu Polski określa mapa pomocy regionalnej. Od 1 stycznia 2007 r. w Polsce obowiązuje nowa mapa pomocy regionalnej na lata 2007–2013. Zgodnie z nią, podstawowa maksymalna intensywność regionalnej pomocy publicznej, czyli wyrażony w procentach udział pomocy w kosztach kwalifikujących się do objęcia tą pomocą, wynosi:

- 1) 50% – na obszarach należących do województw: lubelskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, świętokrzyskiego, opolskiego, małopolskiego, lubuskiego, łódzkiego, kujawsko-pomorskiego,
- 2) 40% – na obszarach należących do województw: pomorskiego, zachodniopomorskiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego, śląskiego,

a w okresie od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2010 r. na obszarze należącym do województwa mazowieckiego, z wyłączeniem miasta stołecznego Warszawy,

- 3) 30% – na obszarze należącym do miasta stołecznego Warszawy oraz w okresie od dnia 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2013 r. – na obszarze należącym do województwa mazowieckiego.

Rysunek 2.3. Mapa pomocy regionalnej w Polsce w latach 2007–2013

Źródło: www.paiz.gov.pl (kwiecień 2007).

Współczynniki pomocy regionalnej i ich rozkład wskazują na promocje inwestycji praktycznie w całym kraju, obniżone wskaźniki występują w województwie mazowieckim, wielkopolskim i śląskim.

Pomimo istotności tego współczynnika warto zaznaczyć, że przy wyborze miejsca inwestycji przez inwestora duże znaczenie ma również infrastruktura. W dotychczasowej decyzji o miejscu utworzenia strefy to ona decydowała o jej lokalizacji. Stąd stosunkowo nisko zainteresowanie

inwestorów wschodnimi województwami Polski. Właśnie ze względu na słabą sieć dróg szybkiego ruchu (a może nawet jej brak), niewystępowanie tradycji przemysłowych czy niekorzystną strukturę społeczeństwa pod względem pracowników (brak silnych ośrodków naukowych oraz przemysłowych). Jednocześnie współczynniki intensywności pomocy regionalnej zostały obniżone w dwóch województwach, które w latach dziewięćdziesiątych były poważnie zagrożone strukturalnym bezrobociem, to jest w województwach śląskim i dolnośląskim. W chwili obecnej dynamiczny napływ inwestorów zagranicznych do stref tam zlokalizowanych świadczy o dużej atrakcyjności tych obszarów (stąd współczynnik 40%).

SSE funkcjonujące w różnych regionach kraju oferują dodatkowe zachęty dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz szczególnie atrakcyjnych dla regionów branż przemysłu. W przypadku projektów inwestycyjnych nie przekraczających 50 mln euro pułap pomocy dla małych przedsiębiorstw może być zwiększony o 20%, średnie przedsiębiorstwa mogą otrzymać pomoc zwiększoną o 10%. Działalność przedsiębiorstw w sektorze transportu i bycie firmą MSP daje szansę na podwyższenie poziomu wskaźnika maksymalnej intensywności o 15%.

Wydatki stanowiące koszty związane z realizacją inwestycji, pomniejszone o naliczony podatek od towarów i usług oraz o podatek akcyzowy – jeżeli możliwość ich odliczeń wynika z odrębnych przepisów, poniesione na terenie strefy, w trakcie obowiązywania zezwolenia, na:

- 1) zakup gruntów lub prawa ich wieczystego użytkowania;
 - 2) zakup albo wytworzenie we własnym zakresie środków trwałych pod warunkiem zaliczenia ich – zgodnie z odrębnymi przepisami – do składników majątku podatnika,
 - 3) rozbudowę lub modernizację istniejących środków trwałych,
 - 4) zakup wartości niematerialnych i prawnych związanych z uzyskaniem patentów, licencji operacyjnych bądź opatentowanych licencji typu know-how oraz nieopatentowanego know-how,
- stanowią kwalifikowane koszty projektu inwestycyjnego.

Koszty związane z nabyciem aktywów objętych najmem albo dzierżawą, innych niż grunty, budynki i budowle, uwzględnia się jedynie w przypadku, gdy najem bądź dzierżawa ma postać leasingu finansowego oraz obejmuje zobowiązanie do nabycia aktywów z chwilą upływu okresu najmu lub dzierżawy. Środki trwale nabyte przez przedsiębiorcę innego niż mały i średni powinny być nowe. Minimalna wysokość nakładów inwestycyjnych uprawniających do korzystania z pomocy publicznej w SSE wynosi 100 tys. euro.

Prowadzona przez państwo polityka podatkowa w zakresie nowych inwestycji ma swoje konsekwencje – pozytywne i negatywne. Elementem negatywnym są jej koszty. Na pomoc regionalną dla przedsiębiorstw Skarb

Państwa wydatkował w roku 2005 kwotę 783,4 mln zł, natomiast w roku 2004 – 854,7 mln zł¹⁶. O wiele więcej jest aspektów pozytywnych. W przypadku naszego systemu gospodarczego, ekonomii transformującej się, impuls dla rozwoju gospodarki w postaci nowych inwestycji jest najbardziej czytelny i mobilizujący do wzrostu gospodarczego, którego konsekwencją jest również spadek bezrobocia. W tym przypadku empirycznie znajduje potwierdzenie tzw. mnożnik Keynesa¹⁷, czyli wydatki państwa na pomoc gospodarce (w tym przypadku na inwestycje) mają odzwierciedlenie w większym wzroście inwestycji niż wartość tych wydatków – na skutek zwiększonego popytu na środki konsumpcji i produkcji.

Współczynnik intensywności pomocy regionalnej <i>R</i>	Współczynnik <i>B</i>			Współczynnik <i>C</i>		
Nakłady inwestycyjne dla poszczególnych wariantów (w mln euro)						
30%	50	75	100	101	125	150
40%	50	75	100	101	125	150
50%	50	75	100	101	125	150
Maksymalna pomoc publiczna w poszczególnych wariantach (w mln euro)						
30%	15,15	17,55	22,50	22,60	25,05	27,6
40%	20,20	23,40	30,00	30,14	33,40	36,8
50%	25,25	29,25	37,50	37,67	41,75	46,0
Stosunek pomocy publicznej do wartości projektu inwestycyjnego						
30%	30,3%	23,4%	22,5%	22,4%	20,0%	18,4%
40%	40,4%	31,2%	30,0%	29,8%	26,7%	24,5%
50%	50,5%	39,0%	37,5%	37,3%	33,4%	30,7%

Tabela 2.10. Maksymalna wielkość pomocy dla dużego projektu inwestycyjnego

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.10 pokazuje w szczegółach możliwą maksymalną pomoc publiczną dla przedsiębiorstw, realizujących projekty inwestycyjne zakwalifikowane jako projekty duże. Należy pamiętać, że pomoc publiczna jest oferowana jako zwolnienie z podatku od dochodu.

Koszty inwestycji oraz wielkość pomocy są dyskontowane na dzień otrzymania zezwolenia. Jest to związane z różnymi czasowo momentami otrzymania pomocy lub poniesionych wydatków inwestycyjnych. Aby je

16 *Raport o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w roku 2005*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2006, s. 11.

17 B. Winiarski (red.), *Polityka ekonomiczna*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1992, s. 271.

porównać – chociażby do przyznanego limitu pomocy publicznej – należy je zdyskontować. Do dyskontowania wydatków inwestycyjnych oraz otrzymanej pomocy:

- przed 1 lutego 1998 r. stosuje się średniomiesięczną stopę sześciomiesięcznego kredytu udzielanego na warszawskim rynku międzybankowym (WIBOR) ze stycznia 1998 r.,
- do dyskontowania pomocy i wydatków poniesionych w okresie od 1 lutego 1998 r. do 31 sierpnia 2004 r. stosuje się średniomiesięczne stopy sześciomiesięcznego kredytu udzielonego na warszawskim rynku międzybankowym (WIBOR), notowane w miesiącach poprzedzających miesiąc, w którym przedsiębiorca otrzymał pomoc lub poniósł wydatek,
- do dyskontowania wydatków inwestycyjnych lub otrzymanej pomocy po 1 września 2004 r. do ostatniego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym opublikowano w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich stopę referencyjną dla Rzeczypospolitej Polskiej, stosuje się średniomiesięczną stopę w wysokości 9,46%,
- do dyskontowania otrzymanej pomocy i poniesionych wydatków od pierwszego dnia miesiąca, w którym opublikowano w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich stopę referencyjną dla Rzeczypospolitej Polskiej, stosuje się stopę procentową jak wyżej.

Wartość zdyskontowaną poniesionych wydatków oraz otrzymanej pomocy publicznej określa się według wzoru:

$$PV = F \times \sum_{i=1}^n \frac{1}{1 + r_i/12} = F \times \frac{1}{1 + r_1/12} \times \frac{1}{1 + r_2/12} \times \frac{1}{1 + r_3/12} \times \dots \times \frac{1}{1 + r_n/12}$$

gdzie:

PV – zdyskontowana – na dzień wydania zezwolenia – wartość poniesionych wydatków lub otrzymanej pomocy,

F – wartość poniesionych wydatków z dnia ich poniesienia lub otrzymanej pomocy z dnia jej otrzymania,

i – kolejny miesięczny okres dyskontowania,

r_i – stopa dyskontowa wyrażona w ułamku dziesiętnym właściwa dla i-tego okresu dyskontowania,

n – liczba miesięcy, jaka upłynęła od dnia uzyskania zezwolenia na działalność w strefie do dnia poniesienia wydatków lub dnia otrzymania pomocy.

Drugim ze sposobów pomocy publicznej jest jej uzależnienie od liczby stworzonych nowych miejsc pracy. Pomoc publiczna udzielana w tym trybie może być łączona z pomocą z tytułu dużej inwestycji. Górny limit

pomocy jest określony przez formułę maksymalnej wartości pomocy regionalnej dla danego przedsiębiorcy. Pojęcia, jakie warto scharakteryzować omawiając tę problematykę, to:

- nowe miejsce pracy,
- kalkulacja pomocy publicznej,
- utrzymanie zatrudnienia.

Utworzenie nowych miejsc pracy można określić jako przyrost netto miejsc pracy w danym przedsiębiorstwie w związku z realizacją nowej inwestycji w stosunku do średniego zatrudnienia w okresie 6 miesięcy przed dniem uzyskania zezwolenia. Nowo zatrudnieni pracownicy to pracownicy zatrudnieni po dniu uzyskania zezwolenia, w związku z realizacją nowej inwestycji, jednak nie później niż w okresie trzech lat od jej zakończenia. Liczba pracowników oznacza pracowników zatrudnionych na pełnych etatach wraz z pracownikami zatrudnionymi w niepełnym wymiarze czasu oraz pracownikami sezonowymi, w przeliczeniu na pełne etaty. Warunkiem otrzymania pomocy publicznej jest utrzymanie nowo utworzonych miejsc pracy przez okres minimum 5 lat.

Pomoc publiczna możliwa do uzyskania z tytułu utworzenia nowych miejsc pracy jest kalkulowana jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy określonej dla danego obszaru i dwuletnich kosztów pracy nowo zatrudnionych pracowników, obejmujących koszty płacy brutto tych pracowników, powiększone o obowiązkowe płatności związane z zatrudnieniem, ponoszone przez przedsiębiorcę od dnia zatrudnienia tych pracowników. Wartość pomocy jest wyrażana wzorem¹⁸:

$$P = R \times K_{p2}$$

gdzie:

P – pomoc publiczna z tytułu utworzenia nowych miejsc pracy,

R – współczynnik intensywności pomocy publicznej na danym obszarze,

K_{p2} – dwuletnie koszty pracy nowo przyjętych pracowników wraz z narzutami przewidzianymi przez prawo.

Koszty pracy w Polsce – w porównaniu z innymi krajami – stanowią ważną determinantę, związaną z poziomem rozwoju gospodarki. Koszty te są kilkukrotnie mniejsze niż w Niemczech zachodnich. Porównanie kosztów pracy bez podania dodatkowych informacji jest jednak sprawą

18 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 października 2006 r...

karkołomną, gdyż dodatkowo należy wziąć pod uwagę takie czynniki, jak siłę nabywczą, wydajność czy zmienność kursu walutowego.

Analizując dane z tab. 2.11 można wyciągnąć wnioski, że w roku 2005 koszty pracy w Polsce były kilkukrotnie niższe niż w Niemczech. Należy jednak zaznaczyć, że w związku z wyrównywaniem się poziomu gospodarek wskaźniki te ulegają stopniowym obniżeniom.

Kraj	Płaca (1)	Pozapłacowy koszt pracy (2)	Koszty pracy (1+2)	Koszty pracy $PL=1$	Stopa kosztów poza płacowych (2/1)
Niemcy	14,18	11,02	25,20	7,73	78%
Niemcy Zachodnie	15,13	11,96	27,09	8,31	79%
Niemcy Wschodnie	10,17	6,68	16,86	5,17	66%
Polska	2,06	1,20	3,26	1,00	58%
Czechy	2,35	1,95	4,30	1,32	83%
Węgry	2,28	1,76	4,04	1,24	77%
Słowacja	1,88	1,34	3,22	0,99	71%

Tabela 2.11. Koszty pracy w wybranych krajach europejskich

Źródło: T. Kalinowski, *Polska jako miejsce lokowania inwestycji niemieckich. Przewagi lokalizacyjne w stosunku do Niemiec*, IBNGR, Gdańsk 2005, s. 45.

W dalszej części rozdziału uwaga skoncentrowana zostanie na analizie rentowności kapitału zainwestowanego w SSE w stosunku do przedsiębiorstw funkcjonujących poza strefami. Obecnie na terenach stref funkcjonuje kilka grup przedsiębiorców, których różnią zasady udzielania pomocy publicznej:

- grupa MSP posiadająca zezwolenia wydane do końca 2000 r.,
- grupa dużych przedsiębiorców posiadających zezwolenia wydane do końca 1999 r.,
- grupa przedsiębiorców z sektora motoryzacji posiadająca zezwolenia wydane do końca 2000 r.,
- pozostali przedsiębiorcy, którzy działają w reżimie prawa wspólnotowego.

Wartość udzielonej pomocy publicznej dla przedsiębiorstw z SSE, rosła nieprzerwanie od 1996, co świadczy o nieprzerwanym napływie inwestycji do specjalnych stref ekonomicznych. Wyjątek w tym trendzie stanowił jedynie rok 2013 kiedy to nastąpił spadek pomocy publicznej dla SSE. Niemniej jednak w 2014 r. zauważalny jest dalszy wzrost w zakresie pomocy publicznej.

Bardzo ważnym elementem sprzyjającym tworzeniu właściwego klimatu inwestycyjnego i prawdopodobnie przesądzającego o atrakcyjności

inwestycyjnej SSE w Polsce jest pomoc, jaka udzielana jest inwestorom przez zarządzających strefami. Pomoc ta została określona jako zindywidualizowane podejście do inwestora. Najczęściej spotykane inicjatywy, jakie są dostępne dla inwestorów w SSE, to:

- zindywidualizowana obsługa inwestora,
- negocjacje z władzami,
- nabycie atrakcyjnych gruntów,
- banki informacji gospodarczej,
- program powiązań kooperacyjnych,
- pomoc w zakresie pozyskania środków unijnych.

Rok	Pomoc publiczna	Ulgi i dopłaty
	1996	3,8
	1997	16,3
	1998	27,5
	1999	111,2
	2000	281,6
	2001	411,5*
	2002	469,6
	2003	753,6
	2004	854,7
	2005	459,1
	2006	625,8
	2007	946,6
	2008	1 151,8
	2009	1 184,6
	2010	1 263,0
	2011	1 422,4
	2012	1 796,4
	2013	1 293,7
	2014	2 869,1

* pomoc regionalna ogółem.

Tabela 2.12. Pomoc publiczna dla firm funkcjonujących w SSE (w mln zł)

Źródło: Raport o udzielonej pomocy publicznej za lata 1996–2014, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa, 1998–2015, https://www.uokik.gov.pl/raporty_i_analizy2.php [wrzesień 2016].

Indywidualna opieka nad inwestorem polega na otoczeniu przedsiębiorstwa lub indywidualnego przedsiębiorcy opieką menedżera, który pokieruje działaniami przedsiębiorstwa w celu osiągnięcia spełnienia

warunków formalnych. Ponadto pomoże on w przygotowaniu odpowiednich dokumentów oraz udzieli informacji, dzięki którym inwestor będzie mógł podjąć właściwe decyzje inwestycyjne. Za istotne dla inwestora należy uznać ułatwienie w zakresie formalności związanych z podjęciem inwestycji na terenie gminy oraz uzyskaniem stosowanych zezwoleń. Pomoc ta często polega na zindywidualizowanej współpracy z władzami samorządowymi – przedsiębiorcy mają do dyspozycji „opiekuna” w urzędzie, który jest pośrednikiem pomiędzy przedsiębiorcą a innymi instytucjami.

Negocjacje z władzami to kolejny element uatrakcyjniający SSE. Okazuje się, że przedsiębiorcy zagraniczni bardzo cenią sobie możliwość prowadzenia rozmów bezpośrednio z władzami lokalnymi. Pomiedzy władzami lokalnymi i zarządzającym strefą są nawiązane bliskie kontakty, dzięki czemu w przypadku rozmów z inwestorem kwalifikującym się do SSE, procedura może toczyć się sprawnie i szybko.

W Polsce regułą jest brak lokalnego planu zagospodarowania terenu. W przypadku SSE inwestor dysponuje ofertami w zakresie wolnych gruntów o charakterze inwestycyjnym, dotyczącymi zarówno nieruchomości przemysłowych, jak i terenu pod budowę odpowiednich zakładów.

Według procedury zastosowanej w Łódzkiej SSE, zarządzający strefą gwarantuje utrzymanie bardzo krótkiego terminu podjęcia decyzji o udzielenie zezwolenia. Tabela 2.13 wskazuje na 6–8 tygodni jako czas potrzebny do uzyskania niezbędnych dokumentów.

Najważniejszą kwestią w procesie planowania i realizacji inwestycji jest pomoc pracowników strefy. Praktycznie na każdym etapie można wykorzystać ich wiedzę w zakresie rozwiązywania problemów formalnych.

W każdej strefie szczególnie „duzi” inwestorzy mają „troskliwą” obsługę i szereg ułatwień pozaformalnych. Zarządzający strefą starają się pozyskać inwestora za wszelką cenę, oferując zminimalizowanie formalności oraz uwypuklając zalety danego regionu. Często spotykaną procedurą – szczególnie w latach 2003–2006 – było dostosowanie terenu inwestycyjnego do wymagań inwestora, co oznacza, iż w przypadku dużego międzynarodowego koncernu wybierającego miejsce do inwestycji w Polsce, należy mieć na uwadze to, że wybiera on jednocześnie teren inwestycyjny – bez znaczenia czy znajduje się on na terenie strefy, czy nie. Ważne, że jest on w dyspozycji Skarbu Państwa lub samorządu lokalnego, ma uregulowany stan prawny i określony plan zagospodarowania przestrzennego, często również jest właściwie uzbrojony. W takim przypadku zarządzający strefą występują w trybie pilnym do Rady Ministrów o powiększenie terenu strefy lub – jeżeli dany obszar znajduje się w pewnej od niej odległości – o utworzenie podstrefy.

Działania	Kto	Czas realizacji
1. Złożenie na adres Zarządu ŁSSE SA listu intencyjnego, określającego podstawowe dane dotyczące planowanego przedsięwzięcia, tj.: - rodzaju działalności gospodarczej planowanej na obszarach objętych strefą - wysokości planowanych nakładów inwestycyjnych - liczby planowanych miejsc pracy - planowanych terminów rozpoczęcia i zakończenia inwestycji oraz rozpoczęcia działalności gospodarczej - lokalizacji i wielkości arealu, jaką oferent zamierza kupić - indywidualnego zapotrzebowania na infrastrukturę – energia elektryczna, woda, ścieki, gaz, łącza telefoniczne	Inwestor	
2. Analiza oferty i negocjacje z inwestorem w celu ustalenia szczegółów inwestycji (lokalizacji, czasu rozpoczęcia, ceny gruntu itp.) Równocześnie – złożenie wniosku do MSWiA o zgodę na zakup gruntu przez cudzoziemców, jeżeli inwestor jest inwestorem zagranicznym; wniosek uzupełniony jest o zgodę właściciela nieruchomości na jej zbycie	SSE inwestor	1–2 tygodnie (czas oczekiwania na decyzję Ministra SWiA – skrócony do 30 dni)
3. Ogłoszenie przez ŁSSE SA przetargu w celu wyłonienia przedsiębiorcy, który otrzyma zezwolenie na działalność na określonym obszarze strefy	SSE	14 dni od ogłoszenia do rozpoczęcia przetargu
4. Wykup specyfikacji istotnych warunków przetargu przez inwestora i opracowanie oferty inwestycyjnej wraz z biznes planem przedsięwzięcia w 2 egzemplarzach w języku polskim	Inwestor	
5. Rozpoczęcie przetargu i analiza oferty przez komisję przetargową (przynajmniej 2 spotkania komisji)	SSE	14 dni
6. Uzyskanie zezwolenia na działalność gospodarczą w strefie po uzyskaniu pozytywnej oceny komisji	SSE inwestor	min. 7 dni
7. W przypadku inwestora zagranicznego – uzupełnienie złożonego wniosku do MSWiA o zezwolenie na działalność gospodarczą w strefie i otrzymanie zgody	Inwestor	
8. Zakup nieruchomości, złożenie wniosku do Wydziału Architektury o wydanie decyzji o warunkach zagospodarowania terenu	Inwestor	
Łącznie		Min. 6–8 tygodni (do czasu uzyskania zezwolenia)

Tabela 2.13. Procedura uzyskania zezwolenia na działalność w SSE**Źródło:** informacje udostępnione przez Łódzką Specjalną Strefę Ekonomiczną.

2.4. Podsumowanie

Specjalne strefy ekonomiczne stały się znaczącym narzędziem polityki ekonomicznej wykorzystywanym w ostatnich kilkudziesięciu latach w celu promowania inwestycji oraz budowania dobrego klimatu inwestycyjnego. Strefy w wielu krajach były wykorzystywane początkowo jako narzędzie ograniczenia bezrobocia, co wydawało się sprawą oczywistą – przecież napływający inwestorzy angażowali pracowników, przyczyniając się do spadku bezrobocia. Jednakże historia rozwoju terenów z SSE pokazała w przypadkach wielu krajów, że inwestycje strefowe nie są remedium na makroekonomiczne problemy gospodarcze. Co więcej, w przypadku krajów dalekowschodnich, a także z Ameryki Łacińskiej, więcej jest przykładów krajów, gdzie inwestycje strefowe nie zmieniły wiele, a jedynie dały zatrudnienie, jednakże cały potencjał innowacyjny jakie niosły inwestycje firm z SSE, został roztrwoniony. Jest to spowodowane tym, że SSE, jako narzędzie polityki ekonomicznej, może być wykorzystywane w różny sposób, wszystko zależy od spójnej, całościowej polityki państwa, obejmującej edukację, rynek pracy, wsparcie inwestycji innowacyjnych, system podatkowy.

W Polsce SSE na stałe wpisały się w obraz gospodarczy, mający na celu intensyfikację inwestycji. SSE mają swoich zwolenników i przeciwników, szczególnie wśród instytucji chcących ograniczyć ulgi podatkowe. Wyniki w zakresie wolumenu inwestycji, a także nowych miejsc pracy, jakie zostały stworzone przez przedsiębiorstwa działające w SSE, jednoznacznie wskazuje, że model SSE w Polsce sprawdził się, spełniając pokładane w nich cele.

Rozdział III

Efektywność specjalnych stref ekonomicznych

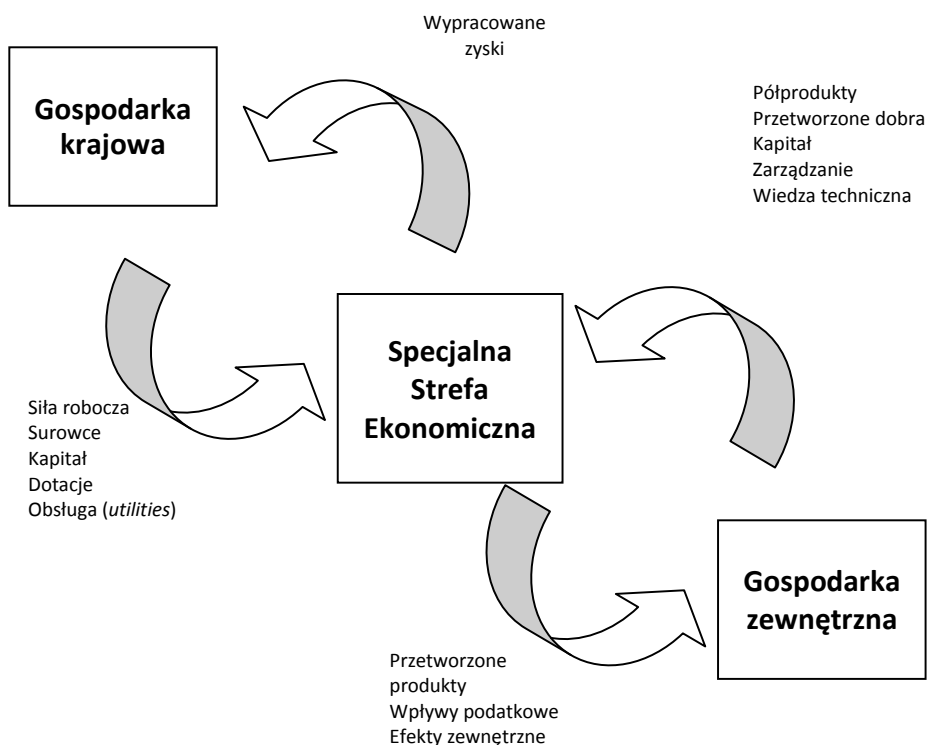
Specjalne strefy ekonomiczne, jako enklawy gospodarcze funkcjonujące na terenie danego państwa, zgodnie ze swoimi podstawowymi założeniami, różnią się względem gospodarki ogólnej, funkcjonującej w danym kraju. Efektywność stworzonego mikrosystemu powinna być więc oceniana w kontekście funkcjonującego w danym kraju systemu ekonomicznego. Innymi słowy, oceniając skuteczność rozwojową uzyskiwaną przez zaproponowany w SSE system ekonomiczny należy uwzględnić jego wartość z perspektywy generowanej nadwyżki ekonomicznej ponad ogólny standard poza analizowaną enklawą.

Zestawienie modeli teoretycznych wskazuje na niepewność rezultatów zarówno w zakresie doboru lokalizacji, jak i efektów ekonomicznych. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku przeprowadzono dodatkowe badania dotyczące efektów polityki ekonomicznej zwane analizą kosztów–zysków. Analizy kosztów–zysków starają się uwzględnić dodatnie i ujemne rezultaty polityki ekonomicznej – i o tyle są przejrzyste i sensowne. Badacze w stworzonych modelach wykorzystali całą gamę zmiennych wpływających na przepływy pieniężne związane z działaniem stref ekonomicznych. W następnym podrozdziale przeanalizowano dane empiryczne działania specjalnych stref ekonomicznych w Korei, na Filipinach oraz Malezji. W świetle pozyskanych rezultatów, zasadność funkcjonowania enklaw wcale nie jest jednoznaczna.

3.1. Model enklaw Petera Warra

Jednym z modeli określania efektywności funkcjonowania stref ekonomicznych jest model po raz pierwszy opisany przez Petera G. Warra w roku 1983, opisujący strefę ekonomiczną jako oddzielną gospodarkę,

w niedużym stopniu kooperującą z otaczającą ją gospodarką narodową¹. Strefa była specjalną enklawą ekonomiczną, stąd też wzięła się nazwa modelu.

Rysunek 3.1. Przepływy kapitału, środków produkcji i usług do SSE

Źródło: opracowanie własne.

Założenia zrealizowane przy kompozycji modelu opisywały zagregowane korzyści finansowe ekonomicznej enklawy dla regionu lub państwa, w którym ta strefa działała. Weryfikacja empiryczna modelu oparta była na danych stref azjatyckich². W następnych latach zostały w analogiczny sposób opisane strefy ekonomiczne działające w Ameryce Środkowej. Nie oznacza to, że model ten weryfikuje jakiegokolwiek cech unikalne, niewystę-

1 P. G. Warr, *Jakarta Export Processing Zone: Benefits and Costs*, „Bulletin of Indonesian Economic Studies” 1983, vol. 19, no. 3, s. 28–49.

2 P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics of Enclave Manufacturing*, „The World Bank Research Observer” 1989, vol. 4, no. 1, January.

pujące w innych gospodarkach, zajmuje się tylko historycznymi danymi empirycznymi z szeregu lat działania azjatyckich SSE oraz ich szacunkowymi prognozami.

Model ten opiera się na teorii transnarodowej mobilności kapitału, rozwijanej gruntownie przez R. W. Jonesa³ oraz R. E. Cavesa i R. W. Jonesa⁴, która założyła występowanie trzech fundamentalnych zmiennych opisujących fluktuację kapitału inwestycyjnego: średnioterminowe przychody z handlu, zysk z kapitału oraz koszty pracy⁵.

Wytwarzany model enklaw sprawdzał efektywność działania specjalnych stref ekonomicznych funkcjonujących w południowo-zachodniej Azji, tzn. został opracowany na podstawie danych ekonomicznych z tego regionu. Jest to rezultatem tego, że SSE na tym terenie rozwinęły się najszybciej (już na początku lat siedemdziesiątych) i najefektywniej zaczęły przyciągać inwestycje zagraniczne. Rozwiązanie wzorcowe ma to do siebie, że przedstawia pewien stan gospodarki lub okręgu w sposób mniej bądź bardziej dokładny. Precyzja modelu enklaw skupia się na badanym okresie, czyli w przypadku stref „azjatyckich” są to lata siedemdziesiąte i początek osiemdziesiątych XX wieku.

Model enklaw był stworzony w oparciu o określone strefy ekonomiczne, których warunki funkcjonowania nie są jednakowe. Oznacza to, że niezbędne jest dokonanie niewielkich korekt dostosowujących model w zależności od tego, z jakimi uwarunkowaniami gospodarczymi mamy do czynienia w danym kraju. Najistotniejsze elementy środowiska gospodarczego enklaw, jakie opisuje model oraz kryteria, jakie przy tym czyni to:

- import materiałów do produkcji zwolnionych z cła,
- wakacje podatkowe,
- administracja,
- infrastruktura.

Materiały potrzebne do produkcji idącej na eksport mogą być importowane bez cła, niezależnie od obostrzeń celnych gospodarki danego kraju. Towary mogą być eksportowane jako nieobciążone podatkami od eksportu, cłami. Niemniej jednak w takim wypadku produkcja strefy nie może być sprzedawana na rynku krajowym w normalnym trybie. Firmy działające w SSE nabywają również środki produkcyjne na potrzeby rynku krajowego. Są one zazwyczaj subsydiowane przez państwo.

3 R. W. Jones, *Comparative and Absolute Advantage*, „Swiss Journal of Economics and Statistic” 1980, vol. 3, s. 235–260.

4 R. E. Caves, R. W. Jones, *World Trade and Payments: An Introduction*. 4th ed., Little Brown, Boston 1985.

5 Zob. P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 67.

Działania tego typu powodują związanie gospodarki krajowej ze strefową. W latach siedemdziesiątych XX wieku obowiązywało przekonanie, że dopłaty tego typu będą skutkować zyskami dla gospodarki krajowej, gdyż społeczny koszt produkcji tych dóbr jest niższy od ich ceny rynkowej, a firmy działające w SSE mogłyby przekazywać technologię do krajowych dostawców.

Firmy działające w SSE często korzystają z ulg podatkowych na okres od 3 do 10 lat. Przedsiębiorstwa zazwyczaj przed zainwestowaniem negocjują kształt zwolnień podatkowych podobnych do funkcjonujących w kraju, w którym do tej pory prowadziły działalność. Zwolnienia te nie miały szczególnego znaczenia w przeszłości, z powodu, iż firmy funkcjonujące w strefach ekonomicznych na Dalekim Wschodzie osiągały w dużej mierze straty netto w trakcie działalności w strefie⁶. Powiązane poziomo przedsiębiorstwa posługiwały się cenami transferowymi do przenoszenia swoich dochodów, tak aby optymalizować płacone podatki. Doświadczenia Filipin i innych państw wskazują, że nadzór nad procedurą transferowania cen jest nierealny i w świetle tego wakacje podatkowe mają niewielkie znaczenie.

Przedsiębiorstwa inwestujące w strefach ekonomicznych często współpracują z agencją, która zarządza SSE. W wyniku tego firmy nie muszą dostosowywać się do wielu regulacji obowiązujących w danym państwie, jak np. udziału w spółkach z kapitałem zagranicznym (firmy działające w SSE często były kapitałowo związane z udziałowcami zagranicznymi), normy transferu zysków, ograniczenia w zatrudnianiu cudzoziemców, pozwoleń na import dóbr produkcyjnych. Agencja pomaga przedsiębiorstwom w pozyskaniu limitów w wielkości eksportu do krajów UE lub innych obszarów gospodarczych.

Obszary SSE są najczęściej silnie zurbanizowane. Stąd wniosek, że infrastruktura dostępna dla potencjalnych przedsiębiorców jest na wyższym poziomie w stosunku do średniej infrastruktury krajowej. Równocześnie strefy ekonomiczne są obszarem zamkniętym, ze względu na możliwość przemytu towarów zwolnionych z cła na rynek krajowy. Infrastruktura miejska jest zazwyczaj odmienna dla przedsiębiorstw działających w SSE, np. taryfy energetyczne są celowo niższe. Analogiczne są koszty wynajmu. Niektóre przedsiębiorstwa wynajmują hale i budynki biurowe od agencji, niektóre posiadają swoje nieruchomości.

6 P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 69 [za:] P. G. Warr, *Export Processing Zones in the Philippines*, „ASEAN-Australia Economics Papers” 1985, no. 20, Australian National University, Canberra, s. 12.

Model enklaw konfrontuje przepływy finansowe do SSE oraz znaczenie jej produkcji dla gospodarki poza strefą. Wynikiem tego zestawienia są zagregowane przepływy finansowe, które po podsumowaniu określają nadwyżkę środków pieniężnych. Model ten można wyrazić za pomocą formuły⁷:

$$N_p = (L_t w + M_t P_M + E_t P_E + R_t + T_t) \times S_F^* - (L_t w^* + M_t P_M^* + E_t P_E^* + B_t S_K^*) - A_t - K_t$$

gdzie:

N_p – przepływy netto,

L_t – zatrudnienie w roku t ,

w – średnia płaca,

M_t – wartość środków do produkcji wykorzystanych roku t ,

P_M – cena płacona za środki do produkcji,

E_t – obsługa w roku t (utilities),

P_E – cena płacona za obsługę,

R_t – koszty finansowe oraz płatności okresowe z tytułu,

T_t – podatki płacone w roku t ,

S_F^* – współczynnik opisujący społeczną wartość dewiz względem oficjalnych kursów waluty,

w^* – alternatywna cena pracy,

P_M^* – alternatywna cena środków do produkcji,

P_E^* – alternatywna cena obsługi (utilities),

B_t – pożyczki wewnętrzne w roku t ,

S_K^* – współczynnik kosztu kapitału do kosztu rynkowego,

A_t – koszty administracyjne,

K_t – koszt kapitału wynikający z budowy infrastruktury w SSE w roku t .

Uwzględniając wpływ każdej ze zmiennych, otrzymano wielkość przepływów pieniężnych netto. Opisany model polega na zestawieniu efektów finansowych wynikających z działania specjalnej strefy ekonomicznej z „rozwiązaniem alternatywnym”. Opisuując wzajemne relacje finansowe strefy z pozostałą częścią gospodarki, konieczne również było wprowadzenie tzw. *shadow costs*⁸. Są to alternatywne koszty, funk-

7 T. Kusago, Z. Tzannatos, *Export Processing Zones: A Review in Reed of Update*, „Social Protection Discussion Paper” 1998, no. 9802, January. Zob. także: P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 67.

8 Koszty alternatywne – pojęcie funkcjonujące w ekonomii, określające koszty innego w stosunku do proponowanego rozwiązania. Szczególnie istotne jest to w ekonomice pracy, restrukturyzacji oraz polityce gospodarczej. Zob. również: P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics...*, s. 80 oraz K. Jayanthakumaran, *Benefit-*

cjonujące w gospodarce pozastrefowej. Pierwsza część formuły opisuje efekty ekonomiczne funkcjonowania SSE, natomiast druga taki sam stopień produkcji i rozwoju gospodarczego, ale realizowany w gospodarce otwartej, w jakiej jest osadzona SSE. Rozpatrując dane w szeregu czasowym uzyskujemy wektor przepływów pieniężnych w okresie funkcjonowania SSE, który po zdyskontowaniu – na moment rozpoczęcia działalności strefy – daje wartość netto przepływów pieniężnych uosabianych z wartością dodaną SSE.

Poniżej dokonano charakterystyki poszczególnych zmiennych uwzględnionych w modelu.

- Różnice kursowe

Specjalna strefa ekonomiczna jest miejscem realizacji wielu inwestycji zagranicznych. Wniosek z tego, że inwestorzy zagraniczni transferują w wielu przypadkach środki pieniężne celem ich inwestowania. Zważając na różnice kursowe pomiędzy walutą lokalną a zagraniczną (najczęściej USD), występują różnice kursowe. Odnotowywane są w momencie zamiany środków pieniężnych w walucie obcej na walutę krajową, w celu zapłaty za pracę bądź za towary kupowane na terenie kraju. Różnice kursowe mają zasadniczy wpływ na wynik wymiany ze strefą, gdyż kraj inwestycji może dodatkowo zyskiwać (lub tracić) na tychże różnicach. Zależnie do tendencji, jaka zachowuje rodzima waluta względem USD (lub innej, adekwatnej do sytuacji waluty), następuje jej umocnienie albo osłabienie. W sytuacji, gdy waluta się osłabia względem głównych walut światowych, zakupy w strefie ekonomicznej są dla kraju korzystne z uwagi na dodatnie różnice kursowe. Jeżeli waluta kraju pozostaje mocna, wówczas przy wymianie waluty i późniejszych zakupach na rynku krajowym gospodarka kraju ponosi koszty ujemnych różnic kursowych.

- Zatrudnienie

Inwestorzy w strefach ekonomicznych stwarzają nowe miejsca pracy. W modelu szacującym efektywność działania strefy należy uwzględnić „koszt alternatywny zatrudnienia”. Zdefiniujmy go jako różnicę pomiędzy wysokością płacy w przemyśle i kosztami niezbędnymi do stworzenia miejsca pracy a płacami w SSE. Proces ten ma w zamyśle porównanie, jakie koszty zatrudnienia musiałby ponieść dany kraj bez SSE, a jakie faktycznie poniósł w związku z obecnością SSE. Wynagrodzenia pracowników przedsiębiorstw działających w SSE z reguły są niższe niż średnia

płaca krajowa w przemyśle. Jest to spowodowane masowością stworzonych miejsc pracy, a także częstym zatrudnianiem słabo- lub niewykwalifikowanych pracowników.

- Transfer technologii

Transfer technologii do firm inwestujących w SSE jest jedną z podstawowych przyczyn tworzenia tych enklaw inwestycyjnych. Jednak warto zaznaczyć, że nie zawsze wdrożenie nowych technologii faktycznie zachodzi w SSE. Jest to uargumentowane głównie rodzajem przemysłu, jaki podejmowany jest w strefie. W przypadku przemysłu lekkiego, który ulokował swoje inwestycje w strefach na Dalekim Wschodzie, o transferze technologii w większości przypadków nie mogło być mowy. Głównym bowiem powodem podjęcia tych przedsięwzięć były niskie koszty pracy w Indiach i innych krajach o podobnej charakterystyce i momencie rozwoju, a nie rynek zasobny w wysoko wykwalifikowanych pracowników, mogących za przystępne wynagrodzenie podjąć pracę w firmach inwestujących w SSE.

Wpływ SSE na dynamikę rozwoju gospodarczego innych obszarów kraju ma silny związek właśnie z nowymi technologiami, jako że technologie te, transferowane z zagranicy czy wytworzone na miejscu, powodują stworzenie konkurencyjnych towarów i oferowanie poszukiwanych przez rynek usług. Powoduje to angażowanie pozostałych obszarów państwa i funkcjonujących tam przedsiębiorstw do współdziałania z firmami działającymi w SSE.

- Krajowy kapitał i surowce

Nie można pominąć oddziaływania sprzedaży krajowej specjalnych stref ekonomicznych oraz zakupów regionalnych surowców oraz pozyskania kapitału inwestycyjnego. W przypadku enklaw działających na Dalekim Wschodzie głównie spotykamy się z importem i koniecznością płacenia cła. Natomiast w innych strefach, np. w Polsce, nie ma takich regulacji – wtedy sprzedaż firm działających w SSE w obrębie rynku krajowego jest pomijana. Odrębnym elementem, koniecznym do uwzględnienia, jest wykorzystanie krajowych zasobów kapitału i surowców produkcyjnych. Państwo zgadza się na dostawę surowców, gdyż wierzy, że koszt zakupu przez przedsiębiorstwa jest wyższy niż alternatywny koszt ich dostawy. Wtedy też kraj, w którym usytuowana jest SSE dodatkowo zarabia na sprzedaży surowców do strefy. Warto tu zaznaczyć, że w momencie, gdy strefa ma charakter wysoko technologiczny i przemysłowy, a gospodarka państwowa nie jest w stanie zaspokoić zapotrzebowania surowcowego lub półproduktowego, dla kraju jest to kolejny koszt działania SSE i tak też jest postrzegany w analizie efektywności.

- Obsługa (*utilities*)

Przedsiębiorstwa funkcjonujące w strefach są zazwyczaj firmami produkcyjnymi. W praktyce oznacza to, że zużywają duże ilości energii elektrycznej. Przy tym ponadstandardowym zużyciu, dla państwa może to w pewnych warunkach być kłopotem. Badanie efektywności powinno porównywać koszty energii płacone przez odbiorcę przy dostarczaniu tej dodatkowej energii. Stąd wniosek, że w niektórych przypadkach państwo będzie, za pośrednictwem dostaw energii elektrycznej, subsydiowało inwestora, a w innych to on będzie płatnikiem dla państwa. Jest to uzależnione od kosztu marginalnego dostaw kolejnej jednostki energii, z którym są powiązane wolne zapasy energetyczne kraju.

- Wpływy podatkowe

Wpływy podatkowe powiązane z działaniem SSE są ograniczone do podatku dochodowego odprowadzanego przez firmy działające w strefach oraz podatku płaconego od dochodu ludzi zatrudnionych w firmach ulokowanych w strefie. Dane empiryczne wskazują na to, że państwo, w którym funkcjonują SSE, nie powinno liczyć na duże dodatkowe wpływy podatkowe. Jest to spowodowane transferowaniem dochodu, jakiego bardzo często dokonują zagraniczni inwestorzy, tym samym wykazując stratę w kraju strefy oraz zysk na obszarze podatkowym, w którym stawka podatku dochodowego jest bardzo niska. Wykazanie transferu zysku pomiędzy krajami działania koncernu, dysponującego wyspecjalizowanymi prawnikami i doradcami podatkowymi jest właściwie niemożliwe.

- Pożyczki krajowe i odsetki

Inwestorzy zagraniczni niekiedy są zmuszeni do pozyskiwania środków na lokalnym rynku kapitałowym. Pożyczki te są często udzielane przy udziale poręczeń Skarbu Państwa. Podczas badania efektywności działania SSE, spłaty kredytu jak i odsetki są również ujmowane w przepływach. Relatywnie często występuje sytuacja, gdy przedsiębiorstwo nie ma możliwości pozyskania pieniędzy na rynku krajowym. W tej sytuacji alternatywnym kosztem pozyskania środków są koszty długu na rynku międzynarodowym.

- Koszty administracji

Tak zwane koszty administracyjne są obciążeniem kraju powołującego go strefy do działania. Zmniejszają one bezpośrednio przychody, jakie uzyskuje dane państwo. Jednakże administracja w tym przypadku jest niezbędna ze względu na odrębne regulacje i duże przywileje, jakimi cieszą się firmy funkcjonujące w strefach ekonomicznych, a co się z tym

wiąże przymusowi raportowania efektów udzielanej pomocy publicznej. Wydatki na administrację powinny być zachowywane w proporcji do wielkości strefy oraz skali inwestycji w strefie.

- Koszty budowy infrastruktury

Aby powołać do życia specjalną strefę ekonomiczną w taki sposób, by była ona interesującym celem inwestycyjnym dla zagranicznych przedsiębiorców należy odpowiednio przygotować obszar realizowanych inwestycji. Nierzadko zachodzi konieczność wykonania pewnych inwestycji infrastrukturalnych, np. w formie wybudowania drogi dojazdowej lub uzbrojenia terenu. Często mamy do czynienia również z problemami związanymi z własnością terenu i koniecznością jego wykupienia przed rozpoczęciem inwestycji. Koszty rozbudowy i przystosowania infrastruktury w pełni obciążają państwo tworzące strefę. Są one tym wyższe, im bardziej zaniedbana jest infrastruktura mająca stanowić podstawę rozwoju SSE.

- Stopa dyskonta

W analizie efektywności projektów inwestycyjnych stopą dyskontową jest koszt kapitału dla badanego projektu. Gdy mówimy o strefach ekonomicznych trudno jest znaleźć koszt kapitału zgodny z rdzenną teorią dotyczącą tego zagadnienia na podstawie zestawienia źródeł finansowania oraz odzwierciedlającego ryzyko rynkowe. Stopę dyskontową w modelu wyceny często przyjmuje się na podstawie poziomu stóp procentowych obowiązujących w gospodarce światowej powiększonej o stosowną marżę za ponoszone ryzyko.

- Okres dyskonta

Horyzont analizy jest jednym z podstawowych problemów do rozwiązania przy wykonywaniu analizy efektywności przedsięwzięcia inwestycyjnego. Najstarsze SSE na świecie działają od 1972 roku (Filipiny, Malezja). Stąd wniosek, że w czasie wykonywania badania dysponowano dziesięcioletnim szeregiem danych statystycznych. Przy próbie oszacowania efektywności w oparciu o zdyskontowane przepływy pieniężne jest to okres zbyt krótki, szczególnie jeżeli uwzględnimy, że nie dysponujemy tutaj wartością rezydualną. Dodatkowo zauważmy, że strefa jest najczęściej powołana na określony czas, a nie dożywotnio. Okresem dyskonta, który powinien być wykorzystany do obliczania NPV dla danej SSE jest okres działania strefy lub założony czas jej życia zazwyczaj liczący od 20 do 25 lat.

- Koszty alternatywne

W modelu oceniającym efektywność funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych występują także tzw. koszty alternatywne. Są one związane,

uogólniając, z przymusem zastosowania konkretnego rozwiązania w przypadku tworzenia inwestycji bez SSE. Alternatywnym kosztem dla państwa zazwyczaj będzie konieczność utworzenia miejsc pracy dla nisko wykwalifikowanych lub niewykwalifikowanych bezrobotnych, co może okazać się o wiele droższym rozwiązaniem niż przyciągnięcie inwestycji zagranicznych. W modelu napotykały alternatywne koszty płacy, są to wynagrodzenia dla kadry o porównywalnych kwalifikacjach poza SSE. Zazwyczaj alternatywne koszty utworzenia warunków dla inwestycji o tak dużym rozmiarze jak w SSE są o wiele większe niż w przypadku skoncentrowania ich w strefie. Koszty alternatywne są najtrudniejszym do ustalenia elementem przy zastosowaniu modelu enklaw. Jest to związane z koniecznością uwzględnienia wielu czynników, aby uzyskane wyniki były miarodajne⁹. Tabela 3.1 pokazuje wartości kosztów alternatywnych w wybranych krajach.

Kategoria	Indonezja	Korea	Malezja	Filipiny
Koszty pracy	0,75	0,91	0,83	0,64
Wymiana zagraniczna	1,00	1,08	1,11	1,25
Surowce (krajowe)	0,85	0,92	0,90	0,96
Kapitał (krajowy)	0,85	0,98	0,91	0,96
Elektryczność	1,05	1,33	0,93	1,30

Tabela 3.1. Szacowanie kosztów alternatywnych

Źródło: [Indonezja] G. A. Hughes, *Shadow Prices and Economic Policy in Indonesia*, Faculty of Economics and Politics, University of Cambridge, 1983; M. M. Pitt, *Alternative Trade Strategies and Employment in Indonesia*, [w:] A. O. Kruger, *Trade and Employment in Developing Countries*, „Industrial Studies” 1981, vol. 1, University of Chicago Press, Chicago; M. Munasinghe, *Energy Pricing Policy: The Case of Electricity*, World Bank, Washington, D.C. 1980.

[Korea] Koo Bohn Young, *A Preliminary Estimates of Shadow Pricing in Korea (in Korean)*, Hankuk Kaebal Yongu 1981, vol. 3, s. 40–50; Ch. H. Nam, *Trade and Industrial Policies, and the Structure of Protection in Korea*, [w:] W. Hong and L. B. Krause, *Trade and Growth of the Advanced Developing Countries in the Pacific Basin*, Korea Development Institute, Seoul 1981; *The Industrial Incentives and Structure of Protection in Korea, (in Korean)*, Korea Development Institute, Seoul 1981.

[Malezja] M. Veitch, *National Parameters for Project Evaluation in Malaysia*, United Nations Development Programme/World Bank State and Rural Development Project, Kuala Lumpur 1977, 1979, 1984.

[Filipiny] E. A. Medalla and J. H. Power, *Estimating the Shadow Exchange Rate, the Shadow Wage Rate and the Social Rate of Discount for the Philippines*, Staff Paper 84-03, Philippine Institute for Development Studies, Manila 1984; C. P. Manalaysay, *Estimating the Shadow Price of Capital*, [w:] R. M. Bautista, J. H. Power, *Industrial Promotion Policies in the Philippines*, Philippine Institute for Development Studies, Manila 1979, [za:] P. G. Warr, *Export Processing Zones. The Economics of Enclave Manufacturing*, „The World Bank Research Observer” 1989, vol. 4, no. 1, January, s. 81.

Zważając na dostępność informacji, w przypadku wybranych krajów Dalekiego Wschodu ujęcie kosztów alternatywnych w modelu enklaw nie jest trudne. Jednak w przypadku innych krajów, w których nie ma dostępnych danych w tym zakresie, koszty alternatywne muszą być określone przez badacza, co może go narazić na pomyłki wynikające z niedostępowania pośrednich danych.

3.2. Model enklaw w warunkach polskiej gospodarki

Aby dostosować model P. Warra do warunków polskich pominięto szczegółową kalkulację kosztów alternatywnych (*shadow costs*). Bazą do przyjęcia takiego postępowania jest asumpcja o relatywnie niedużych odchyleniach w zakresie gospodarczym między uwarunkowaniami gospodarowania w SSE a gospodarką poza nimi. Założenie to również było efektem niewielkich różnic pomiędzy gospodarką polską a gospodarkami największych eksporterów kapitału, utożsamianych z kapitałodawcami firm inwestujących w SSE.

Wykorzystany model ekonomiczny bazuje w dużej części na uzyskanych danych charakteryzujących ekonomikę firm działających w polskich strefach. Potrzebna była również prognoza wzrostu gospodarki polskiej, celem określenia wzrostu gospodarczego, wartości eksportu, importu, inwestycji.

Wartości opisujące rozwój firm w specjalnych strefach ekonomicznych to między innymi dane dotyczące liczby przedsiębiorstw posiadających zezwolenia na inwestycje w strefach, zatrudnianych przez nich ludzi, średnich płac, środków na inwestycje czy też pomocy publicznej, z jakiej korzystają. Istotne są także zyski firm zarządzających strefami oraz wielkość inwestycji infrastrukturalnych koniecznych dla przygotowania terenów pod inwestycje w SSE.

Podstawowym scenariuszem, który został przyjęty dla wyrażenia zjawisk zachodzących w strefach oraz ich wpływu na polską gospodarkę, jest scenariusz zrównoważonego wzrostu, uwzględniając szoki dla gospodarki Polski, takie jak przystąpienie do Unii Europejskiej, kryzys finansowy roku 2008, czy organizację ME w piłce nożnej w 2012 roku, która spowodowała przymus poniesienia ogromnych nakładów na infrastrukturę.

Ogólnie można mówić o czasie bardzo dynamicznego rozwoju SSE, który obejmuje w modelu okres 2000–2013. Cykl dynamicznego rozwoju założony na lata od 2014 do 2021 oraz okres wygaszenia wzrostów od roku 2022 do 2026. Wskazane podokresy różnią się liczbą nowych przedsiębiorstw, inwestujących na terenie stref.

Formuła uwzględnia 28 lat działania przedsiębiorstw w SSE (13 lat danych empirycznych i 15 danych prognostycznych). W modelu, który

z możliwie największą precyzją stara się odzwierciedlić warunki ekonomiczne Polski oraz przyszłą sytuację gospodarczą firm, korzyści płynące z istnienia SSE i firm tam działających są ewidentne.

Głównym źródłem nadwyżki finansowej są koszty płac pracowników firm działających w strefach, eksport towarów produkowanych przez owe przedsiębiorstwa, jak też zapotrzebowanie na materiały do produkcji nabywane na rynku krajowym przez firmy funkcjonujące w specjalnych strefach ekonomicznych.

Wykonane badanie wskazuje na wartość nominalną nadwyżki ekonomicznej w wysokości 135,8 mld zł. Wartość NPV obliczona na rok 2013 to 116,75 mld zł, stąd po przeliczeniu na USD, po kursie z września roku 2013 (3,10 zł), NPV_{2013} wynosi 37,6 mld USD.

Wnioskujemy więc, że polska gospodarka na stworzeniu specjalnych stref ekonomicznych i zapewnieniu przedsiębiorstwom w nich działającym warunków intensywnego rozwoju, osiągnęła nadwyżkę w wysokości netto na rok 2013 ponad 37,6 mld USD. Stąd, nawiązując do koncepcji modelu enklaw, organizacja SSE na terenie Polski jest korzystnym rozwiązaniem polityki gospodarczej, przynoszącym pozytywne efekty ekonomiczne.

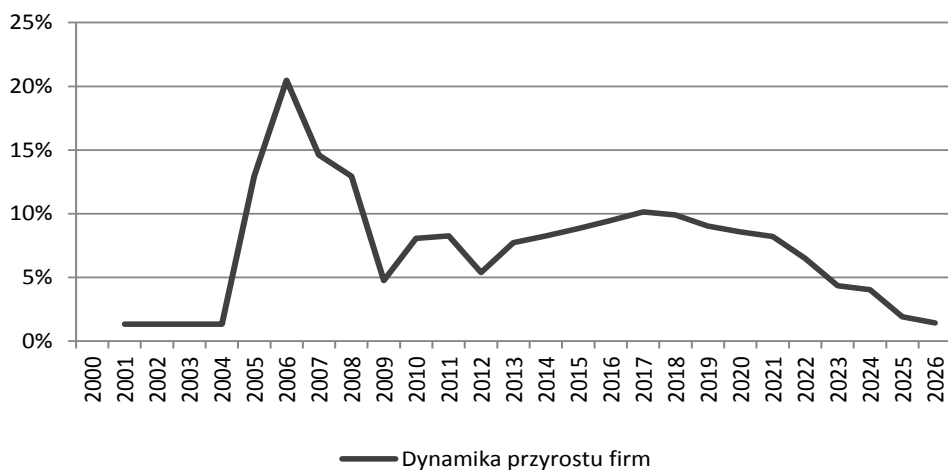
Celem dostosowania modelu enklaw P. Warra do warunków polskiej gospodarki, dokonano pewnych założeń dla poszczególnych zmiennych, tj.:

- liczby przedsiębiorstw działających na terenie specjalnych stref ekonomicznych,
- nakłady inwestycyjne w specjalnych strefach ekonomicznych,
- przychody ze sprzedaży,
- eksport i import,
- sprzedaż krajowa środków produkcji do strefy,
- zatrudnienie w SSE i średni roczny koszt pracownika,
- roczne koszty wynagrodzeń,
- pomoc publiczna – zwolnienia podatkowe,
- podatki CIT,
- wynik działalności zarządzających SSE,
- podstawa opodatkowania podatkiem VAT,
- stopa i okres dyskonta,
- wartość kosztów alternatywnych.

Polskie SSE od początku swojego istnienia przyciągają do siebie firmy z kraju i zagranicy. W okresie 2001–2012 dynamika wzrostu liczby przedsiębiorstw w SSE wahała się od 1,34% do 20,47% w skali roku. Wynikiem tego, że w strefach są firmy dokonujące dwóch lub więcej inwestycji, a każda z nich jest objęta indywidualnym zezwoleniem, założono w uproszczeniu, że liczba firm równa się ilości wydanych, ważnych

zezwoleń. Asumpcja ta zniekształca co prawda nieco liczbę firm, lecz uwzględniając, że w SSE działają również przedsiębiorstwa, które straciły zezwolenie, ostatecznie liczba przedsiębiorstw nie różni się znacząco od rzeczywistości. Założono, że dynamika ilości przedsiębiorstw posiadających zezwolenie na inwestowanie w strefie liczona będzie jako średnia ruchoma z pięciu ostatnich lat, z wyłączeniem lat 2022–2026, kiedy dodatkowo przyjęto spadek dynamiki wzrostu ilości firm w strefach, kolejno w latach o -2% , -4% , -4% , -6% , -6% .

Dynamika przedsiębiorstw wykorzystujących zwolnienia podatkowe została uzależniona od dynamiki firm posiadających zezwolenie. W okresie 2000–2012 relacja liczby firm korzystających ze zwolnień podatkowych względem firm wykorzystujących zwolnienia wahała się od 11,96% do 65%. Do późniejszej analizy założono uśrednione wartości w tym zakresie. Mianowicie o udziale liczby firm korzystających ze zwolnień decydować będzie 11-letnia średnia ruchoma z poprzedzających wartości. Szczegóły przedstawiono w zał. 2 oraz na rys. 3.2.

Rysunek 3.2. Dynamika przyrostu ilości firm w SSE w latach 2001–2026 (prognoza od 2013)

Źródło: opracowanie własne.

Nakłady na inwestycje firm w polskich SSE w latach 2001–2012 wynosiły od 2,1 do 10,6 mld zł w każdym roku. Na tej podstawie wnioskujemy, że dynamika nakładów w tym okresie była niejednoznaczna. Wykorzystując te dane trudno jest przewidzieć wielkość nakładów inwestycyjnych w strefach w prognozowanych latach. W celu rozwiązania tego problemu i jednocześnie chcąc podtrzymać pozytywny scenariusz wzrostu, dla

obliczenia dynamiki inwestycji, wykorzystano 10-letnią średnią arytmetyczną obliczoną na podstawie empirycznych danych nakładów w poprzednich i znanych w momencie badania latach. Uzyskano w ten sposób umiarkowany wzrost po roku 2013, zaś od 2022 roku dodatkowo zmniejszono obliczoną średnią dynamikę, zgodnie z przyjętym założeniem, kolejno o: -2%, -4%, -4%, -6%, -6%.

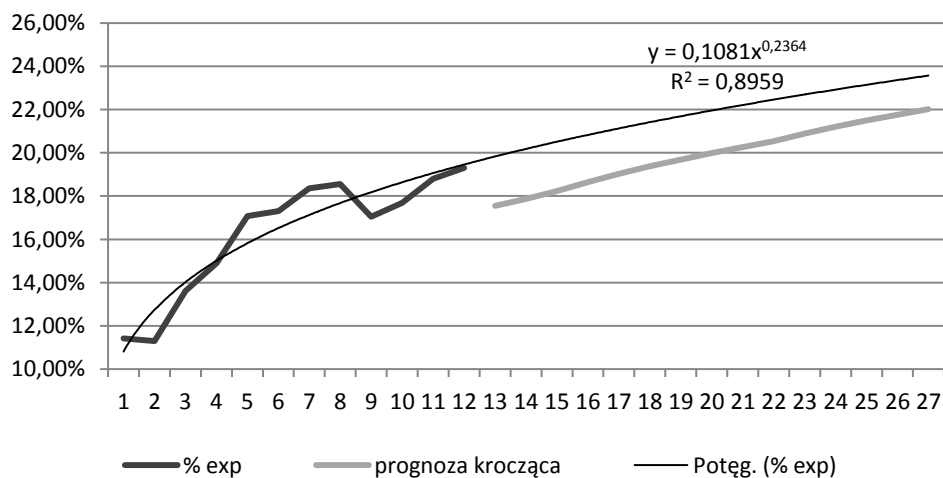
Założenia co do zysków i strat uwzględniają udział transferów międzynarodowych powiązanych z wynikami działalności firm w SSE. Fundamentalnym filarem przynoszącym dodatnie przepływy dla gospodarki jest zarówno eksport, jak i zakupy przedsiębiorstw strefowych na rynku lokalnym. Zasadne jest więc stwierdzenie, że istotna część sprzedaży firm z SSE pochodzi z eksportu, i tak to zostało ujęte w modelu.

Dane na temat finansów firm działających w SSE są podstawą analizy oraz pewnym wstępem do analiz modelowych. Firmy funkcjonujące w SSE zazwyczaj dobrze radzą sobie na rynku. Jest to efektem przynależności do holdingów międzynarodowych oraz współdziałania z dużymi i silnymi podmiotami. Szybkość wzrostu kosztów ponoszonych przez przedsiębiorstwach działających w strefach jest proporcjonalna do tempa wzrostu wpływów.

Przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw strefowych do 2011 r. stanowią empiryczne wartości, obliczone zgodnie z zasadami omówionymi w niniejszym opracowaniu. Od roku 2012 r. tempo zmian przychodów ze sprzedaży firm zostało uzależnione od dynamiki ilości firm. Skutkuje to więc wyhamowaniem dynamiki przychodów w końcowym 5-letnim okresie czyli od 2022 do 2026.

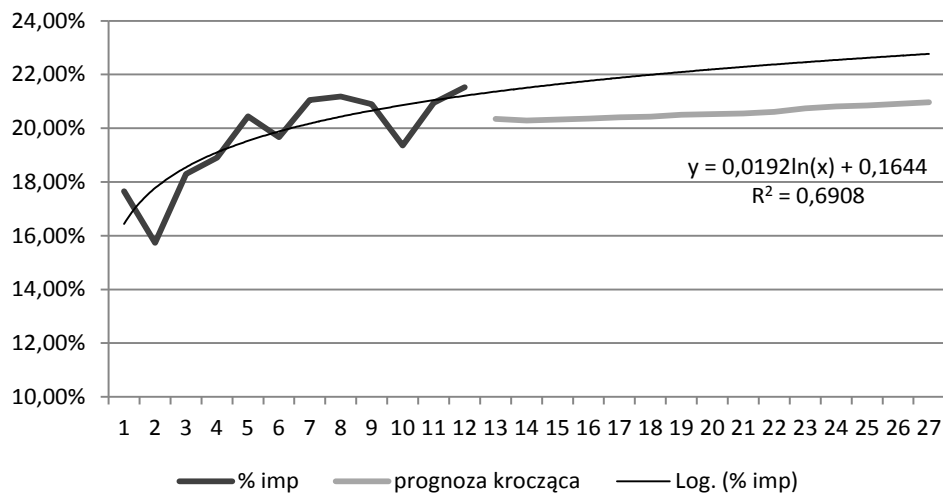
Analogicznie jak przy innych wielkościach agregatowych, w celu ustalenia importu i eksportu w okresie 2000–2011, w modelu wykorzystano bezpośrednie dane empiryczne uzyskane z raportów firm z SSE. Celem określenia wielkości prognozowanych wykorzystano wartości eksportu i importu i ich relację od wartości prognozowanych przychodów ze sprzedaży oraz od prognostycznej struktury importu i eksportu w firmach ogółem, działających w Polsce, wykorzystując dane GUS. Aby określić długoterminowy trend tych dwóch wielkości wykorzystano wygładzenie logarytmiczne. Szczegóły zostały pokazane na rysunkach 8–9.

Z uwagi na kalkulacje dotyczące podatku VAT wzięte pod uwagę w szacowanym modelu, konieczne jest rozróżnienie eksportu i importu według kraju docelowego. Za zasadnicze rozróżnienie uwzględnione w analizie przyjmuje się prognozę zmiennej struktury eksportu towarów do UE i poza nią oraz strukturę dóbr importowanych z Unii jak i spoza niej. Aby określić długoterminowe tendencje dla tych kategorii wykorzystano wygładzenie oparte o historyczne dane empiryczne. Tendencje te zostały pokazane na rys. 3.5 i 3.6.

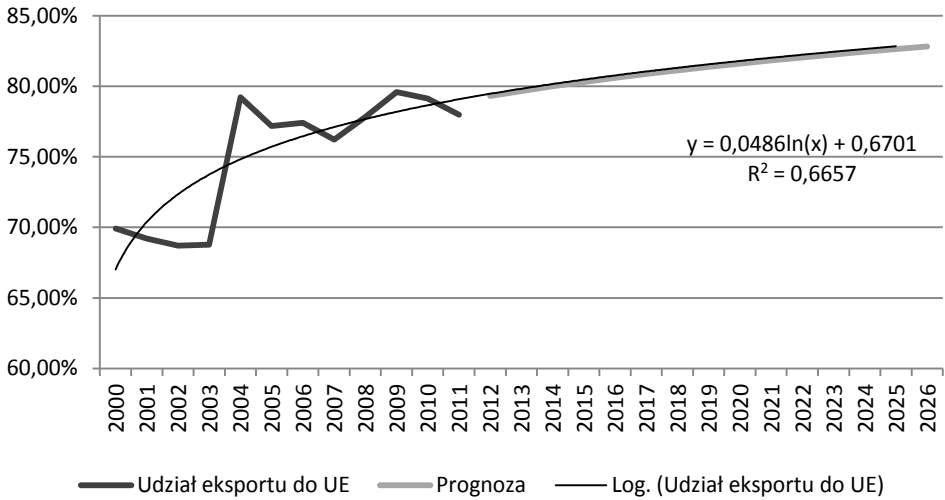
Rysunek 3.3. Prognoza dynamiki eksportu w SSE w latach 2012–2026

Źródło: opracowanie własne.

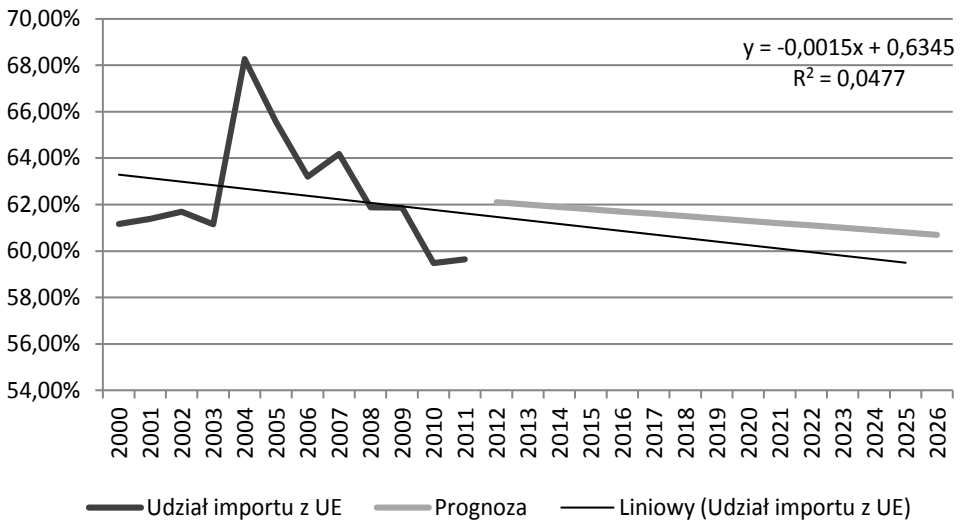

Rysunek 3.4. Prognoza dynamiki importu w SSE w latach 2012–2026

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3.5. Prognoza udziału eksportu do krajów Unii Europejskiej
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3.6. Prognoza udziału importu z krajów Unii Europejskiej
Źródło: opracowanie własne.

Wielkość importu i eksportu obliczono na podstawie danych mikro i makroekonomicznych, agregowanych przez GUS, a także bezpośrednich danych finansowych firm działających w SSE. Dane charakteryzujące import i eksport w latach 2000–2011 zostały obliczone w oparciu o dane GUS opisujące te wielkości dla przedsiębiorstw ogółem w gospodarce polskiej oraz globalne wielkości ich przychodów ze sprzedaży. Na tej podstawie uzyskano zależność wartości eksportu i importu w odniesieniu do przychodów ze sprzedaży. Następnie dokonano porównania wielkości przychodów ogółem przedsiębiorstw strefowych oraz udziału wartości eksportu i importu jednostek działających w całej gospodarce. Tym sposobem uzyskano dane do roku 2011 opisujące wielkość importu i eksportu przedsiębiorstw z SSE. Aby uzyskać dane po 2011 roku wykorzystano prostą regresję.

Na efektywność polskich enklaw ekonomicznych wpływa wiele parametrów, wśród których jest m.in. zakup lokalnych surowców i półproduktów. Oczywiście jest, że zmienna ta stanowi jedną z kluczowych w całej estymacji wartości, ponieważ wskazuje na użycie krajowych zasobów kapitałowych i surowcowych do produkcji, ponadto struktura przepływów finansowych powiązanych z importem, eksportem i zakupami środków produkcyjnych na rynku lokalnym może stać się jednym z kluczowych czynników badania wrażliwości modelu.

Przedsiębiorstwa z SSE posługują się w procesie produkcji surowcami i półproduktami krajowymi oraz zagranicznymi. Owe zakupy na rynku rodzimym stanowią istotną część kosztów wytworzenia. Natomiast import materiałów do produkcji negatywnie oddziałuje na efektywność gospodarki.

Ekonomiczne uwarunkowania Polski, rozbieżność technologiczna między firmami działającymi w strefach a pozastrefowymi nie jest duża, co skutkuje tym, że gospodarka poza SSE może być skutecznym źródłem materiałów i surowców niezbędnych do produkcji przedsiębiorstw położonych w SSE. Przesłanka ta została użyta właśnie w ten sposób, aby skonstruować ekonomiczny model efektywności działania polskich SSE.

Wzrost przedsiębiorczości jest niejednokrotnie kojarzony ze skutkiemżywienia gospodarczego lub też z impulsami wysyłanymi przez firmy ulokowane w SSE. Obserwujemy to, gdy inwestorzy rozszerzają działalność gospodarczą, która wymaga od nich organizacji sieciowej w sferze zaopatrzenia lub sprzedaży. Do takiej działalności zalicza się przemysł samochodowy, powodujący popyt na podzespoły i części samochodowe. Branża motoryzacyjna pod tym kątem jest szczególna. Po roku 2008 branża ta przeżywała załamanie spowodowane światowym kryzysem gospodarczym. Zmniejszenie popytu wymusiło na producentach samocho-

dów zredukowanie produkcji. Zaistniałe problemy producentów samochodów szybko odbiły się na ich poddostawcach.

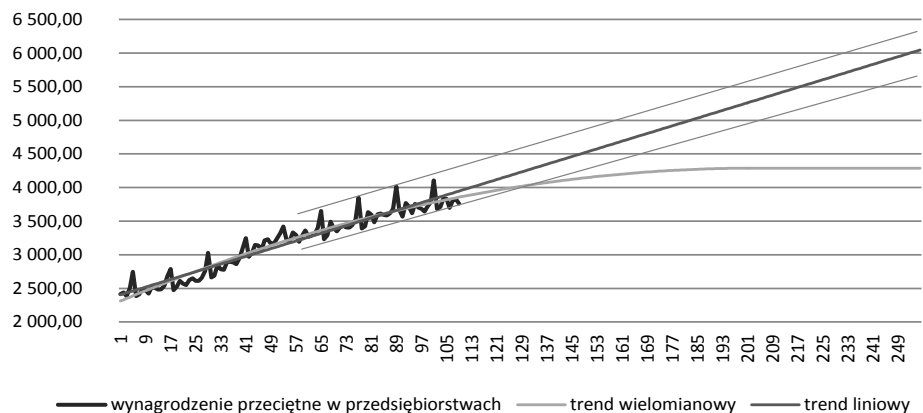
Sprzedaż do 2011 roku stanowi agregatowe wielkości utworzone na podstawie danych pochodzących z poszczególnych przedsiębiorstw funkcjonujących w strefach, uzupełnione o szacunki opisane w niniejszym raporcie. Po 2011 roku wykorzystano prognozę opartą na kolejnych zmianach w zagregowanej sprzedaży w odniesieniu od dynamiki liczby przedsiębiorstw w strefach oraz wartości sprzedaży z lat ubiegłych. Od 2012 roku sprzedaż krajową do firm strefowych uzależniono od przyrostu liczby firm w SSE.

Zatrudnienie w modelu zostało opisane dwójako; przez zatrudnienie realne i zatrudnienie modelowe. Zatrudnienie realne stanowią wszystkie stanowiska pracy, które powstały w przedsiębiorstwach działających w SSE. Zatrudnienie modelowe to natomiast miejsca pracy stworzone przez firmy działające w SSE zgodnie z ich zezwoleniami. Wiąże się to z różnicą między zatrudnieniem zadeklarowanym we wniosku o zezwolenie na prowadzenie działalności w strefach a dalszym stanem faktycznym, który wynika z tego, że:

- przedsiębiorstwa zatrudniają więcej ludzi niż wcześniej zadeklarowały,
- nie wszystkie miejsca pracy powstają na terenie SSE,
- część zatrudnienia powstaje w obszarze produkcji firmy, która nie jest objęta zezwoleniem w SSE.

Założenia modelu dotyczące zatrudnienia:

- 1) do roku 2011 wielkość zatrudnienia jest liczona według ilości wydanych zezwoleń, natomiast od roku 2012 oszacowano je na podstawie średniej ruchomej 5-letniej. Dodatkowo, w ostatnich pięciu latach założono spadek dynamiki zatrudnienia o kolejno: -2%, -4%, -4%, -6%, -6%.
- 2) empiryczną wielkość zatrudnienia w przedsiębiorstwach opisano jako stosunek zatrudniania w SSE do zatrudnienia przyjętego w modelu, zaś po roku 2012 przyjęto średnią ruchomą 11-letnią.
- 3) jako średni koszt utrzymania pracownika do 2009 roku uwzględniono prawdziwe wartości pozyskane ze sprawozdań finansowych, natomiast od 2010 roku estymowano je z wykorzystaniem średniej ruchomej 5-letniej,
- 4) do roku 2009, za całoroczne koszty pracowników przyjęto empiryczne wartości ze sprawozdań finansowych, zaś od roku 2010 dynamikę wzrostu płac w firmach z SSE ustalono w odniesieniu do średniego rocznego kosztu pracownika i zatrudnienia na podstawie zezwoleń.

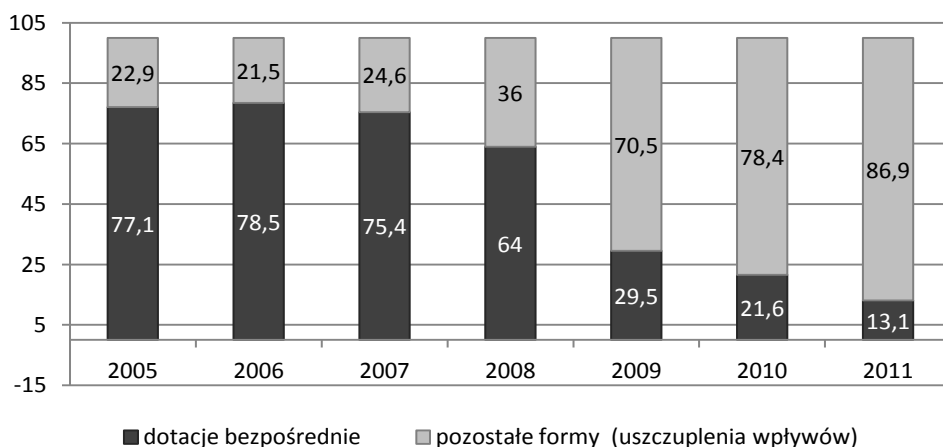
Rysunek 3.7. Prognoza dynamiki wzrostu wynagrodzeń w przedsiębiorstwach w SSE w latach 2013 –2026
Źródło: opracowanie własne.

Rok	Podatek dochodowy od osób fizycznych			Podatek dochodowy od osób prawnych			Pomoc publiczna PIT + CIT (w tys. zł)
	Liczba podatników	(Dochód zwolniony) z opodatkowania (w tys. zł)	Pomoc publiczna (w tys. zł)	Liczba podatników	(Dochód zwolniony) z opodatkowania (w tys. zł)	Pomoc publiczna (w tys. zł)	
1998	17	8 930	3 433	24	75 165	27 127	30 560
1999	18	31 203	12 309	59	326 174	111 160	123 469
2000	18	66 485	26 403	91	715 168	215 123	241 526
2001	60	55 676	21 552	224	1 373 482	386 360	407 912
2002	77	70 770	27 384	191	1 677 036	469 570	496 954
2003	90	95 653	37 181	654	2 126 827	574 243	611 424
2004	95	136 483	53 452	272	2 810 969	546 733	600 185
2005	74	129 615	50 957	289	2 822 603	536 859	587 816
2006	71	129 739	51 043	346	4 300 638	817 121	868 164
2007	78	206 987	81 711	618	5 276 960	1 002 622	1 084 333
2008	94	226 750	89 381	442	5 263 462	1 000 058	1 089 439
2009	90	158 702	49 657	431	6 167 905	1 171 902	1 221 559
2010	115	223 861	70 195	511	7 619 874	1 447 776	1 517 971
2011	105	150 181	46 942	535	9 383 215	1 782 811	1 829 753
2012	107	119 548	36 915	538	8 402 465	1 596 468	1 633 383
Razem	—	1 810 583	658 515	—	58 341 943	11 685 933	12 344 448

Tabela 3.2. Pomoc publiczna dla firm funkcjonujących w SSE
Źródło: Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2012 r.*, Warszawa, maj 2013, s. 26.

Aby obliczyć roczne koszty wynagrodzeń przedsiębiorstw strefowych, do roku 2009 przyjęto rzeczywiste wartości ze sprawozdań finansowych, natomiast po roku 2009 wzrost wynagrodzeń w firmach działających w SSE został uzależniony od średniego rocznego kosztu pracownika i wielkości zatrudnienia liczonego według zezwoleń.

Głównym profitem wynikającym z inwestowania w SSE jest możliwość wykorzystania ulgi podatkowej, która polega na zwolnieniu firmy z płacenia podatku dochodowego w całości lub w jego części. Ulgi te są jednym z najbardziej dostępnych i najdłużej funkcjonujących instrumentów wsparcia inwestycji w Polsce. Dziś, mimo ograniczeń dotyczących pomocy publicznej po wstąpieniu do UE, strefy wciąż są silnym i relatywnie łatwo dostępnym instrumentem polityki ekonomicznej, wspierającym nowe inwestycje. Wiele wniosków władz lokalnych dotyczących obejmowania strefami kolejnych terenów świadczy o dużym zainteresowaniu potencjalnych inwestorów chcących rozpocząć działalność w ramach SSE. W analizach historycznych wykorzystano dane jak w tab. 3.2.

Rysunek 3.8. Sposób finansowania pomocy publicznej w Polsce w latach 2005–2011

Źródło: Raport o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w roku 2012, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2013, s.22.

Wielkość pomocy publicznej w okresie 2000–2012 przyrównano do nakładów inwestycyjnych, otrzymując odpowiedni współczynnik, który umożliwił stworzenie dalszych prognoz. Po roku 2012 wielkość pomocy publicznej została określona na podstawie pięcioletniej średniej ruchomej stosunku pomocy publicznej do nakładów inwestycyjnych w strefach.

Nie wszystkie firmy w SSE są zwolnione z podatków, istnieje grupa firm, która płaci podatki CIT. Wiąże się to z wykorzystaniem w całości przyznanej im ulgi lub również z tym, że część firm działających pod jedną marką prowadzi zakłady umiejscowione w SSE oraz poza strefą. Wtedy dochód osiągany z działalności poza strefą podlega opodatkowaniu na zasadach ogólnych. W niniejszej analizie podjęto próbę ustalenia wartości zapłaconego podatku CIT po 2013 r., co jest niezbędne dla zachowania spójności wyliczeń w latach empirycznych i progностycznych. Aby tego dokonać oszacowano wielkość podatku zapłaconego, w okresie pomiędzy 2001–2012, wykorzystując bezpośrednio sprawozdania finansowe strefowych przedsiębiorstw. Wykorzystując uzyskane w ten sposób dane określono wartość rocznego przyrostu wartości podatków dochodowych w wysokości 9,51%. Wartość ta jest arytmetyczną średnią z trzech najmniejszych dodatnich wahań empirycznej, historycznej dynamiki wysokości podatków CIT płaconych przez przedsiębiorstwa działające w SSE. Równocześnie w gospodarce bez SSE założono, że firmy będą płaciły podatek CIT w wysokości takiej, jak w gospodarce z SSE dodatkowo powiększonej o przyznaną pomoc publiczną. Uwzględniono to na poziomie ustalania kosztów alternatywnych. Podatek odprowadzany przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub będące współnikami osobowych spółek cywilnych i handlowych został zagregowany w wartości podatku CIT

Firmy zarządzające SSE są spółkami kapitałowymi. Większościowymi udziałowcami w tych podmiotach jest Skarb Państwa i samorządy lokalne. Przedsiębiorstwa te posiadając pewien kapitał i dopasowując się do bieżącej sytuacji ekonomicznej, inwestują w infrastrukturę, podwyższając jakość dostępnych nieruchomości o charakterze inwestycyjnym. Za swój wkład w rozwój SSE pobierają opłaty za administrowanie i zarządzanie strefą od firm wewnątrz stref, a także za świadczenie usług eksperckich. Wyniki finansowe zarządców stref są ważnym czynnikiem oceny ich gospodarności oraz efektywności działania. Z tego powodu założenie, że wyniki finansowe zarządzających SSE muszą znaleźć odzwierciedlenie w modelu.

Badacze nie są w stanie wskazać jednolitego trendu w zyskach netto podmiotów nadzorujących strefy do 2012 r. W modelu uwzględniono faktyczne wyniki, natomiast po roku 2012 przyjęto roczny wzrost na poziomie 12,88% (jest to średnia arytmetyczna z trzech najmniejszych dodatnich wzrostów w empirycznym okresie). Opisaną procedurę wykorzystano ze względu na wysokie wahania wartości historycznych zysku netto osiągniętego przez firmy zarządzające SSE.

Inwestorzy, którzy chcą zainwestować swoje środki w SSE, dostają do dyspozycji cały wachlarz narzędzi wsparcia. Jednym z nich jest sto-

sowna infrastruktura. Niemniej jednak, aby przygotować infrastrukturę trzeba ponieść uzgodnione nakłady, które obciążają zarządców strefowych, czyli najczęściej gminy, w których znajdują się strefy oraz gestorów mediów. Do roku 2012 zakumulowana wielkość nakładów na infrastrukturę wyniosła 2,88 mld zł. Po roku 2012, w celu uzyskania dynamiki nakładów potrzebnych dla dalszego rozwoju SSE, wykorzystano pięcioletnią średnią kroczącą z dynamiki historycznej. Dodatkowo założono spadek dynamiki w ostatnich pięciu latach -2% , -4% , -4% , -6% , -6% .

Podatek VAT jako podatek pośredni obciążający końcowego nabywcę jest również istotnym elementem podejmowanych analiz. Firmy są zobowiązane do odprowadzenia podatku VAT należnego, który wynika z różnicy pomiędzy podatkiem VAT uzyskanym a podatkiem VAT zapłaconym.

Zgodnie z tą zasadą dokonano wyliczenia alternatywnego wariantu, który w stosunku do wariantu podstawowego zawiera dodatkowy wpływ podatku VAT płaconego przez przedsiębiorstwa strefowe.

Prawo podatkowe w Unii Europejskiej jest bardzo złożone i zmienne, co powoduje znaczne komplikacje w dokładnym oszacowaniu agregatowych wielkości podatku VAT odprowadzanego przez firmy działające w SSE. Celem oszacowania tych wartości wykorzystano pewne uproszczenia w stosunku do faktycznego stanu modelu działania podatku VAT w UE. Głównie ze względu na korzystanie z agregatowych wielkości związanymi z kosztami wytworzenia wyrobów produkowanych przez przedsiębiorstwa z SSE, założono, że wszystkie grupy kosztowe wpływające na finalny koszt wytworzenia produktu gotowego są objęte jedną stawką VAT. Autorzy przyjęli w uproszczeniu, że firmy stosują jednolity model rachunku kosztów służący do ustalania finalnego kosztu wytworzenia towarów i produktów. Z obłożonych VAT-em kosztów autorzy wyłączyli płace i koszty finansowe zgodnie z kompozycją podatku. Wykonano także uproszczenie wynikające z braku możliwości rozpatrzenia wszystkich ulg i zwolnień od podatku VAT wynikających z przepisów szczegółowych. Przyjęto również uproszczony model w zakresie ujednoliconych przepisów podatkowych dotyczących VAT w całej UE.

Zważając na strukturę branż firm działających w SSE, autorzy przyjęli, że w produktach i usługach wywarzanych przez przedsiębiorstwa w strefach, przeważają produkty objęte podstawową stawką VAT, dlatego założono, że cała agregatowa wartość sprzedaży będzie należeć do tej grupy produktów. Wykorzystując powyższe założenia, został skonstruowany model określający agregatową wielkość podatku VAT, wynikającą z działalności firm w SSE.

Poniżej przedstawiono formułę, według której ustalono podstawę opodatkowania podatkiem VAT:

$$\text{VAT}_{\text{pod}} = S_k \times (1 - \% \text{exSSE} \times \% \text{exSSE}_{\text{pUE}}) - (K_t + K_m) \times (1 - \% \text{impSSE} \times \% \text{impSSE}_{\text{pUE}})$$

gdzie:

S_k – sprzedaż krajowa do strefy,

K_m – koszty materiałów,

K_t – koszty towarów sprzedanych,

$\% \text{exSSE}$ – procentowy udział wartości eksportu w całości sprzedaży przez firmy z SSE,

$\% \text{exSSE}_{\text{pUE}}$ – procentowy udział wartości eksportu poza UE w eksporcie ogółem firm z SSE,

$\% \text{impSSE}$ – procentowy udział wartości w przyjętej strukturze kosztów w firmach z SSE.

$\% \text{impSSE}_{\text{pUE}}$ – procentowy udział wartości importu spoza UE w imporcie ogółem do firm z SSE.

Stopą dyskontową konieczną do analizy efektywności przepływów związanych z działaniem SSE w Polsce jest stopa zwrotu z aktywów wolnych od ryzyka. Do roku 2012 wykorzystano dane historyczne, zaś w późniejszych latach wykorzystano prostą regresję. Szerzej cała procedura została opisana we wcześniejszej części opracowania.

Wszystkie kalkulacje, które wykonano przy wyliczeniach wartości przyszłej i obecnej, wykonano na dzień 31.12.2013 r. Oznacza to, że wyliczono wartość przyszłą przepływów dla lat 2000–2013 roku oraz wartość obecną dla przepływów z lat 2014–2026.

W modelu efektywności działania stref ekonomicznych występują także tzw. koszty alternatywne (*shadow costs*). Generalizując, koszty te związane są z potrzebą przystosowania gospodarki, w której znajduje się SSE do takiej, w której nie występują SSE. Nierzadko alternatywnym kosztem dla państwa będzie przymus utworzenia nowych miejsc pracy, co może okazać się o wiele bardziej kosztochłonne niż pomoc publiczna dla inwestorów w SSE. Wskazane *shadow costs* są bardzo trudne do ustalenia w modelu enklaw. Jest to spowodowane koniecznością uwzględnienia wielu czynników, aby uzyskane rezultaty były maksymalnie wiarygodne.

W Polsce pojęcie kosztów alternatywnych ma ograniczone zastosowanie i bardzo krótką historię w kontekście rozważań o SSE. Jest to rezultat stosunkowo wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego państwa. Badając motywy rozpoczynania inwestycji przez przedsiębiorstwa zagraniczne można wyciągnąć wniosek, że podstawowe czynniki na nie wpływające zostały przesunięte z kosztów pracy do wielkości rynku, jakości

lokalnych pracowników bądź potencjału wzrostu konsumpcji na rynku lokalnym. Przesłanki te nabrały jeszcze większego znaczenia po wstąpieniu Polski do UE oraz w związku z intensyfikacją inwestycji infrastrukturalnych związanych z przygotowaniem do Euro 2012.

Reasumując założenie o sile i perspektywach wzrostu gospodarki Polski oraz badając w szczegółach powody podejmowania inwestycji bezpośrednich w Polsce, stoimy na stanowisku, że koszty alternatywne sfinansowania inwestycji zagranicznych na podobnym poziomie byłyby relatywnie niewielkie – szczególnie w porównaniu z państwami, które nie dysponują możliwościami takimi jak Polska lub które ustanowiły u siebie strefy ekonomiczne na wcześniejszym etapie rozwoju gospodarczego – a w takiej sytuacji gospodarka krajowa nie mogła adekwatnie zdyskontować strumienia bezpośrednich inwestycji zagranicznych, przyciągniętych do kraju.

Skutkiem powyższego toku myślenia jest przyjęta asumpcja, że w warunkach alternatywnych, czyli w takich, gdzie Polska gospodarka byłaby pozbawiona specjalnych stref ekonomicznych, osiągnęłaby od 60% do 85% korzyści (średnio 72%), które wywołały strefy, przy braku wsparcia. Stąd też ustalono, że współczynnik *shadow cost* wyrażać się będzie jako 0,60–0,85.

Powodem takiej rozpiętości współczynnika kosztów alternatywnych jest podwyższenie pozycji gospodarki polskiej na rynku kapitału inwestycyjnego. Lata 2000–2004, czyli okres przed przystąpieniem do UE, charakteryzował się zmniejszoną atrakcyjnością Polski jako punktu inwestowania. Z tego powodu wartości współczynnika *shadow cost* dla lat 2000–2004 są mniejsze. Następne lata po roku 2005 cechują się dynamiczną wyższą poziomem inwestycji, co oznacza, że Polska staje się istotnym graczem na rynku inwestycji w Europie Środkowo-Wschodniej, co w badaniu skutkuje tym, że współczynnik kosztów alternatywnych wzrasta.

Szczegółowe kalkulacje dotyczące obliczonej efektywności SSE w Polsce w myśl metodologii P. Warra zaprezentowano w załącznikach, jednakże aby dokonać owych kalkulacji niezbędne były przystosowania modelu do warunków polskich. Zrezygnowano ze szczegółowych kalkulacji kosztów alternatywnych (*shadow costs*). Podstawą do takiego postępowania jest przesłanka o stosunkowo niedużych odchyleniach w zakresie gospodarczym pomiędzy warunkami gospodarowania w SSE a gospodarką poza strefami. Założenie to wynika z niewielkich różnic w warunkach gospodarczych gospodarki Polską a gospodarkami podstawowych eksporterów kapitału, którzy lokują swoje interesy w strefach.

Wykorzystany model jest oparty w dużej mierze na danych charakteryzujących gospodarkę firm funkcjonujących w SSE na terenie Polski.

Niezbędna była też prognoza rozwoju polskiej gospodarki, w celu określenia wzrostu gospodarczego, wartości eksportu, importu i inwestycji.

Wielkości opisujące rozwój przedsiębiorstw w SSE, to dane o liczbie firm posiadających zezwolenia na inwestycje w strefie, zatrudnianych pracownikach, średnich płacach pracowników, nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw czy pomocy publicznej. Istotne są jednocześnie zyski firm zarządzających strefami oraz wartość inwestycji ulokowanych w infrastrukturę wymaganą do uzbrojenia terenów pod inwestycje w SSE.

Podstawowym wariantem, który przyjęto, aby odzwierciedlić zjawiska zachodzące w SSE oraz ich wpływ na gospodarkę Polski jest scenariusz zrównoważonego rozwoju, dodatkowo uwzględniający szoki dla polskiej gospodarki, takie jak wstąpienie do UE, kryzys 2008 r. i organizacja ME w piłce nożnej w roku 2012, które spowodowały powstanie dużych nakładów na infrastrukturę.

Ogólnie można podzielić okres badania na czas historycznie znanego, bardzo dynamicznego rozwoju stref, który zawiera się od roku 2000 do 2013, następnie okres prognozowanego, dynamicznego wzrostu przewidywany na lata od 2014 do 2021 i ostatecznie czas stabilizacji – od roku 2022 do 2026. Podokresy te odróżniają się od siebie liczbą nowych przedsiębiorstw, które będą inwestować na terenie SSE.

Stworzony model opisuje 28 lat działania przedsiębiorstw w SSE (13 lat danych historycznych oraz 15 danych prognozowanych). Model, który możliwie maksymalnie dokładnie stara się przedstawić warunki gospodarcze Polski oraz przyszłą sytuację gospodarczą firm w SSE, wskazuje ewidentne korzyści płynące z założenia na swoim terytorium strefy ekonomicznej i przyciągnięcia na ten teren przedsiębiorstw.

Wykonane badanie wskazuje na nominalną wartość nadwyżki finansowej wygenerowanej przez działalność SSE w wysokości 171,8 mld zł. Na ich podstawie NPV wyliczone na koniec roku 2013 to 181,7 mld zł oraz po przeliczeniu na USD, po kursie z września roku 2013 (3,10 zł), NPV_{2013} jest równe 58,6 mld USD.

3.3. Efektywność SSE dla jednostek samorządu terytorialnego

3.3.1. Analiza efektywności oddziaływania SSE na poziomie województwa

Określenie efektywności działania SSE w Polsce z rozbiciem na województwa zostało sporządzone, jak w przypadku gospodarki ogółem, w oparciu o model enklaw. Aby sprawdzić jaki wpływ mają strefy ekonomiczne na poszczególne województwa badacze rozdystrybuowali wcześniej uzyskane agregaty dla całego państwa pośród wspomniane jednostki terytorialne. Aby uzyskać maksymalną poprawność przetestowano wiele parametrów, które mogłyby stanowić adekwatny klucz podziałowy na poszczególne województwa. Finalnie zdecydowano się na wykorzystanie informacji o nakładach inwestycyjnych, które zostały poniesione na terenach poszczególnych województw w latach 2000–2012. Wysokość tych nakładów w strefach, funkcjonujących w każdym województwa, określono w oparciu o ankiety przeprowadzone wśród zarządzających SSE, w których ewidencjonowano te wielkości.

Struktura zagregowanej wartości NPV przypadająca na województwa została pokazana w tab. 3.3.

Wielkości NPV pokazane w tab. 3.3, które zostały wyliczone dla każdego z województw są różne, aczkolwiek każde z nich wskutek ulokowania inwestycji strefowych osiągnęło nadwyżkę finansową.

Inicjalne wnioski opisują zbieżność pomiędzy NPV a nakładami inwestycyjnymi. Wnioskujemy, że gospodarka polska największą wartość dodaną uzyskuje ze stref, które przyciągnęły najwięcej inwestycji. Ranking ten jest zdominowany przez województwa śląskie i dolnośląskie. Sukces tych województw jest spowodowany inwestycjami kilku stref obszarowo z nimi skojarzonych, stosunkowo wcześniej poniesionymi nakładami inwestycyjnymi, a także początkową, małą atrakcyjnością otoczenia ekonomicznego. Model wykazał także, iż inwestycje SSE w tych regionach są wysoce efektywne. Ekonomiczne konsekwencje, które towarzyszą inwestycjom strefowym są ponadprzeciętne w tym regionie kraju.

Województwo	Wartość NPV w tys. zł
Dolnośląskie	33 142 431,2
Kujawsko-pomorskie	4 220 077,7
Lubelskie	1 194 266,9
Lubuskie	4 644 169,4
Łódzkie	14 391 885,0
Małopolskie	3 184 018,3
Mazowieckie	3 426 749,8
Opolskie	2 764 430,5
Podkarpackie	13 836 504,8
Podlaskie	1 577 286,3
Pomorskie	6 242 565,5
Śląskie	31 598 902,0
Świętokrzyskie	2 020 020,7
Warmińsko-mazurskie	1 397 332,1
Wielkopolskie	4 061 551,4
Zachodniopomorskie	4 714 893,8

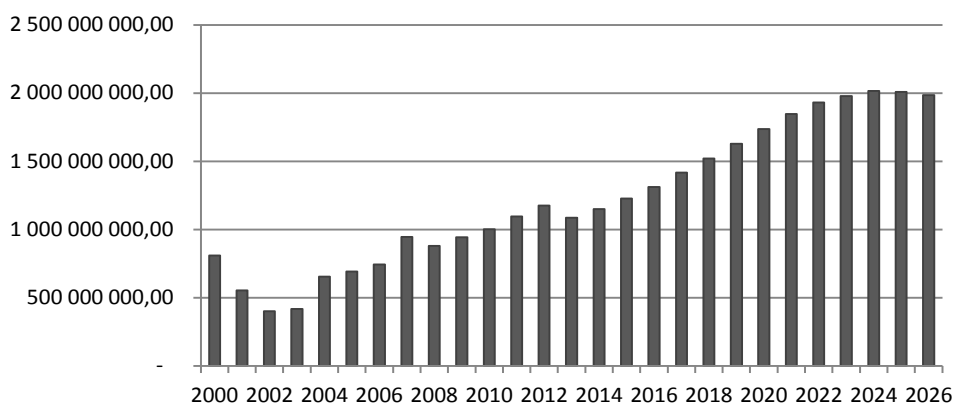
Tabela 3.3. Wartość NPV dla poszczególnych województw

Źródło: opracowanie własne.

Województwo mazowieckie stanowi przykład lokalizacji, na terenie której inwestycje w SSE również występują w dużej ilości, choć gospodarczo jest to region o wiele bardziej rozwinięty. Obserwujemy tutaj kilka miejsc należących do Łódzkiej SSE. Poziom zurbanizowania dużej części terenu województwa mazowieckiego jest wysoki i powoduje, że duża część barier przy wykonywaniu inwestycji na tym obszarze nie istnieje. Z pewnością nieduża odległość od Warszawy odgrywa tu znaczną rolę. Inwestycje na terenie tego województwa charakteryzują się mniejszym ryzykiem, krótszym okresem spłaty oraz wyższą stopą zwrotu. W lokalizacjach takich jak województwo mazowieckie, inwestycje SSE są dla kraju bardzo efektywne, lecz jedynie w określonych warunkach – otóż inwestycje z sektora wysokotechnologicznego, które wymagają wykwalifikowanej kadry naukowej.

Badając prognozę NPV w czasie, można wyznaczyć trzy grupy województw:

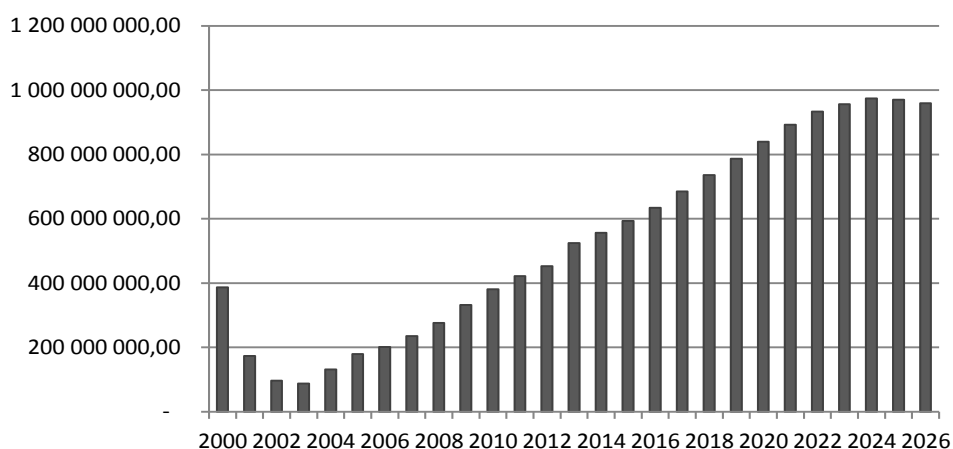
- I grupa województw, do której należą dwa województwa: dolnośląskie i śląskie.

Rysunek 3.9. Prognoza wartości NPV województwa dolnośląskiego (w zł)
Źródło: opracowanie własne.

Województwa charakteryzujące się stabilnym wzrostem generowanej nadwyżki finansowej obserwowanym praktycznie od początku działania SSE. Kolejne podejmowane inwestycje w SSE intensyfikują oddziaływanie pozytywnych efektów ekonomicznych. Dopiero po roku 2020, gdy strefy odczują faktyczne skutki nowych regulacji prawnych przewidujemy wyhamowanie nadwyżki finansowej.

- II grupa województw, do której należą województwa: łódzkie i podkarpackie.

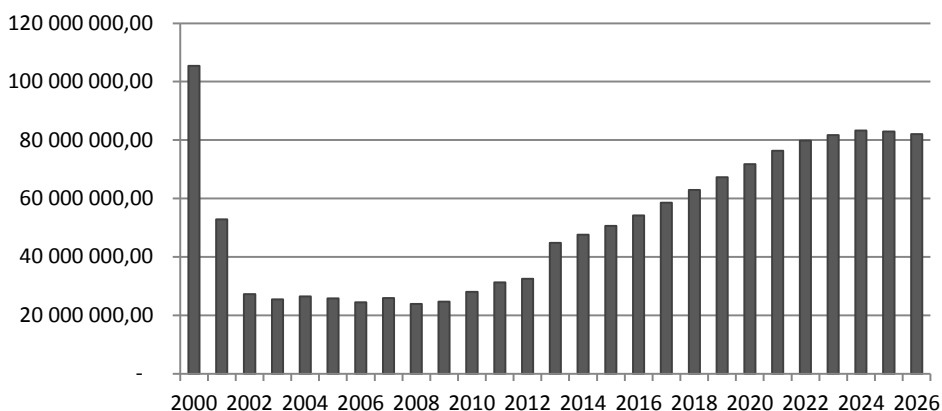

Rysunek 3.10. Prognoza wartości NPV województwa łódzkiego (w zł)
Źródło: opracowanie własne.

W tej grupie województw cechą charakterystyczną jest niższa wartość rocznej nadwyżki finansowej. Obserwowany jest także spadek dynamiki obliczonej nadwyżki w okresie pomiędzy 2020–2026. Jednak jest on raczej nieduży w odniesieniu do poprzednich i późniejszych wartości.

Prognoza NPV tego typu jest bezpośrednim efektem wartości nakładów inwestycyjnych, które zostały przyciągnięte na teren tych SSE. Jest to powiązane także z niższą atrakcyjnością inwestycyjną tychże województw, w których ulokowane są strefy. Kluczowym elementem jest fakt, że w tych strefach po 2010 r., odnotowujemy bardzo wyraźnąwyżkę wartości bieżącej netto rok do roku. Stąd wnioskujemy o wzroście efektywności inwestycji strefowych na tych obszarach.

- III grupa województw, do której należą województwa: kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, pomorskie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, zachodnio-pomorskie.

Rysunek 3.11. Prognoza wartości NPV województwa warmińsko-mazurskiego (w zł)

Źródło: opracowanie własne.

Ostatnią grupą województw wyróżnioną względem prognozy NPV jest ta obejmująca lokalizacje o dynamice NPV przystosowywanej do wartości przyciąganych inwestycji. Niższe wartości bezwzględne nadwyżki finansowej są efektem gorszych warunków inwestycyjnych na tych obszarach lub późniejszym czasie rozpoczęcia inwestycji w SSE.

Niemniej jednak województwa te są lokalizacjami, w których powinno się umieszczać inwestycje strefowe, ponieważ tkwi w nich nadal duży potencjał korzyści dla gospodarki regionalnej, a w konsekwencji także i krajowej.

3.3.2. Analiza efektywności oddziaływania SSE na poziomie powiatu

Jednym z badanych poziomów wpływu SSE na lokalną gospodarkę jest ocena ich oddziaływania na powiaty. Aby zrealizować postawiony cel na tym poziomie ekonomicznego rozdrobnienia, badacze zrezygnowali z wykorzystania modelu enklaw na rzecz statystycznej analizy parametrów ekonomicznych istotnych dla oceny. Dodatkową asumpcją wykonanych analiz jest podział powiatów na terenie kraju według poziomu ich zamożności. Zabieg ten pozwolił bardziej uszczegółowić ich ocenę.

Na podstawie przeprowadzonego badania wpływu działania SSE w Polsce na gospodarkę, można wskazać następujące efekty:

- w powiatach, na terenie których funkcjonują SSE, stopa bezrobocia jest średnio o 5,4% niższa wśród najzamożniejszych powiatów, ale również o 0,5% wyższa w najbiedniejszych i 2% w średniozamożnych względem powiatów nie posiadających stref ekonomicznych;
- w powiatach, w których działają SSE, wielkość PKB per capita jest wyższy średnio o 100–200 zł niż w powiatach bez stref;
- w powiatach, na terenie których funkcjonują SSE odnotowujemy wyższą aktywność firm lokalnych. W grupie najbiedniejszych powiatów średnia liczba podmiotów gospodarczych działających w regionie jest o 25% wyższa niż w powiatach bez SSE. Pośród najzamożniejszych powiatów liczba ta rośnie do 225%.

W przeprowadzonych analizach skoncentrowano się na okresie 2009–2012. Z wykonanych ocen wynika, iż w każdej badanej grupie dochody są większe w przypadku powiatów posiadających na swoim terenie SSE obserwujemy dużą rozbieżność w kwestii podatków PIT oraz CIT, które w dużej części dają przewagę powiatom z SSE. Podkreślimy tu, że dane wykorzystane w tabelach odnoszących się do powiatów są wartościami w przeliczeniu na mieszkańca, dzięki czemu wyeliminowano problem porównywalności powiatów zaludnionych w różnym stopniu. Podatek CIT, który najmocniej różni się w powiatach z SSE i bez nich, w grupie najbogatszych powiatów, różnica jest zasadniczo dwukrotna. Potwierdza to silną aktywizację gospodarczą na terenie tych jednostek samorządowych. Także podatek PIT stanowi wyższy dochód budżetu w powiatach, które posiadają SSE. Podobnie, jak w przypadku grupy trzeciej (najbogatszej), dysproporcja jest największa i różnica wynosi około 50% w stosunku do powiatów bez SSE.

Następną ważną wielkością jest stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach. Z wykonanych badań wynika, że nominalnie, jest ona wyższa w powiatach pierwszej i drugiej grupy. Jednak w grupie najbogatszej obserwujemy zauważalny spadek stopy bezrobocia w powiatach z SSE i jest

to duża różnica, ponieważ zgodnie z danymi, stopa bezrobocia w powiatach bez SSE równa się średnio 15,87%, natomiast w powiatach z SSE tylko 10,42%.

Interesującym i istotnym elementem jest liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie powiatu. Wykonane badanie wskazuje, że powiaty z SSE w dużym stopniu wyprzedzają powiaty bez SSE pod względem aktywności gospodarczej. W grupie pierwszej, odnotowujemy ~25% więcej podmiotów gospodarczych, w drugiej grupie to już 50% więcej, natomiast w grupie trzeciej liczba firm przewyższa średnią z powiatów bez SSE o 230%. Badacze twierdzą, iż jest to przykład tego, jak bardzo strefy ekonomiczne oddziałują na aktywizację zawodową, a także rozwój regionalnej przedsiębiorczości. W powiatach, w których lokowane są inwestycje i pojawiają się nowe, duże firmy, powstaje również wiele małych podmiotów, które stanowią biznesy komplementarne odpowiadające na zapotrzebowanie usługowe, materiałowe i produktowe, niezbędne do działania większych partnerów. Proces ten bardzo korzystnie wpływa na region, aktywizując lokalną społeczność, zwiększając dochody budżetowe oraz trwale zwiększając atrakcyjność inwestycyjną regionu. Dodatkowo dane wskazują, że dodatni efekt aktywizacji regionalnej jest obserwowalny niezależnie od grupy dochodowej powiatu, niemniej jednak najmocniej oddziałuje na największe jednostki samorządowe, które prawdopodobnie, z uwagi na swoją lepszą pozycję ekonomiczną, tworzą korzystniejsze warunki do napływających inwestycji.

3.3.3. Analiza efektywności oddziaływania SSE na poziomie gminy

Badany wpływ SSE na poziomie gmin wskazuje jasno na dużą różnicę w tempie wzrostu oraz zamożności pomiędzy podmiotami posiadającymi SSE i bez nich. Analogicznie, jak w przypadku powiatów, aby wykonać analizy, podzielono wszystkie gminy w Polsce według poziomu ich zamożności. Analizowano trzy równoliczne podgrupy gmin posiadających SSE na ich terenie. Kluczowe wielkości, które wskazano do oceny jednoznacznie świadczą o dodatnich rezultatach działania SSE na tym poziomie rozdrobnienia terytorialnego. Analizując lata 2009–2012 uzyskujemy jak poniżej:

- na terenie gmin z SSE dochody z podatku CIT przeliczone na mieszkańca były średnio około 553% wyższe niż w gminach bez stref (średnia z czterech lat),
- wpływy budżetowe z tytułu podatku PIT w przeliczeniu na mieszkańca były średnio wyższe o 56% w trzyletnim okresie analiz,

- dochody wynikające z podatku od nieruchomości również były dużo wyższe w gminach z SSE i przewyższały gminy bez stref średnio o 275% w ciągu badanych 4 lat,
- największa dysproporcja łącznych dochodów gminy w przeliczeniu na mieszkańca obserwowana jest w grupie najbogatszych jednostek – średnio były one bogatsze o 535 zł,
- w analizowanym okresie, w gminach mogliśmy obserwować również większą ilość nowych ofert pracy – średnio w latach 2009–2012 było ich o 53 więcej w gminach z SSE niż w gminach bez nich,
- w gminach ze specjalnymi strefami ekonomicznymi, średnio, w każdym roku funkcjonowały około 722 podmioty gospodarcze więcej, niż w gminach bez stref, co również potwierdza wyższy stopień aktywizacji zawodowej oraz przedsiębiorczości w gminach z SSE.

3.3.4. Analiza efektywności funkcjonowania poszczególnych SSE

Analogicznie, jak w przypadku województw, efektywność każdej SSE była oceniana w myśl zmodyfikowanego modelu enklaw. Umożliwienie jego zastosowania dało pozyskanie agregatowych zmiennych, niezbędnych do obliczenia NPV dla każdej SSE. W celu zachowania jednolitej metodologii podziału, porównywalnie, jak w przypadku województw, parametrem, według którego podzielono agregat ogólny dla całego kraju, są nakłady inwestycyjne na terenie każdej strefy. Dane dotyczące nakładów inwestycyjnych uzyskano z ankiet bezpośrednio ze stref. Również w tym przypadku klucz podziałowy oddaje zmienną strukturę udziałów we wszystkich latach, w których autorzy mogli skorzystać z danych historycznych, czyli pomiędzy 2000–2012.

W każdej strefie (zob. tab. 3.4) wypracowano nadwyżkę finansową, jednakże wartości NPV, które zostały określone dla poszczególnych stref są mocno niejednolite.

Porównywalnie, jak odnotowano w przypadku województw, widać duży rozrzut pomiędzy efektywnością działania poszczególnych stref, których wynik jest przede wszystkim funkcją nakładów inwestycyjnych lokowanych w SSE. Związane jest to przede wszystkim z otoczeniem ekonomicznym, w którym są zorganizowane strefy.

Największe korzyści finansowe przynoszą SSE o „wysokich” nakładach inwestycyjnych i najczęściej długo działające. Organizacja stref jest realnym sukcesem finansowym dla regionu, jak i całego kraju. SSE funkcjonujące na terenach wysoko zurbanizowanych, przynoszą znaczący efekt finansowy, ze względu na to, że ich lokalizacje są atrakcyjne dla inwestorów.

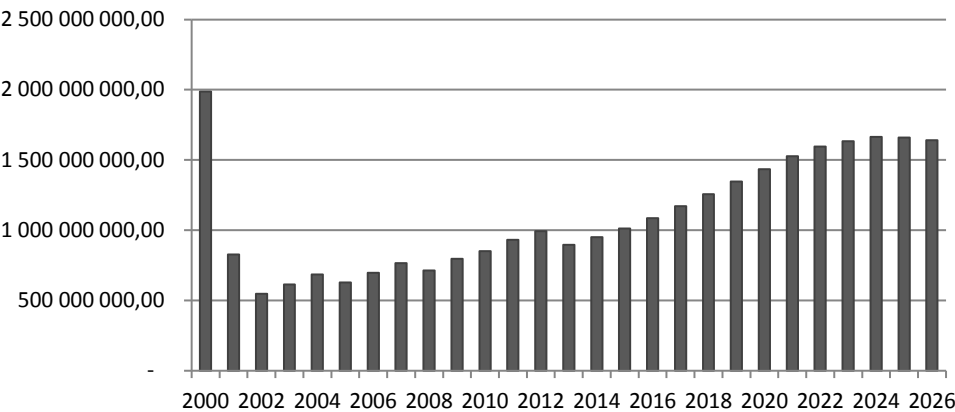
Strefa	Wartość NPV w tys. zł
Kamiennogórska SSE	3 653 076,3
Katowicka SSE	29 905 131,8
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	7 146 615,2
Krakowska SSE	3 322 316,5
Legnicka SSE	9 715 617,2
Łódzka SSE	13 415 719,9
Mielecka SSE	10 309 907,4
Pomorska SSE	10 700 364,7
Słupska SSE	2 452 098,9
Starachowicka SSE	2 922 483,7
Suwałska SSE	3 301 892,4
Tarnobrzeska SSE	11 131 250,3
Wałbrzyska SSE	19 132 438,5
Warmińsko-Mazurska SSE	5 308 173,0

Tabela 3.4. Wartość NPV dla poszczególnych stref

Źródło: opracowanie własne.

Badając strukturę NPV w badanym okresie, można wyróżnić trzy grupy stref:

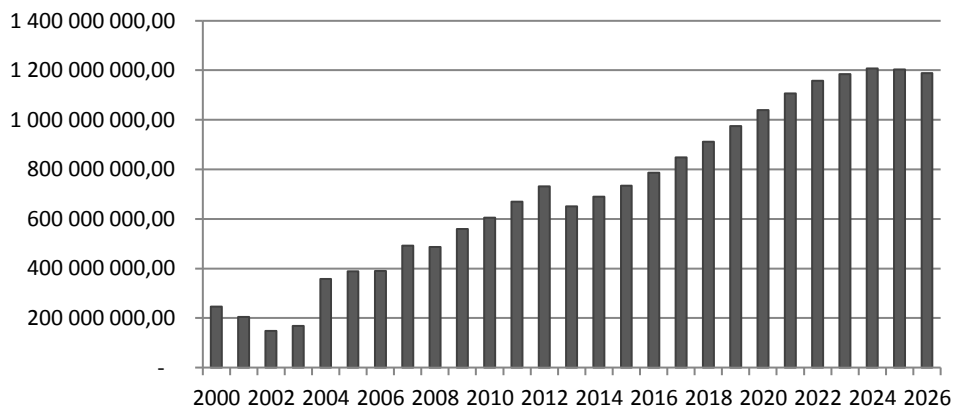
- I grupa SSE, do której należy Katowicka SSE.

Rysunek 3.12. Prognoza wartości NPV Katowickiej SSE (w zł)

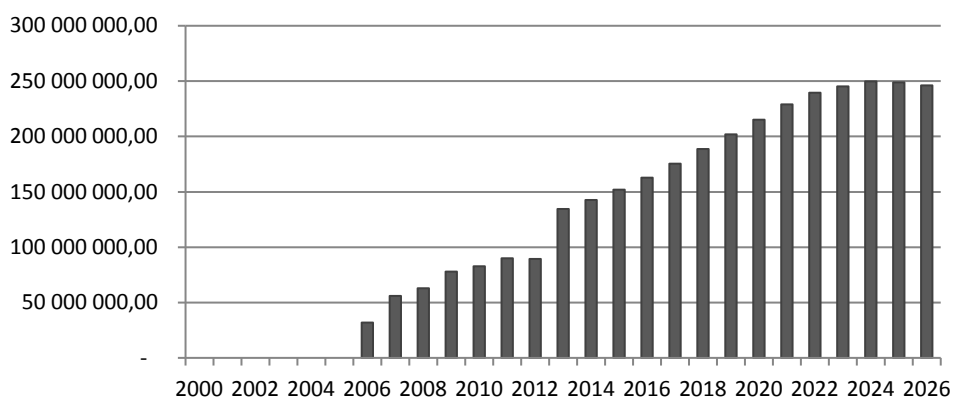
Źródło: opracowanie własne.

- Do II grupy SSE należą: Legnicka SSE, Łódzka SSE, Mielecka SSE, Wałbrzyska SSE.

Rysunek 3.13. Prognoza wartości NPV Wałbrzyskiej SSE (w zł)
Źródło: opracowanie własne.

- Do III grupy SSE należą: Kamiennogórska SSE, Kostrzyńsko-Słubicka SSE, Krakowska SSE, Pomorska SSE, Słupska SSE, Starachowicka SSE, Suwalska SSE, Tarnobrzaska SSE, Warmińsko-Mazurska SSE.

Rysunek 3.14. Prognoza wartości NPV Krakowskiej SSE (w zł)
Źródło: opracowanie własne.

Katowicka SSE ma zbliżoną zmienność struktury NPV do województwa, w którym jest ulokowana. Taka zbieżność struktury jest efektem dużej atrakcyjności inwestycyjnej lokalizacji, w których rezyduje ta strefa.

Zaznaczmy również, że w tej grupie stref znajdują się również takie, które w najbliższej przyszłości będą podstawowymi obszarami pociągającymi inwestycje zagraniczne. Znajdujemy je w atrakcyjnych lokalizacjach, dopiero budujących swoją atrakcyjność wraz z rozwojem infrastruktury w Polsce.

SSE z grupy III mają duże perspektywy rozwoju przed sobą. Świadczy o tym dynamika wzrostu wartości dodanej obliczonej z NPV. Ich potencjał związany jest z miejscami, które w początkowej fazie rozwoju SSE były zupełnie niedoceniane, a w konsekwencji rozwoju gospodarczego Polski, zyskały na znaczeniu.

3.4. Analiza efektywności w strukturze specjalnych stref ekonomicznych

Analiza skuteczności działania SSE w Polsce, z uwzględnieniem podziału na strefy została wykonana w oparciu o model enklaw, opisany we wcześniejszych rozdziałach. Aby tego dokonać koniecznym było podjęcie określonych założeń w zakresie przypisania inwestycji do konkretnych stref.

W Polsce specjalne strefy ekonomiczne są umiejscowione regionalnie lub posiadają lokalizację w różnych częściach kraju, obejmujących niejednokrotnie kilka województw. Przy podziale inwestycji przypisanych do danej strefy zostały wykorzystane informacje o wielkości inwestycji w danej lokalizacji oraz moment rozpoczęcia inwestycji.

Aby zweryfikować efektywność w układzie specjalnych stref ekonomicznych w pierwszej kolejności ustalono wartości wejściowe modelu, a następnie przeliczono wartości NPV dla stref.

Analogicznie jak w przypadku województw, efektywność wszystkich SSE oceniana była w myśl zmodyfikowanego modelu P. Warra. Dane dotyczące nakładów inwestycyjnych uzyskano z ankiet wypełnianych przez indywidualne strefy. Także tym razem klucz podziałowy uwzględnia zmienną strukturę udziałów we wszystkich latach, w których autorzy mogli wykorzystać dane empiryczne, czyli w okresie 2000–2012. Celem ustalenia finalnych wielkości inwestycji w danej SSE posłużono się analogiczną procedurą, którą zastosowano w przypadku województw. Oczywistym jest jednak, iż uzyskane w ten sposób współczynniki nie są zbieżne z kluczem podziałowym skonstruowanym dla województw, ponieważ niespójność terytorialna pomiędzy strefą województwem nie jest jednoznaczna. Możemy jedynie odnotowywać pewne zbliżone trendy w pojedynczych SSE, które wynikają z wysokiego stopnia scentralizowania inwestycji w strefach, jak łódzka czy katowicka.

Wzór określający udziały dla każdej strefy jest następujący:

$$U = \frac{IS_i}{IO_i}$$

gdzie:

U – udział nakładów inwestycyjnych w strefie do inwestycji ogółem,

IS_i – nakłady inwestycyjne w strefie w i -tym roku,

IO_i – nakłady inwestycyjne ogółem w i -tym roku.

Wykorzystując powyższą formułę otrzymano dynamiczny klucz podziałowy dla każdej ze stref. Dodajmy również, że w tej części badania autorzy przyjęli ponownie równomierne przełożenie każdej zainwestowanej złotówki na uzyskane efekty ekonomiczne na terenie całego kraju, co z przyczyn oczywistych jest założeniem odbiegającym od prawdy. Niezbędnym jest właściwe zmodyfikowanie rozdzielonych wielkości agregatowych, aby odzwierciedlały one regionalne warunki ekonomiczne.

SSE	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kamienno-górska	0.00	0.00	0.00	0.59	1.68	2.43	2.81	2.63	2.34	2.17	2.11	2.10	2.16
Katowicka	44.28	32.15	32.87	37.19	32.90	29.82	29.38	26.24	24.77	24.10	23.19	23.00	23.04
Kostrzyńsko-Słubicka	2.74	4.56	3.83	4.42	4.06	4.19	4.20	5.30	5.48	5.03	5.16	5.30	5.49
Krakowska	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.35	1.93	2.18	2.36	2.26	2.23	2.08
Legnicka	12.55	13.47	14.96	14.26	12.36	11.17	8.76	7.81	7.08	6.38	6.23	6.14	6.37
Łódzka	8.61	6.69	5.76	5.26	6.28	8.28	8.43	8.42	10.17	10.77	11.12	11.35	11.60
Mielecka	21.99	21.36	17.86	14.86	11.80	9.49	7.86	6.73	6.64	6.30	6.39	6.41	6.55
Pomorska	0.00	8.56	7.41	4.73	5.34	5.74	4.85	5.72	6.50	8.92	9.17	9.17	8.50
Słupska	0.21	0.40	0.66	0.64	0.57	0.54	1.45	1.33	1.28	1.16	1.31	1.39	1.37
Starachowicka	0.11	0.95	1.03	1.08	1.54	1.50	1.60	1.52	1.72	1.90	2.07	2.04	1.91
Suwska	4.01	3.36	2.94	2.52	2.11	1.93	1.78	2.29	2.45	2.19	2.11	2.11	2.02
Tarnobrzaska	0.00	0.00	3.17	3.55	3.54	4.03	6.65	8.88	8.21	7.81	8.25	8.01	8.33
Wałbrzyska	5.50	7.97	8.92	10.18	17.19	18.46	16.46	16.87	16.89	16.93	16.49	16.57	16.97
Warmińsko-Mazurska	0.00	0.53	0.60	0.73	0.63	2.40	4.41	4.34	4.29	3.98	4.13	4.18	3.61

Tabela 3.5. Udział nakładów inwestycyjnych w poszczególnych strefach w nakładach inwestycyjnych ogółem (w %)

Źródło: opracowanie własne.

W tab. 3.5 zidentyfikowano udział nakładów inwestycyjnych w poszczególnych strefach. Posługując się wszystkimi opisanymi założeniami, rozpoczęto kalkulację wartości NPV, które zostały ujęte w tab. 3.6.

Wszystkie SSE wypracowały ekonomiczny zysk, jednak wartości NPV, które zostały wyliczone dla każdej z nich są mocno zróżnicowane.

Strefa	Wartość NPV w zł
Kamiennogórska SSE	3 653 076,3
Katowicka SSE	29 905 131,8
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	7 146 615,2
Krakowska SSE	3 322 316,5
Legnicka SSE	9 715 617,2
Łódzka SSE	13 415 719,9
Mielecka SSE	10 309 907,4
Pomorska SSE	10 700 364,7
Słupska SSE	2 452 098,9
Starachowicka SSE	2 922 483,6
Suwalska SSE	3 301 892,4
Tarnobrzeska SSE	11 131 250,3
Wałbrzyska SSE	19 132 438,5
Warmińsko-Mazurska SSE	5 308 173,0

Tabela 3.6. Wartość NPV dla poszczególnych stref**Źródło:** opracowanie własne.

Analogicznie, jak w przypadku województw widać duże rozbieżności między skutecznością działania poszczególnych stref. Jest to spowodowane głównie otoczeniem ekonomicznym, w którym są ulokowane strefy. Te działające w atrakcyjnych pod względem inwestycyjnym lokalizacjach, przyciągają wiele nowych podmiotów, powodując napływ inwestycji, co zgodnie z przyjętym w niniejszym opracowaniu wnioskowaniem, da znaczne korzyści gospodarce regionu.

Największe korzyści finansowe przynoszą strefy ponoszące wysokie nakłady inwestycyjne. SSE prosperujące na terenach wysoko zurbanizowanych, dają wysokie korzyści finansowe, ze względu na atrakcyjność lokalizacyjną dla inwestorów.

Potwierdzeniem w tym zakresie są Katowicka i Wałbrzyska SSE. W obu przypadkach są to enklawy z dużym udziałem w ogólnych nakładach inwestycyjnych w polskich specjalnych strefach ekonomicznych. Finansowe oddziaływanie tych enklaw na gospodarkę jest znaczące. Wynika ono z tego, że wykorzystana metoda pomiaru efektywności dystrybuuje efekty NPV na strefy właśnie według poniesionych nakładów inwestycyjnych w każdej ze stref. Generalnie obszary te są atrakcyjne dla inwestorów z powodów kulturowych, urbanizacyjnych oraz zasobów ludzkich, więc dodatkowe zaproponowanie zachęt inwestycyjnych w postaci stref na tych obszarach, tym bardziej wzmacnia ich potencjał oddziaływania na gospodarkę.

3.5. Podsumowanie

Specjalne strefy ekonomiczne zostały powołane do życia w Polsce dzięki decyzjom i stosownym rozporządzeniom z 1994 roku i późniejszym. Przepisy te umożliwiły powstanie enklaw ekonomicznych, które w znaczący sposób przyczyniły się do wzrostu gospodarczego Polski oraz poprawienia jej pozycji międzynarodowej w kontekście lokalizacji inwestycyjnej. Wprowadzie pierwsze lata działalności SSE możemy uznać za mało dynamiczne ze względu na skomplikowany proces wdrażania tego projektu w gospodarce, jednakże, jak zauważają autorzy, po roku 2000 obserwujemy wyraźny wzrost dynamiki rozwojowej SSE i firm, które zdecydowały się na działalność wewnątrz nich. Ten dynamiczny rozwój jest obserwowany aż do momentu wykonania niniejszego badania, ponadto jest on podtrzymany w okresie prognostycznym praktycznie w całym horyzoncie analizy poza ostatnimi latami, co opisano szczegółowo wcześniej.

Zgodnie z przyjętą metodologią zmodyfikowanego modelu enklaw P. Warra, w badanym okresie specjalne strefy ekonomiczne wygenerowały dla gospodarki znaczną nadwyżkę finansową. Wykonane badanie wskazuje na nominalną wartość wskazywanej nadwyżki w wysokości 181,7 mld zł. Jest to wartość obliczona na koniec roku 2013, która po przeliczeniu na USD, po kursie z września roku 2013 (3,10 zł), jest równa 58,6 mld USD.

Rozdystrybuowanie tej kwoty pomiędzy poszczególne regiony odbyło się na podstawie poniesionych nakładów inwestycyjnych na danym terenie. Metoda ta została wykorzystana zarówno przy analizie województw, jak i stref. Wykonane kalkulacje wykazały, że najwięcej dla gospodarki krajowej wypracowały SSE ulokowane na terenach mocno zurbanizowanych i posiadających rozbudowaną infrastrukturę. Podobny efekt zaobserwowano przy analizie województw. Wnioskiem z tego jest, iż dotychczas SSE przyciągały inwestorów, którzy woleli ulokować swój biznes w miejscach już rozwiniętych, bezpieczniejszych z punktu widzenia prowadzenia biznesu. Stąd natomiast wnioskujemy, iż cel powołania stref w postaci równania szans regionów zmarginalizowanych nie został jeszcze osiągnięty. Zdaniem badaczy, regiony te zaczną zyskiwać dopiero, gdy lokalne rynki regionów rozwiniętych zaczną się przesycać i koniecznym będzie otwarcie się na regiony trudniejsze biznesowo ze względu na niższy stopień rozwoju sieci drogowych i szeroko pojętej infrastruktury biznesowej.

Rozdział IV

Znaczenie inwestycji w SSE dla państwa – wyniki badań ankietowych

4.1. Metodyka przeprowadzonych badań

W celu realizacji założeń projektu, przeprowadzono badanie ankietowe. Badaniem objęto dwie zbiorowości: przedsiębiorstwa zlokalizowane na obszarze specjalnych stref ekonomicznych w Polsce oraz jednostki samorządowe. Badanie zostało przeprowadzone w okresie listopad 2014–styczeń 2015 r. w formie wywiadu bezpośredniego przy udziale przeszkolonych ankieterów. Ankieterzy byli obecni w trakcie badania i gotowi do wyjaśnienia wszelkich niejasności respondenta.

Badaniem objęto 638 przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie SSE w całej Polsce. Dobór próby miał charakter celowy, gdzie kryterium doboru była lokalizacja przedsiębiorstwa. Próba badawcza stanowiła około 45% ogółu przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze specjalnych stref ekonomicznych w Polsce.

W przypadku samorządu terytorialnego, w badaniu wzięły udział 172 jednostki gminne. Dobór próby miał charakter celowy. W badaniu wzięły udział te jednostki samorządowe, na terenie których utworzono specjalne strefy ekonomiczne.

Kwestionariusz ankietowy dla przedsiębiorstw zawierał 54 pytania, głównie były to pytania zamknięte. W ankiecie uwzględniono kilka głównych zagadnień:

- działalność inwestycyjna przedsiębiorstw strefowych,
- działalność innowacyjna przedsiębiorstw strefowych,
- zatrudnienie: stan obecny oraz zapotrzebowanie na nowych pracowników w najbliższym czasie,
- współpraca przedsiębiorstw z samorządem lokalnym,

- tworzenie klastrów,
- metryczka.

Kwestionariusz ankietowy dla jednostek samorządu terytorialnego zawierał 9 pytań zamkniętych, w tym rozbudowane pytania ujęte w formie tabelarycznej. Główne obszary problemowe ankiety koncentrowały się wokół takich zagadnień jak: współpraca z inwestorami, działania inwestycyjne jednostki samorządowej na terenach strefowych, efekty SSE z punktu widzenia rozwoju regionalnego w wybranych obszarach.

Wyniki przeprowadzonego badania zaprezentowano w raporcie pt. *Raport z badania 2016. Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce w oczach przedsiębiorców i pracowników samorządów*¹.

1 Pastusiak R., Jasiniak M., Keller J., Krzeczewski B., *Raport z badania 2016. Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce w oczach przedsiębiorców i pracowników samorządów*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2016, nr 1 (wydanie specjalne), s. 1–99.

4.2. Atrakcyjność inwestycyjna regionów strefowych w opinii inwestorów oraz samorządów lokalnych

Kreowanie atrakcyjności inwestycyjnej danego regionu jest determinowane szeregiem czynników i stanowi jeden z podstawowych kierunków strategii rozwojowych samorządów lokalnych. Z punktu widzenia przedsiębiorstw atrakcyjność inwestycyjna regionu stanowi zespół czynników optymalizujących relację między kosztem danej inwestycji a oczekiwanymi korzyściami.

Atrakcyjność inwestycyjna definiowana jest zwykle, jako zdolność do pozyskiwania inwestorów poprzez oferowanie określonych korzyści możliwych do osiągnięcia w ramach działalności inwestycyjnej prowadzonej na danym obszarze. Regiony, które oferują najwięcej korzyści, postrzegane są jako najbardziej atrakcyjne pod względem inwestycyjnym z uwagi na to, że oferują najwięcej możliwości obniżenia kosztów na etapie realizacji inwestycji i bieżącej działalności przedsiębiorstwa. W rezultacie wpływa to na zwiększenie zyskowności przedsiębiorstwa i ograniczenia ryzyka prowadzonej przez niego działalności².

W literaturze przedmiotu niejednokrotnie wskazuje się, że działania wspierające rozwój regionów powinny stanowić inicjatywę oddolną. Działania te powinny znajdować się w kompetencji władz lokalnych, które poprzez kreowanie środowiska przedsiębiorczości, przyciąganie kapitału zagranicznego, nowoczesnych technologii i innowacji wspierają rozwój gospodarczy całego regionu, a w konsekwencji również gospodarki krajowej³.

Zakres zachęt inwestycyjnych stosowanych przez samorządy może być różny, w zależności od branży w jakiej działają przedsiębiorstwa,

2 IBnGR, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Gdańsk 2007, s. 9.

3 Por. G. Gorzelak, *Szanse polskich regionów (założenia długofalowej strategii rozwoju regionalnego Polski)*, [w:] J. Brdulak (red.), *Problemy rozwoju regionalnego*, PTE, Warszawa 2001; W. Dziemianowicz, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, UW, Warszawa 2008.

uwarunkowań regionu oraz regionalnej strategii rozwoju, która nakreśla jakiego rodzaju inwestycje są kluczowe dla gospodarki.

Komisja Europejska wskazuje na następujące czynniki, które doprowadziły do dynamicznego rozwoju najbardziej konkurencyjnych gospodarek Unii Europejskiej, m.in.:

- innowacyjność,
- przedsiębiorczość,
- dostępność,
- kwalifikacje siły roboczej.

W przypadku polskiej gospodarki, wśród głównych determinant kształtujących atrakcyjność inwestycyjną regionów, wymienia się m.in.:

- koszty pracy,
- podaż rynku pracy oraz kwalifikacje siły roboczej,
- chłonność rynku zbytu,
- poziom infrastruktury ekonomicznej i społecznej, włączając ustanowienie specjalnych stref ekonomicznych, parków technologicznych, centrów transferu technologii, instytucji badawczo-naukowych,
- poziom rozwoju ekonomiczno-społecznego regionów,
- jakość środowiska naturalnego,
- poziom bezpieczeństwa publicznego.

Poza wymienionymi wyżej czynnikami, wpływ na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu mają elastyczność i otwartość władz samorządowych.

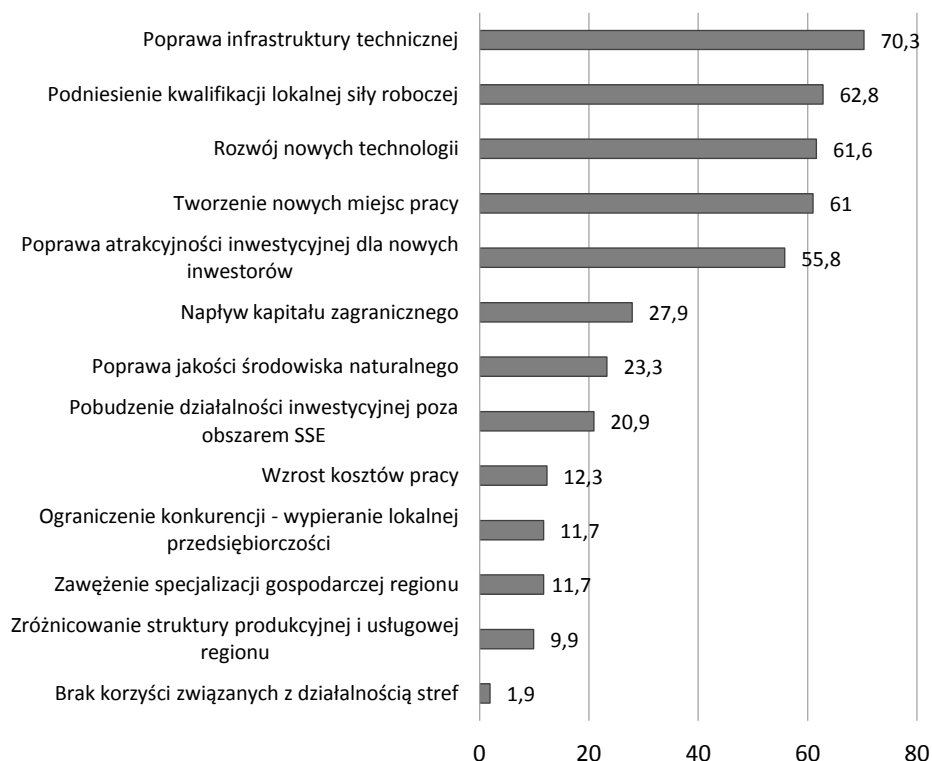
Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych stanowi jeden z obszarów polityki regionalnej w obszarze kreowania lokalnej przedsiębiorczości. Rzeczywisty zakres oddziaływania stref na gospodarkę, ich rola w pozyskiwaniu inwestorów zagranicznych, innowacji i nowoczesnych technologii stanowi obszar wielu dyskusji w literaturze przedmiotu.

Na rys. 4.1 przedstawiono kluczowe efekty oddziaływania stref na regionalną gospodarkę w ocenie samorządów lokalnych.

Na podstawie opinii władz lokalnych można uznać, że działalność specjalnych stref ekonomicznych jest korzystna z punktu widzenia rozwoju gospodarki regionalnej. Blisko dwie trzecie respondentów wskazało, że strefy mają największe znaczenie dla poprawy stanu infrastruktury technicznej. Następnie wskazuje się na istotność oddziaływania stref na lokalny rynek pracy, a w szczególności podniesienie kwalifikacji lokalnej siły roboczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy (odpowiednio 62,8% oraz 61,0% wskazań). Równie ważne z punktu widzenia władz lokalnych jest znaczenie stref dla rozwoju nowych technologii.

Zdaniem ponad połowy respondentów strefy mają istotny wpływ na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej regionu dla nowych inwestorów (55,8% wskazań). Zaledwie jedna trzecia respondentów dostrzegła rolę

stref w pozyskiwaniu kapitału zagranicznego – jest to zbieżne z literaturą przedmiotu. Coraz częściej wskazuje się na znikome znaczenie zachęt inwestycyjnych jako czynnika o kluczowym znaczeniu dla lokalizacji inwestycji zagranicznych.

Rysunek 4.1. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych dla rozwoju gospodarki regionalnej – w opinii samorządów lokalnych (% ogółem)

Źródło: opracowanie własne.

Należy zauważyć, że nieznaczny jest odsetek wskazań, które mogłyby być uznane za negatywne efekty funkcjonowania SSE z punktu widzenia kreowania atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Niespełna 2% respondentów wskazało na brak jakichkolwiek korzyści wynikających z funkcjonowania stref. Natomiast mniej więcej co dziesiąty respondent uznał, że oddziaływanie SSE jest widoczne poprzez wzrost kosztów pracy, zawężenie specjalizacji gospodarczej regionu oraz wypieranie lokalnej przedsiębiorczości, jaka ma miejsce w wyniku pojawienia się nowych inwestorów, w szczególności inwestorów zagranicznych w regionie.

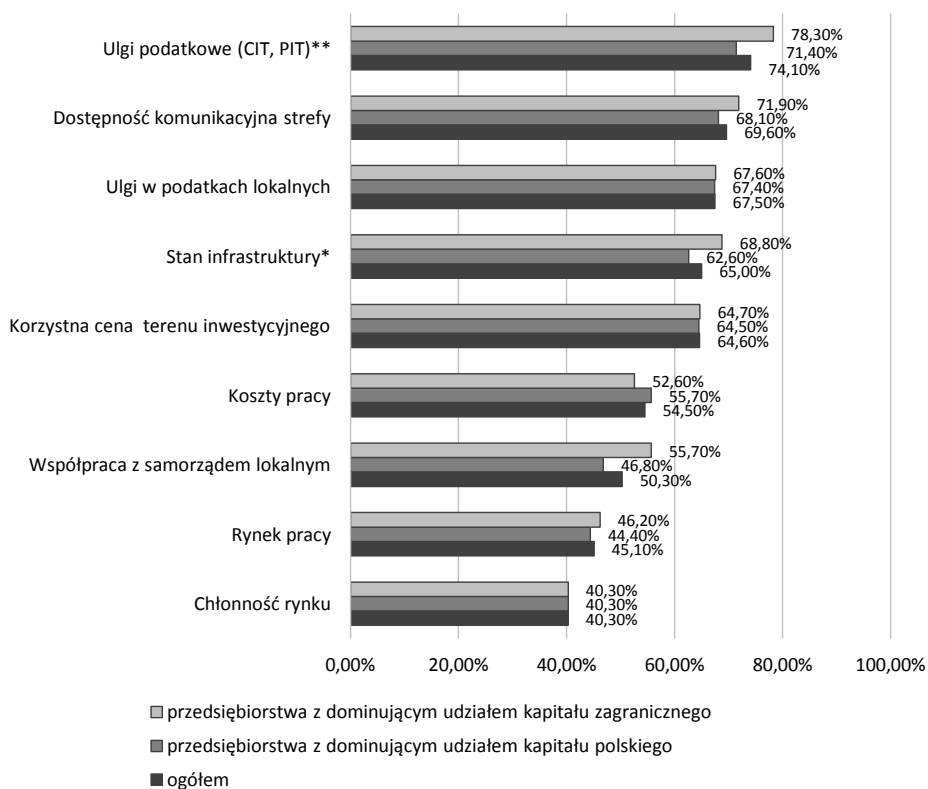
Powyższe wskazania, w szczególności związane z rozwojem infrastruktury i nowych technologii, wynikają m.in. z formy w jakiej nowi inwestorzy rozpoczynają swoją działalność na obszarze strefy. Chodzi tu o podjęcie działalności od podstaw, służące rozbudowie lokalnej infrastruktury lub przejęcie istniejących przedsiębiorstw, co związane jest z wykorzystaniem już istniejących obiektów infrastruktury. W przypadku rozwoju nowych technologii, nawiązując do literatury przedmiotu, jest to efekt związany z lokalizacją inwestycji zagranicznych, które są uznane jako nośnik nowych technologii, przy założeniu, że kraj macierzysty jest lepiej rozwinięty niż kraj lokaty kapitału. W przypadku uruchomienia działalności na obszarze strefy, w większości przypadków mamy do czynienia właśnie z inwestycjami od podstaw (w przypadku 88,5% ankietowanych przedsiębiorstw, formą powstania przedsiębiorstwa była inwestycja typu *greenfield*).

Jeśli chodzi o czynniki jakie kształtowały decyzje o lokalizacji inwestycji na terenie strefy, należy zauważyć, że różnice w ocenie znaczenia poszczególnych kryteriów z punktu widzenia inwestorów krajowych i zagranicznych są nieznaczące. Dane w tym zakresie zostały przedstawione na rys. 4.2.

Kluczowe znaczenie w ocenie inwestorów mają ulgi w podatku dochodowym CIT lub PIT (78,3% wskazań inwestorów zagranicznych, 71,4% wskazań inwestorów krajowych) oraz w podatkach lokalnych (67,6% wskazań inwestorów zagranicznych, 67,4% wskazań inwestorów krajowych). Równie ważna wydaje się jednak dostępność komunikacyjna strefy. Ważnym elementem są również stan infrastruktury dostępnej inwestorom na terenie strefy oraz korzystna cena terenu inwestycyjnego. Co ciekawe, najmniej istotne okazały się chłonność rynku oraz specyfika regionalnego rynku pracy.

Znaczna część inwestycji w strefach jest realizowana przez inwestorów zagranicznych. Specyfiką tych przedsiębiorstw jest to, że często lokalizują one w krajach goszczących filie realizujące część procesu produkcyjnego. Oznacza to, że finalnie produkty trafiają poza rynek kraju goszczącego, stąd chłonność lokalnego rynku i zapotrzebowanie na produkty i usługi świadczone przez te przedsiębiorstwa. Ponadto, przedsiębiorstwa te w przypadku silnego zapotrzebowania na wąskie grono specjalistów niejednokrotnie dokonują transferu z kraju macierzystego, co ogranicza w pewnym stopniu zapotrzebowanie na pracowników na lokalnym rynku pracy.

W przypadku przedsiębiorstw krajowych, możemy mieć tutaj do czynienia z przedsiębiorstwami, których produkcja jest silnie zorientowana na rynki zagraniczne. Polskie przedsiębiorstwa coraz aktywniej uczestniczą na arenie międzynarodowej, prowadząc nie tylko działalność eksportową, ale również lokalizując własne filie za granicą.

* zależność jest słaba i istotna statystycznie, $\alpha = 0,05$, V-Cramera: 0,132

** zależność jest słaba i istotna statystycznie, $\alpha = 0,1$, V-Cramera: 0,108

Rysunek 4.2. Czynniki determinujące lokalizację inwestycji na terenie SSE
Źródło: opracowanie własne.

Istotą funkcjonowania stref jest tworzenie warunków sprzyjających prowadzeniu działalności gospodarczej. Należy zauważyć, że w ocenie przedsiębiorstw nie istnieją istotne bariery utrudniające lokalizację inwestycji na terenie strefy. Na rys. 4.3 przedstawiono czynniki wskazane przez przedsiębiorców jako bariery towarzyszące prowadzeniu działalności w strefie, jednak w trzystopniowej skali – wysokie, przeciętne, niskie – były one ocenione jako bariery o przeciętnym lub niskim znaczeniu.

Podstawową barierą uruchomienia działalności na obszarze strefy jest cena terenu inwestycyjnego. Co ciekawe, jest to częstszym ograniczeniem w przypadku przedsiębiorstw z kapitałem polskim niż kapitałem zagranicznym. Kolejnym czynnikiem utrudniającym prowadzenie działalności są trudności administracyjne. Jest to zrozumiałe z racji tego, że dzia-

łalność na obszarze stref jest silnie związana z wypełnieniem określonych procedur administracyjnych, w związku z możliwością wykorzystywania określonych zachęt inwestycyjnych. Ze struktury odpowiedzi wynika, że przedsiębiorstwa krajowe mają więcej trudności z wykorzystaniem ulg inwestycyjnych niż przedsiębiorstwa zagraniczne, które prawdopodobnie w większym stopniu spełniają wymagania stref. Ma to swoje potwierdzenie w ocenie korzyści jakie osiągają przedsiębiorstwa z tytułu prowadzenia działalności na obszarze strefy.

* zależność jest słaba, istotna statystycznie, $\alpha = 0,05$, V-Cramera: 0,128

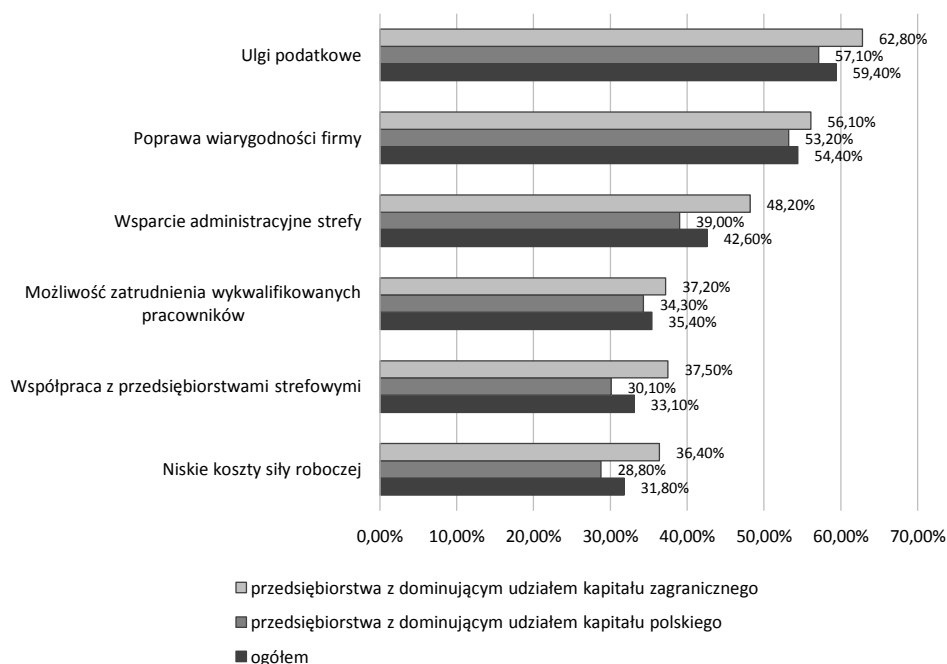
** zależność jest słaba, istotna statystycznie, $\alpha = 0,05$, V-Cramera: 0,125

Rysunek 4.3. Podstawowe bariery prowadzenia działalności inwestycyjnej na obszarze SSE

Źródło: opracowanie własne.

Z punktu widzenia przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie strefy, największe korzyści osiągają one z tytułu ulg w podatku dochodowym i podatkach lokalnych oraz podniesienia wiarygodności

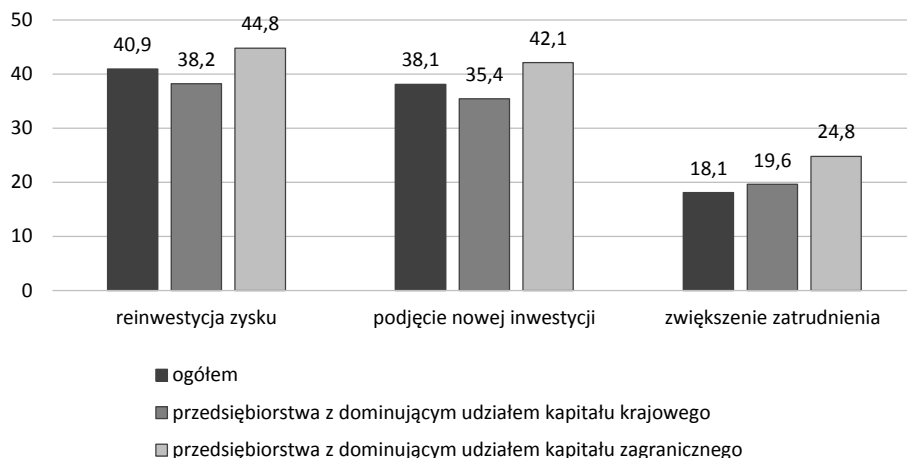
firmy. Biorąc pod uwagę strukturę przedsiębiorstw pod względem kraju pochodzenia kapitału, należy zauważyć, że przedsiębiorstwa zagraniczne w większym stopniu osiągają korzyści związane z prowadzeniem działalności na obszarze strefy niż przedsiębiorstwa krajowe, w szczególności jeśli chodzi o wsparcie administracyjne, gdzie różnica wskazań wynosi blisko 10 pp. Przedsiębiorstwa zagraniczne osiągają również większe korzyści tytułem współpracy z innymi przedsiębiorstwami strefowymi oraz możliwości zatrudnienia taniej siły roboczej.

Rysunek 4.4. Najważniejsze korzyści dla przedsiębiorstw wynikające z prowadzenia działalności na obszarze strefy
Źródło: opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę dalsze perspektywy funkcjonowania stref i ich oddziaływania na rozwój lokalny, nie bez znaczenia są plany rozwojowe przedsiębiorstw zlokalizowanych na ich terenie. Szczególnie istotne są plany inwestycyjne przedsiębiorstw zagranicznych, w przypadku których utrzymuje się, że lokują one swój kapitał w krajach goszczących na określony okres czasu, a następnie (najczęściej po wygaśnięciu okresu ulg podatkowych oraz innych benefitów) przenoszą działalność na obszary bardziej atrakcyjne pod względem inwestycyjnym. To zjawisko w znacznym

stopniu wpływa na możliwości transferu zagranicznego kapitału, wiedzy i szeroko rozumianych innowacji do gospodarki. Planowane przez przedsiębiorstwa strefowe działania przedstawiono na rys. 4.5.

* zależność jest słaba i istotna statystycznie, $\alpha = 0,05$, V-Cramera: 0,118

Rysunek 4.5. Plany inwestycyjne przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze strefy ekonomicznej (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Mniej niż połowa ankietowanych przedsiębiorstw ma zamiar reinwestować osiągnięte zyski na terenie strefy i podejmować działania inwestycyjne, co jest zjawiskiem korzystnym. Zaledwie jedna piąta przedsiębiorstw ma w planach zwiększenie zatrudnienia w najbliższej przyszłości. Należy również zauważyć, że przedsiębiorstwa zagraniczne w większym stopniu niż przedsiębiorstwa krajowe planują rozwój działalności na terenie specjalnej strefy ekonomicznej.

4.3. Znaczenie pomocy publicznej w rozwoju regionów

Analizując znaczenie inwestycji w specjalne strefy ekonomiczne dla państwa, warto również poświęcić nieco uwagi pomocy publicznej, jaką SSE otrzymują.

Głównym celem funkcjonowania SSE jest zapobieganie marginalizacji regionów słabiej rozwiniętych i stymulowanie rozwoju gospodarczego określonych obszarów kraju, szczególnie:

- rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej,
- rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej,
- rozwój eksportu,
- zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonej usług,
- zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- zagospodarowanie niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej.

Pomoc publiczna obejmuje ulgi w podatkach dochodowych (CIT, PIT) oraz podatkach i opłatach lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, opłat z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolnej), które stanowią jeden z najważniejszych obszarów zachęt inwestycyjnych oferowanych na obszarze specjalnych stref ekonomicznych. W przypadku SSE w Polsce, wysokość pomocy publicznej (włączając zwolnienia od podatku dochodowego) jest limitowana wartością poniesionych kosztów kwalifikowalnych przez inwestora, intensywnością pomocy, uzależnioną od regionu na jakim uruchomiona została działalność oraz wielkością przedsiębiorstwa.

Od lipca 2014 wysokość pomocy publicznej w Polsce kształtuje się sposób następujący⁴:

4 Z dniem 1 lipca 2014 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie ustalenia mapy pomocy regionalnej na lata 2014–2020.

- duże przedsiębiorstwa – od 15% do 50% kosztów kwalifikowalnych,
- średnie przedsiębiorstwa – od 25% do 60% kosztów kwalifikowalnych,
- małe przedsiębiorstwa – od 35% do 70% kosztów kwalifikowalnych.

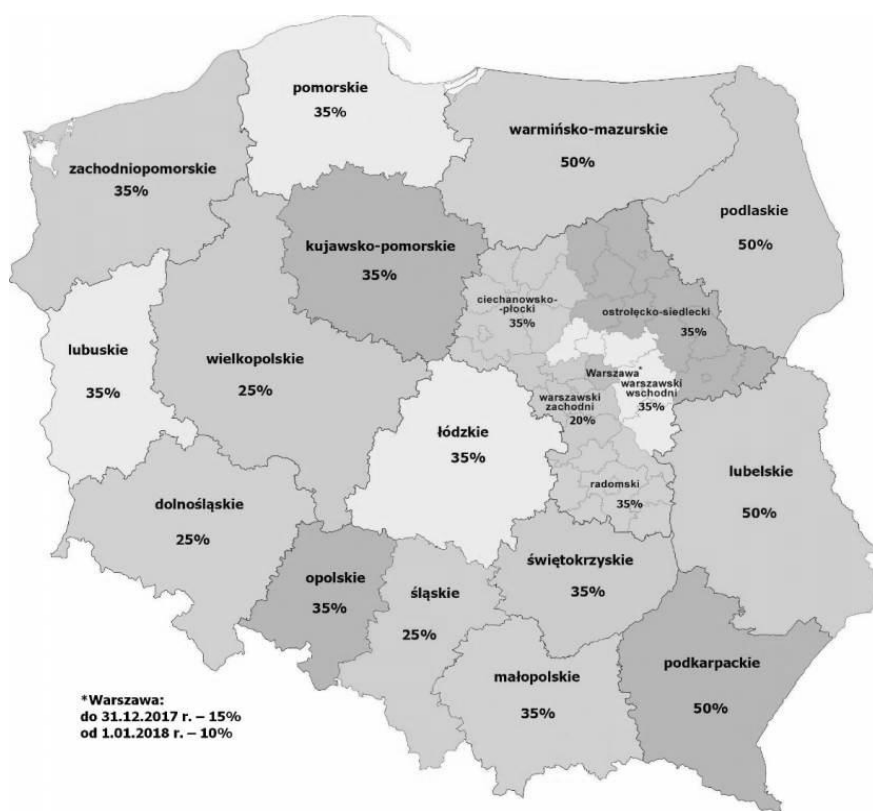
Biorąc pod uwagę przestrzenną mapę pomocy publicznej, w zależności od regionu, maksymalna wielkość dotacji brutto do kosztów kwalifikujących się do objęcia tą pomocą kształtuje się w sposób następujący⁵:

- 50% – na obszarach najslabiej rozwiniętych pod względem rozwoju gospodarczego – są to przede wszystkim regiony Polski Wschodniej, charakteryzujące się wysokim poziomem bezrobocia, niskim tempem rozwoju gospodarczego, niskim poziomem rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej oraz niską innowacyjnością, tj. województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, warmińsko-mazurskie,
- 35% – na obszarach należących do województw: kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, łódzkiego, małopolskiego, opolskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego oraz na obszarach należących do podregionów: ciechanowsko-płockiego, ostrołęcko-siedleckiego, radomskiego i warszawskiego wschodniego,
- 25% – na obszarach należących do województw: dolnośląskiego, wielkopolskiego, śląskiego,
- 20% – na obszarze należącym do podregionu warszawskiego zachodniego, a następnie 15% – na obszarze należącym do miasta stołecznego Warszawy w okresie od dnia 1 lipca 2014 r. do dnia 31 grudnia 2017 r. oraz 10% – na obszarze należącym do miasta stołecznego Warszawy w okresie od dnia 1 stycznia 2018 r. do dnia 31 grudnia 2020 r.

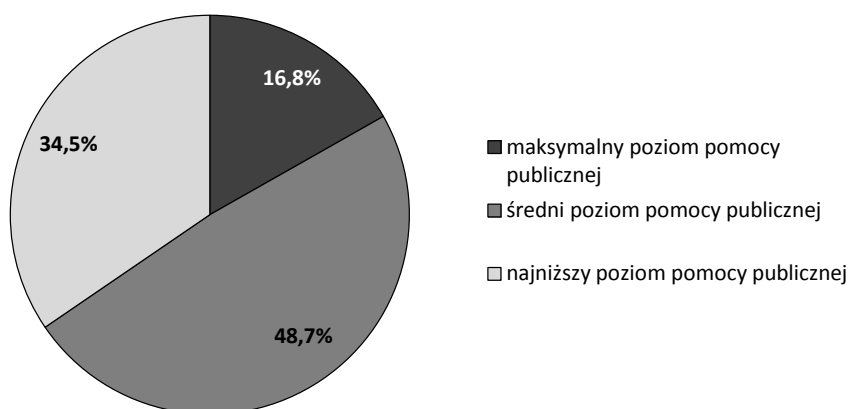
Pomoc publiczna dla przedsiębiorców strefowych ma sprzyjać rozwojowi gospodarczemu zwłaszcza tych regionów, które dotknięte są wysokim poziomem bezrobocia oraz w których jakość i warunki życia są szczególnie niskie. Do kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą publiczną, w oparciu o które obliczana jest maksymalna kwota zwolnienia podatkowego, zalicza się koszty nowej inwestycji oraz koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników.

Rysunek 4.6 przedstawia rozmieszczenie ankietowanych przedsiębiorstw w regionach w zależności od poziomu pomocy publicznej. Im gorzej rozwinięte gospodarczo regiony, tym większy możliwy do uzyskania poziom pomocy publicznej dla przedsiębiorstw strefowych. Jednak równocześnie są to regiony zapóźnione, w których warunki do prowadzenia działalności gospodarczej są relatywnie trudne, w porównaniu do regionów silnie zurbanizowanych i uprzemysłowionych.

5 *Ibidem.*

<http://www.parp.gov.pl/mapa-pomocy-regionalnej-na-lata-2014-2020-dla-polski>

Rysunek 4.6. Rozmieszczenie badanych przedsiębiorstw w regionach według poziomu pomocy publicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Największy udział badanych przedsiębiorstw jest zlokalizowanych na obszarach objętych średnim poziomem pomocy publicznej. Ponad 16% jest zlokalizowanych w strefach utworzonych na terenach zmarginalizowanych. Ponad jedna trzecia ankietowanych przedsiębiorstw prowadzi działalność na obszarach silnie rozwiniętych, objętych najniższym poziomem pomocy publicznych. W tab. 4.1 dokonano analizy poziomu pomocy publicznej w zależności od zatrudnienia.

Poziom pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Maksymalny	4,8%	12,9%	17,2%	20,4%
Średni	28,6%	53,8%	50,6%	43,2%
Najniższy	66,7%	33,3%	32,2%	36,4%
Razem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 4.1. Struktura badanych przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych i poziomu pomocy publicznej

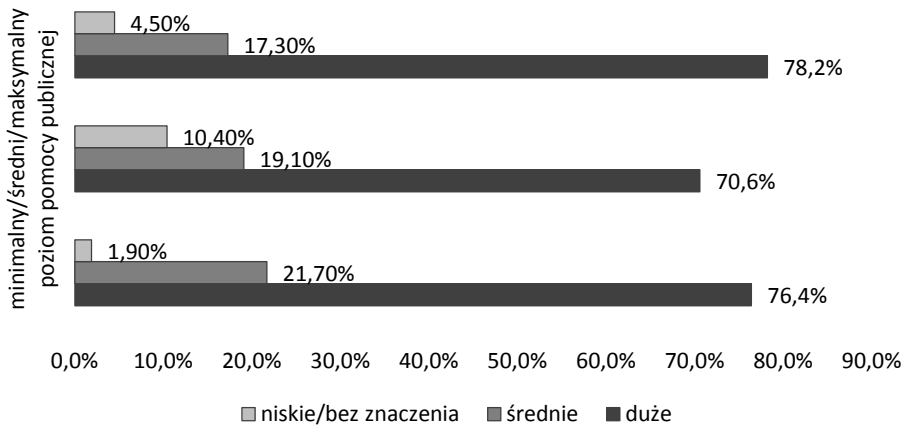
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw pod względem liczby zatrudnionych oraz poziom pomocy publicznej istnieją pewne rozbieżności. Wynika to z rozmieszczenia tych przedsiębiorstw pod względem geograficznym. Znaczna część badanych mikroprzedsiębiorstw jest zlokalizowana na terenach silnie rozwiniętych, gdzie jest możliwy do uzyskania najniższy poziom pomocy publicznej. W przypadku małych i średnich przedsiębiorstw – są one przede zlokalizowane przede wszystkim na obszarach objętych średnim poziomem pomocy publicznej. W przypadku dużych przedsiębiorstw, rozkład jest nieco bardziej równomierny – przede wszystkim jednak prowadzą one działalność na obszarach średniej i najniżej możliwej do uzyskania pomocy publicznej.

Na rys. 4.7 przedstawiono jakie jest znaczenie ulg w podatku dochodowym w poszczególnych regionach, w zależności od poziomu pomocy publicznej możliwej do uzyskania.

Można uznać, że niezależnie od regionu, a tym samym wysokości możliwej, maksymalnej do uzyskania pomocy publicznej, znaczenie ulgi w podatku dochodowym jest wysokie, na co wskazuje średnio ponad 70% ankietowanych. Największe znaczenie ulg podatkowych obserwuje się w przypadku regionów objętych maksymalnym poziomem pomocy publicznej, a więc równocześnie tych, które są najslabiej rozwinięte. Można przypuszczać, że w tych regionach, pomoc publiczna stanowi

ważną zachętę inwestycyjną, bowiem w porównaniu do pozostałych obszarów, regiony te mają relatywnie niską przewagę konkurencyjną, a ich atrakcyjność oceniania jest jako niska. Wysokie znaczenie ulg w podatku dochodowym przypisano również w regionach silnie rozwiniętych, atrakcyjnych inwestycyjnie. Może to wynikać z faktu, że na tych obszarach przedsiębiorstwa działają w warunkach silnej konkurencji, a koszty prowadzenia działalności, w tym działalności inwestycyjnej są wysokie.

Rysunek 4.7. Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w poszczególnych regionach
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Istnieją również pewne rozbieżności w ocenie znaczenia ulg podatku dochodowym w poszczególnych regionach w zależności od wielkości przedsiębiorstwa.

W regionach objętych maksymalnym poziomem pomocy publicznej (zob. tab. 4.2) trudno wskazać w sposób jednoznaczny zależność między wielkością przedsiębiorstwa a znaczeniem pomocy publicznej w formie ulg w podatku dochodowym. Prawdopodobnie istniały tutaj inne bodźce, które w sposób znaczący wpłynęły na lokalizację inwestycji w SSE na tych obszarach. Ta forma wsparcia ma najmniejsze znaczenie dla dużych przedsiębiorstw. Ulgi w podatku dochodowym mają najmniejsze znaczenie w przypadku dużych przedsiębiorstw. Niewiele ponad 60% ankietowanych uznało, że tego typu zachęta inwestycyjna ma duże znaczenie. Jedynie w tej grupie przedsiębiorstw pojedynczy respondenci ocenili ten instrument jako zupełnie bez znaczenia.

W tabeli 4.3 przedstawiono rolę ulg w podatku dochodowym w regionach o średnim poziomie pomocy publicznej.

Znaczenie pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Duże	100,00%	70,59%	85,45%	63,64%
Średnie	0,00%	29,41%	14,55%	30,30%
Niskie/bez znaczenia	0,00%	0,00%	0,00%	6,06%
Razem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 4.2. Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w regionach o maksymalnym poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Znaczenie pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Duże	66,67%	60,56%	70,37%	81,43%
Średnie	16,67%	21,13%	19,14%	17,14%
Niskie/bez znaczenia	16,67%	18,31%	10,49%	1,43%
Razem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 4.3. Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w regionach o średnim poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

W regionach charakteryzujących się przeciętnym poziomem rozwoju i równocześnie objętych średnim poziomem pomocy publicznej, ulga w podatku dochodowym ma najmniejsze znaczenie dla mikro i małych przedsiębiorstw. Około 60% badanych pomoc publiczną w tym obszarze oceniło jako istotną. W tej grupie respondentów pojawiło się też najwięcej wskazań, że pomoc ta nie ma znaczenia. Największe znaczenie pomoc w tym obszarze ma dla dużych przedsiębiorstw – ponad 80% wskazań dużych przedsiębiorstw ogółem.

Znaczenie ulg w podatku dochodowym w regionach najlepiej rozwiniętych przedstawiono w tab. 4.4.

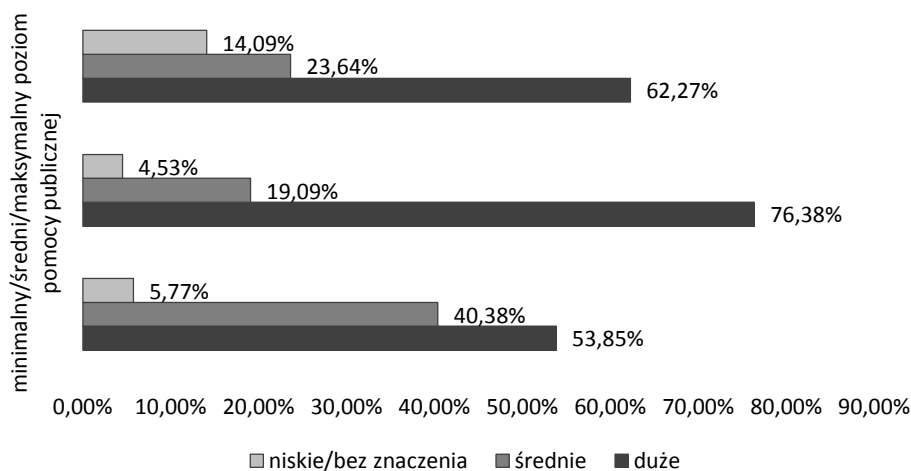
W regionach najsłabiej rozwiniętych, ulgi w podatku dochodowym nieco zyskują na znaczeniu. Przedsiębiorstwa, niezależnie od wielkości częściej wskazywały na duże znaczenie tej formy pomocy publicznej i opinie te są zbieżne – blisko 80% wskazań w poszczególnych grupach respondentów. Pojawiały się również opinie wskazujące na brak znaczenia tej formy pomocy, były to jednak pojedyncze odpowiedzi, nieprzekraczające 10% wskazań ogółem. Co ciekawe, najwięcej wskazań pojawiło się w grupie mikro i małych przedsiębiorstw – łącznie ponad 16%.

Znaczenie pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Duże	78,57%	79,55%	77,45%	79,66%
Średnie	14,29%	11,36%	19,61%	18,64%
Niskie/bez znaczenia	7,14%	9,09%	2,94%	1,69%
Razem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 4.4. Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w regionach o najniższym poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Nieco inaczej przedsiębiorcy opisują rolę ulg w podatkach lokalnych w poszczególnych regionach. Przede wszystkim są to ulgi, które regulowane są przez poszczególne samorządy lokalne. Istnieje tu pewna dowolność, zatem można przypuszczać, że w zależności od realizowanej polityki przez władze lokalne, zarówno poziom dopuszczalnej pomocy jak i warunki jej uzyskania będą różne w poszczególnych regionach.

Rysunek 4.8. Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w poszczególnych regionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego

Najmniejsze znaczenie ulg w podatkach lokalnych odnotowuje się w regionach charakteryzujących się minimalnym poziomem pomocy publicznej. Jak już wcześniej wspomniano, są to równocześnie obszary

o największym poziomie rozwoju. Można przypuszczać, że z racji tego, że na tych terenach przedsiębiorcy mają możliwość osiągać inne korzyści związane z prowadzeniem przez nich działalności i są to tereny uznane za atrakcyjne pod względem inwestycyjnym (z uwagi np. na chłonny rynek zbytu, dostępność siły roboczej, bezpieczeństwo publiczne, infrastrukturę, rozwój działalności B+R), władze lokalne w sposób ograniczony udzielają dodatkowego wsparcia.

W regionach słabo rozwiniętych znaczenie pomocy publicznej w formie ulg w podatkach lokalnych jest zdecydowanie niższe niż miało to miejsce w przypadku ulg w podatku dochodowym (zob. tab. 4.5). W szczególności dotyczy to dużych przedsiębiorstw. Również małe przedsiębiorstwa nie odbierają tych zachęt inwestycyjnych jako mocno znaczących.

Znaczenie pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Duże	0,00%	47,06%	66,04%	39,39%
Średnie	100,00%	52,94%	26,42%	54,55%
Niskie/bez znaczenia	0,00%	0,00%	7,55%	6,06%
Razem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 4.5. Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w regionach o najwyższym poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Inaczej wygląda rozkład odpowiedzi w przypadku regionów, gdzie pomoc publiczna oferowana jest na przeciętnym poziomie.

Można przyjąć, że w regionach objętych przeciętnym poziomem pomocy publicznej, ulgi w podatkach lokalnych mają wysokie znaczenie (zob. tab. 4.6). Co prawda, zaledwie co trzecie mikroprzedsiębiorstwo wskazało na dużą istotność tej formy pomocy, co może wynikać z niewielkiej skali działalności tych przedsiębiorstw. Jednak w przypadku pozostałych grup przedsiębiorstw, ulgi te wydają się mieć wysokie znaczenie. Nie brakuje też opinii, gdzie przedsiębiorcy wskazują, że ulgi w podatkach lokalnych nie mają znaczenia, jednak odpowiedzi te mają charakter jednostkowy.

W regionach charakteryzujących się najniższym poziomem pomocy publicznej, można zaobserwować, że dla mikro i małych przedsiębiorstw ulgi w podatkach lokalnych mają większe znaczenie niż dla średnich i dużych przedsiębiorstw.

Znaczenie pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Duże	33,33%	73,24%	80,25%	74,29%
Średnie	50,00%	19,72%	17,28%	20,00%
Niskie/bez znaczenia	16,67%	7,04%	2,47%	5,71%
Razem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 4.6. Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w regionach o średnim poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Znaczenie pomocy publicznej	Poziom zatrudnienia			
	mniej niż 9 zatrudnionych	od 10 do 49 zatrudnionych	od 50 do 249 zatrudnionych	więcej niż 250 zatrudnionych
Duże	78,57%	68,18%	56,31%	64,41%
Średnie	7,14%	18,18%	30,10%	20,34%
Niskie/bez znaczenia	14,29%	13,64%	13,59%	15,25%
Razem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 4.7. Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w regionach o niskim poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Przypisanie relatywnie dużego znaczenia ulgom w podatkach lokalnych może wynikać z faktu, że w regionach najbardziej rozwiniętych, oferowana pomoc publiczna jest na relatywnie niskim poziomie (zob. tab. 4.7). Oznacza to, że omawiane wcześniej ulgi w podatku dochodowym są relatywnie niskie, stąd dodatkowa forma zachęt w postaci ulg w podatkach i opłatach lokalnych nabiera większego znaczenia.

4.4. Podsumowanie

Celem realizowanej przez samorządy lokalne polityki jest w dużej mierze pobudzanie rozwoju regionalnego poprzez kreowanie atrakcyjności inwestycyjnej regionu, tworzenie środowiska przyjaznego budowaniu przedsiębiorczości lokalnej oraz przyciąganiu inwestorów zagranicznych. Narzędziem wspomagającym wymienione wyżej działania są specjalne strefy ekonomiczne.

Z wyników przeprowadzonego badania ankietowego wynika, że władze samorządowe jednoznacznie wskazują, że strefy są korzystne z punktu widzenia rozwoju regionu. Najwięcej korzyści dostrzega się w związku z poprawą stanu infrastruktury technicznej w regionie, rozwojem nowych technologii oraz funkcjonowaniem rynku pracy – poprzez poprawę kwalifikacji lokalnej siły roboczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy. W najmniejszym stopniu strefy wpływają na profil gospodarczy regionu. Nie zaobserwowano również efektu wypierania lokalnej przedsiębiorczości na skutek wzrostu inwestycji w obszarze strefy, co należy ocenić pozytywnie.

Znaczenie stref jako czynnika zachęcającego do lokalizacji inwestycji w regionie należy ocenić jako wysokie, ale nie kluczowe. Przedsiębiorcy doceniają takie atuty jak ulgi podatkowe – w szczególności na obszarach objętych maksymalnym poziomem pomocy publicznej. Ponadto, wśród zachęt można wymienić dostępność komunikacyjną strefy oraz stan infrastruktury technicznej. Wśród czynników zniechęcających do lokalizacji inwestycji na terenie stref najczęściej wskazuje się ceny terenów inwestycyjnych oraz trudności administracyjne.

Pozytywnym zjawiskiem jest deklaracja przedsiębiorców co do dalszych planów związanych z działalnością na terenie strefy – średnio ponad jedna trzecia badanych zadeklarowała chęć reinwestowania zysków oraz podjęcie nowej działalności inwestycyjnej. Co piąty badany w najbliższym okresie planuje zwiększenie zatrudnienia.

Rozdział V

Specjalne strefy ekonomiczne w rozwoju regionalnym

5.1. Wpływ SSE na rozwój regionu na przykładzie województwa łódzkiego

Specjalne strefy ekonomiczne przyczyniają się do rozwoju regionalnego w różnoraki sposób. Przede wszystkim ich funkcjonowanie przyczynia się do zapewnienia dodatkowych miejsc pracy w regionie. Ponadto często powoduje znacznie bardziej efektywne zagospodarowanie terenów, które wcześniej stanowiły nieużytki, poprzez odpowiednie inwestycje infrastrukturalne – ich odpowiednie uzbrojenie, budowę sieci dróg, itp. Nie bez znaczenia są również czynniki związane z postrzeganiem regionu. Występowanie na danym obszarze znanych globalnie firm czy marek, przekłada się na postrzeganie jego atrakcyjności inwestycyjnej. Często również utworzenie strefy w danym regionie przekłada się na pobudzenie i wzrost przedsiębiorczości na poziomie regionalnym, co ma związek z dostarczeniem firmom funkcjonującym na terenie specjalnych stref ekonomicznych różnego rodzaju usług komplementarnych.

W tab. 5.1 przedstawiono jak kształtowała się liczba przedsiębiorstw strefowych w wybranych latach, poziom zatrudnienia oraz wydatki inwestycyjne i infrastrukturalne w tych okresach.

W latach 2000–2013 zauważalny był trend wzrostowy w zakresie firm prowadzących swoją działalność w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce. Liczba takich przedsiębiorstw wzrosła od roku 2000 niemal trzykrotnie. Największa dynamika wzrostu była zauważalna w okresie pomiędzy rokiem 2004 i 2008, co miało związek z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i umożliwieniem pozyskania nowych możliwości finansowania działalności gospodarczej. Warto zwrócić również uwagę na fakt, że wzrost liczby przedsiębiorstw prowadzących działalność w ra-

mach SSE o blisko 40% wystąpił również w czasie międzynarodowego kryzysu finansowego – tj. w okresie 2008–2013, co może potwierdzać istotne znaczenie specjalnych stref ekonomicznych na rozwój polskiej gospodarki.

Rok	Liczba przedsiębiorstw strefowych		Zatrudnienie		Wydatki inwestycyjne (narastająco)		Wydatki infrastrukturalne (narastająco)	
	jedn.	%	jedn.	%	mln PLN	%	tys PLN	%
2000	644		36 736		6 296		71 533	
2004	679	5,43%	77 570	111,16%	19 928	216,52%	346 933	385,00%
2008	1 196	76,14%	210 542	171,42%	56 706	184,55%	1 339 033	285,96%
2013	1 665	39,21%	229 331	8,92%	152 198	168,40%	2 987 463	123,11%

Tabela 5.1. Charakterystyki SSE w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.

Wzrastająca liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność w strefach znalazła pozytywne przełożenie na liczbę nowopowstałych miejsc pracy. W latach 2000–2013 w specjalnych strefach ekonomicznych powstało blisko 230 tys. miejsc pracy. Tworzenie nowych miejsc pracy stanowi jeden z podstawowych celów powoływania specjalnych stref ekonomicznych. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza z punktu widzenia regionów, które charakteryzują się relatywnie wysokimi poziomami bezrobocia.

Równie istotnymi aspektami związanymi z funkcjonowaniem specjalnych stref ekonomicznych na terytorium kraju wydają się być wydatki inwestycyjne i infrastrukturalne dokonywane wewnątrz stref. Wpływają one korzystnie na rozwój regionu zarówno w sposób bezpośredni, jak i pośredni. W ujęciu bezpośrednim wydatki te wpływają na poprawę dóbr inwestycyjnych w regionie (np. uzbrojenie terenu stref; wykorzystanie terenów, które wcześniej stanowiły nieużytki), z kolei w ujęciu pośrednim stymulują również rozwój gospodarki regionu poza terenem stref (np. tworzenie różnego rodzaju usług outsourcingowych niezbędnych przedsiębiorstwom prowadzącym działalność na terenie stref przez lokalne przedsiębiorstwa – działające poza strefami). W 2013 r. wartość wydatków inwestycyjnych przekroczyła 150 bilionów złotych (co stanowiło mniej więcej równowartość 34 bilionów euro). Kwota wydatków infrastrukturalnych sięgnęła z kolei niemalże 3 bilionów złotych (co stanowiło około 650 milionów euro).

Polskie specjalne strefy ekonomiczne przyciągają również inwestycje zagraniczne. Stanowią one 80% całości zainwestowanego kapitału w strefach. Kapitał zagraniczny pochodzi przede wszystkim z Niemiec (15,61%

kapitału zainwestowanego w strefach), Stanów Zjednoczonych (12,10% kapitału zainwestowanego w strefach), Holandii (11,56% kapitału zainwestowanego w strefach), Włoch (8,45% kapitału zainwestowanego w strefach) czy Japonii (7,25% kapitału zainwestowanego w strefach)¹. Dominacja kapitału zagranicznego pochodzącego z krajów relatywnie bardziej rozwiniętych niż Polska może przyczynić się do pozytywnych efektów w postaci transferu innowacji i nowoczesnych technologii do gospodarki.

Oddziaływanie regionalne SSE na przykładzie województwa łódzkiego

Szczegółowa weryfikacja oddziaływania specjalnych stref ekonomicznych na rozwój polskich regionów została dokonana na przykładzie województwa łódzkiego. Region ten zlokalizowany jest w środkowej części Polski i charakteryzuje się przeciętnym poziomem rozwoju. Biorąc pod uwagę ocenę konkurencyjności regionu oraz atrakcyjności inwestycyjnej, jest on uznany za przeciętny na tle pozostałych województw².

Badanie oparto na hipotezie, iż obecność specjalnych stref ekonomicznych na terenie powiatów w istotny sposób przyczynia się do poprawy ekonomicznej wydolności tychże powiatów oraz rozwoju na ich terenie lokalnej przedsiębiorczości. Za wskaźniki mające zobrazować sytuację ekonomiczną w ujęciu regionalnym posłużyły: wielkość średniego poziomu wynagrodzenia, stopa bezrobocia rejestrowanego (liczonego zgodnie z metodologią GUS), wielkość sprzedanej produkcji przemysłowej, wielkość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw przeznaczonych na środki trwałe oraz dochody budżetowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analizy uwzględniały okres 2007–2013. W celu weryfikacji oddziaływania specjalnych stref ekonomicznych na rozwój powiatów z województwa łódzkiego zostały one podzielone na powiaty, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne oraz te, które stref nie posiadają.

Zgodnie z danymi pozyskanymi z Banku Danych Lokalnych tworzonego przez GUS w województwie łódzkim specjalne strefy ekonomiczne zlokalizowane są na terenie większości powiatów wchodzących w skład województwa. Łącznie na terenie 15 powiatów umiejscowione są SSE. Powiaty te to:

- powiat kutnowski,
- powiat łęczycki,
- powiat łódzki wschodni,

1 Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2013 r.*, Warszawa 2014.

2 Szerzej: IBnGR, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*.

- powiat m. Łódź,
- powiat m. Piotrków Trybunalski,
- powiat pabianicki,
- powiat pajęczański,
- powiat piotrkowski,
- powiat radomszczański,
- powiat rawski,
- powiat sieradzki,
- powiat tomaszowski,
- powiat wieluński,
- powiat zduńskowolski,
- powiat zgierski.

W 9 powiatach z województwa łódzkiego nie zostały natomiast umiejscowione specjalne strefy ekonomiczne. Poniżej została wyszczególniona lista tych powiatów:

- powiat bełchatowski,
- powiat brzeziński,
- powiat łaski,
- powiat łowicki,
- powiat m. Skierniewice,
- powiat opoczyński,
- powiat poddębicki,
- powiat skierniewicki,
- powiat wieruszowski.

Ze względu na utrzymanie jednolitego charakteru próby, z dalszych rozważań i analiz zostały wyłączone powiaty bełchatowski oraz m. Łódź. Są to powiaty znacznie odbiegające od pozostałych powiatów województwa łódzkiego poziomem uprzemysłowienia oraz liczbą przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą na ich terenie. Obydwa powiaty zostały sklasyfikowane jako powiaty wysokorozwinięte w badaniach dotyczących potencjału społeczno-gospodarczego metodą Z. Helwiga³. Uwzględnienie tychże powiatów w analizach mogłoby zniekształcić właściwe wnioskowanie, ze względu na to, iż w ich przypadku udział przedsiębiorstw strefowych w łącznej liczbie przedsiębiorstw powiatu nie stanowi tak znaczącego odsetka, jak w przypadku pozostałych powiatów z województwa łódzkiego. Miasto Łódź stanowiące stolicę województwa i jednocześnie jego największy ośrodek aglomeracyjny skupia znaczną

3 R. Lisowska, *Wpływ warunków otoczenia na przyczyny upadku małych firm funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 585: Ekonomiczne Problemy Usług” 2010, nr 50, s. 225–234.

liczbę przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą poza specjalnymi strefami ekonomicznymi. Oczywiście Łódzka SSE przyciągnęła do miasta wielu znaczących inwestorów, niemniej jednak udział tych przedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw działających na terenie powiatu m. Łódź jest w dalszym ciągu raczej znikomy. W przypadku powiatu bełchatowskiego z kolei należy mieć na uwadze funkcjonowanie na tym terenie Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów”. Kopalnia, będąc największym podmiotem gospodarczym w regionie, jest odpowiedzialna za generowanie wysokich poziomów inwestycji oraz przychodów w regionie. Ponadto sprzyja ona powstawaniu różnego rodzaju nowych podmiotów gospodarczych w obszarze bełchatowskim, które działają jako podwykonawcy czy dostawcy dla kopalni. Umieszczenie specjalnych stref ekonomicznych w regionach sklasyfikowanych jako rozwinięte nie koresponduje również w pełni z teoretycznymi założeniami dotyczącymi wykorzystania specjalnych stref ekonomicznych jako narzędzia służącego wyrównywaniu ekonomicznych dysproporcji na szczeblu regionalnym. Mając na uwadze wszystkie powyższe czynniki zasadnym wydawało się wyłączenie obu wspomnianych powiatów z dalszych rozważań i analiz.

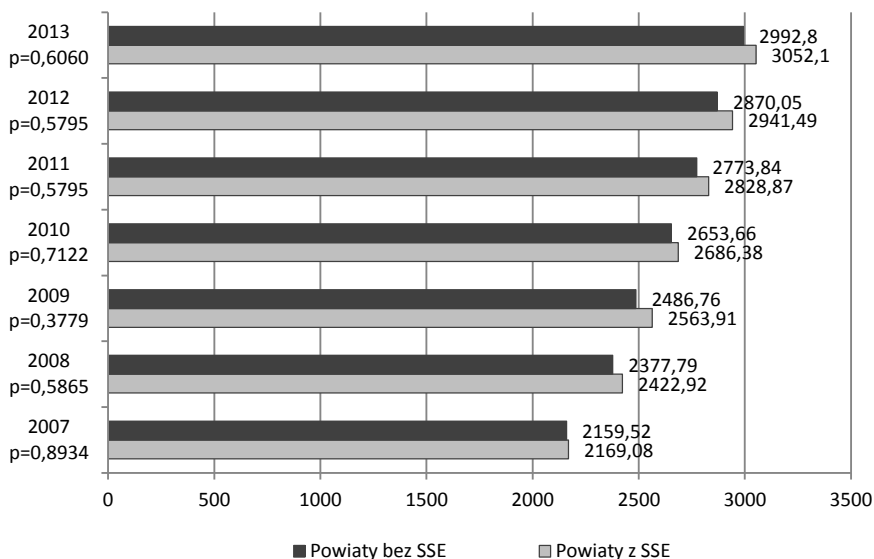
Aby dokonać szczegółowej weryfikacji oddziaływania regionalnego specjalnych stref ekonomicznych w województwie łódzkim posłużono się testami równości średnich, pozwalającymi na weryfikację czy średnie poziomy analizowanych zmiennych w każdym analizowanym roku w badanym okresie są równe w przypadku powiatów, na terenie których są zlokalizowane specjalne strefy ekonomiczne oraz powiatów, które stref nie posiadają. Początkowo jednak dokonano analizy normalności rozkładów wszystkich analizowanych zmiennych, która wypadła pozytywnie, co pozwoliło na dalsze analizy z wykorzystaniem testów równości średnich.

Pierwszą z analizowanych zmiennych stanowi średnie miesięczne wynagrodzenie. Analiza wartości zmiennej w badanym okresie w powiatach, na terenie których są zlokalizowane specjalne strefy ekonomiczne oraz w powiatach, które stref nie posiadają nie wykazała istotnych statystycznie różnic w poziomach średniego miesięcznego wynagrodzenia.

Warto podkreślić, że w analizowanym okresie poziom przeciętnego wynagrodzenia w województwie łódzkim wzrósł o około 40%, co stanowi bardzo znaczącą zmianę. Występujące różnice pomiędzy obiema grupami ograniczały się do poziomów rzędu kilku lub kilkadziesiąt złotych. Tak niskie różnice można by uznać za wręcz niezauważalne.

Mając na uwadze podstawową misję, jaką powinny spełniać specjalne strefy ekonomiczne, czyli wyrównywanie regionalnych dysproporcji ekonomicznych pomiędzy regionami, uzyskane wnioski należy ocenić w sposób pozytywny. Brak istotnych statystycznie różnic może wska-

zywać właśnie na realizację misji, która przyświeca specjalnym strefom ekonomicznym. Dzięki strefom zostały stworzone nowe miejsca pracy i prawdopodobnie nastąpiło zrównanie średniego miesięcznego wynagrodzenia pomiędzy analizowanymi regionami.

Rysunek 5.1. Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w powiatach z SSE oraz bez SSE w latach 2007–2013 (w zł)

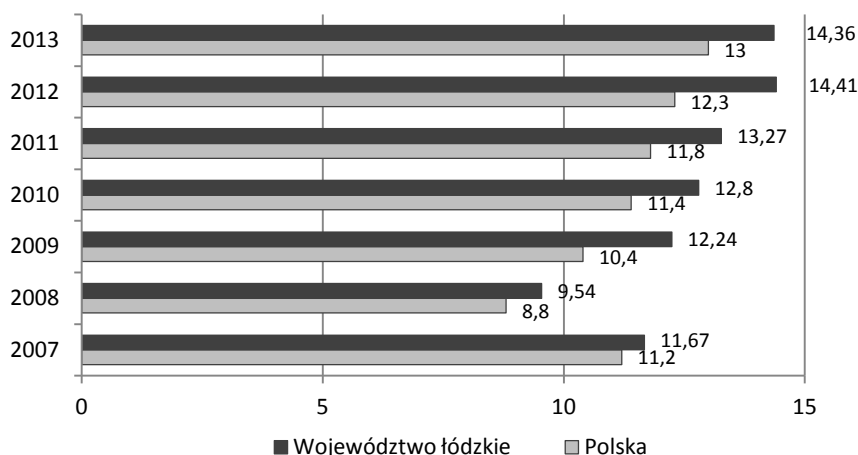
Źródło: opracowanie własne.

Drugą analizowaną zmienną wykorzystaną dla weryfikacji hipotezy badawczej była stopa bezrobocia. Wykorzystano tu stopę bezrobocia rejestrowanego obliczanego zgodnie z metodologią Głównego Urzędu Statystycznego. Analizując dane w zakresie bezrobocia warto odnieść sytuację województwa łódzkiego do sytuacji, jaka panowała w badanym okresie w całej Polsce.

Widać wyraźnie, iż sytuacja w zakresie zatrudnienia we wszystkich latach analizowanego okresu w województwie łódzkim była gorsza, aniżeli sytuacja w kraju ogółem. Może to tłumaczyć umiejscowienie specjalnej strefy ekonomicznej m.in. właśnie na terenie województwa łódzkiego.

W przypadku oceny w zakresie bezrobocia warto mieć również na uwadze pewne ułomności w zakresie przeprowadzonego badania, które mogą rzutować na wnioskowanie. Są to przede wszystkim niska liczebność badanych podgrup w ramach powiatów województwa łódzkiego oraz ich niejednorodność regionalna. Z jednej strony bliskość terytorialna badanych powiatów jest czynnikiem, który może mieć pewien

wpływ na wykształcenie się w każdym z nich pewnych podobieństw. Z drugiej jednak strony każdy z powiatów może być postrzegany jako odrębny ekonomicznie obszar, który cechuje się własnymi problemami społeczno-ekonomicznymi.

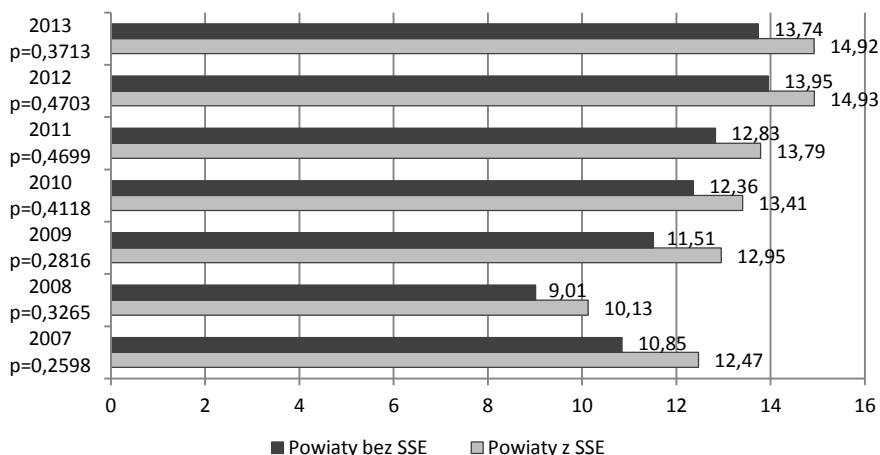
Rysunek 5.2. Przeciętna stopa bezrobocia w województwie łódzkim i w Polsce w okresie 2007–2013 (w %), dane na zamknięcie roku

Źródło: opracowanie własne.

Średnie wartości zmiennej w postaci przeciętnego poziomu bezrobocia zostały wyznaczone dla powiatów województwa łódzkiego, na terenie których działają specjalne strefy ekonomiczne oraz dla powiatów, na których terenie nie ma zlokalizowanych stref. Wyniki analiz zostały zaprezentowane na rys. 5.3.

Otrzymane z przeprowadzonej analizy wyniki wskazują, że średnie poziomy bezrobocia są wyższe w powiatach, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne w stosunku do powiatów, które stref nie posiadają. Wnioski te pozostają niejako w opozycji do teoretycznych podstaw działania specjalnych stref ekonomicznych związanych z ukierunkowaniem na wyrównywanie dysproporcji ekonomicznych na szczeblu regionalnym. Trzeba tu jednak pamiętać o możliwości wystąpienia w przypadku badania pewnego rodzaju ułomności opisanych powyżej. Przeprowadzone testy statystyczne nie potwierdziły jednak istotności uzyskanych wyników. Należy pamiętać również o tym, iż w województwie łódzkim poziomy bezrobocia w całym analizowanym okresie były wyższe, niż średnia krajowa w tym zakresie. Ogólne trendy w przypadku zatrudnienia były niekorzystne w całej polskiej gospodarce. Ponadto efekt wyrównywania dysproporcji w postaci zatrudnienia może mieć charak-

ter długofalowy i być w pewien sposób odłożony w czasie. W ostatnich latach analizowanego okresu (za wyjątkiem roku 2013) następował spadek w zakresie różnicy stopy bezrobocia w powiatach z SSE oraz bez SSE. Przekłada się to na wolniejszy wzrost bezrobocia w przypadku powiatów, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne, co należy oceniać pozytywnie.

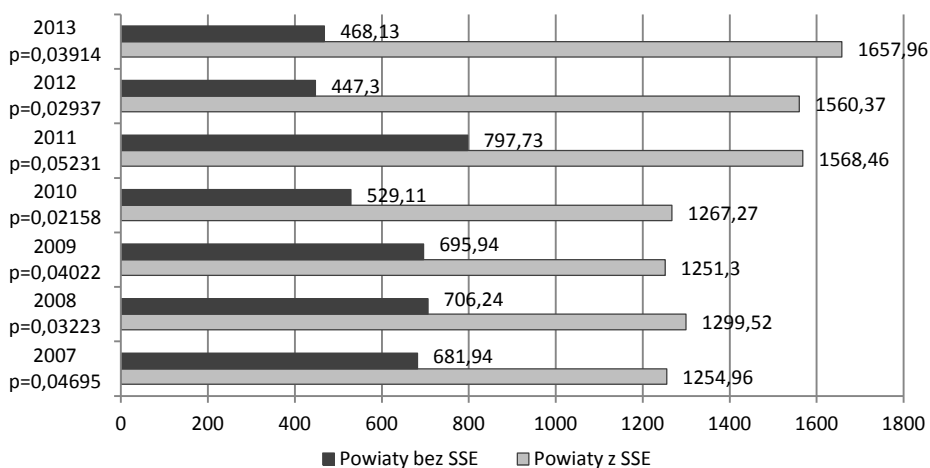
Rysunek 5.3. Stopa bezrobocia (w %) w powiatach z SSE oraz bez SSE w latach 2007–2013

Źródło: opracowanie własne.

Zauważyć tu jednak należy, że obok opisanych wcześniej problemów badawczych wnioskowanie w zakresie zatrudnienia może być ponadto zniekształcone i odbiegać od realiów gospodarczych ze względu na aspekty związane z mobilnością ludności. Zwłaszcza w przypadku tak niewielkich regionów jak powiaty, ludzie mogą przemieszczać się pomiędzy ich granicami w celach związanych z zatrudnieniem bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania. Jednak szczegółowa analiza i wykluczenie tego problemu z analiz wymagałoby bardzo szerokich badań, obejmujących indywidualną identyfikację mieszkańców poszczególnych powiatów i weryfikację ich preferencji oraz zachowania w zakresie mobilności motywowanej zatrudnieniem – nie stanowiło to jednak przedmiotu przedstawionego badania.

Trzecią zmienną poddaną analizie był poziom produkcji sprzedanej w sektorze przemysłowym. Wartości tej zmiennej dostarczają informacji w kontekście działalności stref odnośnie tego, czy środki zainwestowane w specjalne strefy ekonomiczne znajdują przełożenie w późniejszej produkcji. Poniżej zostały przedstawione wyniki dokonanej analizy w tym zakresie w powiatach z SSE oraz bez SSE.

Rysunek 5.4 przedstawia poziom produkcji sprzedanej przemysłu w powiatach na terenie których zlokalizowane zostały SSE oraz w powiatach bez stref.

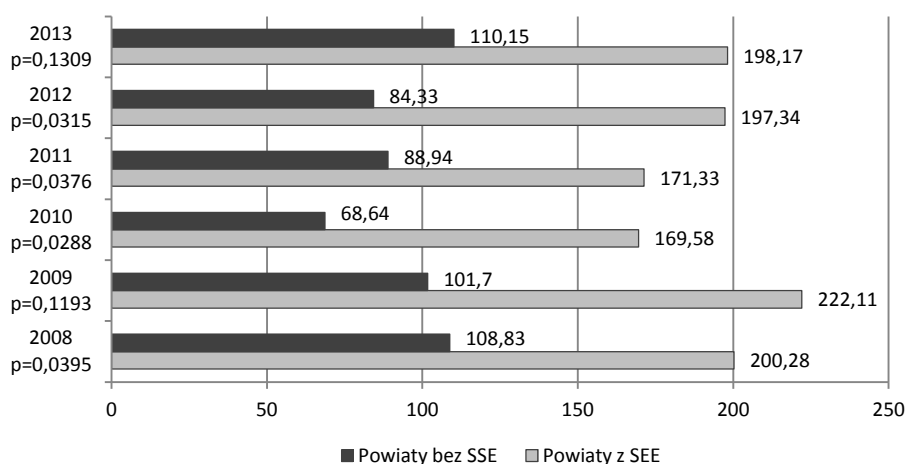

Rysunek 5.4. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w powiatach z SSE oraz bez SSE w okresie 2007–2013 (w mln zł)
Źródło: opracowanie własne.

Analizując powyższe dane dostrzec można, iż poziomy produkcji sprzedanej w sektorze przemysłowym ogółem w powiatach, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne w istotnym stopniu przewyższają poziomy osiągnięte w powiatach, na terenie których nie ma stref. Oznacza to, że środki finansowe przyciągane przez przedsiębiorstwa funkcjonujące w specjalnych strefach ekonomicznych lokowane są w realne przedsięwzięcia, które skutkują istotnym zwiększeniem sprzedaży. Świadczyć to może o dogodnych warunkach inwestycyjnych, jakie zostały stworzone dla przedsiębiorstw strefowych. Należy tu również zwrócić uwagę, że w analizowanych latach z roku na rok w powiatach, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne, następuje istotny wzrost wartości produkcji sprzedanej w sektorze przemysłowym w stosunku do powiatów bez SSE, gdzie wartości tej zmiennej utrzymują się na relatywnie stałym poziomie, a w niektórych latach następuje nawet ich spadek. Warto tu podkreślić, iż w 2007 roku sprzedana produkcja w sektorze przemysłowym wynosiła około 180% tej wytwarzanej przez powiaty bezstrefowe, podczas gdy w 2013 roku było to już ponad 350%.

Opisana sytuacja świadczyć może o pozytywnym oddziaływaniu SSE na rozwój regionów. Inwestycje związane z ulokowaniem stref w tych obszarach z czasem przekładają się na wzrost pozycji rynkowej tychże regionów.

Następną zmienną poddaną analizie stanowią nakłady inwestycyjne na środki trwałe w sektorze przedsiębiorstw prywatnych. Wyniki przeprowadzonych analiz dla powiatów, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne oraz tych, które stref nie posiadają zostały zawarte na rys. 5.5.

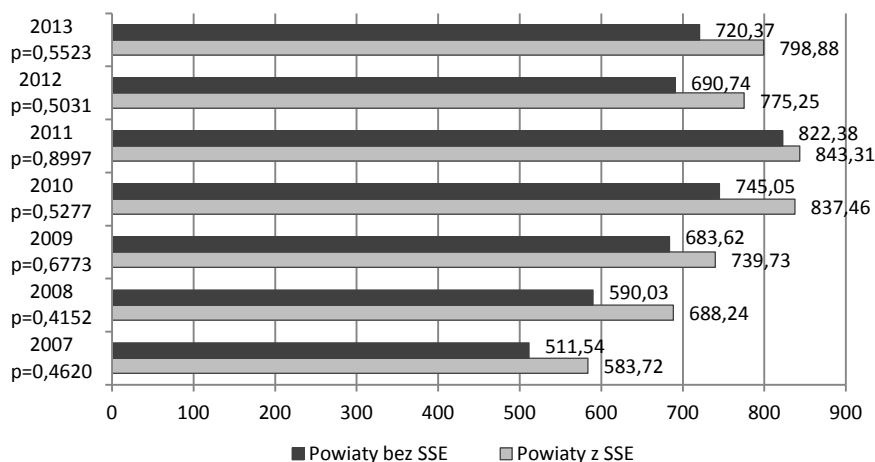
Rysunek 5.5. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w przedsiębiorstwach w powiatach z SSE oraz bez SSE (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne.

Dokonując interpretacji danych w zakresie analizowanej zmiennej widać wyraźnie, iż przedsiębiorstwa prowadzące swoją działalność w regionach, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne, dokonują znacznie wyższych nakładów inwestycyjnych na środki trwałe w stosunku do przedsiębiorstw umiejscowionych w powiatach bez stref. Warto zaznaczyć, iż różnice w dokonywanych inwestycjach w powiatach z SSE i bez SSE są istotne statystycznie w prawie całym analizowanym okresie (wyjątek stanowią tu lata 2009 i 2013). Uzyskane wyniki w przypadku tej zmiennej prowadzą do wniosków, iż specjalne strefy ekonomiczne prowadzą do znaczącego pobudzenia gospodarczego przedsiębiorstw, które funkcjonują na ich terenie. To natomiast znajduje przełożenie w pozytywnym oddziaływaniu SSE na rozwój danego regionu. Oceniając sytuację w tym zakresie należy stwierdzić, iż podstawowy cel, jaki przyświeca specjalnym strefom ekonomicznym, polegający

na wyrównywaniu dysproporcji ekonomicznych pomiędzy regionami, w tym przypadku jest jak najbardziej spełniony.

Ostatnią z analizowanych zmiennych stanowią dochody budżetowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Zmienna ta porównywać ma korzyści budżetowe w powiatach, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne z powiatami, które stref nie posiadają. Wyniki przeprowadzonej analizy zostały przedstawione na rys. 5.6.

Rysunek 5.6. Dochody budżetowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiatach z SSE oraz bez SSE w okresie 2007–2013 (w zł)

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli chodzi o dochody budżetowe widać, iż nominalnie są one wyższe w powiatach, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne aniżeli w powiatach, które stref nie posiadają. Różnice nie są jednak znamienne statystycznie. W związku z tym nie można jednoznacznie orzec, że regiony ze strefami cechują się wyższymi średnimi poziomami dochodów budżetowych.

Argument dotyczący dochodów budżetowych jest często wykorzystywany przez oponentów specjalnych stref ekonomicznych, jako główny czynnik mający wskazywać na nieefektywność SSE. Należy tu jednak pamiętać, że efektywność specjalnych stref ekonomicznych nie powinna być łączona tylko i wyłącznie z osiąganymi dochodami budżetowymi, ale raczej z głównym celem ich powoływania, polegającym na wyrównywaniu dysproporcji ekonomicznych na szczeblu regionalnym i niwelowaniu wykluczenia społeczno-ekonomicznego poszczególnych regionów oraz ich mieszkańców. Do podstawowych celów powoływania specjalnych stref ekonomicznych zaliczyć można również ułatwianie procesów

związanych z inwestycjami oraz inicjowanie wzrostu przedsiębiorczości pośród lokalnej ludności. Warto również podkreślić, iż stosowane przez specjalne strefy ekonomiczne różnorakie ulgi mogą prowadzić do czasowego ograniczenia przychodów podatkowych, niemniej jednak w długim okresie ma nastąpić poprawa sytuacji mieszkańców regionów, na terenie których zlokalizowane są SSE, dzięki znacznie większej liczbie nowopowstałych podmiotów gospodarczych. Na koniec należy tu jeszcze dodać, iż pomimo braku statystycznej istotności pomiędzy średnimi poziomami w zakresie dochodów budżetowych na terenach, na których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne a terenami bez stref w ujęciu nominalnym, to właśnie tereny ze strefami uzyskują wyższe dochody budżetowe, aniżeli regiony bezstrefowe. Fakt ten może wskazywać na bezzasadność argumentów podnoszonych przez przeciwników SSE.

Analiza powyższego zestawu zmiennych umożliwiła ocenę regionalnego oddziaływania specjalnych stref ekonomicznych na przykładzie województwa łódzkiego w tak istotnych sferach jak dokonywane inwestycje, sytuacja na rynku pracy czy też rozwój gospodarczy. Pozytywne oddziaływanie stref zostało stwierdzone w przypadku analizy takich zmiennych jak: nakłady inwestycyjne na środki trwałe w przedsiębiorstwach czy produkcja sprzedana przemysłu. Brak statystycznie znamiennych różnic wystąpił natomiast w przypadku analizy takich zmiennych jak: stopa bezrobocia – z zaznaczeniem jednak, że w powiatach z SSE występuje wolniejszy wzrost bezrobocia niż w powiatach bezstrefowych; wysokość dochodów budżetowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca, czy też przeciętny poziom wynagrodzenia brutto – z zaznaczeniem, iż w przypadku tej ostatniej zmiennej brak istotnych statystycznie różnic może być wręcz pożądanym i postrzegany jako zgodny z misją SSE.

5.2. Oddziaływanie regionalne SSE na terenach słabo rozwiniętych – na przykładzie województw Polski Wschodniej

Analizując sytuację gospodarczą Polski w ujęciu przestrzennym, można zauważyć, że w związku z uwarunkowaniami historycznymi – wynikającymi przede wszystkim z rozbiorów Polski w XVIII w. – wyodrębnił się podział na tzw. Polskę A i Polskę B, który w znacznej mierze utrzymuje się do dnia dzisiejszego. Granicę tego podziału w najprostszym ujęciu stanowi linia Wisły. Regiony Polski leżące po zachodniej stronie rzeki wchodziły w skład tzw. Polski A i charakteryzują się relatywnie wyższym poziomem rozwoju gospodarczego, aniżeli regiony usytuowane po wschodniej stronie Wisły, stanowiące tzw. Polskę B.

Istnieje przekonanie, że specjalne strefy ekonomiczne stanowią jedno z głównych narzędzi polityki gospodarczej, służące wyrównywaniu dysproporcji w rozwoju regionów. Przeprowadzono zatem badanie, mające na celu zweryfikowanie szeregu hipotez pomocniczych, dotyczących rozwoju regionalnego powiatów Polski B, na terenie których zlokalizowano SSE oraz powiatów bez stref. W badaniu zostały wykorzystane takie zmienne – mające obrazować stan gospodarki w poszczególnych powiatach – jak: PKB per capita, poziom inwestycji, stopa bezrobocia, przychody powiatu, wskaźnik uwzględniający relację przychodów powiatu do średniej krajowej. Badanie obejmowało okres 2007–2013 i zostało oparte na danych rocznych pochodzących z baz Głównego Urzędu Statystycznego. Badaniu zostały poddane powiaty z poniższych województw:

- 1) lubelskiego,
- 2) podkarpackiego,
- 3) podlaskiego,
- 4) świętokrzyskiego,
- 5) warmińsko-mazurskiego.

Powiaty z powyższych województw zostały dodatkowo podzielone na 4 podgrupy w oparciu o ich potencjał społeczno-ekonomiczny. W dalszych rozważaniach zostały uwzględnione jedynie powiaty z grupy 3 i 4 jako te regiony, które charakteryzują się największymi dysproporcjami gospodarczymi w stosunku do reszty kraju. Reasumując, w badaniu

zostały uwzględnione najbiedniejsze powiaty z najgorzej rozwiniętych województw, w związku z założeniem, iż to właśnie tego typu regiony powinny stanowić główny obszar umiejscowienia specjalnych stref ekonomicznych, celem wyrównywania dysproporcji ekonomicznych i poprawy sytuacji lokalnych społeczności (zob. tab. 5.2).

Powiat	SSE	Podgrupa	Powiat	SSE	Podgrupa
Bialski	nie	4	hajnowski	nie	4
Parczewski	nie	4	kolneński	nie	4
Radzyński	nie	4	łomżyński	nie	4
Włodawski	nie	4	siemiatycki	nie	4
Biłgorajski	nie	3	wysokomazowiecki	nie	4
Chełmski	nie	4	zambrowski	nie	3
Hrubieszowski	nie	4	augustowski	nie	3
Krasnostawski	nie	4	grajewski	tak	2
Tomaszowski	tak	4	moniecki	nie	4
Zamojski	nie	4	sejneński	nie	4
Lubartowski	nie	4	suwalski	tak	4
Lubelski	tak	4	kielecki	tak	4
łęczyński	nie	2	konecki	tak	4
Świdnicki	tak	3	ostrowiecki	nie	2
Janowski	tak	4	skarżyski	tak	3
Kraśnicki	nie	4	starachowicki	tak	3
Łukowski	nie	4	buski	nie	3
Opolski	tak	2	jędrzejowski	tak	3
Puławski	nie	3	kazimierski	tak	4
Rycki	nie	4	opatowski	nie	4
Bieszczadzki	nie	3	pińczowski	nie	4
Brzozowski	nie	4	sandomierski	tak	3
Jasielski	tak	3	staszowski	tak	3
Krośniński	tak	3	włoszczowski	nie	3
Sanocki	tak	3	braniewski	nie	4
Leski	nie	3	działdowski	tak	4
Jarosławski	nie	4	elbląski	tak	4
Lubaczowski	tak	4	iławski	nie	3
Przemyski	nie	4	nowomiejski	tak	4
Przeworski	nie	4	ostródzki	tak	3
Kolbuszowski	tak	4	ełcki	tak	3

Powiat	SSE	Podgrupa	Powiat	SSE	Podgrupa
łańcucki	nie	4	giżycki	nie	3
Ropczycko-sędziszowski	tak	4	olecki	tak	3
Rzeszowski	tak	4	piski	nie	4
Strzyżowski	nie	4	gołdapski	tak	3
Dębicki	tak	3	węgorzewski	nie	4
Leżajski	tak	4	bartoszycki	tak	4
Mielecki	tak	2	kętrzyński	nie	4
Niżański	tak	4	lidzbarski	tak	4
Stalowowolski	tak	2	mrągowski	tak	2
Tarnobrzegi	tak	3	nidzicki	nie	4
Białostocki	tak	3	olsztyński	tak	3
Sokółski	nie	4	szczycieński	tak	3
Bielski	tak	4			

Tabela 5.2. Powiaty poddane analizie z uwzględnieniem informacji odnośnie podgrupy oraz umiejscowienia specjalnych stref ekonomicznych (SSE) na ich obszarze

Źródło: opracowanie własne.

Sformułowano następujące hipotezy pomocnicze:

H1: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne charakteryzują się niższym poziomem stopy bezrobocia aniżeli powiaty bez specjalnych stref ekonomicznych.

H2: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne charakteryzują się wyższym poziomem inwestycji aniżeli powiaty bez specjalnych stref ekonomicznych.

H3: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne charakteryzują się wyższym poziomem PKB per capita aniżeli powiaty bez specjalnych stref ekonomicznych.

H4: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne charakteryzują się wyższym poziomem przychodów aniżeli powiaty bez specjalnych stref ekonomicznych.

H5: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne charakteryzują się wyższym poziomem wskaźnika obrazującego relację przychodów do średniej krajowej aniżeli powiaty bez specjalnych stref ekonomicznych.

Ogólnie rzecz biorąc obecność specjalnych stref ekonomicznych nie przyczyniła się do wzrostu PKB per capita czy wzrostu przychodów i to we wszystkich analizowanych województwach. W przypadku powiatów,

na terenie których występują specjalne strefy ekonomiczne nie jest za-
uważalny również znaczący spadek stopy bezrobocia czy wzrost inwesty-
cji. Generalne konkluzje z tej części badania wskazują na nieefektywność
specjalnych stref ekonomicznych w rozwoju analizowanych regionów
(zob. tab. 5.3).

Województwo	PKB per capita	Poziom inwestycji	Stopa bezrobocia	Poziom przychodów powiatu	Wskaźnik przychody powiatu do średniej krajowej
Lubelskie	p = 0,858	p = 0,3078	p = 0,3799	p = 0,9674	p = 0,4721
Podkarpackie	p = 0,07634	p = 0,04067	p = 0,01492	p = 0,8845	p = 0,3589
Podlaskie	p = 0,5915	p = 0,3568	p = 0,7782	p = 0,7016	p = 0,3135
Świętokrzyskie	p = 0,8256	p = 0,1756	p = 0,1161	p = 0,7514	p = 0,06472
Warmińsko- mazurskie	p = 0,8672	p = 0,8007	p = 0,145	p = 0,8384	p = 0,1144

Tabela 5.3. Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 3 podgrupie powiatów
– wariant statyczny

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej części badania zostały wykonane analizy w ujęciu dynamicznym w tej samej 3 podgrupie powiatów. Oznacza to, iż w tej części badania weryfikacja postawionych hipotez nastąpiła na podstawie danych uwzględniających roczne przyrosty analizowanych zmiennych (rok do roku – RDR), a nie ich poziomy nominalne. Wnioski uzyskane z tej części badania były podobne do części, gdzie analizy wykonano w ujęciu statycznym.

Analizy przeprowadzone w wariancie dynamicznym (zob. tab. 5.4) należy uznać za bardziej znamienne, ze względu na to, iż w tym przypadku brak statystycznie istotnych różnic pomiędzy powiatami, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne a powiatami, które stref nie posiadają, wystąpił w zakresie wszystkich analizowanych zmiennych. Potwierdza to nieefektywność wykorzystania specjalnych stref ekonomicznych jako narzędzia wyrównującego dysproporcje ekonomiczne w regionach Polski B.

Dalsza część badania obejmowała podobną dwustopniową analizę, jednak dla najbiedniejszych powiatów w kraju należących do 4 podgrupy (zob. tab. 5.5), które charakteryzują się największymi dysproporcjami ekonomicznymi w stosunku do reszty kraju. Wnioski uzyskane z tej części badania były zbieżne z wnioskami uzyskanymi dla 3 podgrupy powiatów w obu przypadkach – tj. w przypadku analiz w ujęciu statycznym, jak i dynamicznym.

Województwo	PKB per capita	Poziom inwestycji	Stopa bezrobocia	Poziom przychodów powiatu	Wskaźnik przychody powiatu do średniej krajowej
Lubelskie	p=0,9984	p=0,8191	p=0,9188	p=0,75	p=0,6196
Podkarpackie	p=0,91	p=0,4355	p=0,953	p=0,7669	p=0,695
Podlaskie	p=0,9502	p=0,964	p=0,8753	p=0,9068	p=0,8998
Świętokrzyskie	p=0,9024	p=0,7474	p=0,8817	p=0,9262	p=0,9007
Warmińsko-mazurskie	p=0,9903	p=0,8477	p=0,7602	p=0,9102	p=0,8514

Tabela 5.4. Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 3 podgrupie powiatów – wariant dynamiczny

Źródło: opracowanie własne.

Województwo	PKB per capita	Poziom inwestycji	Stopa bezrobocia	Poziom przychodów	Wskaźnik przychody powiatu do średniej krajowej
Lubelskie	p=0,8853	p=0,6785	p=0,0695	p=0,9337	p=0,4309
Podkarpackie	p=0,6619	p=0,2476	p=0,2277	p=0,9468	p=0,4993
Podlaskie	p=0,9302	p=0,05542	p=0,04818	p=0,8459	p=0,2811
Świętokrzyskie	p=0,3642	p=0,5805	p=0,2201	p=0,5493	p=0,1158
Warmińsko-mazurskie	p=0,3218	p=0,09332	p=0,3178	p=0,8803	p=0,1969

Tabela 5.5. Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 4 podgrupie powiatów – wariant statyczny

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku 25 testów wykonanych w ujęciu statycznym istotne statystycznie różnice pomiędzy powiatami, na których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne a powiatami, na terenie których stref nie ma, były uzyskane jedynie w przypadku stopy bezrobocia pośród analizowanych zmiennych, i to w dodatku tylko w przypadku powiatów z województwa podlaskiego. W przypadku wszystkich pozostałych zmiennych oraz analizowanych województw różnice nie były istotne statystycznie.

Na podstawie testów wykonanych w ujęciu dynamicznym, w przypadku żadnej analizowanej zmiennej oraz w przypadku żadnego z analizowanych województw różnice pomiędzy regionami, na terenie których zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne a regionami, które stref nie posiadają, nie były istotne statystycznie.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosków odnośnie nieefektywności specjalnych stref ekonomicznych w zakresie ich oddziaływania na wyrównywanie regionalnych dysproporcji ekonomicznych w regionach

najuboższych. Regiony z tzw. Polski B, na których obszarze zlokalizowane są specjalne strefy ekonomiczne nie rozwijają się wcale szybciej od regionów, które stref nie posiadają.

Województwo	PKB per capita	Poziom inwestycji	Stopa bezrobocia	Poziom przychodów	Wskaźnik przychody powiatu do średniej krajowej
Lubelskie	p=0,8826	p=0,9016	p=0,8914	p=0,9237	p=0,8816
Podkarpackie	p=0,8786	p=0,5625	p=0,8946	p=0,9394	p=0,9126
Podlaskie	p=0,9857	p=0,4436	p=0,8482	p=0,9115	p=0,8771
Świętokrzyskie	p=0,9998	p=0,466	p=0,8791	p=0,5651	p=0,5043
Warmińsko- mazurskie	p=0,8843	p=0,6964	p=0,9608	p=0,8552	p=0,8032

Tabela 5.6. Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 4 podgrupie powiatów – wariant dynamiczny

Źródło: opracowanie własne.

Tak postawione wnioski pozostają w sprzeczności z teoriami dotyczącymi funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych. Zgodnie z teorią, nadrzędnym celem i istotą funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych powinno być przyciąganie przedsiębiorstw i inwestycji, ukierunkowane na poprawę sytuacji regionów kraju, które znajdują się w najgorszej sytuacji ekonomicznej. Oferowane przez specjalne strefy ekonomiczne ulgi podatkowe i inne zachęty ekonomiczne powinny przyczyniać się do rozwoju regionów, w których zlokalizowane są SSE i do poprawy społecznego dobrobytu, a przynajmniej do niwelowania dysproporcji międzyregionalnych. Można by stwierdzić, że w przypadku obszarów tzw. Polski B środki wydatkowane na tworzenie specjalnych stref ekonomicznych są alokowane w nieefektywny sposób i strefy należałoby pozamykać.

Niemniej jednak zdaniem autorów takie sugestie są zbyt daleko idące. Wiele dotychczas przeprowadzonych badań potwierdzało jednak pozytywne oddziaływanie SSE. W przypadku regionów zmarginalizowanych, o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej, strefy nie są wystarczającym narzędziem pobudzającym rozwój przedsiębiorczości na tych terenach. Kluczowa wydaje się być lepsza alokacja zasobów oraz lepsza koordynacja działalności specjalnych stref ekonomicznych z innymi programami realizowanymi w ujęciu regionalnym, jak chociażby Natura 2000, która w sposób znaczący obejmuje swoim działaniem tereny Polski Wschodniej.

5.3. Społeczna odpowiedzialność biznesu w polskich SSE

Początki koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw datuje się na okres lat dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy to zainicjowano dyskusję nad etyką biznesu, a w szczególności nad problemem odpowiedzialności biznesu, to jest przed kim i za co podmioty gospodarcze ponoszą odpowiedzialność⁴.

Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw (ang. *Corporate Social Responsibility* – CSR) to dobrowolne, wykraczające poza minimalne wymogi prawne, uwzględnianie przez przedsiębiorstwa problematyki społecznej i środowiskowej w swojej działalności komercyjnej i stosunkach z zainteresowanymi stronami⁵. Działania z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu czy odpowiedzialnego biznesu, mają charakter interdyscyplinarny. Przedsiębiorstwa, chcąc poprawić swój wizerunek starają się wkomponować sprawy społeczne w strategię swojego rozwoju. Oznacza to, że celem ich działania staje się nie tylko osiąganie zysków, ale także realizacja określonych celów społecznych. CSR zakłada wzajemne relacje między biznesem i organizacjami społecznymi, obejmuje tym samym swoim zakresem różnorodne działania takie jak: inwestycje w kapitał ludzki, ochrona środowiska, kształtowanie właściwych relacji z pracownikami, organizacjami pozarządowymi, samorządami terytorialnymi i społecznością lokalną. Podstawowym założeniem CSR jest odpowiedzialne i etyczne postępowanie biznesu względem grup społecznych, na które oddziałuje z możliwie największym poszanowaniem środowiska przyrodniczego. Na tym aspekcie CSR opiera się definicja Komisji Europejskiej, która wskazuje, że CSR jest koncepcją, zgodnie z którą przedsiębiorstwa decydują się pomagać w tworzeniu lepszego społeczeństwa i czystszej środowiska naturalnego.

4 E. Jastrzębska, *CSR a kryzys*, [w:] Z. Pisz, M. Rojek-Nowosielska (red.), *Społeczna odpowiedzialność organizacji. Metodyka, narzędzia, ocena*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 156, s. 106.

5 Ministerstwo Gospodarki.

Wdrażanie koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw nie wynika z ustawowego obowiązku. Realizacji tej koncepcji towarzyszą następujące założenia:

- organizacje nawiązują relacje z różnymi interesariuszami, którzy z jednej strony mają istotny wpływ na jej funkcjonowanie, z drugiej – są od niej zależni,
- analiza relacji jest rozpatrywana zarówno pod względem korzyści osiąganych przez organizację, ale również przez interesariuszy,
- każdy z interesariuszy dąży do maksymalizacji własnych korzyści⁶.

Lista narzędzi stosowanych w zarządzaniu społeczną odpowiedzialnością jest obszerna i ściśle związana z kulturą organizacyjną firmy i profilem działalności. Do tych najszerszej stosowanych należą:

- kampanie społeczne – działanie ukierunkowane na zmianę postaw lub zachowań wybranej grupy odniesienia, przy pomocy mediów jako nośnika przekazu;
- marketing zaangażowany społecznie (*cause related marketing*) – jest uwzględnianiem w działalności firmy zarówno celów marketingowych jak i potrzeb społecznych;
- programy etyczne dla pracowników – przedsięwzięcie mające na celu integrowanie pracowników firmy wokół wspólnych wartości;
- nadzór korporacyjny – zespół mechanizmów wykorzystywanych do kontrolowania i koordynowania zachowań różnych, mających własne interesy udziałowców, którzy współdziałają z kadrą zarządzającą w celu efektywnej realizacji stawianych przed spółką zadań;
- eko-znakowanie i znakowanie społeczne – polegające na umieszczaniu na opakowaniach lub etykietach produktów dodatkowych informacji z zakresu ekologicznej lub społecznej odpowiedzialności;
- inwestycje społecznie odpowiedzialne, uwzględniane przez analityków giełdowych w analizie przedsiębiorstwa kryteriów oceny możliwości długotrwałego wzrostu wartości spółek na podstawie wyników społecznych i ekologicznych.

Wykorzystując dane zamieszczone w zał. 1, można wnioskować o dużym zaangażowaniu zarządzających SSE w pomoc i wsparcie dla społeczności lokalnych. Mamy tutaj kilka kierunków realizowanych działań. Są to między innymi: wsparcie kultury, odnowienie architektury, współpraca ze szkolnictwem, wsparcie wydarzeń lokalnych.

W tab. 5.7 zebrano uśrednione wydatki poniesione na CRS przez Zarządzających SSE ogółem w latach 2000–2012.

6 *Ibidem.*

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Uśrednione wydatki łączne	161 350,0	140 175,0	95 025,0	170 100,0	359 625,0	386 400,0	772 450,0

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Uśrednione wydatki łączne	1 807 925,0	2 019 850,0	1 684 025,0	1 758 169,0	1 877 277,5	1 516 945,5

Tabela 5.7. Uśrednione wydatki na CSR zarządzających SSE w Polsce w latach 2000–2012 (w zł)
Źródło: obliczenia własne.

Zaangażowanie Zarządzających SSE w działania społecznej odpowiedzialności biznesu wskazuje na znaczne kwoty, jakie są corocznie przeznaczane na te cele, przy zachowaniu trendu rosnącego. Świadczy to o dużej świadomości roli, jaką odgrywają SSE w społecznościach lokalnych.

Specjalne strefy ekonomiczne zostały powołane do życia w celu stymulowania rozwoju przemysłu i usług poprzez efektywne wykorzystanie czynników produkcji, zasobów ludzkich, tworzenie nowych miejsc pracy na terenach zmagających się z bezrobociem strukturalnym. Jednym z głównych zadań specjalnych stref ekonomicznych jest generowanie zachowań proprzedsiębiorczych, które są ukierunkowane na powstanie i rozwój nowych przedsiębiorstw na obszarze funkcjonowania strefy. Działania takie przynoszą szereg korzyści dla rozwoju regionu, w którym przedsiębiorstwa takie funkcjonują. Przede wszystkim znaczący w tym zakresie jest wzrost dochodów i zatrudnienia w przedsiębiorstwach, jak i zwiększenie wpływów podatkowych władz lokalnych – zarówno dotyczy to podatku od dochodów osób fizycznych i prawnych (PIT, CIT), jak i podatków od nieruchomości i środków transportu. Odprowadzane podatki mogą stać się z kolei źródłem inwestycji finansowanych z budżetu centralnego oraz prowadzonych na różnych szczeblach administracji samorządowej.

Cele realizowane przez SSE są ukierunkowane na harmonijny rozwój polskiej gospodarki. W myśl ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych efektami funkcjonowania stref są:

- podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionów słabiej rozwiniętych,
- rozwój ważnych sektorów gospodarki narodowej,
- wprowadzenie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych,
- zwiększenie dynamiki eksportu,
- zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług,

- efektywne zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej,
- tworzenie nowych miejsc pracy, dzięki nowym inwestycjom podmiotów krajowych oraz inwestorów zewnętrznych,
- zagospodarowanie zasobów naturalnych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju i uwzględnieniem celów ekologicznych⁷.

Funkcjonowanie SSE w dużej mierze opiera się na szeregu powiązań podmiotów funkcjonujących na rynku krajowym i międzynarodowym co spowodowane jest przyciągnięciem do Polski podmiotów zagranicznych dla pozyskania ich kapitału oraz zwiększenie ich wpływu na gospodarkę kraju poprzez chociażby napływ nowych technologii, podnoszenie kwalifikacji pracowników czy też wzrost eksportu⁸.

Specjalne strefy ekonomiczne umożliwiają przedsiębiorcom funkcjonowanie w rzeczywistości gospodarczej na preferencyjnych warunkach, o czym stanowią uregulowania pomocy publicznej. Wsparcie, o którym mowa, ma charakter przestrzenny i ograniczone jest do zakresu działalności przyznanej w zezwoleniu na prowadzenie działalności w SSE. Pomoc, jaka kierowana jest do przedsiębiorców funkcjonujących w SSE, ma charakter zarówno mierzalny, jak niemierzalny.

Znamiona mierzalne przybierają głównie zwolnienia z podatku dochodowego na prowadzenie działalności gospodarczej od osób fizycznych i prawnych. W niektórych przypadkach przedsiębiorcy mogą na terenie SSE uzyskać również zwolnienie z opłat i podatków lokalnych pozostających w gestii samorządów lokalnych lub bezpośrednią pomoc kierowaną przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) do ogółu przedsiębiorców. Nie można również zapominać o korzyściach jakimi są oferowane pod inwestycje uzbrojone tereny, gotowe obiekty do wynajmu, pomoc prawna, pomoc w kontaktach z władzami lokalnymi, uzbrojenie gruntów na koszt zarządzającego SSE, zapewnienie dostawy mediów oraz w wybranych przypadkach: możliwość zakupu nieruchomości po preferencyjnej cenie, możliwość uzyskania zwolnień w zakresie partycypacji kosztów zarządzania strefą, rozbudowy jej infrastruktury etc. Faktem jest zatem, iż zasób dostępnych zachęt jest bardzo szeroki i cechuje się licznym udziałem różnych podmiotów oferujących pomoc, zarówno publiczną, jak i niepubliczną.

Wpływ rozwoju przedsiębiorstw, jakie inwestują w SSE, ma wielowymiarowe oddziaływanie na otoczenie społeczno-gospodarcze. W szczególności można mówić o:

7 *Tworzenie i funkcjonowanie SSE na terenie Polski*, Raport NIK, lipiec 1999.

8 Parki przemysłowe i specjalne strefy ekonomiczne, IPO.pl.

- przełamywaniu tradycji monokultury przemysłowej na rzecz dywersyfikacji branżowej,
- powstaniu więzi kooperacyjnych między producentami działającymi w SSE z firmami ulokowanymi w jej sąsiedztwie,
- podniesienie standardu świadczonych usług,
- wdrożeniu przez zagranicznych inwestorów nowych form zarządzania i organizacji pracy,
- realizacji szeregu inwestycji infrastrukturalnych, służących nie tylko inwestorom stref, ale i społeczności lokalnej,
- budowie obiektów użyteczności publicznej, takich jak placówki zdrowia, centra kulturalne i sportowe,
- wywołaniu potrzeby rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej w mieście⁹.

Jak dotychczas, mało jest kompleksowych badań na temat oddziaływania SSE na otoczenie społeczne i gospodarcze. Wiadomo jednak na pewno, iż SSE wywierają duży wpływ na całokształt życia społeczno-gospodarczego, chociażby za sprawą wyżej wymienionych działań (tworzenie nowych miejsc pracy, walka z bezrobociem, promowanie przedsiębiorczości, etc.).

SSE silnie oddziałują na otoczenie społeczno-gospodarcze poprzez tworzenie nowych miejsc pracy. Tworzone w firmach SSE miejsca pracy są źródłem dochodów pracowników, które zwiększają siłę nabywczą ludności. Prowadzi to do rozwoju firm zaspokajających potrzeby konsumpcyjne pracowników i ich rodzin. Im więcej ludzi ma pracę na skutek powstania nowych działalności lub rozwoju istniejących i im więcej ludzie ci zarabiają, tym większy jest popyt konsumpcyjny, który powoduje wzrost działalności obsługujących, czyli dochodowe efekty mnożnikowe. W praktyce SSE realizują wiele zadań, które mają na celu poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu, poprzez program tzw.: „dobrych praktyk”. Działania te wywierają znaczący wpływ na otoczenie społeczno-gospodarcze w jakim funkcjonują SSE, głównie za sprawą innowacyjnych projektów, które mają dużą szansę na zrealizowanie ich założeń w gminach i regionach. Dobre praktyki stanowią praktyczne rozwiązanie konkretnych problemów, z którymi borykają się przedsiębiorcy funkcjonujący w SSE, i przynoszą określone, pozytywne rezultaty. Projekty te są zainicjowane przez specjalne strefy ekonomiczne, natomiast w gruncie rzeczy dotyczą problemów społeczno-gospodarczych regionów, w których funkcjonują.

9 R. Pastusiak, *Specjalne Strefy Ekonomiczne jako stymulator rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011, s. 288.

Polskie firmy mają niestety braki w systemie zarządzania działalnością społeczną. Wiele z nich nie prowadzi rachunku opartego na kosztach i korzyściach i nie dokonuje oceny wpływu ich inicjatyw społecznych na prestiż firmy i jej zyski. Koncentrują się jedynie na ilości wydawanych pieniędzy. Takie jednostronne patrzanie na CSR często zniechęca firmy do zaangażowania się w sprawy społeczne.

Z badań przeprowadzonych przez Rudzki Inkubator Przedsiębiorczości wynika, że głównymi przyczynami braku działań prospołecznych MŚP jest niedostateczna wiedza, na co wskazuje aż 82% badanych oraz brak środków finansowych, co stwierdza 64% badanych. Zatem zaangażowanie MŚP w działania prospołeczne ogranicza się do sponsorowania lokalnych inicjatyw, dzięki czemu poprawiają one relacje z lokalną władzą i lokalną społecznością. Drugim istotnym czynnikiem wpływającym na ograniczone zainteresowanie MŚP działaniami prospołecznymi jest brak środków, bowiem ich głównym problemem jest walka o przetrwanie na rynku, które wiąże się bezpośrednio z zachowaniem płynności finansowej.

Nowoczesny i odpowiedzialny biznes poszukuje synergii pomiędzy ekonomicznym, środowiskowym i społecznym aspektem funkcjonowania, budując kompleksową strategię rozwoju firmy w oparciu o założenia CSR. Podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych zobowiązań co do zasad postępowania w wielu przypadkach może umożliwić rezygnację z regulacji, tym samym prowadząc do redukcji obciążeń administracyjnych dla biznesu. Działania prowadzone na rzecz CSR prowadzą także pośrednio do osiągania szeregu celów politycznych, takich jak: bardziej zintegrowane rynki pracy, zwiększanie spójności społecznej, wzrost innowacyjności, a także zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska.

Branie pod uwagę interesów społeczności lokalnej ma szczególne znaczenie w przypadku inwestowania w regionie, w którym inwestycje korzystają z dodatkowych przywilejów przyznawanych przez państwo, np. w formie pomocy publicznej. W Polsce przykładem mogą być specjalne strefy ekonomiczne. Przedsiębiorca inwestujący w specjalnej strefie ekonomicznej – korzystający z preferencyjnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej – powinien uwzględniać interes lokalnego środowiska, w którym inwestuje, w celu niejako wynagrodzenia społeczności lokalnej za otrzymanie tych przywilejów albo udogodnień¹⁰.

W Polsce w celu przyspieszenia rozwoju gospodarczego regionów słabo rozwiniętych utworzono specjalne strefy ekonomiczne (SSE). Dochód z działalności prowadzonej w ramach SSE na podstawie zezwolenia pod-

10 M. Bernatt, *Społeczna odpowiedzialność biznesu. Wymiar konstytucyjny i międzynarodowy*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 49.

lega zwolnieniu z podatku dochodowego (CIT, PIT). Zwolnienie mogą otrzymać osoby fizyczne i prawne prowadzące działalność gospodarczą przy spełnieniu warunków wymaganych przez daną SSE do uzyskania zezwolenia. Społeczna odpowiedzialność biznesu w kontekście specjalnych stref ekonomicznych opiera się na budowaniu relacji z interesariuszami z lokalnej społeczności oraz administracji przez zagranicznych inwestorów, ulokowanych w specjalnych strefach ekonomicznych. Przez wiele lat funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych polityka polskiego rządu w stosunku do zagranicznych inwestorów skupiała się na wspieraniu inwestycji innowacyjnych. Zdecydowano się jednak zwrócić większą uwagę na wdrożenia idei odpowiedzialnego biznesu, ukierunkowane na pozyskiwanie firm odwołujących się do idei CSR. By osiągnąć ten cel Ministerstwo Gospodarki rozpoczęło pracę na projektem wzmocnienia instytucjonalnego i przeszkolenie Centrów Obsługi Inwestora (regionalnych partnerów PAIiIZ) w zakresie marketingu CSR. Inwestorzy zagraniczni to podstawowy nośnik określonych zasad CSR do regionów, głównie za sprawą tego, że podmioty z kapitałem zagranicznym przyczyniają się do rozwoju regionów nie tylko poprzez tworzenie nowych miejsc pracy czy dyfuzję określonych rozwiązań technologicznych, ale również przez transfer myśli i kultury organizacyjnej, w tym określonych wzorców i rozwiązań z zakresu CSR.

Przykłady aktywności na polu CSR w wybranych regionach oraz funkcjonujących na ich terenie specjalnych strefach ekonomicznych wskazują pewien trend oraz wyraźnie pokazują rosnące znaczenie koncepcji CSR w kreowaniu otoczenia ekonomiczno-prawnego przez instytucje administracji publicznej. Podejmowane w oparciu o tę koncepcję decyzje polityczne, budowane na niej prawodawstwo, wpływa na konieczność zmiany sposobu prowadzenia działalności biznesowej. Jednym z narzędzi determinowania zachowań przedsiębiorstw stosowanym przez administrację państwową jest system podatkowy. Uregulowania prawno-podatkowe stanowią jedną z istotniejszych zachęt dla nowych inwestorów. Poprzez ten system rząd ma możliwość promowania pewnych rozwiązań i ograniczania innych, stymulowania określonych zachowań czy też decydowania o kierunku rozwoju poszczególnych dziedzin życia społecznego i gospodarczego. Korzystając z możliwości wykorzystania narzędzi systemu podatkowego i jednocześnie mając na uwadze korzyści wynikające z uwzględniania CSR w działalności przedsiębiorstw, instytucje publiczne tworzą określone zachęty podatkowe wspierające prowadzenie biznesu w sposób odpowiedzialny. Realizacja założeń społecznej odpowiedzialności biznesu jest jednym z priorytetów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych. Działania CSR w obszarze społecznym realizowane są poprzez takie działania firmy jak: wsparcie lokalnej spo-

lecności, dialog społeczny, sponsoring sportowy i kulturalny, darowizny rzeczowe i finansowe, współpraca z instytucjami edukacyjnymi, wsparcie organizacji pozarządowych czy realizowanie programów lub kampanii społecznych w partnerstwie z podmiotami trzeciego sektora, pomoc w finansowaniu i organizowaniu cyklicznych imprez charytatywnych czy organizacja wydarzeń kulturalnych przy współpracy świata biznesu.

Przykładów promowania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu w obszarze współpracy ze społecznością lokalną i nie tylko, jest wiele. Specjalne strefy ekonomiczne dostrzegają pozytywne aspekty promowania idei odpowiedzialnego biznesu.

Specjalna Strefa Ekonomiczna	Przykład	
Łódzka SSE	Program „Strefa Dzieciom”	wspólnie z łódzką CARITAS, inwestorami i partnerami biznesowymi organizuje imprezę charytatywną z okazji Świąt Bożego Narodzenia
	Adaptacja i rozbudowa zespołu budynków pofabrycznych XIX-wiecznej fabryki Ludwika Grohmana	cele biurowe i usługowe ŁSSE
	Rewitalizacji Kompleksu ŁSSE przy ul. Tymienieckiego 22/24	tworzenie przestrzeni kulturalnej miasta Łodzi
	Program Art Strefa	promowanie wydarzeń kulturalnych w Łodzi
	Organizacja pikników dla łodzian	
	Projekt „Strefa Edukacji”	polepszenie sytuacji na regionalnym rynku zatrudnienia wspieranie i promowanie szkolnictwa zawodowego w województwie, mając na celu dopasowanie potrzeb pracodawców i inwestorów do podaży na rynku pracy
	Akcja „Młodzi w Łodzi”	celem jest zachęcanie młodych ludzi do wiązania swojej przyszłości z Łodzią oraz zwiększenie liczby kandydatów na studia na kierunkach preferowanych przez pracodawców z regionu
	Nagrody i wyróżnienia dla firm realizujących ideę CSR	
Legnicka SSE	Wspieranie działalności teatrów	promowanie wśród przedsiębiorstw działających na terenie Strefy organizowane wydarzenia kulturalne, jak również wspieranie wydarzeń kulturalnych na poziomie regionalnym i lokalnym
	Wspieranie edukacji – „Szkolnictwo zawodowe dla przemysłu”	zaprezentowano jako modelowe – dobre praktyki symbiozy przedsiębiorców ze szkołami zawodowymi
	Seminaria dla Inwestorów SSE	
	Współpraca ze stowarzyszeniami	organizacja spotkań biznesowych promujących ważne wydarzenia o charakterze lokalnym

Specjalna Strefa Ekonomiczna	Przykład	
Mielecka SSE	Wspieranie działalności artystycznej	partycypacja finansowa w Międzynarodowym Festiwalu Muzycznym w Mielcu
	Wspieranie edukacji	organizacja tzw. drzwi otwartych strefy, organizowanych dla młodzieży szkolnej i akademickiej; współpraca z instytucjami szkolącymi w otoczeniu w zakresie profilowania rynku pracy
	Partycypacja w tworzeniu strategii rozwoju miasta, powiatu	
	Wsparcie finansowe w dziedzinie ochrony zdrowia	
	Poprawa dobrostanu społecznego poprzez tworzenie miejsc pracy w firmach pozyskiwanych do strefy	
	Działania sprzyjające integracji i synergii w regionie	
	Pozyskiwanie projektów przyjaznych środowisku	
	Stwarzanie warunków rozwoju i poprawy konkurencyjności firm	
	Rozwój infrastruktury otoczenia biznesowego	
	Integracja środowisk biznesowych w strefie	
Starachowicka SSE	Wspieranie działalności artystycznej	współfinansowanie koncertów jubileuszowych, imprez plenerowych, koncertów
	Wspieranie edukacji	organizacja szkoleń dla przedsiębiorców, współudział w tworzeniu bazy dydaktycznej Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Starachowicach, konferencje, współfinansowanie Świętokrzyskiego Konkursu Wiedzy z Rachunkowości
	Członkostwo w Świętokrzyskim Kłastrze Producentów Branży Metalowej i Odlewniczej METAL-CAST	celem inicjatywy jest m.in. tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorstw z branży metalowej, maszynowej, odlewniczej i związanych z nimi usług badawczo-rozwojowych
	Członkostwo w Krajowej Izbie Gospodarczej	
	Organizacja turniejów piłki nożnej	
Katowicka SSE	Rekrutacja do programu „Mama w Strefie Szansy” – II EDYCJA”.	celem programu jest aktywizacja zawodowa kobiet zamieszkałych na terenie Miasta Tychy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tychach, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia
	„Silesia Automotive”	inicjatywa na rzecz przedsiębiorstw, działających w branży motoryzacyjnej i instytucji z nią współpracujących; wizją jest wykreowanie województwa śląskiego i opolskiego jako środkowoeuropejskiego regionu kompetencji branży motoryzacyjnej

Specjalna Strefa Ekonomiczna	Przykład	
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	Mecenat nad XVII Przystankiem Woodstock	
	Współfinansowanie koncertów znanych i cenionych zespołów muzycznych i wokalistów oraz przedstawień teatralnych i kabaretowych	
	Projekt „Działaj odpowiedzialnie”	promowanie idei społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw
	Komputery dla gimnazjalistów	zakup komputerów osobistych i tablic interaktywnych dla kostrzyńskich gimnazjów
	II regaty inwestorów – Investors Mini Race 2013	impreza integracyjna dla inwestorów i eksporterów
Krakowska SSE	Strategia Inteligentnego Krakowa	zbudowanie strategii rozwoju zakładającej wykorzystanie nowoczesnych technologii w najważniejszych obszarach zarządzania miastem
	Małopolski festiwal innowacji	promocja własnej oferty, idei oraz projektów; podczas targów odbył się szereg rozmów, spotkań i dyskusji, które umożliwią w przyszłości nawiązanie współpracy pomiędzy różnymi firmami oraz instytucjami
	Warsztaty „od pomysłu do biznesu”	warsztaty dla start-upów, ich uczestnicy mają okazję m.in.: poznać narzędzia wspierające zarządzanie biznesem, stworzyć uporządkowaną wizję i schemat funkcjonowania biznesu oraz przygotować się do profesjonalnej prezentacji przed inwestorami
	Artbuzz w Krakowie	konferencja poświęcona filarom współczesnych mediów, tj.: grafice, produkcji filmowej oraz nowym technologiom
Pomorska SSE	Wspieranie działalności artystycznej	wspieranie wydarzeń kulturalnych połączonych z kampaniami społecznymi oraz aktywizujących rozwój artystyczny najmłodszych
	InnoDoktorant – stypendia dla doktorantów	program stypendialny dla pomorskich doktorantów, których badania ukierunkowane są na rozwój innowacyjności gospodarczej Pomorza
	Tworzenie infrastruktury dla instytucji naukowych na terenie GPNT	
	Wspieranie działań i instytucji charytatywnych m.in. „Zeszyt dla Ucznia”, Fundacji Edukacyjnej im. prof. Romana Czarneckiego, Gdańsk Business Week, Festyn „Teraz Twój Ruch”	
	Zapewnienie stałego dialogu i prowadzenie aktywnego monitoringu potrzeb środowiska naukowego i biznesu w dziedzinie usług proinnowacyjnych	
	Organizacja konferencji i seminariów, dotyczących tematyki ochrony środowiska naturalnego	
Słupska SSE	Organizacja szkoleń dla przedsiębiorców, JST, administracji państwowej, szkół, instytucji otoczenia biznesu	
	Zajęcia z robotyki dla dzieci	nauka praktycznego zastosowania matematyki, mechaniki oraz robotyki
	Promocja źródeł energii odnawialnej	organizacja konferencji i seminariów dot. energii odnawialnych

Specjalna Strefa Ekonomiczna	Przykład	
Tarnobrzaska SSE	Odrestaurowanie Zamku stanowiącego prawdziwą perłę polskiej architektury renesansowej i będącego laureatem wielu nagród i wyróżnień	
Warmińsko-Mazurska SSE	Roczne kursy językowe dla biznesu	profesjonalne kursy języka angielskiego, niemieckiego lub rosyjskiego uwzględniające potrzeby zawodowe słuchaczy i obejmujące zagadnienia związane z międzynarodową wymianą handlową i informacyjną, ze szczególnym uwzględnieniem praktycznego stosowania języka obcego w wykonywanej pracy zawodowej
	Warsztaty profesjonalnej sprzedaży	warsztaty przeznaczone są dla osób, których praca zawodowa związana jest z szeroko pojętą sprzedażą i które chcą zdobyć lub uzupełnić kwalifikacje z zakresu technik sprzedaży, pozyskiwania klientów, organizowania spotkań biznesowych i przeprowadzania prezentacji produktu.

Tabela 5.8. Praktyka odpowiedzialnego biznesu w polskich strefach ekonomicznych
Źródło: opracowanie własne.

Działania podejmowane przez SSE, ukierunkowane są na realizację celów wsparcia przedsiębiorców we wdrażaniu społecznej odpowiedzialności biznesu, jak i promowania współpracy między firmami. Działania takie w gruncie rzeczy sprzyjają krzewieniu postaw prospołecznych, ale także wpływają na konkurencyjność przedsiębiorstw. Zadowolenie pracowników ograniczanie ryzyka, ochrona środowiska – to tylko niektóre korzyści wynikające z CSR. Ciekawym i innowacyjnym pomysłem jest zatem tworzenie Federacji Przedsiębiorstw Społecznie Odpowiedzialnych, które skupiają w swym gronie przedsiębiorców funkcjonujących w SSE, które zachowują ideę odpowiedzialnego biznesu.

Zarządzający Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi w Polsce odgrywają znaczącą rolę w społecznościach lokalnych, angażując się w wiele inicjatyw, bardzo pożytecznych dla kultury i gospodarki danego regionu. W szczególności polityka CSR została opisana w raportach zamieszczonych w zał. 1.

5.4. Podsumowanie

Wyniki badań prowadzonych w literaturze przedmiotu wskazują, że tworzenie specjalnych stref ekonomicznych ma pozytywny wpływ na rozwój regionalny w różnych obszarach. Wyniki przeprowadzonego badania w regionie łódzkim – jako przykładowym województwie charakteryzującym się przeciętnym poziomem rozwoju oraz przeciętną atrakcyjnością inwestycyjną – a także w regionach zmarginalizowanych, tzw. Polsce B wskazują, że wpływ ten może być różny. Wynikać to może z szeregu czynników – przede wszystkim od poziomu rozwoju regionu na terenie którego zlokalizowana jest strefa zależy poziom pomocy publicznej jaką może uzyskać inwestor realizujący inwestycję na terenie strefy. Obejmuje to m.in. wysokość ulg w podatku dochodowym. Z drugiej strony od ogólnej atrakcyjności inwestycyjnej regionu, mierzonej zarówno dynamiką PKB, jak i np. jakością i dostępnością infrastruktury technicznej, dostępnością wykwalifikowanej siły roboczej, chłonnością rynku zbytu czy bezpieczeństwem publicznym, zależy zainteresowanie inwestorów lokalizacją inwestycji na danym obszarze. Należy również zwrócić uwagę, że jednym z celów tworzenia specjalnych stref ekonomicznych jest minimalizowanie dysproporcji w rozwoju regionów.

Jak wynika z przeprowadzonych analiz, w przypadku województwa łódzkiego można mówić o istotnym wpływie stref na gospodarkę regionu, w szczególności w obszarach: produkcji sprzedanej oraz nakładów inwestycyjnych na środki trwałe w przedsiębiorstwach. W przypadku regionów silnie zmarginalizowanych, o najniższym poziomie rozwoju, takiego wpływu już nie stwierdzono. Można przypuszczać, że na tych terenach strefy nie są wystarczającym narzędziem pobudzającym gospodarkę. Konieczne jest zintegrowanie działań w wielu obszarach. Są to tereny o szczególnych uwarunkowaniach – środowiskowych, demograficznych, społecznych i kulturowych. Zasadne byłoby tu prowadzenie dalszych badań, ukierunkowanych na integrację działań prorozwojowych w poszczególnych obszarach.

Ważnym elementem w tym zakresie jest również społeczna odpowiedzialność biznesu, jaka patronuje działalności zarządzających strefami, a także znacznej części przedsiębiorstw jakie w nich działają.

Zakończenie

Wykonane analizy i badania zaprezentowane w tej pracy miały określony cel. Celem głównym była ocena efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Badania koncentrowały się na dostarczaniu argumentów pozwalających weryfikować postawione hipotezy.

Pierwszy obszar badawczy koncentrował się na wykazaniu zależności pomiędzy czynnikami makroekonomicznymi charakteryzującymi poziom uprzemysłowienia danego kraju a efektywnością specjalnych stref ekonomicznych. W tym celu przeanalizowano historię rozwoju SSE w Polsce oraz na świecie. Na świecie, a także w Polsce, było wyraźnie widoczne, że inwestorzy strefowi lokują swoje inwestycje na obszarach o wysokiej urbanizacji. Były to często obszary silnie uprzemysłowione, które były tradycyjnymi centrami przemysłowymi danych krajów, dysponowały głębokim rynkiem pracy, dostępnością wykwalifikowanych specjalistów. W tych miejscach najszybciej rozwijały się sektory wysokich technologii. Oznacza to, że SSE umiejscowione na obszarach silnie uprzemysłowionych przyciągały dużo inwestycji, co przyczyniło się do zwiększenia dynamiki rozwoju tych obszarów. Ponadto ważnym elementem była pomoc państwa w zakresie komercjalizacji i finansowania nowych przedsięwzięć inwestycyjnych. Przykładem tutaj są Chiny oraz wcześniej Korea Południowa. Czyli w tej perspektywie efektywność SSE jest znacząca i spełnia stawiane przed nimi wymagania.

W przypadku regionów słabo rozwiniętych, funkcjonowanie SSE jest niewystarczające, aby zdynamizować rozwój ekonomiczny danego regionu, ponieważ niezależne czynniki zewnętrzne, jakie warunkują rozwój przemysłu na danym terenie, utrudniają napływ nowych inwestycji. Niezależnie od funkcjonowania stref, tereny te są postrzegane jako mało atrakcyjne pod względem inwestycyjnym. Bez całościowej, zintegrowanej pomocy państwa lub zdefiniowania strategii rozwoju gospodarcze-

go danego obszaru, nie można w takich przypadkach myśleć o nadaniu właściwej dynamiki rozwoju ekonomicznego.

Kolejnym krokiem analiz były badania idące w kierunku weryfikacji hipotezy mówiącej, że: dotychczasowe inwestycje w SSE były podejmowane z pominięciem argumentu o wyrównaniu poziomu rozwoju gospodarczego regionów. Wyniki badań wskazują na to, że zaproponowane przywileje podatkowe i ulgi były zbyt mało zróżnicowane, aby w sposób znaczący wpłynąć na decyzje inwestorów w zakresie lokalizacji inwestycji. Inwestorzy rezygnowali z niewielkich korzyści finansowych, wynikających z lokalizacji inwestycji na terenie gorzej rozwiniętym, aby obniżyć ryzyko operacyjne działalności, w szczególności dysponując dostępem do szlaków komunikacyjnych, zasobnym rynkiem pracy, obecnością ośrodka akademickiego czy bezpieczeństwem publicznym. Można powiedzieć, że w przypadku Polski, zróżnicowanie zachęt inwestycyjnych było zbyt małe w stosunku do dysproporcji w rozwoju regionalnym. SSE położone w lokalizacjach mniej atrakcyjnych, w szczególności wschodnia granica kraju oraz północ Polski, powinny oferować nie tylko zwolnienia z płatności podatku dochodowego, ale wręcz dopłaty do ponoszonych inwestycji. I to nie tylko dla dużych międzynarodowych koncernów, inwestujących setki milionów złotych, ale przede wszystkich dla małych i średnich przedsiębiorców.

Zrealizowane badania dowiodły empirycznie prawdziwości hipotezy mówiącej, że przedsiębiorstwa działające w SSE nie w pełni wykorzystują przyznane ulgi podatkowe. Wykazały to przeprowadzone ankiety oraz badania modelowe efektywności funkcjonowania SSE. Można to uzasadnić tym, że ulgi podatkowe mają charakter warunkowy – oznacza to, że przedsiębiorstwa chcą zachować elastyczność w zakresie dysponowania swoim majątkiem oraz wielkością zatrudnienia w zamian za zapłacony podatek dochodowy. Jest to również ważna informacja, oznaczająca, że przedsiębiorcy ulokowani w SSE mają na tyle wysoką efektywność biznesu, że ulgi podatkowe nie są decydującym kryterium o lokalizacji inwestycji.

Koncertując się na lokalnym zasięgu oddziaływania SSE negatywnie zweryfikowano hipotezę mówiącą, że SSE ma wpływ na spadek bezrobocia w otoczeniu lokalnym. W celu weryfikacji tej hipotezy zgromadzono dane mówiące, że SSE mają wpływ na lokalny rynek pracy, ale raczej na jego jakość, czyli podnoszenie kwalifikacji pracowników, jednak nie ma tutaj oddziaływania ilościowego. Choć w niektórych lokalizacjach można zauważyć zjawiska wysysania pracowników z ryku pracy, jednakże są to osoby o niskich kwalifikacjach, nie mogące znaleźć lepiej płatnej pracy. Natomiast zjawisko to na pewno nie występuje w całej Polsce i w związku z tym jest trudne lokalnie do udowodnienia.

Według samorządów lokalnych, SSE mają pozytywny wpływ na kształtowanie się rozwoju regionalnego oraz atrakcyjności inwestycyjnej. Korzyści obserwuje się w szczególności w obszarze poprawy jakości infrastruktury technicznej, rozwoju nowych technologii oraz rynku pracy – w tym podnoszenia kwalifikacji pracowników lokalnych oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Analizując znaczenie ulg podatkowych jako zachęt inwestycyjnych dla przedsiębiorców, należy zaznaczyć, że niezależnie od poziomu możliwości do uzyskania pomocy publicznej, ulgi w podatku dochodowym oraz podatkach lokalnych są istotne, aczkolwiek na wspomnianą istotność wskazywało średnio 70% respondentów. Największe znaczenie wspomnianych ulg odnotowano w regionach objętych maksymalnym poziomem pomocy publicznej, a więc tych najsłabiej rozwiniętych.

Z punktu widzenia inwestorów, szczególne znaczenie dla lokalizacji inwestycji w strefie – poza zachętami w postaci ulg podatkowych – mają: dostępność komunikacyjna strefy, stan infrastruktury oraz korzystna cena terenu inwestycyjnego. Wśród największych korzyści wynikających z działalności w strefie, przedsiębiorcy wymienili: ulgi podatkowe, poprawę wiarygodności firmy oraz wsparcie administracyjne strefy.

Biorąc pod uwagę zarówno znaczące dysproporcje w rozwoju polskich regionów, jak i różnice w zakresie możliwości korzystania z zachęt inwestycyjnych przez przedsiębiorstwa na terenach objętych strefami (poniekąd uzależnione od poziomu rozwoju danego regionu) należy się spodziewać, że wpływ SSE na środowisko lokalne może być zróżnicowany.

W przypadku regionu łódzkiego, charakteryzującego się średnim poziomem atrakcyjności inwestycyjnej, jak również przeciętnym poziomem rozwoju, zaobserwowano istotne różnice w odniesieniu do wartości wybranych wskaźników makroekonomicznych osiągniętych przez powiaty, na terenie których zlokalizowano SSE oraz powiaty bezstrefowe. Przede wszystkim w przypadku powiatów strefowych obserwuje się wyższe nakłady inwestycyjne na środki trwałe w przedsiębiorstwach oraz większą wartość produkcji sprzedanej w przemyśle. Nominalne różnice (ale nieistotne statystycznie) można stwierdzić również w przypadku osiągniętych dochodów budżetowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, gdzie w powiatach z SSE są one wyższe. W przypadku stopy bezrobocia należy stwierdzić, że powiaty strefowe charakteryzują się wyższym poziomem bezrobocia niż bezstrefowe, ale zależność ta nie jest istotna statystycznie.

W przypadku regionów najsłabiej rozwiniętych (tj. województw lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego), wpływ specjalnych stref ekonomicznych na pobudzenie rozwoju regionalnego jest zdecydowanie słabszy. Jedynie w przypadku województwa podkarpackiego można mówić o wpływie stref na inwesty-

cje i poziom bezrobocia. W pozostałych przypadkach nie odnotowano statystycznie istotnych różnic.

Specjalne strefy ekonomiczne funkcjonują w zmieniającym się otoczeniu gospodarczym, co powoduje, że ich rola również się zmienia w czasie. Można również zauważyć, że zarządzający strefami starają się nadać zindywidualizowany charakter zarządzanym przez siebie obszarom i wyeksponować ich walory. Analizując historię stref na świecie oraz w Polsce, można łatwo zauważyć, że strefy dostosowują się do wymagań przedsiębiorstw w zakresie oferowanych udogodnień. Ten proces ma miejsce również teraz w Polsce. Przestaje się eksponować bonusy związane z ulgami podatkowymi, a inwestorów zachęca się infrastrukturą, dobrym klimatem inwestycyjnym, dobrze przygotowanym otoczeniem biznesu. W najbliższym dziesięcioleciu można spodziewać się tego, że SSE utracą swój status obszarów uprzywilejowanych podatkowo, ale paradoksalnie to wcale nie musi odmienić ich roli w otoczeniu gospodarczym i regionie. Ich znaczenie, organizacja i funkcjonowanie będą ewoluowały w kierunku klastrów, inkubatorów, organizacji wspierających start-upy, a także w swojej działalności ulegną większej specjalizacji i zróżnicowaniu.

Bibliografia

- Abeywardene J., Alvis R., Jayasena A., Jayawerra S., Sunmugan T., *Export Processing Zones in Sri Lanka: Economic Impact and Social Issues*, „Multinational Enterprises Programme” 1994, no. 69, ILO, Geneva.
- Amirahamdi H., Wu W., *Export Processing Zone in Asia*, „Asian Survey” 1995, vol. 9, no. 35.
- Anzawa M., *Free Trade Zone in Malaysia*, „Hokudai Economic Papers” 1985, vol. 15.
- Bernatt M., *Spółeczna odpowiedzialność biznesu. Wymiar konstytucyjny i międzynarodowy*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Barnes D., *Foreign Trade Zone Prove Beneficial for Trade*, „The Journal of Commerce” 1999.
- Bohn Young K., *A Preliminary Estimates of Shadow Pricing in Korea (in Korean)*, Hankuk Kaebal Yongu 1981, vol. 3.
- Burns J. G., *Free Trade Zones: Global Overview and Future Prospects*, „Industry Trade and Technology Review” 1995, September.
- Caves R. E., Jones R. W., *World Trade and Payments: an Introduction*, Little Brown, Boston 1985.
- Chen J., *Social Cost-benefit Analysis of China's Shenzhen Economic Zone*, „Development Policy Review” 1993, no. 11.
- Chen N., *Price Reform and the Future Model in the Special Economic Zones of China*, „Chinese Economic Studies” 1991, vol. 24, no. 4.
- Clous Knoth E. von, *Special Economic Zones and Economic Transformation. The Case of the People's Republic of China*, Konstanz 2000.
- Czerwińska E., Krzyżanowska K., *Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*, „Oeconomia. Acta Scientiarum Polonorum” 2010, nr 9 (2).
- Dziemianowicz W., *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, UW, Warszawa 2008.
- Gorzelał G., *Szanse polskich regionów (założenia długofalowej strategii rozwoju regionalnego Polski)*, [w:] J. Brdulak (red.), *Problemy rozwoju regionalnego*, PTE, Warszawa 2001.

- Grunwald J., *Opportunity Missed: Mexico and Maquiladoras*, „Brookings Review” 1991, vol. 9, no. 1.
- Hong W., Krause L. B., *Trade and Growth of the Advanced Developing Countries in the Pacific Basin*, Korea Development Institute, Seoul 1981.
- Hughes G. A., *Shadow Prices and Economic Policy in Indonesia*, Faculty of Economics and Politics, University of Cambridge, 1983.
- Hyclak T., Geraint J., *Real Wage Rigidity in Regional Labor Markets in UK, the US, and the West Germany*, „Journal of Regional Science” 1989, vol. 29, no. 3.
- IBnGR, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Gdańsk 2007.
- Jabłońska K., *Przegląd i ocena funkcjonowania wolnych stref gospodarczych na świecie*, „Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego” – PTE Oddział w Łodzi, 2007, nr 1.
- Jastrzębska E., *CSR a kryzys*, [w:] Z. Pisz, M. Rojek-Nowosielska (red.), *Spółeczna odpowiedzialność organizacji. Metodyka narzędzi a ocena*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 156.
- Jenkins M., Esquivel G., Larraín B. F., *Export Processing Zones in Central America*, „Development Discussion Paper” – Harvard Institute for International Development, 1998, no. 646.
- Jinghan Ch., *Social Cost Benefits Analysis of China Shenzhen Special Economic Zone*, „Development Policy Review” 1993, vol. 11.
- Jones R. W., *Comparative and Absolute Advantage*, „Swiss Journal of Economics and Statistic” 1980, vol. 3.
- Kabaj M., *Zasoby ludzkie a rozwój gospodarki polskiej 1950–1990*, „Economista” 1974, nr 3.
- Kalina-Prasznik U. (red.), *Regulowana gospodarka rynkowa*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- Kalinowski T., *Polska jako miejsce lokowania inwestycji niemieckich. Przewagi lokalizacyjne w stosunku do Niemiec*, IBNGR, Gdańsk 2005.
- Kankesu J., *Benefit-Cost Appraisals of Export Processing Zone: A Survey of the Literature*, „Development Policy Review” 2003, no. 21.
- Kaplinsky R., *Export Processing Zones in the Dominican Republic: Transforming Manufactures into Commodities*, „World Development” 1993, vol. 21, no. 11.
- Karpiński A., Paradysz S., *Przemysły wysokiej technologii w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych*, „Gospodarka Narodowa” 1990, nr 1.
- Kotowicz J., *Interwencjonizm państwa w procesie przemian strukturalnych. Polityka przemysłowa*, „Gospodarka narodowa” 1992, nr 4.
- Kryńska E. (red.), *Polskie Specjalne Strefy Ekonomiczne – Zamierzenia i Efekty*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- Kulawczuk P. i in., *Analiza korzyści ekonomicznych ze stosowania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) w polskich przedsiębiorstwach*, [w:] P. Kulawczuk, A. Pyszewicki (red.), *Wpływ społecznej odpowiedzialności biznesu i etyki biznesu na zarządzanie przedsiębiorstwami*, IBnDiPP, EQUAL, Warszawa 2007.
- Kusago T., Tzannatos Z., *Export Processing Zones: A Review in Reed of Update*, Social Protection Discussion Paper, January 1998, no. 9802.

- Kwiatkowski E., *Bezrobocie, Podstawy Teoretyczne*, WN PWN, Warszawa 2002.
- Lee E., *Export Processing Zones and Industrial Employment in Asia*, ILO, Bangkok 1984.
- Lisowska R., *Wpływ warunków otoczenia na przyczyny upadku małych firm funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 585: Ekonomiczne Problemy Usług” 2010, nr 50.
- Liston L., *How to Use a Foreign Trade Zone*, „Management Review” 1968, February.
- Long F., *Employment Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zone in the Caribbean*, „Multinational Enterprises Programme” 1986, no. 42, ILO, Geneva.
- Madani, T. L., *Foreign Investment Law (2004)*, Government Trade Policy Workshop 2005, June, vol. 13.
- Manalaysay C. P., *Estimating the Shadow Price of Capital*, [w:] R. M. Bautista, J. H. Power, *Industrial Promotion Policies in the Philippines*, Philippine Institute for Development Studies, Manila 1979.
- Mata R., *Nafta Update: Steady US Bilateral Trade Growth with Mexico Faces Mixed Prospects in 1995*, „Industry Trade and Technology Review” 1995, March.
- McGilvary, A. J., *Enhancing the Foreign Trade Zones Program for Small and Medium-Sized Manufactures*, Foreign Trade Zones Board, USA, May 2004.
- Medalla E. A., Power J. H., *Estimating the Shadow Exchange Rate, the Shadow Wage Rate and the Social Rate of Discount for the Philippines*, Staff Paper 84-03, Philippine Institute for Development Studies, Manila 1984.
- Mises L., *Interwencjonizm*, Arcana, Kraków 2000.
- Mishkin F. S., *Ekonomia pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, WN PWN, Warszawa 2002.
- Minabe N., *Capital and Technology Movements and Economic Welfare*, „American Economic Review” 1974, vol. 64.
- Miyagiwa K. A., *Reconsideration of the Welfare Economics of a Free Trade Zone*, „Journal of International Economics” 1986, vol. 21.
- Miyagiwa K., Young L., *Unemployment and the Formation of Duty Free Zones*, „Journal of Development Economics” 1987, vol. 26.
- Mundell R., *International Trade and Factor Mobility*, „American Economic Review” 1957, vol. 47.
- Muńko A., *Wspólnotowe zasady udzielania pomocy państwa – reguły sektorowe*, „Wspólnoty Europejskie” 1995, nr 4.
- Ostaszewski J. (red.), *Bezrobocie w Polsce – diagnoza sytuacji. Pożądane kierunki w ograniczaniu bezrobocia*, [w:] W. Jermałowicz, B. Woźniak, *Bezrobocie równowagi i nierównowagi w gospodarce transformującej się (na przykładzie Polski)*, SGH, Warszawa 2006.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, WN PWN, Warszawa 1998.
- Pankaj G., Nalebuff B., *The Devolution of Declining Industries*, „The Quarterly Journal of Economics” 1990, February.
- Park J., *The Special Economic Zones of China and Their Impact on Its Economic Development*, Westport 1997.

- Pastusiak R., *Specjalne Strefy Ekonomiczne jako stymulator rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.
- Pastusiak R., Jasiniak M., Keller J., Krzeczewski B., *Raport z badania 2016. Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce w oczach przedsiębiorców i pracowników samorządów*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2016, nr 1 (wydanie specjalne).
- Piech K., *Polityka gospodarcza*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2002.
- Pitt M. M., *Alternative Trade Strategies and Employment in Indonesia*, [w:] A. O. Kruger, *Trade and Employment in Developing Countries*, vol. 1, University of Chicago Press, Chicago 1981.
- Ratajczak M. (red.), *Teoretyczne podstawy polityki gospodarczej*, [w:] P. Rosik, *Polityka inwestycyjna w świetle nowej teorii wzrostu i nowej geografii ekonomicznej na przykładzie infrastruktury*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2006.
- Remedio E. M., *Export Processing Zones in the Philippines: A Review of Employment, Working Conditions and Labour Relations*, „Multinational Enterprises Programme” 1996, no. 77, ILO, Geneva.
- Rhee Y., Katterbac K., White J., *Free Trade Zone in Export Strategies*, „World Bank Industry Series”, Washington 1990, Paper 36.
- Rodriguez C. A., *Note on the Economics of the Duty Free Zone*, „Journal of International Economics” 1976, vol. 6.
- Rondinelli D., Kreye O., *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” 1987, no. 43, Geneva.
- Talasiewicz A. (red.), *Prawne i podatkowe aspekty prowadzenia działalności w Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- Teutli G., *Maquiladoras in Mexico*, [za:] F. A. Rabbani, *Economic and Social Impacts of Export Processing Zones in Asia*, Hong Kong 1980.
- Valiente J. M. A., Ayerbe C. G., Figureas M. S., *Social Responsibility Practises and Evaluation of Corporate Social Performance*, „Journal of Cleaner Production” 2012, vol. 35.
- Veitch M., *National Parameters for Project Evaluation in Malaysia*, United Nations Development Programme/World Bank State and Rural Development Project, Kuala Lumpur 1977, 1979, 1984.
- Vernon R., *International Investment and the International Trade in the Product Cycle*, „Quarterly Journal of Economics” 1966, vol. 80.
- Walewski M., *Restrukturyzacja tradycyjnych branż przemysłowych w krajach Europy Zachodniej – wybrane przykłady*, „Studia i Analizy CASE nr 184”, Centrum Analiz Społeczno Ekonomicznych, Warszawa 1999.
- Wall D., *China's Economic Reform and Opening up Process: The Role of the Special Economic Zones*, „Development Policy Review” 1993, no. 11.
- Wang G., *The Relaxed Rules of the SEZ's*, [za:] G. Wang, *China's Investment Laws. New Directions*, Singapore 1988.
- Wang Y., Tsai P., *The Welfare impact of Foreign Direct Investment in a Economic Region*, „Journal of Economic Integration” 1996, vol. 11.

- Warr P. G., *Export Processing Zones. The Economics of Enclave Manufacturing*, „The World Bank Research Observer” 1989, vol. 4, no. 1, January.
- Warr P. G., *Jakarta Export Processing Zone: Benefits and Costs*, „Bulletin of Indonesian Economic Studies” 1983, vol. 19, no. 3.
- Warr P. G., *Export Processing Zones in the Philippines*, „ASEAN-Australia Economics Papers” 1985, no. 20, Australian National University, Canberra.
- Wilmore L., *Export Processing Zone in Dominican Republic: A Comment of Kaplinsky*, „World Development” 1995, vol. 3, no. 23.
- Won S. O., *Export Processing Zones in Republic of Korea: Economic Impact and Social Issues*, International Labor Office, Geneva 1993.
- Wong K., *International Factor Movements. Repatriation and Welfare*, „Journal of International Economics” 1986, vol. 21.
- Wu W., *China's Shenzhen Special Economic Zone – A Social Benefit Cost Analysis*, [za:] C. Knott, *Special Economic Zones and Economic Transformation. The Case of the People's Republic of China*, Konstanz 2000.
- Young L., *Intermediate Goods and the Formation of Duty Free Zones*, „Journal of Development Economics” 1987, vol. 25.
- Zarde J. van den, *Free Zones and Special Economic Zones in Egypt*, Royal Netherlands Embassy in Cairo, Egypt 2003.
- Zhu Y., *The Role of Export Processing Zones In East Asian Development: South Korea, Taiwan, China and Thailand*, niepublikowana praca doktorska, University of Melbourne, Melbourne 1992.

Źródła internetowe

- Euro Park Mielec Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.europark.com.pl.
- Departament Handlu Rządu USA, International Trade Administration, 2016, www.ita.doc.gov.
- Kamiennoogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości, 2016, www.ssemp.com.pl.
- Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.ksse.com.pl.
- Krakowski Park Technologiczny SSE, 2016, www.sse.krakow.pl.
- Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2013–2016, www.see.lodz.pl.
- Mielecka Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.europark.com.pl.
- Polska Agencja Inwestycji Zagranicznych, 2016, www.paiz.gov.pl.
- Polska Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2013–2016, www.parp.gov.pl.
- Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.strefa.gda.pl.
- Portal Promocji Eksportu, 2016, www.export.gov.
- Serwis statystyczny Unii Europejskiej, 2013–2016, www.eustatistics.gov.uk.
- Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.ksse.pl.
- Specjalna Strefa Ekonomiczna Starachowice, 2016, www.sse.com.pl.

- Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.ssse.com.pl.
 Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.tsse.pl.
 Urząd Miasta Łodzi, 2013–2016, www.uml.lodz.pl.
 Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest-Park, 2016, www.invest-park.com.pl.
 Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna, 2016, www.wmsse.com.pl.
 Word Economic Processing Zones Association, 2013–2016, www.wepza.org.

Raporty i prospekty emisyjne

- 68th Annual Report of the Foreign Trade Zones Board to the Congress of the United States*, FTZB, December 2007.
 Administration Office, *Masan Free Export Zone*, Masan, International Monetary Fund, International Financial Statistics.
Analiza specjalnych stref ekonomicznych oraz parków przemysłowych i technologicznych w Polsce, Raport KPMG, Warszawa 2006.
China Statistical Yearbook, Pekin 1998.
 ESCAP/UNCTC (US Economic and Social Commission for Asia and the Pacific), *An Evaluation of Export Processing Zones in Selected Asian Countries*, Bangkok, US 1985.
Export Processing Zone Authority, Manila, International Monetary Fund, International Financial Statistics, various issues.
Foreign Investment in India, 2002, August, [za:] *World Investment Report 2001*, UNCTAD 2002, January.
 Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw*, www.stat.gov.pl/.
Green Paper. Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility, COM 2001.
Hajnan, Tongji, Nianjian, Pekin 1998.
 ICFTU (International Confederation of Free Trade Union), *Behind the Wire: Ant-union Repression in the Export Processing Zones*, Geneva 1997.
 ILO/UNCTC (International Labor Organization/UN Center of Transnational Corporation), *Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zones*, Geneva 1998.
Odnowiona strategia UE na lata 2011–2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, COM (2011) 681, Bruksela, 25.10.2011.
Penang Development Corporation, Penang, International Monetary Fund, International Financial Statistics, various issues.
 Raport Ministerstwa Gospodarki: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, na koniec roku 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015.
 Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy: *Specjalne Strefy Ekonomiczne*, na koniec 2005, 2007 r., www.mgip.gov.pl.

- Raport Ministerstwa Rozwoju: *Informacja o realizacji Ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Warszawa, maj 2016, www.mr.gov.pl.
- Raport Narodowego Banku Polskiego: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w roku 2004–2014. Informacja o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w Polsce w roku 2005*, www.nbp.pl.
- Raport o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom*, w roku 2005, 2012, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2006, 2013.
- Raport o udzielonej pomocy publicznej za lata 1996–2014*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 1998–2015.
- Shantoushi, Tongji, Nianjian, Shantou 1998.
- Shenzhen Statistical Yearbook, Pekin 1998.
- Specjalne strefy ekonomiczne*, Raporty Ministerstwa Gospodarki i Pracy od października 2004.
- Spółeczna Odpowiedzialność Biznesu – CSR w małym i średnim przedsiębiorstwie – obecna pozycja i przyszłe trendy*, Raport CSR Rudzkiego Inkubatora Przedsiębiorczości, Ruda Śląska 2008.
- Statistical Yearbook of Zhuhai*, Pekin 1998.
- The Industrial Incentives and Structure of Protection in Korea, (in Korean)*, Korea Development Institute, Seoul 1981.
- Tworzenie i funkcjonowanie SSE na terenie Polski*, Raport NIK, lipiec 1999.
- World Bank, *Export Processing Zones*, The World Bank, Washington 1992.
- World Bank, *Kingston Free Zones Expansion Projects Jamaica*, Staff Appraisal Report, Washington D.C. 1988.
- World Trade Organization, *Trade Policy Review. Mauritius 1995*, WTO, Geneva 1995.
- Yearbook of Xiamen Special Economic Zones*, Xiamen 1998.

Akty prawne

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 marca 2006 r. w sprawie udzielania wsparcia nowej inwestycji z Funduszu Strefowego, 10.04.2006 r.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 października 2006 r. w sprawie łódzkiej specjalnej strefy ekonomicznej, Dz.U. 2006, nr 200, poz. 1473.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. 1991, nr 14/00, poz. 176 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U. 1994, nr 123, poz. 600.
- Ustawa z dnia 20.11.1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz.U. 1998, nr 144/98, poz. 930 z późn. zm.

Spis tabel

Tabela 1.1.	Nomenklatura specjalnych stref ekonomicznych i czas ich użycia	12
Tabela 1.2.	Podstawowe zachęty o charakterze fiskalnym, fizycznym i administracyjnym stosowane przez wybrane <i>export processing zones (EPZ)</i>	17
Tabela 1.3.	Wzrost gospodarczy Indii w latach 1980–2004	20
Tabela 1.4.	Zagraniczne inwestycje w Indiach w latach 1989–2001 w porównaniu z innymi krajami (w % udziału w całości)	21
Tabela 1.5.	Ludność zamieszkała na terenach stref ekonomicznych w Chinach w latach 1979–1999 (w mln)	25
Tabela 1.6.	Udział specjalnych stref ekonomicznych w imporcie i eksporcie w Chinach w latach 1979–1997 (w mld yuanów)	26
Tabela 1.7.	Wartość i struktura bezpośrednich inwestycji zagranicznych w specjalnych strefach ekonomicznych w Chinach w latach 1984–1997	27
Tabela 1.8.	Wielkość zatrudnienia i jego struktura w przedsiębiorstwach w Chinach w wybranych latach	28
Tabela 1.9.	Źródła finansowania inwestycji w infrastrukturę w Chinach w latach 1980–1990 (%)	29
Tabela 1.10.	Realny PKB wypracowany przez SEZ w Chinach w latach 1979–1997 (w mld yuanów)	29
Tabela 1.11.	Korea: zagregowane dane ekonomiczne specjalnej strefy ekonomicznej Masan	32
Tabela 1.12.	Filipiny: dane ekonomiczne specjalnej strefy ekonomicznej Bataan	33
Tabela 1.13.	Malezja: dane ekonomiczne specjalnej strefy ekonomicznej Penang	34
Tabela 1.14.	Rodzaje obszarów gospodarczych w Egipcie	36
Tabela 1.15.	Sukcesy i porażki SSE w Afryce	38
Tabela 1.16.	SSE w USA i ich podstrefy według stanów w 2003 r.	42
Tabela 1.17.	Wartość sprzedaży przedsiębiorstw w SSE w 2005 i 2006 r. w USA (w mld USD)	44
Tabela 1.18.	Udział produkcji przedsiębiorstw z SSE w produkcji przemysłowej ogółem w wybranych krajach (w %)	47
Tabela 1.19.	Szacunkowe wielkości wykreowanych miejsc pracy w <i>EPZ</i> w przemyśle tekstylnym i elektronicznym	49
Tabela 1.20.	Wybrane specjalne strefy ekonomiczne w Europie	51

Tabela 2.1.	Lokalizacja stref w Polsce w rozbiciu na miasta i gminy	62
Tabela 2.2.	Założyciele specjalnych stref ekonomicznych w Polsce	68
Tabela 2.3.	Dynamika inwestycji w specjalnych strefach ekonomicznych w latach 2004–2015 (w %)	70
Tabela 2.4.	Napływ inwestycji zagranicznych do Polski w latach 2005–2014 w stosunku do zagranicznych inwestycji w SSE	71
Tabela 2.5.	Miejsca pracy utworzone na terenie specjalnych stref ekonomicznych w latach 2005–2015	72
Tabela 2.6.	Miejsca pracy w SSE i tempo ich tworzenia do roku 2015	74
Tabela 2.7.	Efektywność stref ekonomicznych w przeliczeniu na 1 ha zagospodarowanego terenu	74
Tabela 2.8.	Liczba ważnych zezwoleń wydanych przez SSE na dzień 31 grudnia 2015 r.	76
Tabela 2.9.	Struktura kapitału firm inwestujących w polskich specjalnych strefach ekonomicznych (w mln zł) w 2014 i 2015 r.	77
Tabela 2.10.	Maksymalna wielkość pomocy dla dużego projektu inwestycyjnego	88
Tabela 2.11.	Koszty pracy w wybranych krajach europejskich	91
Tabela 2.12.	Pomoc publiczna dla firm funkcjonujących w SSE (w mln zł)	92
Tabela 2.13.	Procedura uzyskania zezwolenia na działalność w SSE	94
Tabela 3.1.	Szacowanie kosztów alternatywnych	106
Tabela 3.2.	Pomoc publiczna dla firm funkcjonujących w SSE	116
Tabela 3.3.	Wartość NPV dla poszczególnych województw	124
Tabela 3.4.	Wartość NPV dla poszczególnych stref	130
Tabela 3.5.	Udział nakładów inwestycyjnych w poszczególnych strefach w nakładach inwestycyjnych ogółem (w %)	134
Tabela 3.6.	Wartość NPV dla poszczególnych stref	135
Tabela 4.1.	Struktura badanych przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych i poziomu pomocy publicznej	150
Tabela 4.2.	Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w regionach o maksymalnym poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	152
Tabela 4.3.	Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w regionach o średnim poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	152
Tabela 4.4.	Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w regionach o najniższym poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	153
Tabela 4.5.	Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w regionach o najwyższym poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	154

Tabela 4.6.	Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w regionach o średnim poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	155
Tabela 4.7.	Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w regionach o niskim poziomie pomocy publicznej dla przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	155
Tabela 5.1.	Charakterystyki SSE w wybranych latach	158
Tabela 5.2.	Powiaty poddane analizie z uwzględnieniem informacji odnośnie podgrupy oraz umiejscowienia specjalnych stref ekonomicznych (SSE) na ich obszarze	170
Tabela 5.3.	Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 3 podgrupie powiatów – wariant statyczny	172
Tabela 5.4.	Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 3 podgrupie powiatów – wariant dynamiczny	173
Tabela 5.5.	Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 4 podgrupie powiatów – wariant statyczny	173
Tabela 5.6.	Wyniki testów porównujących analizowane zmienne w 4 podgrupie powiatów – wariant dynamiczny	174
Tabela 5.7.	Uśrednione wydatki na CSR zarządzających SSE w Polsce w latach 2000–2012 (w zł)	177
Tabela 5.8.	Praktyka odpowiedzialnego biznesu w polskich strefach ekonomicznych	182

Spis rysunków

Rysunek 1.1.	Przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw w <i>Foreign Trade Zones</i> w latach 1986–2006 (w mld USD)	45
Rysunek 1.2.	Wartość eksportu <i>Foreign Trade Zones</i> w USA w latach 1986–2006 (w mld USD)	45
Rysunek 2.1.	Zagospodarowanie obszaru stref oraz ich powierzchnia, według stanu na 31 grudnia 2015 r.	67
Rysunek 2.2.	Struktura pomocy publicznej oferowanej przedsiębiorstwom w SSE w Polsce	83
Rysunek 2.3.	Mapa pomocy regionalnej w Polsce w latach 2007–2013	86
Rysunek 3.1.	Przepływy kapitału, środków produkcji i usług do SSE	98
Rysunek 3.2.	Dynamika przyrostu ilości firm w SSE w latach 2001–2026 (prognoza od 2013)	110
Rysunek 3.3.	Prognoza dynamiki eksportu w SSE w latach 2012–2026	112
Rysunek 3.4.	Prognoza dynamiki importu w SSE w latach 2012–2026	112
Rysunek 3.5.	Prognoza udziału eksportu do krajów Unii Europejskiej	113
Rysunek 3.6.	Prognoza udziału importu z krajów Unii Europejskiej	113
Rysunek 3.7.	Prognoza dynamiki wzrostu wynagrodzeń w przedsiębiorstwach w SSE w latach 2013–2026	116
Rysunek 3.8.	Sposób finansowania pomocy publicznej w Polsce w latach 2005–2011	117
Rysunek 3.9.	Prognoza wartości NPV województwa dolnośląskiego (w zł)	125
Rysunek 3.10.	Prognoza wartości NPV województwa łódzkiego (w zł)	125
Rysunek 3.11.	Prognoza wartości NPV województwa warmińsko-mazurskiego (w zł)	126
Rysunek 3.12.	Prognoza wartości NPV Katowickiej SSE (w zł)	130
Rysunek 3.13.	Prognoza wartości NPV Wałbrzyskiej SSE (w zł)	131
Rysunek 3.14.	Prognoza wartości NPV Krakowskiej SSE (w zł)	131
Rysunek 4.1.	Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych dla rozwoju gospodarki regionalnej – w opinii samorządów lokalnych (% ogółem)	141
Rysunek 4.2.	Czynniki determinujące lokalizację inwestycji na terenie SSE	143

Rysunek 4.3.	Podstawowe bariery prowadzenia działalności inwestycyjnej na obszarze SSE	144
Rysunek 4.4.	Najważniejsze korzyści dla przedsiębiorstw wynikające z prowadzenia działalności na obszarze strefy	145
Rysunek 4.5.	Plany inwestycyjne przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze strefy ekonomicznej (w %)	146
Rysunek 4.6.	Rozmieszczenie badanych przedsiębiorstw w regionach według poziomu pomocy publicznej	149
Rysunek 4.7.	Znaczenie ulgi w podatku dochodowym w poszczególnych regionach	151
Rysunek 4.8.	Znaczenie ulgi w podatkach lokalnych w poszczególnych regionach	153
Rysunek 5.1.	Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w powiatach z SSE oraz bez SSE w latach 2007–2013 (w zł)	162
Rysunek 5.2.	Przeciętna stopa bezrobocia w województwie łódzkim i w Polsce w okresie 2007–2013 (w %), dane na zamknięcie roku	163
Rysunek 5.3.	Stopa bezrobocia (w %) w powiatach z SSE oraz bez SSE w latach 2007–2013	164
Rysunek 5.4.	Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w powiatach z SSE oraz bez SSE w okresie 2007–2013 (w mln zł)	165
Rysunek 5.5.	Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w przedsiębiorstwach w powiatach z SSE oraz bez SSE (w mln zł)	166
Rysunek 5.6.	Dochody budżetowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiatach z SSE oraz bez SSE w okresie 2007–2013 (w zł)	167

Załącznik 1

Raporty Społecznej Odpowiedzialności Biznesu

ŁÓDZKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

W październiku 2011 roku odbyła się po raz pierwszy, na terenie Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, jesienna edycja największego modowego wydarzenia w kraju – *Fashion Philosophy Fashion Week Poland 2011* (www.fashionweek.pl), którego ŁSSE S.A. została Partnerem. Festiwal mody zagościł w Strefie na 5 kolejnych, wiosenno-jesiennych, edycji. Teren ŁSSE każdego dnia odwiedzało średnio 5.000 gości.

Wspieranie edukacji

W ramach swojej działalności, ŁSSE S.A. prowadzi również projekt „Strefa Edukacji”. Chcąc polepszyć sytuację na regionalnym rynku zatrudnienia wspiera i promuje szkolnictwo zawodowe w województwie, mając na celu dopasowanie potrzeb pracodawców i inwestorów do podaży na rynku pracy. Ponadto, w ramach „Strefy Edukacji” ŁSSE S.A. współpracuje z łódzkimi uczelniami wyższymi – fundując stypendia dla najzdolniejszych studentów Politechniki Łódzkiej.

ŁSSE wpiera również akcję „Młodzi w Łodzi,” której celem jest zachęcanie młodych ludzi do wiązania swojej przyszłości z Łodzią oraz zwiększenie liczby kandydatów na studia na kierunkach preferowanych przez pracodawców z regionu.

Wspieranie rewitalizacji obiektów architektury

Działając w interesie społeczności lokalnej SSE promuje się ideę „przywracania do życia” dziedzictwa kulturowego fabrykanckiej Łodzi, między innymi poprzez duże zaangażowanie w proces rewitalizacji Kompleksu ŁSSE przy ul. Tymienieckiego 22/24. Na obszarze ok. 13 ha działalność gospodarczą prowadzi kilka firm strefowych oraz mieści się sie-

dziba Zarządu Strefy. Najważniejszą inwestycją była adaptacja i rozbudowa zespołu budynków pofabrycznych XIX-wiecznej fabryki Ludwika Grohmana na cele biurowe i usługowe ŁSSE S.A. która rozpoczęła się w grudniu 2011 r.

Wydarzenia z udziałem SSE

Realizacja Społecznej Odpowiedzialności Biznesu jest jednym z priorytetów Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zgodnie z jej założeniami ŁSSE stara się w swojej działalności uwzględniać interesy społeczności lokalnej oraz pozytywnie wpływać na otoczenie.

Ideę CSR Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna realizuje na kilku płaszczyznach. Pierwsza z nich ma charakter filantropijny i służy pomocy potrzebującym dzieciom, zarówno wychowankom domów dziecka, jak również dzieciom z problemami zdrowotnymi. W ramach programu „Strefa Dzieciom” od 16 lat Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A., wspólnie z łódzką CARITAS, inwestorami i partnerami biznesowymi organizuje imprezę charytatywną z okazji Świąt Bożego Narodzenia.

W lipcu 2013 roku po raz pierwszy w każdą sobotę weekendu łodzianie zostali goszczeni na Pikniku u Grohmana. Przy muzyce na żywo, na kocach, z piknikowymi koszami, jak za dawnych fabrykanckich czasów, łodzianie spędzali wspólnie letnie popołudnia.

Zgodnie z powiedzeniem: w zdrowym ciele zdrowy duch, ŁSSE wspiera również łódzki sport. Partnerem jest doskonale znany miłośnikom rugby Klub Budowlani i sekcja kobiecej koszykówki ŁKS. Na terenie ŁSSE z powodzeniem, od dwóch lat, odbywa się Bieg Fabrykanta.

Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna SA, biorąc przykład z sylwetki Henryka Grohmana – chce zachęcić przedsiębiorców do inwestowania w sztukę, wspierania zdolnych artystów oraz prowadzenia społecznej odpowiedzialności biznesu.

LEGNICKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

LSSE S.A. wspiera działalność Teatru im. Heleny Modrzejewskiej w Legnicy, promując wśród przedsiębiorstw działających na terenie Strefy organizowane wydarzenia kulturalne. Firmy mają możliwość zakupu grupowych biletów na spektakle oraz festiwale w okazyjnych cenach,

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A. od kilku lat jest mecenasem festiwalu teatru ambitnego, jakim jest „Festiwal Teatru Nie – Złego”,

LSSE S.A. wspiera również wydarzenia kulturalne na poziomie regionalnym i lokalnym takie jak np. Święto Wina w Środzie Śląskiej, czy też Festiwal Kultury Japońskiej w Legnicy.

Wspieranie edukacji

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna podejmuje szereg działań zmierzających ku ujednoliceniu zakresu kształcenia zawodowego zarówno z aktualnymi, jak i prognozowanymi tendencjami rynku pracy, wynikającymi z zapotrzebowania już funkcjonujących, a także rozważających podjęcie inwestycji w strefie podmiotów gospodarczych. W lutym 2012 roku, LSSE S.A. była współorganizatorem ogólnopolskiej konferencji, pn. „Szkolnictwo zawodowe dla przemysłu”, objętej honorowym patronatem przez Ministra Gospodarki.

LSSE S.A. systematycznie odbywa indywidualne rozmowy nie tylko z Inwestorami, ale również z jednostkami kształcenia zawodowego, znajdującymi się w zasięgu jej oddziaływania.

Kojarzy także inwestorów z odpowiadającymi profilem instytucjami szkolnictwa, gotowymi na utworzenie klas o pożądanym kierunku, a zarazem wykazującymi chęć zorganizowania zajęć nauki praktycznej w przedsiębiorstwach. Spółka zorganizowała panel dyskusyjny, pn. „Szkolnictwo zawodowe regionu legnickiego wobec potrzeb kadrowych przedsiębiorców Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej”.

Spółka nagradza rzeczowo jednostki osiągające wysokie wyniki w nauce. Niniejsze wsparcie udzielane jest na wyższym szczeblu edukacji.

Zarząd Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. zasiada w Konwencie uczelni wyższych działających w regionie. Konwent, jako organ opiniodawczo-doradczy Rektora, tworzy platformę porozumienia pomiędzy światem nauki i praktyki gospodarczej. Owocem przedmiotowej współpracy są absolwenci, których poza wiedzą merytoryczną cechują praktyczne umiejętności i kompetencje społeczne.

Wspieranie rewitalizacji obiektów architektury

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A. zakupiła oraz wyremontowała willę z początku XX w. w zabytkowej dzielnicy Legnicy – Tarchomin. Obecnie znajduje się w niej siedziba spółki. Całość prac była prowadzona pod nadzorem konserwatora zabytków.

Wydarzenia z udziałem SSE

Spółka cyklicznie organizuje spotkania tematyczne dedykowane Inwestorom LSSE. Seminaria o różnorodnej tematyce poruszają m.in. bieżące kwestie prawno – podatkowego funkcjonowania firmy w granicach Strefy. 12 września 2013 r. odbyła się konferencja, pn., „Dlaczego

go warto uzyskać zezwolenie SSE przed 1 lipca 2014 r.”, współorganizowana z ekspertami EY.

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna wspiera rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Spółka zorganizowała spotkanie informacyjne na temat projektu realizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego oraz Wrocławskie Centrum Transferu Technologii Politechniki Wrocławskiej, pn. „Dolnośląski Bon na Innowacje”. Dzięki współfinansowanemu przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Poddziałania 8.2.1 Programowi Operacyjnemu Kapitał Ludzki, przedsiębiorstwa mogą otrzymać 300 bonów o wartości 18 000 złotych na dofinansowanie prac B + R, a tym samym nawiązać współpracę badawczą z partnerem biznesowym.

Spółka współpracuje ze Stowarzyszeniem „Aktywność kobiet na Dolnym Śląsku”, uczestnicząc oraz promując działania zmierzające ku zwiększeniu aktywności zawodowej i gospodarczej kobiet, np. zaangażowanie w Galę Konkursu „Aktywność Kobiet – 2012”.

W marcu 2010 roku Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna wspólnie z Dolnośląską Agencją Współpracy Gospodarczej oraz partnerami z Węgier, Słowacji, Słowenii, Niemiec, Włoch, Czech i Polski rozpoczęła prace nad realizacją projektu dedykowanego branży motoryzacyjnej o nazwie AutoNet. Projekt polegał na zdefiniowaniu portfela usług oferowanych obecnie przedsiębiorstwom z branży motoryzacyjnej, oraz zaproponowania nowych rozwiązań odpowiadających bieżącym potrzebom przedsiębiorstw. Zbudowania sieci pod nazwą *AutoNet Network*, która stanie się platformą do nawiązywania kontaktów biznesowych oraz świadczyć będzie usługi na rzecz firm, wypracowania rekomendacji dla władz regionalnych w zakresie kształtowania polityki odnośnie branży Automotive w obszarze: wspierania innowacyjności przedsiębiorstw, pozyskiwania nowych inwestycji oraz utrzymywania stałego wzrostu gospodarczego poprzez odpowiednie wsparcie (usługowo – doradcze) dla sektora.

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna organizuje również szkolenia dla przedstawicieli samorządów dotyczące przygotowywania ofert inwestycyjnych, organizacji wizyt inwestora i obsługi zagranicznych firm.

MIELECKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

Działania na rzecz wspierania działalności artystycznej mają charakter lokalny, w Mielcu i dotyczą partycypacji finansowej w Międzynarodowym Festiwalu Muzycznym w Mielcu, organizowanym przez mielec-

kie Samorządowe Centrum Kultury – jest to wydarzenie cykliczne, jedno z ważniejszych wydarzeń muzycznych w naszym środowisku.

Wspieranie edukacji

Podstawowe dobre praktyki w obszarze wspierania edukacji to organizacja tzw. drzwi otwartych strefy organizowanych dla młodzieży szkolnej i akademickiej oraz dla młodzieży niemieckiej. Wydarzenie obejmuje: prezentację strefy, projekcję filmu o strefie, zwiedzanie strefy (autokar). Strefa współpracuje również z instytucjami szkolącymi w otoczeniu w zakresie profilowania rynku pracy poprzez uruchamianie kierunków edukacji czy przeorientowania zawodowego, zgodnie z oczekiwaniami rekrutacyjnymi inwestorów strefowych. Działania te mają na celu również przeciwdziałanie migracji młodzieży do większych ośrodków czy za granice poprzez stworzenie lokalnie perspektywy kształcenia i zatrudnienia oraz przekazywanie materiałów opisowych i statystycznych studentom piszącym prace licencjackie, magisterskie i doktoranckie.

Wydarzenia z udziałem SSE

Mielecka SSE aktywnie partycypuje w budowaniu strategii rozwoju miasta i powiatu. Ponadto oferuje wsparcie finansowe w dziedzinie ochrony zdrowia – np. na rzecz stacji pogotowia ratunkowego w Mielcu (20 tys. w 2013 r.). Wspiera aktywność sportową, organizację mityngów i imprez sportowych przy jednoczesnej promocji strefy i kreowaniu pozytywnego wizerunku i odbioru strefy w lokalnej społeczności (np. firmy Kronospan Mielec Sp. z o.o., BRW Sp. z o.o.). Poprzez współpracę z samorządami i instytucjami otoczenia biznesowego strefa działa na rzecz integracji i synergii w regionie. Funkcjonowanie strefy to również pozytywnie projektów przyjaznych środowisku, stosowanie „ekologicznej” ewaluacji projektów z wykorzystaniem zapisów ustawodawstwa strefowego dyskwalifikujących „brudne” inwestycje w strefie. Strefa podejmuje działania na rzecz integracji środowisk biznesowych w strefie – tj. m.in. organizacja wspólnych spotkań, np. spotkania noworocznego, podsumowującego działania strefy, promującego strefę, szanse, możliwości, sprzyjające decyzjom o rozwoju projektów (np. re inwestycje).

STARACHOWICKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

W okresie swojego ponad 15-letniego funkcjonowania strefa wspiera działalność artystyczną poprzez współfinansowanie szeregu imprez

kulturalnych, m.in.: koncertów jubileuszowych lokalnego radia, „Jarmarku u Starzecha”, koncertu pieśni chopinowskich organizowanego przez Bibliotekę Publiczną im. A. Dygasińskiego w Starachowicach, Ogólnopolskiego Pleneru Fotograficznego Art-Eko Starachowice oraz koncertów muzycznych, np. młodzieżowego zespołu Juniors Band Starachowice.

Wspieranie edukacji

Strefa organizuje szkolenia dla przedsiębiorców dotyczących praktycznych aspektów prowadzenia działalności w SSE. Strefa współuczestniczy w tworzeniu bazy dydaktycznej Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Starachowicach – ZDZ organizuje kursy i szkolenia w różnych zawodach i specjalnościach (blisko 500 własnych programów nauczania). Ważnym atutem jednostki szkoleniowej są także kursy organizowane ze środków Unii Europejskiej. Prowadzone są prelekcje dla przedstawicieli samorządów wszystkich szczebli w kraju i za granicą – dotyczące doświadczeń w pozyskiwaniu inwestorów na przykładzie SSE „Starachowice” oraz organizowane są konferencje dla uczestników Koła Naukowego Finansów Publicznych Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Strefa współfinansuje Świętokrzyski Konkurs Wiedzy z Rachunkowości organizowany przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Kielcach.

Wydarzenia z udziałem SSE

Strefa jest członkiem w Świętokrzyskim Kłastrze Producentów Branży Metalowej i Odlewniczej “METAL-CAST”. Celem inicjatywy jest m.in. tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorstw z branży metalowej, maszynowej, odlewniczej i związanych z nimi usług badawczo-rozwojowych. Ponadto jest członkiem Krajowej Izby Gospodarczej oraz Staropolskiej Izby Przemysłowo-Handlowej w Kielcach.

SSSE organizuje turnieje piłki nożnej dla przedsiębiorców z terenu Starachowic o Puchar Zarządu SSE „Starachowice” S.A. oraz współfinansuje imprezy sportowe, festyny oraz wydarzenia okolicznościowe, w tym spotkania Polskiej Izby Motoryzacji, Klubu Innowacji oraz warsztaty z przedsiębiorcami z branży metalowej poświęcone analizie potencjału innowacyjnego branży metalowej i odlewniczej w województwie świętokrzyskim.

KATOWICKA SSE – RAPORT CSR

Wydarzenia z udziałem SSE

Strefa aktywnie uczestniczyła w realizacji programu „Mama w Strefie Szansy”. Celem programu jest aktywizacja zawodowa kobiet zamieszkających na terenie Miasta Tychy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tychach, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia lub brak możliwości zapewnienia opieki nad dzieckiem stanowi główną barierę w powrocie na rynek pracy. W ramach programu realizowany jest szereg działań: intensywny trening i podnoszenie kompetencji, indywidualny coaching wspierający efekty treningu, szkolenia i staże zawodowe, zapewnienie i sfinansowanie opieki nad dziećmi, przez okres nie dłuższy niż 10 miesięcy.

Wspieranie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a instytucjami edukacyjnymi i naukowymi

Platforma „*Silesia Automotive*” jest inicjatywą Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej SA, InnoCo Sp. z o. o. oraz *Landster Business Development Center* realizowana wspólnie z i na rzecz przedsiębiorstw, działających w branży motoryzacyjnej i instytucji z nią współpracujących. Wizją przedsięwzięcia jest wykreowanie województwa śląskiego i opolskiego, jako środkowoeuropejskiego regionu kompetencji branży motoryzacyjnej. Celem „*Silesia Automotive*” jest zbudowanie wspólnie z partnerami silnej platformy wymiany i współpracy między przedsiębiorstwami a instytucjami edukacyjnymi i naukowymi.

Platforma „*Silesia Automotive*” dedykowana jest podmiotom działającym w branży motoryzacyjnej, a w szczególności: osobom prawnym, osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą samodzielnie, osobom fizycznym prowadzącym działalność w formie spółki cywilnej oraz jednostkom organizacyjnym nie będącym osobami prawnymi, którym przepisy prawa przyznają zdolność prawną.

KOSTRZYŃSKO-SŁUBICKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

MECENAT nad XVII Przystanku Woodstock

Po raz czwarty z rzędu spółka zaangażowała się finansowo i merytorycznie w organizację Przystanku Woodstock w Kostrzynie nad Odrą.

Festiwal od początku swojej bytności w Kostrzynie odbywa się, w znacznej części, na terenach kompleksu nr 3 podstrefy Kostrzyn.

Dodatkowo SSE jest mecenasem kultury propagowanej podczas wyjątkowego projektu, jakim jest Akademia Sztuk Przepięknych, w ramach, których uczestnicy festiwalu mają z jednej strony możliwość uczestniczenia w wyjątkowych warsztatach sztuki (muzycznych, malarskich, rzeźbiarskich, teatralnych, kabaretowych i innych) prowadzonych przez znanych artystów, oraz spotkać się z „Autorytetami kultury, sztuki i życia społecznego”.

W styczniu 2011 zarząd Strefy podpisał umowę wspólnego projektu K-S SSE S.A. i Kostrzyńskiego Centrum Kultury pod nazwą Strefa Dobrej Muzyki. W ramach cyklu odbywają się koncerty znanych i cenionych zespołów muzycznych i wokalistów oraz przedstawienia teatralne i kabaretowe.

Wspieranie edukacji

Strefa w ramach projektu „Działaj odpowiedzialnie! – promocja społecznej odpowiedzialności biznesu w województwie lubuskim” realizowała seminarium „CSR w twojej firmie? To możliwe!. Dzięki darowiźnie jednej z kostrzyńskich firm, SSE mogła zakupić komputery osobiste i tablice interaktywne dla kostrzyńskich gimnazjów.

Wydarzenia z udziałem SSE

Zachodniopomorskie Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów, wspólnie z Kostrzyńsko-Słubicką Specjalną Strefą Ekonomiczną S.A., zorganizowało regaty dla swoich inwestorów, eksporterów i partnerów w codziennej działalności.

KRAKOWSKA SSE – RAPORT CSR

Wydarzenia z udziałem SSE

Stolica Małopolski chce dołączyć do elitarnego grona europejskich miast, które posiadają strategię rozwoju zakładającą wykorzystanie nowoczesnych technologii w najważniejszych obszarach zarządzania miastem. Zorganizowano konferencję, „Strategia dla inteligentnego Krakowa”, inaugurująca projekt, którego celem jest przygotowanie dokumentu strategicznego. Konferencja „Inteligentne miasto Kraków – rekomendacje dla Polski”. Celem organizowanego przez Krakowski Park Technologiczny spotkania była dyskusja nad możliwościami praktycznej realizacji idei „smart city” w małopolskich miastach.

SSE współuczestniczyła również w Małopolskim festiwalu innowacji. Wydarzenie organizowane było przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. W ramach Festiwalu Krakowski Park Technologiczny został wystawcą na Małopolskich Targach Innowacji, a także przygotował „Małopolska GameDev Showcase”, spotkanie skierowane do studentów i uczniów zainteresowanych tematyką gier.

W ramach konferencji *Małopolska Technology Trends* organizowanej przez KPT odbywały się warsztaty „od pomysłu do biznesu”, których celem było doskonalenie autorskich pomysłów i projektów.

Zorganizowano zajęcia „Od pomysłu do biznesu – warsztaty dla start-upów” oparte o metodykę Customer Development. Warsztaty skierowane są do start-upów oraz młodych firm z branży IT i ICT.

Konferencja ArtBuzz, poświęcona filarom współczesnych mediów, tj.: grafice, produkcji filmowej oraz nowym technologiom. Organizatorem przedsięwzięcia jest Studenckie Koło Naukowe MediaFrame, a Krakowski Park Technologiczny jest jednym z partnerów tego wydarzenia.

POMORSKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

PSSE aktywnie wspiera lokalne wydarzenia sportowe i kulturalne, hołdując zasadzie „Dobre dla ciała, dobre dla ducha”. Działania te to przede wszystkim wspieranie wydarzeń kulturalnych połączonych z kampaniami społecznymi oraz aktywizujących rozwój artystyczny najmłodszych. Spółka wspiera m.in.

- Politechnikę Gdańską – Koncerty Majowe.
- Międzynarodowy Festiwal Filmowy TOFIFEST.
- Nadbałtyckie Centrum Kultury – Jubileuszowa Wystawa Zbigniewa Jujki.
- Pomorski Oddział Okręgowy PCK w Gdańsku – Koncert Charytatywny „Pomóż innym”.
- Fundacja ART 2000 – Lato Teatralne Sopot 2013.
- Polską Filharmonię Kameralną Sopot.

Wspieranie edukacji

PSSE wspiera projekty związane z transferem wiedzy i technologii między Uczelniami Wyższymi a otoczeniem biznesu. Ważnym narzędziem realizowania działalności na rzecz środowisk naukowych jest sta-

ła współpraca między innymi z trójmiejskimi uczelniami – Politechniką Gdańską, Uniwersytetem Gdańskim i Gdańskim Uniwersytetem Medycznym oraz innymi instytucjami naukowymi na terenie całej Polski. Współpraca realizowana jest poprzez:

- „InnoDoktorant – stypendia dla doktorantów” – program stypendialny dla pomorskich doktorantów, których badania ukierunkowane są na rozwój innowacyjności gospodarczej Pomorza,
- tworzenie infrastruktury dla instytucji naukowych na terenie GPNT,
- współorganizowanie targów, konferencji i seminariów z różnych dziedzin dotyczących innowacyjności i rozwoju przedsiębiorczości,
- wspieranie działań i instytucji charytatywnych m.in. „Zeszyt dla Ucznia”, Fundacji Edukacyjnej im. prof. Romana Czarneckiego, Gdańsk Business Week, Festyn „Teraz Twój Ruch”, finansowanie wyjazdu polskiej reprezentacji na 34. Finał Odysei Umysłu USA, działalności statutowej Towarzystwa Oświatowego w Gniewinie i wiele innych,
- zapewnienie stałego dialogu i prowadzenie aktywnego monitoringu potrzeb środowiska naukowego i biznesu w dziedzinie usług proinnowacyjnych.

Jednym z działań w zakresie transferu jest udział we współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej projekcie DISKE, realizowanym w latach 2007–2013. Celem realizacji tego projektu jest współpraca w ramach modelu triple-helix parków naukowo-technologicznych, władz lokalnych, środowiska akademickiego i biznesowego w regionie Morza Bałtyckiego poprzez wymianę wiedzy i doświadczeń z zakresu funkcjonowania i zarządzania parkami oraz inkubatorami.

PSSE czynnie uczestniczy w projektach współfinansowanych przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej („Nie lej wody!”, „Laboratorium Biopaliw i Mikroenergetyki”, „Pozytywna Energia”) oraz w programie „Submariner – zrównoważone korzystanie z zasobów Morza Bałtyckiego”. W kolejnych latach PSSE zamierza kontynuować rozpoczęte projekty jak również uczestniczyć w nowych, związanych z szeroko pojętą ochroną środowiska.

Ponadto PSSE wspiera organizację konferencji i seminariów, dotyczących tematyki ochrony środowiska naturalnego. Opiekę nad tego typu wydarzeniami sprawuje Gdański Park Naukowo-Technologiczny.

Wspieranie rewitalizacji obiektów architektury

W ramach rewitalizacji terenów po byłej Stoczni Gdynia PSSE realizuje szereg inwestycji, które mają na celu modernizację istniejącej in-

frastruktury. Spółce zależy na zachowaniu dotychczasowych budynków, jednak nadaniu im „nowego życia”. Służą temu m.in. konkursy architektoniczne, w których twórcy przedstawiają ciekawe rozwiązania związane z obszaru BPNT, w tym oryginalnego budynku starej ciepłowni, gdzie powstać może centrum rekreacyjno-sportowe z basenem, salami gimnastycznymi, czy ścianką wspinaczkową.

Dotychczasowo zrealizowano modernizację budynku G-330, zwanego „Akwarium”, przeistaczając go w funkcjonalne i nowoczesne zaplecze dla firm, które kupiły części majątku stoczni. Budynek Akwarium zapewnia najemcom wysoki standard wyposażenia biur, możliwość korzystania z Centrum Konferencyjno-Szkoleniowego, wysokiej jakości usług gastronomicznych.

Wydarzenia z udziałem PSSE

- Maraton Rowerowy King Oscar MTB – Gniewino, sierpień,
- Lato Teatralne Sopot 2013 – Sopot, lipiec/sierpień ,
- Międzynarodowy Mityng EAA – 41. Memoriał Żyłowicza – Gdańsk, czerwiec,
- IV Konferencja KONKORDIA – Sopot, wrzesień,
- IV Edycja Wyścigów Kolarskich – Łysomice, maj,
- Konferencja Międzynarodowa Media-Biznes-Kultura 2013 – Gdańsk,
- Akademia Walki z Rakiem – Fundacja Hospicyjna, całoroczna,
- Piknik Ekologiczny „Śniadanie na Trawie” – Toruń, czerwiec,
- Międzynarodowy Festiwal Filmowy TOFIFEST – Toruń, październik,
- Sopotkie Forum Młodych – Sopot, maj,
- Festiwal Rzutów „Polska Kontra Reszta Świata” – Fundacja im. Kamili Skolimowskiej – Władysławowo, czerwiec,
- XX Forum Gospodarcze – Toruń, marzec,
- Grand Prix Pucharu Świata we Florecie Kobiet – Gdańsk, luty,
- Grand Prix Sztum w Biegach Przełajowych – Sztum, luty,
- Szczyty Życia – Aconcagua Expedition 2013 – luty,
- Szczyty Życia – Elbrus Expedition 2013 – sierpień,
- Oficjalne Międzynarodowe Zawody w Skokach CSIO – Sopot, czerwiec,
- Europejskie Forum Nowych Idei – Sopot, wrzesień,
- Pierwszy Pomorski Turniej Piłkarski o Puchar Zarządu Pomorskiej SSE sp. z o.o. – Gdańsk, wrzesień.

SŁUPSKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie edukacji

PARR S.A. organizuje szkolenia otwarte oraz zamknięte na zamówienie w siedzibie PARR bądź na życzenie klienta w siedzibie zamawiającego. PARR współpracuje ze szkołami w regionie oraz przedsiębiorcami w zakresie dostosowania kierunków kształcenia do zapotrzebowania rynku.

Zajęcia organizowane są przez firmę ROBONAUCI, która z wykorzystaniem klocków LEGO Edukacja z serii Maszyny Proste, WeDo oraz Mindstorms, będzie uczyć dzieci praktycznego zastosowania matematyki, mechaniki oraz robotyki.

Agencja jest założycielem Wyższej Hanzeatyckiej Szkoły Zarządzania, która od 1995 r. istnieje na rynku słupskim. Przez 18 lat swojej działalności wykształciła ponad 6 tys. studentów. Uczelnia stale dostosowuje i tworzy nowe kierunki nauczania.

Wydarzenia z udziałem SSE

Współorganizacja I Polsko-Kazachskiego Forum Regionów, służącego nawiązaniu korzystnych kontaktów biznesowych, rozszerzenia współpracy między przedsiębiorcami, rozwoju handlu pomiędzy

Pomorska Agencja angażuje się w promocję inwestycji z odnawialnych źródeł energii. Działania SSE na rzecz utworzenia Bałtyckiego Centrum Czystej Energii opierają się na współpracy z wieloma firmami reprezentującymi sektor OZE. SSE organizuje konferencje i seminaria dot. energii odnawialnych.

SUWALSKA SSE – RAPORT CSR

Wydarzenia z udziałem PSSE

Medal Europejski dla SSSE S.A.

Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Business Centre Club oraz jedna z najważniejszych dla przedsiębiorców instytucji w Unii Europejskiej – Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny są organizatorami niekomercyjnego, ogólnopolskiego przedsięwzięcia pod nazwą Medal Europejski. Wyróżniane są wyroby i usługi, których jakość nie odbiega od poziomu europejskiego. Nominowana usługa (lub wyrób) musi spełniać wymagane prawem normy, mieć odpowiednie licencje, patenty itp. Istotna jest dynamika firmy oferującej usługę, zdobyte nagrody i certyfikaty. Komisja Weryfikacyjna bierze także pod uwa-

gę czy firma korzysta ze szkoleń, seminariów na temat Unii Europejskiej, konsultacji, analiz prawnych, badań rynku itp. Celem przedsięwzięcia jest upublicznienie przykładów dobrej jakości i promocja metod jej osiągania.

TARNOBRZESKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie rewitalizacji architektury

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. – zarządzająca Tarnobrzeską Specjalną Strefą Ekonomiczną EURO-PARK WISŁOSAN jest również właścicielem zamku położonego w Baranowie Sandomierskim, w odległości około 6 km od siedziby strefy, który służy inwestorom jako zaplecze konferencyjno-hotelowe.

WARMIŃSKO-MAZURSKA SSE – RAPORT CSR

Wspieranie edukacji

„Strefa Kompetencji” to projekt szkoleniowy skierowany do właścicieli i/lub pracowników mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z województwa warmińsko-mazurskiego. Projekt obejmuje m.in.: roczne kursy językowe dla biznesu oraz warsztaty profesjonalnej sprzedaży.

KAMIENNOGÓRSKA SSE MP – RAPORT CSR

Wspieranie działalności artystycznej

Zarząd Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej wspiera inicjatywy społeczne poprzez udział i dofinansowanie wydarzeń kulturalnych, między innymi:

- Dni Kamiennej Góry [sponsor tytularny].
- Dni Lubania.
- Święto Mleka [Kamienna Góra].
- XVI Lwóweckie Lato Agatowe.
- Dni Gminy Nowogrodziec „Garniec Miodu”.
- Obchody Międzynarodowych Targów Chleba w Jaworze.
- Jarmark Tkaczy Śląskich – z Inem w Europie.

Ponadto strefa wspiera i promuje młode talenty zaczynające swoją przygodę ze sztuką. Wsparcie udzielane jest młodym twórcom na po-

czątku ich kariery, dające szanse indywidualnego rozwoju oraz pomoc w samorealizacji, poprzez m.in.:

- Przegląd Teatrów Amatorskich Domów Pomocy Społecznej.
- Coroczne koncerty rockowe „ROCK GRANICA”.

Strefa współfinansuje również występy znanych artystów, w ramach przedsięwzięć organizowanych przez samorządy lokalne. Organizacja tych imprez z udziałem gwiazd polskiej muzyki ma na celu aktywizację i integrację społeczności lokalnych, a co za tym idzie ożywienie wielu grup społecznych.

Zarząd Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej wspiera wiele inicjatyw mających na celu promowanie samego regionu:

- „Obrazy malowane światłem” to album fotografii jednocześnie mieszkańca Ziemi Kamiennogórskiej, który opiera się na zdjęciach pochodzących sprzed około 100 lat doskonale zestawionych z interpretacyjną fotografią osobistą.
- „Kamienna Góra i okolice na widokówkach z XIX i XX wieku” jest to zbiór starych pocztówek i fotografii związanych z Ziemią Kamiennogórską o nieocenionej wartości historycznej.
- wystawa ponad 20 materiałów fotograficznych oraz biograficznych dokumentujących życie prywatne i naukowe Viktora Hamburgera uznanego neuroembriologa, pioniera badań nad zaprogramowaną śmiercią komórki.

Zarząd Specjalnej Strefy Ekonomicznej wspiera również liczne kluby sportowe w różnych kategoriach wiekowych.

Wspieranie edukacji

W roku 2012 Zarząd Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Kamiennej Górze opracował i przedstawił program partnerski pod nazwą „Kształcenie uczniów dla potrzeb lokalnego przemysłu” oraz zaangażował podmioty działające w strefie do realizacji jego założeń. Dodatkowo w ramach tego przedsięwzięcia realizowany jest projekt o nazwie „Sala pod Patronatem”

Priorytetowym zadaniem, realizowanym przez Zarząd Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości, są prace nad programem Ministerstwa Gospodarki pt. „Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój”. Dla Spółek zarządzających SSE przewidziano:

- rolę pośrednika odpowiedzialnego za kojarzenie biznesu z edukacją poprzez identyfikację potrzeb kadrowych przedsiębiorstw działających w SSE oraz przyszłych inwestorów;
- identyfikację oferty edukacyjnej w danym regionie, w celu jej wykorzystania i ewentualnie dostosowania do potrzeb pracodawców;
- wybór szkół i firm objętych projektem.

Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna jako jedna z dwóch SSE w Polsce została wytypowana do realizacji pilotażowego programu „Absolwent w strefie szans”. Celem programu była aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, którzy w okresie 12 miesięcy od dnia ukończenia szkoły nie podjęli zatrudnienia.

Zainicjowanie w 2009 r. współpracy w ramach utworzenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Kamiennej Górze, oddziału KUTW w Jeleniej Górze oraz systematyczne uczestnictwo w realizacji projektu.

Wspieranie rewitalizacji obiektów architektury

Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości S.A. dysponuje parowozownią wachlarzową w pisaną do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Zarząd Spółki podejmuje wszelkie działania odpowiadające możliwościom finansowym SSEMP S.A. w zakresie zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.

Wydarzenia z Udziałem strefy

Strefa wspiera podmioty działające na jej obszarze poprzez realizację zadań infrastrukturalnych poprawiających możliwości funkcjonalne i inwestycyjne przedsiębiorstw, promowanie podmiotów poprzez ekspozowanie ich osiągnięć na stronie internetowej, konferencjach i targach, organizację szkoleń i konferencji o tematyce wynikającej z bieżących potrzeb przedsiębiorców, współtworzenie i współdziałanie w realizacji przedsięwzięć o charakterze innowacyjnym innowatorskim.

Zarząd SSEMP S.A. działa intensywnie w zakresie szeroko rozumianej promocji. Podejmowane działania mają zarówno zasięg lokalny, krajowy jak i międzynarodowy.

Załącznik 2

Efektywność SSE dla państwa

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Suma nadwyżki w tys. zł	4 663 248,4	6 978 191,3	8 095 441,7	9 852 883,1	11 817 699,2	14 818 089,1	18 032 006,3
Koszty alternatywne w tys. zł	3 267 847,8	4 669 867,3	5 445 850,0	6 633 572,7	8 459 701,3	10 374 814,1	12 826 719,6
Różnica w tys. zł	1 395 400,6	2 308 324,1	2 649 591,7	3 219 310,5	3 357 997,9	4 443 275,0	5 205 286,4
Wartość zdyskontowana w tys. zł	13 390 889,1	8 523 053,1	5 435 327,0	5 370 119,0	5 918 707,7	6 318 784,2	6 849 801,8

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Suma nadwyżki w tys. zł	21 745 875,4	22 577 148,2	28 809 570,8	33 100 102,1	37 033 785,2	40 714 165,7	44 713 451,4
Koszty alternatywne w tys. zł	16 683 648,4	17 253 965,8	21 846 125,1	28 852 090,2	32 513 138,9	35 138 073,6	40 229 139,6
Różnica w tys. zł	5 062 227,0	5 323 182,4	6 963 445,6	4 248 011,9	4 520 646,2	5 576 092,1	4 484 311,8
Wartość zdyskontowana w tys. zł	6 783 868,4	6 793 879,5	7 990 714,0	4 709 846 772	4 936 658,7	5 813 076,0	4 484 311,8

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Suma nadwyżki w tys. zł	48 818 749,2	53 551 624,5	58 996 956,7	65 549 582,9	72 717 147,6	80 189 626,0	88 163 788,4
Koszty alternatywne w tys. zł	44 269 451,9	48 911 833,4	54 150 911,0	59 915 286,8	66 193 736,5	72 749 074,2	79 649 410,0
Różnica w zł	4 549 297,3	4 639 791,0	4 846 045,7	5 634 296,0	6 523 411,0	7 440 551,7	8 514 378,4
Wartość zdyskontowana w tys. zł	4 414 650,5	4 369 205,1	4 428 366,1	4 996 290,4	5 613 513,4	6 213 226,2	6 894 804,8

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Suma nadwyżki w tys. zł	96 677 487,2	104 259 266,8	110 038 306,7	115 591 006,7	118 682 445,6	120 918 484,4
Koszty alternatywne w tys. zł	86 947 626,9	93 378 121,4	98 342 292,8	103 157 156,5	105 785 128,0	107 638 853,6
Różnica w tys. zł	9 729 860,3	10 881 145,4	11 696 013,9	12 433 850,2	12 897 317,6	13 279 630,8
Wartość Zdyskontowana w tys. zł	7 645 141,0	8 295 897,4	8 652 398,1	8 925 120,9	8 982 924,3	8 974 581,5

Załącznik 3

Efektywność SSE dla jednostek samorządu terytorialnego

ZAŁĄCZNIK 3.1. – AGREGATY STREFY – KRAKOWSKA SSE

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,65	0,70	0,70	0,70	0,80	0,80
Koszty alternatywne w tys. zł	173 204,9	321 416,6	376 411,4	515 596,6	650 937,4	724 765,6
Różnica do dyskonta w tys. zł	70 289,3	97 525,7	116 130,2	164 346,3	95 840,2	100 771,8
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	94 053,3	125 478,9	142 300,8	191 793,0	108 063,8	109 782,1

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,80	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	729 705,2	835 430,4	919 334,7	1 015 742,1	1 124 541,0	1 244 248,6
Różnica do dyskonta w tys. zł	115 797,6	93 124,8	94 474,3	96 353,6	100 636,8	117 006,3
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	120 719,0	93 124,8	91 678,1	90 734,4	91 963,0	103 756,9

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	1 374 631,9	1 510 765,2	1 654 063,1	1 805 623,7	1 939 164,5	2 042 254,4
Różnica do dyskonta w tys. zł	135 470,4	154 516,4	176 816,4	202 058,0	225 966,5	242 888,7
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	116 574,7	129 028,8	143 183,0	158 765,1	172 279,2	179 682,6

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	2 142 243,7	2 196 818,2	2 235 314,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	258 211,2	267 836,0	275 775,4
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	185 346,2	186 546,6	186 373,3

Załącznik 3.2. – AGREGATY STREFY – KAMIENNOGÓRSKA SSE

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Shadow cost	0,60	0,65	0,65	0,65	0,70	0,70
Koszty alternatywne w tys. zł	39 242,0	142 014,7	252 601,3	359 796,7	438 423,9	403 597,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	19 512,9	56 371,4	108 182,9	146 011,2	133 028,5	124 517,6
Okresy	10	9	8	7	6	5
Stopa procentowa	5,3%	6,5%	4,5%	4,0%	5,0%	5,0%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	30 584,0	83 947,8	151 272,4	195 376,0	171 157,7	152 578,4

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Shadow cost	0,70	0,80	0,80	0,80	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	473 462,2	609 775,8	681 244,5	758 174,1	868 024,0	955 201,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	150 915,9	89 779,8	94 720,6	120 315,3	96 758,0	98 160,2
Okresy	4	3	2	1	0	1
Stopa procentowa	3,5%	3,5%	4,5%	4,3%	2,5%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	176 119,8	101 230,5	103 189,8	125 428,7	96 758,0	95 254,9

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	1 055 370,4	1 168 413,9	1 292 791,9	1 428 261,9	1 569 706,5	1 718 595,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	100 112,8	104 563,1	121 571,2	140 755,6	160 544,8	183 714,7
Okresy	2	3	4	5	6	7
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	94 274,3	95 550,8	107 804,9	121 122,8	134 062,8	148 769,2

Rok	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	1 876 068,6	2 014 819,4	2 121 931,3	2 225 821,6	2 282 525,3	2 322 523,1
Różnica do dyskonta w tys. zł	209 941,2	234 782,4	252 364,8	268 285,1	278 285,4	286 534,5
Okresy	8	9	10	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	164 959,2	179 000,5	186 692,8	192 577,3	193 824,5	193 644,5

ZAŁĄCZNIK 3.3. – AGREGATY STREFY – KATOWICKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,70	0,70	0,70	0,70	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	1 684 924,4	1 755 404,2	2 085 220,7	2 867 424,1	3 211 311,4	3 570 128,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	384 314,4	483 190,1	580 636,2	812 495,1	676 564,7	849 114,0
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	853 197,1	901 433,7	971 505,0	1 273 484,8	1 007 535,2	1 187 318,6

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,75	0,80	0,80	0,80	0,90	0,90
Koszty alternatywne	4 348 914,3	5 002 384,4	4 884 568,1	6 017 823,8	7 526 844,1	8 414 385,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	949 688,7	702 817,1	708 039,8	926 179,1	148 758,0	105 016,0
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 270 768,0	904 261,2	867 601,0	1 080 856,4	167 730,8	114 405,7

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,90	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95
Koszty alternatywne w tys. zł	9 107 331,9	10 358 720,5	11 399 072,6	12 594 453,2	13 943 478,8	15 427 765,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	272 741,4	-57 258,0	-151 796,8	-256 777,7	-351 261,7	-325 898,6
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	284 332,9	-57 258,0	-147 304,1	-241 802,8	-320 986,5	-288 995,1

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95
Koszty alternatywne w tys. zł	17 044 421,7	18 732 375,0	20 509 163,0	22 388 402,5	24 044 209,6	25 322 448,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	-291 231,1	-257 611,8	-197 244,9	-115 026,6	-24 079,3	29 105,5
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	-250 609,7	-215 118,5	-159 725,7	-90 381,0	-18 358,3	21 531,5

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,95	0,95	0,95
Koszty alternatywne w tys. zł	26 562 242,4	27 238 926,5	27 716 247,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	68 589,9	104 137,5	141 973,7
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 rok w tys. zł	49 234,4	72 531,3	95 948,1

ZAŁĄCZNIK 3.4. – AGREGATY STREFY – KOSTRZYŃSKO SŁUBICKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,50	0,50	0,50	0,50	0,55	0,55
Koszty alternatywne w tys. zł	74 527,4	177 884,2	173 648,8	243 409,7	290 612,7	367 658,4
Różnica do dyskonta w tys. zł	53 609,5	139 703,5	137 153,8	193 923,3	189 168,4	252 934,9
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	119 015,7	260 629,2	229 482,1	303 950,3	281 708,2	353 679,6

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,55	0,60	0,60	0,60	0,70	0,70
Koszty alternatywne w tys. zł	456 356,2	757 273,2	811 081,2	941 696,4	1 302 407,9	1 507 172,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	301 842,6	394 283,3	427 120,1	507 142,4	405 211,3	454 805,3
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	403 892,2	507 294,4	523 374,3	591 838,2	456 892,7	495 470,6

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,70	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	1 686 685,1	1 947 292,0	2 142 863,4	2 367 578,0	2 621 175,6	2 900 200,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	546 853,9	505 643,9	535 285,1	570 211,4	615 339,4	695 785,3
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	570 095,2	505 643,9	519 442,1	536 957,5	562 303,4	616 997,3

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	3 204 108,7	3 521 419,9	3 855 430,8	4 208 701,1	4 519 969,2	4 760 260,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	785 082,4	877 704,0	981 147,8	1 094 930,7	1 199 591,5	1 276 333,1
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	675 577,6	732 926,0	794 517,5	860 330,9	914 580,9	944 197,1

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	4 993 323,6	5 120 530,6	5 210 260,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	1 347 885,3	1 390 271,6	1 423 208,8
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	967 523,2	968 317,9	961 826,7

ZAŁĄCZNIK 3.5. – AGREGATY STREFY – LEGNICKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,6	0,6	0,6	0,6	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	409 307,5	630 227,0	813 244,4	942 285,6	1 045 690,9	1 158 979,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	177 136,7	307 425,8	399 732,9	468 547,7	415 077,1	496 362,2
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	393 252,2	573 529,9	668 822,4	734 390,1	618 129,7	694 064,7

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,65	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
Koszty alternatywne w tys. zł	1 123 657,0	1 302 254,4	1 220 819,7	1 394 154,9	1 796 116,6	1 997 662,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	455 997,9	395 135,8	376 646,5	444 386,4	264 449,6	277 756,1
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	610 165,7	508 391,3	461 526,1	518 601,6	298 178,1	302 591,0

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,8	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	2 240 043,7	2 564 597,9	2 822 166,9	3 118 117,6	3 452 107,5	3 819 585,1
Różnica do dyskonta w tys. zł	355 474,5	285 873,8	290 016,6	295 785,6	308 934,2	359 185,0
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	370 582,2	285 873,8	281 432,9	278 535,8	282 307,3	318 512,3

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	4 219 834,7	4 637 735,9	5 077 630,6	5 542 890,2	5 952 832,7	6 269 297,4
Różnica do dyskonta w tys. zł	415 865,9	474 333,4	542 789,6	620 276,2	693 670,4	745 618,1
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 rok w tys. zł	357 860,1	396 091,7	439 542,1	487 375,9	528 861,5	551 588,3

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	6 576 243,8	6 743 776,4	6 861 950,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	792 654,9	822 200,9	846 573,3
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	568 974,3	572 659,3	572 127,4

ZAŁĄCZNIK 3.6. – AGREGATY STREFY – ŁÓDZKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,6	0,6	0,6	0,6	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	280 973,4	313 018,2	313 034,2	347 292,6	531 063,9	859 357,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	121 597,3	152 690,8	153 865,3	172 689,8	210 800,8	368 041,6
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	269 952,2	284 858,2	257 443,3	270 669,8	313 923,0	514 633,7

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,65	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
Koszty alternatywne w tys. zł	1 081 562,3	1 404 679,5	1 755 174,7	2 353 292,7	3 208 711,7	3 690 996,6
Różnica do dyskonta w tys. zł	438 915,1	426 214,1	541 505,4	750 111,3	472 431,8	513 198,4
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	587 307,5	548 377,3	663 537,0	875 384,3	532 686,7	559 084,7

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,8	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	4 076 792,2	4 667 468,3	5 136 233,7	5 674 852,4	6 282 701,1	6 951 495,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	646 949,8	520 279,2	527 818,9	538 318,2	562 248,3	653 702,7
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	674 445,1	520 279,2	512 196,9	506 924,2	513 788,2	579 680,0

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	7 679 934,7	8 440 498,6	9 241 089,9	10 087 844,2	10 833 923,5	11 409 876,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	756 859,7	863 268,3	987 855,8	1 128 878,6	1 262 453,1	1 356 995,8
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	651 291,5	720 871,4	799 949,6	887 005,1	962 507,2	1 003 869,2

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	11 968 507,4	12 273 410,1	12 488 483,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	1 442 601,1	1 496 373,6	1 540 730,3
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 035 511,1	1 042 217,5	1 041 249,6

ZAŁĄCZNIK 3.7. – AGREGATY STREFY – POMORSKA SSE

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Shadow cost	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8
Koszty alternatywne w tys. zł	954 981,9	1 120 866,9	1 948 311,7	2 644 723,6	2 982 390,1	4 076 792,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	289 764,9	345 809,1	621 023,8	389 393,5	414 673,3	646 949,8
Okresy	6	5	4	3	2	1
stopa procentowa	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%	4,3%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	372 818,5	423 739,4	724 738,4	439 057,5	451 750,3	674 445,1

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	4 667 468,3	5 136 233,7	5 674 852,4	6 282 701,1	6 951 495,9	7 679 934,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	520 279,2	527 818,9	538 318,2	562 248,3	653 702,7	756 859,7
Okresy	0	1	2	3	4	5
stopa procentowa	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	520 279,2	512 196,9	506 924,2	513 788,2	579 679,9	651 291,5

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	8 440 498,6	9 241 089,9	10 087 844,2	10 833 923,5	11 409 876,9	11 968 507,4
Różnica do dyskonta w tys. zł	863 268,3	987 855,8	1 128 878,6	1 262 453,1	1 356 995,8	1 442 601,1
Okresy	6	7	8	9	10	11
stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	720 871,4	799 949,6	887 005,1	962 507,2	1 003 869,2	1 035 511,1

Rok	2025	2026
Shadow cost	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	12 273 410,1	12 488 483,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	1 496 373,6	1 540 730,3
Okresy	12	13
stopa procentowa	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 042 217,5	1 041 249,6

ZAŁĄCZNIK 3.8. – AGREGATY STREFY – SŁUPSKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,6	0,6	0,6	0,6	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	6 724,1	18 799,6	36 066,4	41 996,6	48 174,3	56 500,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	2 909,9	9 170,5	17 727,6	20 882,6	19 122,3	24 197,9
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	6 460,3	17 108,3	29 661,4	32 730,9	28 476,8	33 835,9

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,65	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
Koszty alternatywne w tys. zł	185 956,9	222 035,3	220 527,2	253 544,3	378 816,9	452 134,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	75 464,3	67 370,9	68 036,9	80 817,2	55 774,8	62 865,1
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	100 977,9	86 681,1	83 369,5	94 314,1	62 888,4	68 486,0

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,8	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	480 514,6	550 135,1	605 386,5	668 871,3	740 515,9	819 343,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	76 253,3	61 323,1	62 211,8	63 449,3	66 269,9	77 049,2
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	79 494,0	61 323,12	60 370,5	59 749,1	60 558,1	68 324,5

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	905 202,0	994 846,5	1 089 208,9	1 189 012	1 276 949	1 344 834,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	89 207,9	101 749,8	116 434,5	133 056	148 800	159 943,5
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	76 765,0	84 966,1	94 286,7	104 547	113 446	118 321,9

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,85	0,85	0,85
Koszty alternatywne w tys. zł	1 410 678,3	1 446 615,9	1 471 965,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	170 033,4	176 371,3	181 599,5
Okresy	11	12	13
stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	122 051,4	122 841,9	122 727,8

ZAŁĄCZNIK 3.9. – AGREGATY STREFY – EURO-PARK MIELEC SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,4	0,4	0,4	0,4	0,45	0,45
Koszty alternatywne w tys. zł	478 235,3	666 504,2	647 438,1	654 657,9	691 232,2	681 923,1
Różnica do dyskonta w tys. zł	549 567,7	820 934,9	801 070,6	815 617,9	703 538,1	724 928,0
Okresy	13	12	11	10	9	8
stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 220 067,6	1 531 526,3	1 340 329,8	1 278 379,3	1 047 703,8	1 013 669,0

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,45	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Koszty alternatywne w tys. zł	697 957,7	801 857,5	817 945,4	983 563,9	1 382 913,6	1 562 762,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	719 331,3	661 367,4	680 470,9	832 340,6	732 453,9	810 637,5
Okresy	7	6	5	4	3	2
stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	962 529,2	850 931,2	833 819,3	971 346,4	825 872,5	883 118,7

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,6	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	1 727 105,6	2 016 112,9	2 218 596,1	2 451 252,5	2 713 812,7	3 002 698,6
Różnica do dyskonta w tys. zł	941 136,4	914 226,1	980 787,5	1 058 304,7	1 152 609,5	1 293 156,3
Okresy	1	0	1	2	3	4
stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	981 134,7	914 226,1	951 758,9	996 585,9	1 053 266,4	1 146 724,3

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	3 317 347,7	3 645 873,3	3 991 688,7	4 357 444,2	4 679 713,2	4 928 496,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	1 448 240,4	1 609 430,9	1 786 209,9	1 978 407,9	2 153 018,1	2 282 969,9
Okresy	5	6	7	8	9	10
stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 246 237,1	1 343 953,8	1 446 443,6	1 554 514,3	1 641 483,2	1 688 880,0

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	5 169 796,7	5 301 499,4	5 394 400,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	2 405 570,9	2 476 468,7	2 530 108,8
Okresy	11	12	13
stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 726 738,8	1 724 849,4	1 709 886,9

Załącznik 3.10. – AGREGATY STREFY – STARACHOWICKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,4	0,4	0,4	0,4	0,45	0,45
Koszty alternatywne w tys. zł	2 430,2	29 577,3	37 218,5	47 578,23	90 083,9	107 756,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	2 792,7	36 430,5	46 050,2	59 276,2	91 687,6	114 552,2
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	6 199,9	67 964,2	77 049,9	92 908,1	136 540,5	160 178,7

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,45	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Koszty alternatywne w tys. zł	142 055,5	181 592,3	212 012,3	296 725,5	448 902,7	496 782,4
Różnica do dyskonta w tys. zł	146 405,7	149 776,3	176 378,8	251 103,8	237 759,3	257 691,4
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	195 903,9	192 705,8	216 126,9	293 039,6	268 083,6	280 732,2

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,6	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	502 796,3	586 932,3	645 879,4	713 610,4	790 047,2	874 147,9
Różnica do dyskonta w tys. zł	273 984,3	266 150,2	285 527,6	308 094,5	335 548,6	376 464,6
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	285 628,7	266 150,2	277 076,8	290 126,8	306 627,7	333 835,2

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	965 748,7	1 061 389,4	1 162 063,4	1 268 542,4	1 362 361,6	1 434 787,5
Różnica do dyskonta w tys. zł	421 612,8	468 538,7	520 002,7	575 955,6	626 788,2	664 619,9
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	362 805,5	391 252,8	421 089,8	452 551,4	477 869,8	491 668,0

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	1 505 035,1	1 543 376,5	1 570 421,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	700 311,6	720 951,4	736 567,2
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	502 689,5	502 139,4	497 783,6

ZAŁĄCZNIK 3.11. – AGREGATY STREFY – SUWALSKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,5	0,5	0,5	0,5	0,55	0,55
Koszty alternatywne w tys. zł	108 934,4	130 890,4	133 033,1	138 943,4	150 792,4	169 305,1
Różnica do dyskonta w tys. zł	78 359,3	102 796,3	105 074,1	110 695,5	98 155,2	116 475,4
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	173 961,7	191 775,6	175 807,1	173 501,4	146 172,0	162 867,9

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,55	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Koszty alternatywne w tys. zł	193 230,8	327 657,9	362 963,9	409 405,2	533 759,9	599 248,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	127 806,4	170 598,9	191 138,9	220 481,6	166 065,9	180 829,7
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	171 016,4	219 496,8	234 213,3	257 303,3	187 246,2	196 998,1

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,7	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	621 239,5	717 226,3	789 259,1	872 025,9	965 430,9	1 068 201,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	201 417,1	186 238,7	197 156,1	210 020,2	226 641,7	256 271,5
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	209 977,4	186 238,7	191 320,8	197 772,1	207 107,5	227 252,3

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	1 180 136,7	1 297 008,7	1 420 031,6	1 550 148,0	1 664 794,2	1 753 298,1
Różnica do dyskonta w tys. zł	289 161,4	323 275,8	361 376,2	403 284,7	441 833,3	470 098,8
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	248 828,6	269 951,2	292 636,6	316 876,9	336 858,3	347 766,5

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	1 839 140,0	1 885 992,9	1 919 042,1
Różnica do dyskonta w tys. zł	496 452,8	512 064,6	524 196,0
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	356 358,0	356 650,7	354 259,8

Załącznik 3.12. – AGREGATY STREFY – EURO PARK WISŁOSAN SSE

Rok	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,4	0,4	0,45	0,45
Koszty alternatywne w tys. zł	114 767,8	156 269,9	207 539,3	289 453,8
Różnica do dyskonta w tys. zł	142 001,3	194 691,9	211 234,1	307 707,9
Okresy	11	10	9	8
Stopa procentowa	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	237 592,8	305 155,2	314 568,3	430 268,9

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,45	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Koszty alternatywne w tys. zł	590 886,0	1 058 206,7	1 011 755,6	1 218 031,0	1 785 085,0	1 953 775,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	608 980,6	872 802,8	841 706,9	1 030 758,2	945 462,2	1 013 463,7
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	814 870,2	1 122 969,1	1 031 390,8	1 202 900,9	1 066 048,3	1 104 080,0

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,6	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	2 195 929,0	2 563 387,4	2 820 834,8	3 116 645,8	3 450 478,1	3 817 782,2
Różnica do dyskonta w tys. zł	1 196 608,2	1 162 393,1	1 247 022,6	1 345 581,9	1 465 485,8	1 644 184,0
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 247 464,1	1 162 393,1	1 210 114,2	1 267 109,5	1 339 175,9	1 458 003,0

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	4 217 842,9	4 635 546,9	5 075 234,0	5 540 273,9	5 950 022,9	6 266 338,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	1 841 365,7	2 046 311,4	2 271 077,2	2 515 447,3	2 737 455,6	2 902 682,9
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	1 584 528,6	1 708 770,6	1 839 081,3	1 976 487,7	2 087 064	2 147 327,1

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,65	0,65	0,65
Koszty alternatywne w tys. zł	6 573 139,8	6 740 593,3	6 858 712,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	3 058 564,1	3 148 707,0	3 216 907,7
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	2 195 462,7	2 193 060,4	2 174 036,4

ZAŁĄCZNIK 3.13. – AGREGATY STREFY – WAŁBRZYSKA SSE

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Shadow cost	0,70	0,70	0,70	0,70	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	209 292,7	435 014,6	565 770,3	784 747,7	1 678 206,6	2 210 170,4
Różnica do dyskonta w tys. zł	47 737,6	119 741,5	157 540,5	222 361,1	353 567,5	525 663,5
Okresy	13	12	11	10	9	8
Stopa procentowa	19,0%	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	105 979,8	223 388,3	263 592,5	348 523,3	526 530,1	735 036,9

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shadow cost	0,75	0,80	0,80	0,80	0,90	0,90
Koszty alternatywne w tys. zł	2 435 817,9	3 216 986,4	3 331 298,1	4 227 048,3	5 353 823,2	6 059 078,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	531 918,7	451 975,0	482 886,4	650 568,0	105 811,1	75 620,5
Okresy	7	6	5	4	3	2
Stopa procentowa	4,0%	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	711 754,5	581 521,9	591 707,9	759 216,7	119 306,5	82 381,9

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Shadow cost	0,90	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95
Koszty alternatywne w tys. zł	6 709 060,2	7 630 915,4	8 397 307,2	9 277 903,2	10 271 684,3	11 365 107,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	200 919,3	42 180,0	111 823,5	189 159,3	258 762,5	240 078,3
Okresy	1	0	1	2	3	4
Stopa procentowa	4,3%	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	209 458,4	42 180,0	108 513,9	178 127,8	236 459,8	212 892,8

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Shadow cost	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95
Koszty alternatywne w tys. zł	12 556 043,0	13 799 500,5	15 108 399,5	16 492 771,0	17 712 547,5	18 654 182,7
Różnica do dyskonta w tys. zł	214 540,0	189 773,8	145 303,6	84 736,1	17 738,4	21 441,0
Okresy	5	6	7	8	9	10
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	184 615,6	158 470,5	117 664,5	66 580,6	13 523,9	15 861,5

Rok	2024	2025	2026
Shadow cost	0,95	0,95	0,95
Koszty alternatywne w tys. zł	19 567 496,2	20 065 986,3	20 417 612,6
Różnica do dyskonta w tys. zł	50 527,8	76 714,6	104 587,2
Okresy	11	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	36 269,3	53 431,3	70 681,7

ZAŁĄCZNIK 3.14. – AGREGATY STREFY – WARMIŃSKO-MAZURSKA SSE

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Shadow cost	0,5	0,5	0,5	0,55	0,55	0,55
Koszty alternatywne w tys. zł	20 741,1	27 325,7	40 138,4	45 249,2	210 622,6	478 684,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	16 289,3	21 582,7	31 978,0	29 454,0	144 900,2	316 610,8
Okresy	12	11	10	9	8	7
Stopa procentowa	11,5%	6,8%	5,3%	6,5%	4,5%	4,0%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	30 389,0	36 111,7	50 121,6	43 862,7	202 614,4	423 653,4

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Shadow cost	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7
Koszty alternatywne w tys. zł	620 430,0	633 915,3	745 342,3	1 043 449,5	1 190 185,5	1 109 090,6
Różnica do dyskonta w tys. zł	323 034,3	333 823,5	401 397,6	324 642,9	359 151,2	359 587,3
Okresy	6	5	4	3	2	1
Stopa procentowa	5,0%	5,0%	3,5%	3,5%	4,5%	4,3%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	415 623,6	409 052,7	468 433,4	366 048,5	391 263,8	374 869,8

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Shadow cost	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	1 280 454,4	1 409 053,6	1 556 816,1	1 723 570,8	1 907 045,3	2 106 882,3
Różnica do dyskonta w tys. zł	332 489,4	351 980,1	374 946,2	404 620,4	457 518,1	516 236,0
Okresy	0	1	2	3	4	5
Stopa procentowa	2,5%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	332 489,4	341 562,5	353 079,9	369 746,2	405 710,5	444 230,4

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Shadow cost	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	2 315 532,3	2 535 163,3	2 767 458,4	2 972 134,8	3 130 139,5	3 283 392,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	577 139,9	645 160,1	719 978,7	788 799,1	839 261,1	886 310,6
Okresy	6	7	8	9	10	11
Stopa procentowa	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	481 940,2	522 440,1	565 716,1	601 388,5	620 862,9	636 201,1

Rok	2025	2026
Shadow cost	0,75	0,75
Koszty alternatywne w tys. zł	3 367 037,7	3 426 040,0
Różnica do dyskonta w tys. zł	914 182,0	935 840,1
Okresy	12	13
Stopa procentowa	3,1%	3,1%
Dyskonto i FV na 2013 r. w tys. zł	636 723,7	632 455,3